

قوهي ۽ پنڌگتي آڪاڻيون

۰-۹-۰	بلو	۱-۸-۰	باغبان
۰-۹-۰	ايلمر	۲-۰-۰	گلدستو
۰-۹-۰	وولگا کان گنگا	۲-۰-۰	پنڌگتي آڪاڻيون
۰-۸-۰	ديوي	۱-۴-۰	ٽاسٽاءِ جون ۲۱ آڪاڻيون
۰-۸-۰	چنڊ لارا	۱-۴-۰	چولڊ آڪاڻيون
۰-۸-۰	سورلھن سيمنگار	۰-۱۴-۰	چرٽ سيمنگار
۰-۸-۰	رٿن ڪاٺ	۰-۱۴-۰	چيوٽ جا ورق
۰-۸-۰	بھاري بولدون	۰-۱۲-۰	ٽڪورو جون آڪاڻيون
۰-۸-۰	گلزار چمن	۰-۱۰-۰	پاڻي
۰-۸-۰	گلبي ٿھارو	۰-۱۰-۰	ڪنڊل گل
۰-۶-۰	القلابي	۰-۸-۰	جيون ڪلا
۰-۸-۰	هندو لاري	۰-۱۰-۰	گلبي مڪريون
۰-۸-۰	ساوچنا	۱-۰-۰	سندر ڪھاڻيون
۰-۸-۰	ستي لڪشمي	۰-۱۲-۰	مالتی
۰-۸-۰	چرواڻي رما	۰-۱۲-۰	ديوي
۰-۸-۰	هندو ڪٽنب	۰-۱۰-۰	پريم سنديش
۰-۸-۰	هندو پتروٽ	۰-۱۰-۰	چوڙين وارو
۰-۶-۰	بکريءَ جو سڌارو	۰-۱۲-۰	هولي
۱-۴-۰	ٻاراڻيون ٻوليون	۱-۰-۰	لئون قانون
۰-۱۲-۰	ٻاراڻيون آڪاڻيون	۱-۰-۰	ڪملا
۰-۱۲-۰	خشوع	۱-۰-۰	سندري
۰-۱۲-۰	خولي حرص	۰-۱۲-۰	هندو مارشل لا
۰-۱۰-۰	راج لراڪي	۱-۸-۰	واجپوت زلدگي

ڪوٽو مل سنڌي ساعتيئر منڊل

سڌار سپا، حيدرآباد سنڌ.

قوهي ۽ پنڌگتي ناول

۰-۱۲-۰۰	ڏکڻ پنهان سکر	۲-۰-۰-۰-۰	قسمت
۱-۰-۰-۰	ٿارون جو ايماس	۲-۰-۰-۰	ڏڪار
۱-۰-۰-۰	گنگا جل	۱-۰-۰-۰	واپس
۰-۱۲-۰۰	دادا شمار	۱-۱۲-۰۰	مالهڻ
۱-۰-۰-۰	رام بهاري	۲-۸-۰-۰	پاپ ۽ پاڪهڙي
۱-۰-۰-۰	ايستلن	۲-۰-۰-۰	وڌو
۱-۰-۰-۰	مهراڻي چندراوڻي	۱-۸-۰-۰	قيدي
۱-۰-۰-۰	پينا	۱-۱۲-۰۰	الصال
۰-۱۲-۰۰	گنگا جو ڪٽنب	۱-۱۲-۰۰	سچ ٿان صدقي
۰-۱۰-۰۰	موهني ٺاڻي	۱-۱۲-۰۰	آشا
۰-۸-۰-۰	وڀر ڪماري	۲-۰-۰-۰	لطيف
۰-۱۰-۰۰	قاسي	۱-۱۲-۰۰	اُرملا
۰-۱۲-۰۰	زلدگي (ٺاري)	۱-۸-۰-۰	سالڪ جو ستر
۰-۹-۰-۰	ان دانا	۲-۴-۰-۰	شرميلا
۰-۸-۰-۰	منورما	۱-۴-۰-۰	شاعر
۰-۱۲-۰۰	هيرو گلو	۱-۰-۰-۰	دوهني
۰-۸-۰-۰	ٻاپي	۳-۰-۰-۰	ڪشميري ٺول
۰-۸-۰-۰	روزان روز	۱-۰-۰-۰	وصيف
۰-۱۲-۰۰	پرير هي پياس	۱-۴-۰-۰	پرلوي ولب
۰-۱۲-۰۰	مجاراڄا ڏاهر سمن	۱-۴-۰-۰	راجپوتي شان
۰-۱۰-۰۰	سچو متر	۱-۴-۰-۰	نار جون ڪنگڻيون
۰-۱۰-۰۰	ديش شوڪ	۳-۰-۰-۰	ديکا راڻي
۱-۴-۰-۰	دکي هاري	۲-۸-۰-۰	ديش پگڻ
			شواجي

ڪوڙومل سنڌي سافتيه منڊل
سڌار سپاءِ حيدرآباد سنڌ

قوهي ۽ پنڃڻي آکاڻيون

۰-۹-۰	بلو	۱-۸-۰	باغبان
۰-۹-۰	ليام	۲-۰-۰	گلدستو
۰-۹-۰	وولگا کان گنگا	۲-۰-۰	پنڃڻي آکاڻيون
۰-۸-۰	د يوي	۱-۴-۰	ٽالستاء جون ۲۱ آکاڻيون
۰-۸-۰	چنڊ لارا	۱-۴-۰	چولڊ آکاڻيون
۰-۸-۰	سوراهن سمينگار	۰-۱۴-۰	چرٿر سمينگار
۰-۸-۰	دٺن کان	۰-۱۴-۰	جيوت جا روق
۰-۸-۰	بهاري بولدون	۰-۱۲-۰	ٺڪور جون آکاڻيون
۰-۸-۰	گلزار چمن	۰-۱۰-۰	پامي
۰-۸-۰	گلبي ڦهارو	۰-۱۰-۰	ڪنڊل گل
۰-۶-۰	القلابي	۰-۸-۰	جيون ڪلا
۰-۸-۰	هندو لاري	۰-۱۰-۰	گلبي مڪريون
۰-۸-۰	سلو چنا	۱-۰-۰	سندر ڪهاڻيون
۰-۸-۰	ستي لڪشمي	۰-۱۲-۰	مالي
۰-۸-۰	چرواڻي رما	۰-۱۲-۰	د يوي
۰-۸-۰	هندو ڪٽنب	۰-۱۰-۰	پريم سنديش
۰-۸-۰	هندو پتورف	۰-۱۰-۰	چوڙين وارو
۰-۶-۰	بگريءَ جو سڌارو	۰-۱۲-۰	هولي
۱-۴-۰	ٻاراڻيون اوليون	۱-۰-۰	لئون قانون
۰-۱۲-۰	ٻاراڻيون آکاڻيون	۱-۰-۰	ڪملا
۰-۱۲-۰	خشبره	۱-۰-۰	سندري
۰-۱۲-۰	خولي حرص	۰-۱۲-۰	هندو مارشل لا
۰-۱۰-۰	راج لراڪي	۱-۸-۰	راجپوت زلڏي

ڪوڙو مل سنڌي ساهتيرو منڊل

سڌار سپاءِ حيدرآباد سنڌ

۵) نه هڏهن هن جهو جو ٻڌايو ٿئي ٿو ۽ هو مري ٿو نه هن ۾
 ڪهڙو ٿيو باقي ٻڌي ٿو؟ نه (ستگر ڪي) جواب ڏيڻ ڪهي:-
 نه هن جي ٻڌائي ۽ بهاريءَ ڪري (اصلي ٿو) ضعيف
 ٿو ٿئي، هن سر ٻر جي مڙ ڪري هو مري ٿو، هي جو
 سچو ٿو هن ٻوهر ٻوڙيءَ ۾ آهي ۽ جيئن ۾ سڀ ڪامنائون
 سڀايل آهن، سوئي آيا آهي. ٻانن کي رهند ۽ ٻڌائي کان
 رهند، مويٽ کان رهند، شوڪ کان رهند، بک اڃ به
 هڏي دڪ ڏيئي ٿئي سگهي. هننهن ڪامنائون ۽ هڏجا
 سڪلپ سڀ آهن (ٻوڙيون ٿن ٿيون) ٻوڙيءَ طرح
 راجا هي مڃتا وارا ٿي ٻر جا ڪي سندس مرضيءَ موجب
 سندن ملڪ يا زمينون ملن ٿيون.

۶) اهڙيءَ طرح ڪرمن ڪري هڪي حاصل ٿئي ٿو سو
 هميشه لاءِ نه آهي ٻوڙيءَ طرح آيا کان جهڪو اڻوائف
 ٿي هن جهان مان وڃي ٿو ٿيندڙو به اڻڙو حال ٿئي ٿو ۽
 يعني نه هن جون ڪامنائون ۽ سڪلپ هميشه لاءِ ٿل
 ڊاڪ ٿن ٿن. ٻر جهڪو آيا کي چاڻي سر ٻر ڇڏي ٿو،
 ٿنن جون سڀ ڪامنائون ۽ سڪلپ ٿل ڊاڪ ٿن ٿا.
 سري مولارام صاحب جو شبد مٿن وڌيائن کي بلڪل صاف
 لفظن ۾ بيان ڪري ٿو. انهيءَ لاءِ ههڪ ڏو وڃي ٿو:-
 آياڻ جالان مري ٿنن هر جڳهه ٻر ٻوڙ هوڻجي

(۱) گهٽ مٽ چئي مها آڪاش ساري

مالهه مليا مارا ٿوڙ هوڻي

(۲) منصور ٿون سوري دا حڪم ڏلا

چر-ٽولي اوڀر منصور هوڻجي

(۳) چيستن ايڪ اڪند مولا

ٿانن لڪت ٿانن ڏوڙ هوڻجي

(سري مولارام)

(شڪا) هيءَ سڪيا آيا ڪي وڏي ۾ وڏو ڪري ڏيکاري ٿي
نه هردي ۾ هنڪي ڪئن ٿي ٺهرائي.

(جواب) جي ڪنشت ٻڌيءَ وارو هنڪي ٻورو ۽ ستيه منڊ ۾
لٽو اٿيو ڪري سگهي نه پنهنجي دل ۾ هنجو ڏيان
ڪري نه هو جيتوڻيڪ منهنجي دل جي آڪاش ۾
اهي لڏهن به ساري سرشتي ۾ ويا ۽ آهي. اهڙي
اڀياس ڪري هنجو اٿيو ڪلندو.

چالڊوگه اپنشد جي ائين باب جي پهرئين ڪنڊ ۾ دهر وڊيا
جي لالي سان بيان ڪيو ويو آهي جا هيٺ ڏي وڃي ٿي.
(۱) هري اوم، هن برهم ٻوريءَ (سري) ۾ لنڊي ڪنول
جهڙو محلات آهي اهر لنڊو آڪاش آهي. ان جي اندر
جهڪي آهي سو ڳولڻ يوگ، ۽ ٻوڇڻ يوگ، آهي. (دل
جي صورت ڪنول ۽ ٻوڇڻ آهي. ڪولون دل ۾
ايندڙ ۽ دل مان ويندڙ ٺاڙيون آهن)

(۲) هن برهم ٻوريءَ ۾ لنڊي ڪنول گل جهڙو محلات آهي.
اهر لنڊو آڪاش آهي. الهيءَ جي اندر ڇا آهي جو ڳولڻ
يوگ، آهي ۽ ٻوڇڻ يوگ، آهي. (اهڙو سوال جهڪڻ
ڪو شش ڪري نه ان کي جواب ڏجي نه ”اهو“.

(۳) جيتروئي وڏو هي باهريون آڪاش آهي، اوتروئي وڏو
هردي اندر آڪاش آهي هن ۾ ديوتائن جو لوڪ، ۽
زمين، ٻنهي جي وچ ۾ لوڪ يعني مڻيون هيٺيون ۽ وچ
وارا لوڪ سمايل آهن. ٻئي باهه ۽ هوا، ٻئي سڄ ۽ چنڊ،
ٻئي بجلي ۽ تارا جهڪي ڏسڻ ۾ اچي ٿو يا جهڪي غائب
آهي، سڀئي هن ۾ موجود آهن.

(۴) جهڪڻ ڪو (شش) سوال ڪري نه جهڪڻ هن
برهم ٻوريءَ ۾ سڀ ۽ سڀ ڪامنائون سمايل آهن

(۳) هو منهنجي دل ۾ آهي. هو ان، جو، اهر ۽ ڌاري جي
 ٻچ کان نه هڪو آهي. اهڙو روح مون منجهه آهي ۽ هن
 دنيا کان وڌو آهي، آڪاش کان وڌو آهي. آسمان کان
 وڌو آهي ۽ سڀني ديشن کان وڌو آهي. (سمجهاڻي: ۱
 آسمان ڇڏي ويا آهن. هڪ هردي آڪاش ٻو ٻاهر ٻون
 وياڪ آڪاش)

(۴) سڀ ڪم ڪار هنجا آهن. سڀ ڪامنائون هن جون
 آهن. سڀ خوشبويون هن جون آهن. سڀ دس هن
 جا آهن. سڀ کي ڏکي ٿو، بي آواز ۽ بي گهراعت
 آهي. هيءُ منهنجي اندر، اها آهي اهوئي برهم آهي.
 مان هيءُ ڏو، جڏي هنکي پهچندس. هنهنکي هي لڏو
 ٻڪو آهي، ۽ هن هر شڪ شهو ڪو نه آهي. سو هن لڏو
 جو ڦل پائيندو. هي شالڊيه جو چوڻ آهي. شالڊيه جي
 (سمجهاڻي سڄي ڄام ڪندڙ مان خوشيءَ ڪري ٿي.
 سڀ کي ڏکي ٿو معدي نه ڪلهف وستر هن ۾ سمايل
 آهن. شالڊيه (روپ آهي) مٿن شرن مان هي ٿاڻ
 ٿو نه برهم ٻوڙ يا ٻوڙ آهي، سڀڪنهن جي اندر ٻاهر
 آڪاش والڪر وياڪ آهي. جهڪو ٻرڻ وشن کان من
 کي روڪي شالڊيه مان هنجو ڏيان ڪري ٿو نه
 اهڙو ئي لڏو هنجو ٻڪو ئي هنکي ٻوڙ ۽ وياڪ ڪري
 ٿو. وري جي ڦرلي ڪري ڦهلائي پاسي ٿو سو نه اهوئي
 برهم آهي. هنهن خواهشون پوريون ٿين ٿيون يعني
 بي خواهش هوندي به جي ڪلنا ڪري ٿو نه هنجي
 سيد ٿئي ٿي. ۽ اهڙيءَ طرح صدق وارا هن مان سک
 پائين ٿا. هر وري شالڊيه ۽ اڄل به آهي. هو سوڪر ۾
 سوڪر منهنجي هردي آڪاش ۾ آهي نه وري سڀني کان
 وڌو نه آهي.

گڏ اڀاسنا جي گهرج آهي. الهیءَ طرح هو من کي ڏسيل آڌار تي بهاري
حقيقت ۾ قائم ٿي. هن مان معلوم ٿيندو ته، رواجي جڳماسو
جيتوڻيڪ آتما جي خيالي ڄاڻ رکي ٿا، تڏهن به هنن کي آتما ۾
قائم ٿيڻ لاءِ اڀاسنا جي درڪار آهي ۽ جيئن ڪ اور جي اڀاسنا.
اور جي اڀاسنا جو بيان هن کان اڳ مالدوڪه اينسڊ موجب
چيو ويو آهي. ههه شالڊله ۽ دهر وڊيائن جو احوال ڏجي ٿو
ته، ڪيئن ته ڪيئن ڪري ته، جڳماسو پنهنجي ٻڌي، وڊيا،
وڊيا ۽ اڀاس سان برهم گمان جو ڦل پوري طرح حاصل ڪري.
شالڊله وڊيا چالڊوڪه اينسڊ جي ٽئين باب جي چوڏهين
ڪنڊ ۾ ڏال آهي. هنجو ترجمو سوليءَ سنڌيءَ ۾ ڏيکارڻ جي
ڪوشش ڪئي ويئي آهي.

(۱) حقيقت ۾ هيءُ سڀ برهم آهي. هنمان سڀ ڪجهه ٻڌا
ٿئي ٿو. ۽ هنر سڀ ڪجهه ٿي ٿئي ٿو. سڀ ڪجهه هن
جي آسري رهي ٿو. هن جو ڌيان شانت ڇو ۽ روشن
ڪان هٽيل من سان ٿيڻ گهرجي. ماڻهو پنهنجي لشچي
ڪري وڌي ٿو. جهڙوئي لشچو رکي ٿو تهڙوئي ٿئي ٿو.
الهيءَ لاءِ برهم جو پورو لشچو رکڻ گهرجي.

(۲) هن جو روپ من آهي. هنجو بهت پراڻ آهن. ولڪ
هنجو روشني وارو آهي. سنڪلپ هنجو سچو آهي. هنجي
آتما آڪاش آهي. سڀ ڪامنائون هنجون آهن. سڀ
ڪار ڪم هنجو آهن. سڀ خوشيون هنجون آهن. ۽
سڀ رس هنجو آهن. سڀ ڪي ٻي ڪي ٿو. هو لڪي
ڳالهائي ٿو ۽ لڪي گهٻرائجي ٿو. (سمجهاڻي - من سان
ڌيان ڪجي ٿو. پراڻن سان ڄاڻ ڪجي ٿو. آڪاش کي
سواميءَ اچ به ڇو آهي اهڙي لشچي واري جا سنڪلپ
۽ ڪامنائون سڌ ٿين ٿيون.)

گل پنجو دیون

جیازا و گیمہ اپنشد پر آیل و د بائون

چالڊوڪه اڀسند ۽ ٻرهرود يا پالڪ پالڪ جي اڌ ڪاٻن ۾
گهٽن نمونن ۾ ٻهان ڪول آهي.

ادالڪ وڃي سويٽ ڪيتو پئس ڪي سم نور اسي مها واڪه
جي دستي بوهم وديا سني لمولي پر بيان ڪئي آهي. هي اکر
بيان ڪيل آهي. شالندله وديا ۽ ديهر وديا هن گل پر ڪجهن
لمون لاهاسا جي مدد سان گمان پراڻڪ لئي. مها واڪهن دستي
ادويسا آيا جي جان وارو بزم ڪف پاڻي کو جو هُن لاء نه آهي
ڪرم ڪندڙ ۽ نه ڪرم. اوردا هنجي لاس لئي لي، تنهن ڪري
سارو دستاو حو اوردا حو وچيل آهي سو هن لاء اصلوت نه سو
وڪي. جڏهن اوردا ويهي لالڪ لاس لو نه وکي - چي لوڙي
وهي. اهڙيءَ طرح بوهم ڪائي دويسا ڪائي ادويسا آيا پر قائم
لئي نو. گمان، مها واڪهن جي سروڻ من نمدپاسن سان حاصل
لئي او. سروڻ امر جهگياسن لاء آهي، هي سيني ساڌن سوميه
آهن. ۽ پنهنجي اچنه شڪتيءَ ڪري ئي ٻڌڻ سان ئي سچي
سکيا گرھڻ ڪن ٿا. مڌير جهگياسن کي، سم شاستر لڪشطا
شڪتيءَ ڪري مها واڪهن حو ارڪ سمجهائون ٿا نه شو ايشور ۽
جوو جي اهاڏي ۽ انهن پر عڪس حو تماڪ ڪري لڄ ڪُتست
۽ بوهم حي ابڪتا جو وپجار ڪري پاڻکي آلر وولي پر قائم
وڪندا رهن. جي ڪنشمت اذڪاري آهن لن لاء وپجار سان

آهي، ڇو ته سڀني جي اندر هن جي دات آهي. مان
 اهو واسديو يا وس ۾ وياڪ آهيان. مان اهو وس ۾
 وياڪ آهيان.

(شالتي پادڪ)

اوم پڌرو ڪرڻيڇهه. اوم سوستي نه ايهه

اوم شالتيهه، شالتيهه، شالتيهه.

معني - اوم ديوتائون مان ڪنن سان شپ وڃن ٻڌان
 اوم اسانکي ٿندوسف رک - اوم شالتيهه، شالتيهه، شالتيهه.



- گولتر ايسم مهڏاوي گيان وگيان لٽهره
 بهالو ڏالها رڻا نهچند گولتر شيشا.
 - ويد پڙهي، سياتو ماڻهو گمان ۽ وگيان حاصل ڪري پوءِ
 برهم ڀالي گولتن کي ڇڏي ٿو. جيئن ساربن مان چارو
 ڌار ڪري پوءِ پلال ٿنو گهڻي ٿو.
 (۱) گوانر الهڪ وروڻالام ڪيارسمه آهي اڻڪ وروڻا
 ڪيهر وس پشمتي گيانر لنگ لستو گوانر ٿا.
 معنيٰ - ڳڻن جا الهڪ ونگ آهن، پر ڪو هڪ ونگ وارو يعني
 اڇو آهي. ڪيائيءَ جو ڪم، برهم گيان سان آهي ۽ نه
 جدا جدا (ليکن) ويدن هي شاخائن سان.
 (۲۰) ڳهر ٿر ڏاڍي ليکوليم پولي پوني وستي وگيانر
 ستتر منتهو-ر منسا منجان پوئمنه.
 معنيٰ - جيئن ڪو هر گهر لڪل آهي، تنهن جو جوهر گيان سو روپ
 آيا لڪل آهي. من روي مالڏائيءَ سان ولوڙي ولوڙي
 هڪي ڪڍڻو آهي. معنيٰ نه ڌيان ۽ ويچار سان ئي من
 آيا کي الهڪ ڪري سگهندو.
 (۲۱) گيان لٽهر سما ڏاڍو اڏريد وهن وس برهم
 لشڪر لفيچلر شاتر ٿڌ برهم اهمتي سورنر.
 معنيٰ - جيئن ڪالهن گهي بگهه هي اگني پيدا ڪجي ٿي، ته
 گيان روي اکين سان آيا ڏسجي ٿو، جو آيا حصن ره
 لفيچل، اي بدل ۽ شاتر روپ آهي. جيئن ڪالهن گهي
 ٿيون، تنهن مان سان وري وري ويچار ڪهي. ڪيتر
 جو الهڪ ٿئي.
 (۲۲) سرو پوڙا ڏواسر پند پوئمنو چه وس
 سروان گواهڪ ٿوين ٿڌ سمههرو واسڏيوس ٿڌ سمههرو واسڏي
 معنيٰ - سڀئي جهو هن ۾ رهن ٿا ۽ سڀني جهون ۾ هن جو

معني - جيئن دلي جي ٻئي هنڌ ڪچڙ سان دلو ٿو ڪچي پر نه
سندس آڪاش، لکن جهو ڦري ٿو، پر نه منجهس آٿا.
(جنم مرڻ شريز ۾ آهي ۽ نه آٿا ۾.)

(۱۴) گهٽ وڌ وود آڪارم پديمانر پنه، پنه.

ند پڳنر نه ڇه جالائي سر جالائي ڇه لشمهر.

معني - جيئن دلي کي پنهنجي پچڙ جي خبر نه ٿي رهي، تنهن
جيون کي به نه ٿي رهي. پر تنهن جو آٿا آهي، اهو
جيون جو ٻهڻ چاڻي ٿو.

(۱۵) شبد مايا ورتو ٿيو تما يالسي پشڪري

پنني تما سبي چٽيڪتوم ايڪ ايوانو بهيتي.

معني - جيئن نه شبد روپي مايا هنڪي ڏي ڪي ٿي، تنهن ڪري
جيون اڪيات رهي ٿو. جڏهن اهو مايا روپ الڌارو دور
ٿئي ٿو ته پاڻ کي هڪ ئي هڪ ڏسي ٿو.

(۱۶) شبد اڪيرم پرم برهم تسمن اڪيڻي يد اڪيرم

تدودوان اڪيرم ڌيا بيد شري شالتي آئنه.

معني - پهريائين اوم شبد جو برهم روپ سان ڌيان ڪري. پوءِ
اڪر جو خيال ڪري، اڪٽ، آٿا، جو ڌيان ڪري. اهڙي
ڌيان سان شامع ٿايندو. (اوم جي آهاسا ٻن لوهن سان
چڻي ويهي آهي. ابرمارت روپ مائران سان ۽ اومارت
روپ اماٿرا سان.)

(۱۷) ڏوي وڌي ويڌ توڻي ٿو شبد برهم پرم ڇه يس

شبد برهمڻي لشماله- پرم برهم اڌ ڪچي.

معني - پرايا شبد برهم ۽ ابرايا پرم برهم الهن ٻن طرحن سان برهم
جو بيان ڪيو ويو آهي. جڏهن شبد برهم ڪم ٿئي ٿو ته
اڪٽ برهم جو ايو ٿئي ٿو. (ڌيان ۽ ڪيان سان شبد کي
اشبد ۾ لڌ ڪري جڳياسو پرم پڌ پائي ٿو.)

(۸) ندیدو انعام نرو کلهم نر لجر

لد برهما همتی گماتوا برهم سندیته نرو ور

معنی - اهوئی حصن رهنم گمان رهنم داغ رهنم برهم آهی.

اهزی برهم کی جاتی نان بی بدل برهم لتی نو.

(۹) نرو کلبر النمر چه همت دوشانم ورو حتر

ابر مومر الادیر چه بچه گماتوا امجیتی بدنه.

معنی - برهم کهن بر شک شه نان رهنم ؟ بربرو آهی. هکی

عقل ؟ الومان ننا جاتی سکهن. هکی جاتی لاه کهن

لابعی ؟ چی کهور ن آهی. هو الادی آهی. گمانی اهو

جاتی مکس لتی نو.

(۱۰) نر لرو ورو نر چه الهم نر بدو نر چه سادک

نر مکهور نر وئی مکس ایتها برماننا.

معنی - حقیقت بر برمارت (سج) هی آهی نر نر آهی من هو

روکن ؟ نر کچه شروع کرن، نر سائلو نر طالب، نر

مکتی ؟ چی چاهنا رکنڈ نر چنل.

(۱۱) ایک ابرا آنا مترو بر جاگرم، سون، سفتمو

ستان نر بر ویتسم، بر جمر نر وادی.

معنی - هک اهو و آنا، نئی اوسنان یعنی جاگرم، سون

سکرم بر هک رمن آهی. اهوئی کرنا استان بر آهی.

اهر جاتی گمانی ووی حتر نر نو ولی.

(۱۲) ایک ابر هی برم آنا پوئی پوئی ویتسم

ایکذا، بهذا چمو دوشیتی حل چندروم.

معنی - هک ای ویا یک آنا حمو حمو بر فالر آهی، جمن شک لی

چندروما پائی ؟ بر گهتا لی نو دس بر اچی.

(۱۳) کومت سوروام آکاشر نهمالی کومت بقا

کهور لومتی نر آکاشر ننا چموو لیور.

معني - جنهن کي دشمن لاءِ خواهش نه آهي تنهنکي هڪٿي جو
 حقدار ڇڏي سگهجي ٿو. اهيءَ لاءِ ممڪن هو ته کي من کي
 هميشه اي خواهش رکڻ گهرجي.

(۴) ارسته وڃي سکر سکر ٿيڻ ۾ مدد ڏيڻ

بدا اباڻه آندو يا دم لدا ٿيڻ ۾ مدد.

معني - جڏهن من کي اي خواهش ڪري هوندي ته ڏوڪو
 وڃي ٿو، تڏهن ماڻهو پنهنجو اصل پروڙي ٿو ۽ ٻار ۾ بد
 پائي ٿو.

(۵) ساوڊيو اسروڊ ويسر ياوڊرڊ ڪٿي ڪٿي

ايتڻ ڪيائون ته ڏيان ٿيڻ لڳا ۽ ستره.

معني - من کي ايتائين ڏوڪڻي جهڙائين هو دل ۾ قائم ٿي.

اهو ڪيائون آهي اهو ڏيان آهي، باقي آهي اڪ ۽ وستار.

(۶) ٿيو چئيم ته ڇڏيم ته چئيم چئيم ايو ٿي

پڪي پڪي واپس موٽڻ ۾ مدد.

معني - ٻار ۾ کي خيال ٿيو ڇاڻي سگهي. اڪي کي هڪي خيال

بنان ڇاڻي سگهو. سڄو ٿيڻ خيال ۽ خيال کان پري آهي.

سڄي ٿيڻ کي تڏهن ڇڏيو جڏهن خيال از خود پڪي پڪي

کان رهڻ ٿيندو. اهڙي من کي ٻار ۾ روشن ڪري ٿو.

مطلب ته جڏهن من اواڻا ۽ اسنگ ٿي ڇڏاڪاش ۾

قائم ٿيندو تڏهن اهڙي ڏيرج واري من ۾ ٻار ۾ جي ڄاڻ

پاڻي ٿيڻ ٿيندي.

(۷) سوڊيو سڏيو سڏيو سڏيو

اسوڊيو ايوڊيو يا ووا ايوڊيو ايوڊيو.

معني - اول ايوڊيو سان ڏيان ڪڍي ۽ پوءِ ايوڊيو جو.

ايوڊيو جي ڏيان سان ايوڊيو يا ڏوڪو ٿيندو ۽ ڏيان

ڪندڙ آيا جو ايوڊيو ڪندو.

گل چو ويون

اهرت پند و اپنشد

آلر وند پر پند پندو اپنشد آهن، تن پر امرت پندو اپنشد.
ويدانت جو سار سوليء ۽ زوردار زبان پر گروي پر بيان ڪري
لو. پڙهندڙن کي اجاڻو هڪ ڪڙي به حال ڪاڏي ٻوڙائڻو نه ٿو
ٻڌي. پر سڌي سوڌي سمولي پر حقيقت حاصل ڪرڻ ٿئي ٿي.
انهيءَ ڪري واجبي سمجهان ٿو ته هيءَ ساري جو سارو اپنشد
سوليءَ بوليءَ پر پڙهندڙن جي اڳيان وکان، شرنن هي اولي به
اهڙي آهي جو سولائيءَ سان سمجهي سگهجي ٿي.
(۱) منو هي ڏيو وڌم پوءِ ڪتر شڪم ڇه اندم ڇه
اشدم ڪام سدڪلم شدم ڪام دور جتر
معني - من هن طرح سان چيو واپر آهي - اولر ۽ اڀلر.
ڪامنائن ڪرڻ وارو من اڀلر آهي. ڪامنائن وهن من
پولر آهي.

(۲) من اهو مهيالار ڪارڻر پند موڪهوه
پندار، وشه آسڪتر مڪتر لروشم سمرلر.
معني - اهڙيءَ طرح من ماڻهن جي پند ۽ موڪهه جو ڪارڻ ٿئي ٿو.
وشنن پر پريتي وڪندڙ من پند جو ڪارڻ، انهن وشنن
کان پري من موڪهه جو ڪارڻ چون ٿا.
(۳) اڌو لروشم سياهه منو مڪتر شتي
اڌو لروشم ٿنر منھ ڪاويسر مڪشمڻا.

پوڙهي ۾ گيان ۽ ڀڳتي انهي جي گهرج آهي، عشق
نه عقل نه. (پرمات)

”عشق عقل آهن، اهي ٻار پڪيءَ جا ۽
الهي جي آڪاس ۾، گهر گهر بههائين ۽
دورن سارو سارو ڇڏو، لور سا لکائين ۽
موت مٽائين، سامي سڀ اندر جي.
(سوامي)



معني - سڀني دڙار بند ڪري من کي هڙدي ۾ وجهي، پراڻن کي د سوين دڙار پهچائي آڻيا سان هڪ ٿجي.

(۲) ”پرڻ سه پره پارت ڀڪتا ٿيڻو ٿيا

يسالته ستالي ڀولائي بهن سرور ادم ٿم.“

(ڀڳوت ڪها ۸ اڌيا ۽ شلوڪ ۲۲)

معني - اهو پرڻ پرڻ آهي، اي پرڻا جا ٻڪ، هن ۾ سڀ جهو رهن ٿا ۽ هو سڀني جو آڌار آهي. هو هڪ سر ٻڪي ڏيان سان حاصل ٿئي ٿو.

(۳) ”ايشورو ه سڙو ڀولا ٿام هڙو ديشو ارڃن ٿيئي

پرا مون سڙو ڀولائي پيتر آڙو ڀاڳي. ماڻها“

(ڀڳوت ڪها ۱۸ اڌيا ۽ شلوڪ ۶۱)

معني - ايشورو سڀني جهون جي دلين ۾ قائم آهي ۽ پنهنجي ماڻا ڪري سڀني جهون کي هلائي ٿو. جئن ته ماڻا سڱلپ ڪري هڙدي ديش مان هو جي وڙلي ٻاهر ڪڍي پٽڪائي ٿي. تنهنڪري هو لاءِ اهوئي چاڙهو آهي ته دل ۾ ڏيان ڪري، اندر وڙلي ڪري ماڻا جي چنبي کان چٽي ۽ هڪ سان هڪ ٿئي. من وڙلي اندر لڏهن ٿيڻدي لڏهن پاڻکي سڱر يا ايشور شون ڪو.

(۴) ”ٿسمو شر ٿم ڪچم سڙو ڀاڙيند پارت

ٿم پراساد ٿم پرام شالتي ستام پرا پسي شا سوتر“

(ڀڳوت ڪها ۱۸ اڌيا ۽ شلوڪ ۶۲)

معني - سڀ طرح پاڻکي منهنجي شر ۾ وجهي، اي پارت منهنجي دهر جو لائق ٿي ۽ پرم شالتي جو اسٿان حاصل ڪو.

اهڙي پرم شالتي ۾ شد، سوام ۽ ڏيان جو سٿان ڪم ٿيندا. پر پڙهو ڪي.

سوهڻم جاپ اڃي هون
 دوم دوم يهه هردم هون
 سوهڻم ايشور ويد وڪاڻي
 هم جهو ڪو لشجي جاڻي
 ايشور هئم جهو المڪا
 سوهڻم سڀي جان وويڪا

(جپ صاحب رچيل سڀي ڪلاب داس)

”سڀي کي سڃاڻ، جو اچي ويو وار ۾؛

بچهي ڪو ٻهڪ سان، هي اندر جو اهڃاڻ؛

ٿان پوءِ ملي محبت سان، ٿو هاهي ٻهڪڙو ٿئي.“ (سوامي)

مٿيان پرمات ٻڙهي اسانکي ويچارڻ گهرجي ته ڌيان جون
 جايون ڇو ٿيون اسانکي جدا جدا لڳن. منهنجي راءِ ۾ اهي
 استان جدا نه آهن، پر هڪ وڏو مرڪز جا نشان آهن. چالوڪ
 ايندڙ شروع ڪيو دهر وديا يا هردي آڪاش سان. سوامي ۽
 ڀڳوت گيتا هنکي وڌايو ٿرڪڻي ۽ ٿاء. سڀي شڪر آڇاريه هنکي
 وڌايو سواسن ٿاء. وسنت ۾ ۱۲ آڱر، لاسڪائن کان اڳتي ڌيان
 جو دائري وڌايو ويو، ته سوامي ۽ وري ٿاء ۽ ٿائون لمس، ته سڀي
 ڪلاب داس وري دوم دوم ۾ پکڙيس. الهي ۽ جي معنيٰ ته مٿان
 جڳماسو ڪي پرچتا حقيقت جي حاصلات ۾ روڪ ٿئي. الهي
 لاءِ پورٽيا ڏي هنکي وڌايو ويو آهي، جئن پوت آڪاش،
 چم آڪاش ۽ چد آڪاش ٻن آڪاش سان هڪ ٿي وڃن ۽
 جڳماسو پوما پاڻ ۾ گم ٿئي.

پرمات

(۱) ”سرو ڌارائي، سنهه منو هردي ٿرڌي ۾،

مرڌيو ته آيا لمت ٻهراڻ سڻو ڀڳوت ڌار ٿام“

(ڀڳوت گيتا اڌ يا ۸ شلوڪ ۱۲)

جي پاڻا کانسواءِ، ٻيو ڪجهه به نه، من ۽ سندس وهندڙ
پر معلوم ٿئي.

سري وسشت پر هودي ديش ۽ سواسن ۽ ۱۲ آنگرن ٻاهر
ٿانن آڪاش جو ڏيان چو آهي.

(پرماڻ) لڙاڻ پر ڪرڻ اڌياء ۲۱

”پند واج:- هي منيفورا! پراڻ جو اڀتا هي سو هودي
ڪوت ئي اڀتا هي، اڀڪر دواش الڪل پر پند ٻاهر جاتا
هي. ٿيان جاء ڪر استم هوتا هئ. نس لورڻي اٻان روپ
هوڪر آڏو هوتا هئ. سوانتر آتما هئ اوهردي وڪي آنڪر استم
هوتا هئ. اٻان روپي چندوما جب پراڻ روپي سوردي وڪي
لمن هوتا هئ. ٿيان ساد ٿو هئ. ٽن وڪي من سست هئا، پور
شوڪ ڪولهن پراپس هوتا اور دواش الڪل پراپس جو
آڪاش هئ ٿيئي اٻان روپي چندوما اڀڪر هودي وڪي پراڻ
روپي سوردي پر لمن هوتا هئ. اور سوردي پاڙ ڪو جب لڳ
اهن پراپس هوتا ٿيڪي مڌي پاڙ اوسا وڪي جسڪا من لڳا هئ،
سو اٻر پڌ ڪو پراپس هوتا هئ. پراڻ اٻان ڪي اتر حمو شانس
روپ آئر ٿو هئ. نس وڪي جب استم هوتا هئ تب ٿيائان
اهن هوتا. ۱۲ آنگر ٻاهر ٻاهريون ڪميڪ، هودي آڪاش پر
الدرين ڪميڪ. اهي سنڌيون آتما جي ڏيان پر مددگار آهن.
سوامي ۽ لاپي ۽ کان اڀچل سواسن ۽ سندن لاسڪائن دستي
الدر اڇڻ حمو اولڪار سان ڏيان ڏسو آهي، هنن مٿي چو
ويو آهي.

سري ڪلاب داس ۽ سوامي سوهر شد حو اهڙي طرح
اڇڻ لاءِ چو آهي چئن رور رور پر اهو پڙهي وڃي، (پرماڻ)

”سوهر سوهر هون پراڻي

ڪرمل لالڪر پند پچالي

نالو استان قبول جو رنگ ۽ پٽا

(۴) اناهيٽ ڇڪر هريدي ديش ٻارهن پتن وارو سولي رنگ وارو ڪنول

(۵) وشذچکر کنٹ دیش سورهن پشن وارود ولهي رنگ، وارو کنول

(۶) آکاچڪر ۽ روتن جي وچ ۾ ڪٿي - ان پٽن وارو چنڊر جهڙو ڪنول

(۷) د سوم د وار تارون هک هزار پتن وار و سفید کنول .

چالڊوگه اڀسند هري آڪاش جو ڌيان ڏسي ٿو جڏهن
مٿي ڏيکاريو ويو آهي. پڳوٺ گيتا ۾ هڪ هند سري ڪرشن
ٺهرڪڻي ڏسي آهي. (پرمات)

”پريانتو کالي من ساچ لين اکتا اکتو يوکت بلمن چتو

پرو و مروت يثي پراڻ ماو يشيه سمهڪ سر امر پر مر پر شم ايجس د وير

گمنا النون اذ ياء شلوک ڈھون

(معني) يوگي مرڻ وقت من جو ڌيان يوگ جي طاقت ڪري

سڀ کان پوءِ جيڪي ٻه ماڻهو گهٽ رهي رهيا هئا، تنهن مان هڪ وري به نڪرڻ لاءِ تيار نه هو.

وڃي ٿو، جڏهن لوڪ ۾ ٻرم ٻڙش جو ڳجهو اسٽان آهي.

ٹرکٹی استان سوامی بہ ڈسو آھی.

”وراء کو آہی جو کبھی جہان ہے،

جو مندرا پاڻي مرم جون سهنج سڱي وائي

لرویٹی آسرسیر ہر گمرک است لائین

تہاں لک لائی سامی جڑی سر و پ م (سوامی)

سري شنگر آچار، سوامن سان ڌيان ڏسيو آهي (برماڻ)

”چیت آد سرو پاویشو، اهرم لوینو پاوانت

روزه سرو ورتنام پراڻيام سڻ اچتي

(ایروکیہ ایئر لائنز شلوک ۱۱۸)

(معنی) ٻراڻي ۾ ٻراڻن جي اهڙيءَ طرح ڪٽا ڪي جڏهن ٻر ۾

(۲) اوم ڪمڪ اڪرم برهم ويا سون مسام اوسون
 به بر يافت ليجن به من يالسي بر مسانتر
 (پڳوڪ گمنا اڌاڻ الون شلوڪ لوهون)
 (معني) اوم جو سمون ڪو ڇو ڇو هو سم برهم کي ڄاڻائي ٿو.
 ڊگر مولڪي باد ڪري جو هيءَ سون ڇڏي سون اهو
 برهم ڪم پائي ٿو. هيءَ لفظ آواز جو ڏيان برهم وومپ
 سان ڇو وڌو آهي.

(۳) " ايد ايد م اسمن برهم پري دهرم پند دڪم ديسر
 دهور امن اتر آڪاش نمن بد منتش لندو ستور لندو
 ڇڪا ستور الي "

(معني) هن برهم پريءَ ۾ لندو ڪنول جو ڪل آهي جنهن ۾ لندو
 محلات آهي ۽ تنهن اندر لندو آڪاش آهي، تنهن ۾
 ڇڪي آهي سو ڇڏي ۽ پوڄي ٿو ڪم آهي. هيءَ ڊگر
 سو وومپ جو ڏيان ڇو وڌو آهي.

نمن ٿن اوماڻن مان سن ٿو نه برهم جو ڏيان برهم آڪاش
 وومپ سان " سوهر " يا " اوم " اڇاوي ساه سان ملاجي حق
 سو وومپ، اوم ۽ سراس هڪ ڏس ٿي پورن ٿو ڊگر ٿن، باقي
 جو هن وقت مودن جو ڏيان، يا لهندو سچ جو ڏيان يا اڀر ٿو
 سچ جو يا اڀر ٿو ڏيان ڏيان ڏيان ڏيان ڏيان آهي ڏيان
 ڪندو کي سچو ٿو ڏيان ڏيان سڪهندا. ڏيان جا هنڌ ڳهڻا ڏيان
 ٿا. هيءَ يوڪ ۾ سم اهڙا هنڌ ڏيان وڌا آهن.

نالو اسٽان ڪنول جو ڊگر ۽ پتا

- (۱) مول اڌار گڏيا ڇڪو
- (۲) سوانشان ليڪ هي اڌار
- (۳) مٿي پور ڪ لاهي ڏيش
- ڇن پتن وارو پتلو ڪنول
- ڇن پتن وارو ڳاڙهو ڪنول
- ڏهن پتن وارو پتلو ڪنول

جهڙيءَ طرح لنڊو ٻار يا بلڪل وڏو راجا يا برهمڻ وڏي
 آئيد کي ٻائي آرام ڪري ٿو. اهڙي طرح آرام ڪري ٿو.
 (۲۰) جهڙيءَ طرح مڪڙي ٻاڻ سان ننڊ ڪڍي مٿي چڙهي
 ٿي، يا جڻن باهه مان لنڊيون چڻڪون اڪرن ٿيون،
 اهڙيءَ طرح آتما مان سڀئي ٻاراڻا، سڀ لوڪ، سڀ
 ديوتائون ۽ سڀ شيون اڪرن ٿيون. الهيءَ ڪري آتما
 کي ستنه جو ستنه مڃين ٿا. حقيقت ۾ ٻارن ستنه آهن، الهن
 جو آتما ستنه آهي. الهيءَ ستنه جي ستنه کي ڄاڻڻ لاءِ
 ويچار جي ضرورت سواميءَ هيٺين شاوڪن ۾ چڻي آهي.

(۱) ٻارين وسن ٿا ٻار، من ٻڌ واپيءَ واپه ڪون ۽
 هيڏي هوڏي هڙا، مورڪ اندر مار ۽
 جي ٽوڪي ٻياس ٻاسڻ جي، نه سامي وسف ويچار ۽
 لام ڀرم لوار، نه حاضر ڏسين هر کي.
 (سڄيءَ وسف جو ويچار درشمه کي پري ڪري اٿو آلم
 ديدار ڪرائي ٿو.)

(۲) بنا گمان عجب، جتن ڪرن ٿا جوڳ، جو ۽
 ٻچن نه پيراين کان، ڏيو اگم جو ڏس ۽
 جتي ڏينهن نه رات ڪو، لڪو سوڙج سس ۽
 ستنه اٿيئي ڏس، ٻالڀڻ ٻائيءَ ري ڏسي.
 (جڳياسو گيان حاصل ڪري پنهنجي سوڙوب ۾ گر ٿئي ٿو
 و لوڳ شانت سوڙوب آهي.)

(۳) عجب استادي، سامي ڏسي ستڪروه ۽
 پر جي لڏو ٻالهنجو، اٿيئي گهر آدي ۽
 مٿي ويٺي من مون، غمي ۽ شادي ۽
 گڪن ۾ گادي، سامي ٻائي سر ٿيو.
 (پنهنجي سوڙوب جو پر پور ٿا سان هڪ ٿي.)

ڄاڻ طاعت اندر چڪڙي ٿي، لڏهن ماڻهوءَ کي سهيل
چڻي ٿو. الهيءَ وقت ٻڌڻ، ڏسڻ، سنڳهڻ ۽ ڪن
هلائڻ وارو من، سمجھي اندر چڪڙي وڃن ٿا.

(ڄمڻ ٻاهر يون وهندڙ الدارين ۽ من جي وسيلي، سندس
التهه ڪرڻ ۾ جو آتما جو عڪس پوي ٿو، پنهنجي مدد
سان ڪري سگهي ٿو. اهڙيءَ طرح وري سڀني ۾ به
پنهنجي الدارين سرشتي ٺاهي ان ۾ وهندڙ ڪري ٿو.
گهريءَ لند ۾ ٻاهر يون توڙي الدارين وهندڙ ٻڌ آهي.
ڄمڻ ۾ ئي الڪه ليکڻ ٿا. (۱) ڪوئسٽ ٺرڳڻ آتما (۲)
التهه ڪرڻ (من، ٻڌي، چم، اهنڪار) (۳) اتهه ڪرڻ
۾ آتما جو عڪس يا ڄاڻا.

ڪن شاسترن ۾ چئن اتهه ڪرڻ بدوان ۾ ليکيا ويندا
آهن، من ۽ چم پاڻ ۾ گڏ ۽ ٻڌي ۽ اهنڪار پاڻ ۾ گڏ.
هيءَ مختصر سمجهاڻي شرطن جي سمجھڻ ۾ مدد ڏيندي.

(۱۸) جڏهن هي ڄمڻ سوان اوسا ۾ وڃي ٿو، لڏهن الهيءَ هجا
لوڪ ٺهن ٿا. ڪڏهن نه وڏي راجا وانگر ٿي پوي ٿو،
ڪڏهن نه وري وڏو ٺهرمڻ ٿي ٿو. ڪڏهن اوچ ليح
ڄوڻيون پائين ٿو. اهڙيءَ طرح ڪو وڏو راجا ماڻڪن کي
فتح ڪري پنهنجي مرضيءَ موجب سر ڪري ٿو اهڙيءَ
طرح هيءَ ڄمڻ پنهنجن الدارين کي قبضه ۾ آڻي پنهنجي
بند ۾ مرضيءَ موجب سر ڪري ٿو.

(۱۹) جڏهن هيءَ ڄمڻ سڪوپس ۾ وڃي ٿو لڏهن ڪجهه ٺهڻ
ڄاڻي ۽ هئا ٺارين ۾ جي ۲۰۰ کن آهن انهن ۾ واسو
ڪري ٿو. هي ٺاڙيون دل مان لڪن ٺهڻ ۽ ساري
بند ۾ ٺهيل آهن. انهن ۾ واسو ڪري آرام ڪري ٿو ۽

الهيءَ ڳالهه جو طالب آهين ته مان توکي ٻوهرم جي وديا ڏيندس. ائين چئي هنڪي هٿ کان وٺي مهلائ پريو، جتي هڪڙو ماڻهو سمهيو پيو هو. سمهيل ماڻهو کي هيٺ ڏال لال سان سڏ ڪيو ويو ته:-

هي وڏا! اچي ٻوشاڪ وارا! اي سومراج! پر انهن سڏن ٿيندي به سمهيل ماڻهو ڪونه اٿيو. پوءِ هنڪي هٿ کان وٺي ڏوڏي آهستي آهستي جا ڳايائين ته اٿي وينو. (جيئن ته گارگهه پاران کي آتما سمجهو هو، تنهنڪري پاران جي نالي سان سمهيل پرش ڪري سڏيائين. جيتوڻيڪ پاران هليا پئي نڏهن به پراڻن، پراڻ وارا سڏ به ٻڌا، تنهنجي معنيٰ نه پراڻ ڇڙ آهن، ۽ چيئن آتما ٿي نه سگهندا.)

(۱۶) اڃا شتروءِ چيو ته هي گارگهه ٻڌاءِ نه ٻڌي ۽ وارو پرش ڪئي هو، جڏهن هي ماڻهو گهريءَ لنڊ ۾ سمهيو پيو هو ۽ وري ڪٿان اٿي آيو. گارگهه جواب ڏيئي نه سگهيو. (سمهيل ماڻهو کي سندس نالي سان سڏ ڪيو آهي ته پنهنجو نالو ٻڌي اٿندو آهي. تنهنجي معنيٰ نه ٻڌي ۽ وارو سمهيل چيو، ٻڌڻ ۽ آواز سمجهڻ جي چاڻ رکيو. هو لنڊ وقت جا گرت والگرالدين جي معرفت وهندو ڪونه ٿيو ڪري. پر ڪنهن ٻئي هنڌ آرام ۾ آهي. اهڙي پرش کي وڳيان مٿه يعني ٻڌي ۽ وارو چڻجي ٿو. جا گرت ۾ ٻڌي الڌرين رستي وهندو ڪري ٿي. پر سمهيل مهل پئي ڪٿي ٿي آرام ڪري، جو الڌريون ان وقت ڪم ڪونه ٿيون ڪن)

(۱۷) اڃا شتروءِ چيو ته جڏهن وڳيان مٿه پرش سمهيو پيو هو ته پنهنجي ٻڌي ۽ سان الڌرين جي چاڻ کي چڪي هردي آڪاش ۾ وڃي سمهيو هو. جڏهن الڌرين ۽ من جي

لو سو جوڙي وارو ٿئي ٿو ۽ هنجڻ سائي هڪڙا ٿا ٿين.
(طرف، ڪنن ۽ دل جي همڪڙائي ڏيکاري ويئي آهي.)
(۱۲) ڪارڪم ڇو نه ڇايا پر جو پرش آهي تنهنڪري پرهر ڄاڻي
اها سا ڪريان ٿو. اڃا شترو ۽ جواب ڏس نه ٿو ٿي،
اڃا ٻو دم نه هڻ. مان الڪي مومت سمجهي اها سا ڪريان
ٿو. جو الجي اهڙي طرح اها سا ڪري ٿو اهو هن دما
پر پوري وقت ٿا ٿين ڪي ٿو. وقت کان اڳ هنجڻ مومت
نه ٿو ٿئي.

(پهرين ڇايا معنيٰ الذير، اندرين ڇايا معنيٰ اوديا.)
(۱۳) ڪارڪم ڇو نه ٻڌي پر جو پرش آهي تنهنڪري پرهر ڄاڻي
اها سا ڪريان ٿو. اڃا شترو ۽ جواب ڏس نه ٿو ٿي،
اڃا ٻو دم نه هڻ. مان هن کي ٻڌي وان ڪري اها سا
ڪريان ٿو. جو هڪر هنجي اهڙي طرح اها سا ڪري ٿو
سو ۽ سندس اولاد ٻڌي ۽ وارا ٿين ٿا. (ٻڌي ۽ پرها پئي
هڪ آهن.)

ايترو ٻڌي ڪارڪم مان ڪٿي.
(۱۴) تنهن ئي اڃا شترو ۽ چوس نه ٿو ٿي پرهر باس ايتري
ڄاڻ آهي يا ڪجهه وڌيڪ؟ ڪارڪم جواب ڏنو ته ايتري ئي
ڄاڻ اٿس وڌيڪ نه آهي.
اڃا شترو ۽ تنهنجي چوس نه آهي ۽ مان پرهر جي ڄاڻ
ٿي نه سگهندي.

ڪارڪم تنهنجي عرض ڪم نه ٿو ٿي پرهر جو شش ڪريو.
(پر جو پرهنجي ڪم ڄاڻ جي ڪري امان ٿي ۽
ڄاڻ جو لائق ٿو.)

(۱۵) اڃا شترو ۽ ڇو نه اها اتي ويٺ ٿي پرهر جو
پرهر وڌيا ڄاڻ لاءِ ڪري ۽ جو شش ٿئي. پر هن نه ٿو

ٿو، ٽنهنڪي پسند ئي ملي ٿو ۽ اڄ پسند نه... هنجو اولاد
پسنديءَ وارو پيدا ٿئي ٿو.

(هاڻي، وري به دل جي هيڪڙائي ڏيکاري ويئي آهي.
شرطي ۽ سموري ٻئي هن کي پسند ڪن آهن.)

(۹) گارگه ڇو نه آڏي ۽ ٻر جو ٻرڻ آهي ٽنهنڪي ٻرهر جاڻي
اڀاسنا ڪريان ٿو. اڃا شتروءَ جواب ڏنس نه نه،
اڃا ٻوڏ نه هڻ. مان هن کي صاف روشن يا ڇمڪندڙ
سمجهي اڀاسنا ڪريان ٿو. جيڪو اهڙيءَ طرح هنجي
اڀاسنا ڪري ٿو، اهو شان شوق وارا ٿئي ٿو. ۽ هنجو
اولاد به شان شوق وارا ٿئي ٿو. ۽ جن سان گڏ وهندو
ڪري ٿو، تن سڀني کان وڌيڪ روشن يا شوق وارا
نظر اچي ٿو.

(آئيني جي صفائي جي مشابهت، ستونگي جي صفائي ۽
دل سان ڪمي ويئي آهي.)

(۱۰) گارگه ڇو نه هلندڙ ڇو جي پنهنجي جو آواز ٿيندو ٽنهن ٻر
جو ٻرڻ آهي ٽنهنڪي ٻرهر جاڻي اڀاسنا ڪريان ٿو. اڃا
شتروءَ جواب ڏنس نه نه، اڃا ٻوڏ نه هڻ. مان هن
کي ٻراڻ جاڻي اڀاسنا ڪريان ٿو. جو اهڙيءَ طرح هن جي
اڀاسنا ڪري ٿو سو وقت کان اڳ نه ٿو مري. هن جا
ٻراڻ وقت کان اڳ نه ٿا لڪن.
(حيات شي هلندي نه آواز ٿيندو.)

(۱۱) گارگه ڇو نه طرفن ٻر جو ٻرڻ آهي ٽنهنڪي ٻرهر جاڻي
ٻوڏ ڪريان ٿو. اڃا شتروءَ جواب ڏنس نه نه،
اڃا ٻوڏ نه هڻ. مان هنجي جوڙو ۽ ڌار نه ٿيندڙ سمجهي
اڀاسنا ڪريان ٿو. جيڪو هنجي اهڙيءَ طرح اڀاسنا ڪري

ڪري ٿو، ٽيهڪي گهڻو اولاد ۽ گهڻا خالو ٿين ٿا ۽ هنجي
 هماليءَ ۾ هنجي اولاد جو ٿاڻس نه ٿو ٿئي.
 (هتي هردي آڪاش ۽ ٻاهرئين آڪاش ۾ پرش جي
 همڪرائي ڏيکاري ويئي آهي. اهاڙي پاڻ ڪڍڻ ڪپي.)
 (۶) ڪارڪم، ڇو نه هوا ۾ جو پرش آهي ٽيهڪي ٻوهر جاڻي
 اڀاسا ڪريان ٿو. اجاف شتروءَ ڇوس نه نه، اڃاڻو دم
 نه هئا. مان هنڪي ٿاڍو سمجهي اڀاسا ڪريان ٿو، جنهن
 جي طامع کي ڪو هنڌائي نه ٿو سگهي، جنهن جي لشڪر
 کي ڪو حملي نه ٿو سگهي. جو هنجي اهڙي اڀاسا ڪري
 ٿو اهو سڀئي ئي فتح پائي ٿو. انجي ڪڏهن به هار نه ٿي
 ٿئي ۽ لڳن پائڻ کان کٽي ٿو.

(جنهن ڪ ٿاڍو سڀئي ڏاڍاڻن ۾ وڌو آهي ۽ هوا طامع
 واري ڇوڙ آهي، ٽيهڪري پئي هڪ آهن. هوا پٻان
 جي رستي هردي ۾ پهچي ٿي.)

(۷) ڪارڪم، ڇو نه اڳتيءَ ۾ جو پرش آهي ٽيهڪي ٻوهر جاڻي
 اڀاسا ڪريان ٿو. اجاف شتروءَ جواب ڏس نه نه، اڃاڻو
 دم نه هئا. مان هن کي سڀ جو ساڙيندڙ سمجهي اڀاسا
 ڪريان ٿو. ڇو هنجي اهڙيءَ اڀاسا ڪري ٿو سو ۽
 سندس اولاد سڀ کي ساڙي ٿو.

(ساڙڻ جي معنيٰ نه جن ئي ڪو به اڙي نه ٿو سگهي.
 اڳي راتيني رستي ٻڌيءَ ۾ پهچي ٿي ۽ انهن جي
 همڪرائي آهي.)

(۸) ڪارڪم، ڇو نه مان پاڻيءَ ۾ جو پرش آهي ٽيهڪي ٻوهر
 جاڻي اڀاسا ڪريان ٿو. اجاف شتروءَ جواب ڏس نه نه
 نه، اڃاڻو دم نه هئا. مان هن کي ٻڌيءَ وارو ڪري
 اڀاسا ڪريان ٿو، جو هنجي اهڙيءَ طرح اڀاسا ڪري

(۳) ڪارڪم ڇو نه مان چندرما ۾ جو پُرش آهي تنهن کي ٻهر
 ڄاڻي اها سنا ڪريان ٿو. اجاٺ شتروءَ جواب ۾ چيس ته
 نه، اهڙو دم نه هئ. مان چندرما کي وڏو، اچن ڪهڙن
 سان پڪيل ۽ سوم رس جو شاه ڪري مڃان ٿو. ڇوڪرو
 هن جي اهڙيءَ طرح اها سنا ڪري ٿو. اهڙي اها سڪ جي
 گهر ۾ سوم رس روز بروز ڇڪجي ٿو ۽ الڄ جي گهٽتائي
 نه ٿي ٿئي.

(هاڻي پراڻن کي آلو رکي ٿو ۽ خشڪ ٿيڻ کان بچائي ٿو.
 سوم رس سڀني وٽن، پوٽن ۽ سٺن کي آلاڻ ڏيئي ڄا
 چندرما جي بخشش آهي. چندرما من ڄر ديوتا ڄاڻجي
 ٿو. جئن سڄ ۾ پُرش ۽ اکين ۾ پُرش هڪ ڪري ڳڻجن
 ٿا. تن چندرما ۾ پُرش ۽ من ۾ پُرش جي هڪڙائي آهي.
 اسان کي اڳئين والڪر محدود کان نظر پري ڪري
 غم محدود جو ڌيان ڪرڻ کپي.)

(۴) ڪارڪم ڇو نه مان بجليءَ ۾ جو پُرش آهي تنهن کي ٻهر
 ڄاڻي اها سنا ڪريان ٿو. اجاٺ شتروءَ جواب ڏس نه، نه،
 اڃا پو دم نه هئ. مان بجليءَ جي ٽيچسويءَ ڪري اها سنا ڪريان
 ٿو. ڇوڪرو هنجي اهڙيءَ طرح اها سنا ڪري ٿو. سو ۽
 سندس اولاد ٽيچسوي ٿين ٿا.

(بجليءَ ۾ پُرش ۽ ڇوڙيءَ ۾ پُرش ۽ هر ڏي ۾ پُرش جي
 هڪڙائي آهي.)

(۵) ڪارڪم ڇو نه مان آڪاش ۾ جو پُرش آهي تنهن کي ٻهر
 ڄاڻي اها سنا ڪريان ٿو. اجاٺ شتروءَ جواب ڏس نه
 نه، اڃا پو دم نه هئ. مان هن کي پُرو ۽ اچل ڪري
 اها سنا ڪريان ٿو. ڇوڪرو هن جي اهڙيءَ طرح اها سنا

اڀاسا جو نمر ۽ ٿل سولائيءَ سان سمجهي سگهندا. اهيءَ ڪري
الهن شرطن جو ترجمو ۽ سمجهائي همڪ ڏئي وڃي ٿي.

(۱) هڪ ڪهڙ ڳالهائو ۽ مغورو بلاڪي ٻوهڻ جو پٽ ڪارڪم،

ڪاشيءَ جي راجا اجام شتروءَ وقت ويو ۽ چئائينس ته

مان توکي ٻوهڻ جو اڀدش ڪندس. راجا جواب ۾ چيس

ته ڊگڙ ائين چوڻ لاءِ ئي مان توکي هزار ڪاٻون دان ڪريان

ٿو. جيڪو جيڪو مائٽو الڏي ڏيڙن ٿا. (جيڪو

جمعو ٿو ته ٻيهڻجي اڍا چيس ۽ ٻوهڻ گمان نجي بهان ٻڌڻ

لاءِ مشهور آهي پر ٿڌهن به مان فقط مٿين ٻيهڻجي چوڻ

لاءِ هزار ڪاٻون توکي دان ڪريان ٿو. ٿو پر سڄيءَ طرح

بهان ڪوڻ جي طامع آهي يا نه اها ڳالهه نه پري ٿي.)

(۲) ڪارڪم چيو ته مان سوچ ۾ جو پيش آهي اهيءَ ڪي ٻوهڻ

سمجهي اڀاسا ڪريان ٿو. اجام شتروءَ جواب ڏيس ته

نه نه، اها ٻو دم نه هئا. حقيقت ۾ مان انکي سڀ ڪمان

اوچر، سڀ کان وڏو ۽ راجا چاڻي اڀاسا ڪريان ٿو. جو

اهڙي ٻاوا ڏکي الجي اڀاسا ڪريو اهو سڀ کان اوچو،

سڀ جو وڏو ۽ راجا ٿئي ٿو.

(سوچ ۾ پيش ۽ ساڄيءَ اک ۾ پيش ساڳيا آهن. اهو

اکمن جي دستي هردي آڪاش ۾ پهچي ڪرنا پوڻا

ٿئي ٿو. ڪارڪم جي غلطي اها هئي، جو سوچ، جا اهاڙي

آهي ٺهڻڪي ۽ ٺهڻ، رهڻ واري پيش کي جدا جدا ٿو

سمجهي. هڪ ئي حد ٻوهڻ ۾ اهاڙيون ۽ ڪلهيائون نام ۽

دوب جي ڪري سمجهجن ٿيون. جيڪو محدود جي

اڀاسا ڪندو سو محدود ٿل پائيندو. جيڪو ٻوڙ ٻوهڻ

جي اڀاسا ڪندو سو ئي حد ٿل پائيندو. اهڙيءَ طرح

ٻن اڀاسائن ۾ به سمجهڻ کپي.)

(۳) ڪارڪم ڇو نه مان چندرما ۾ جو پُرش آهي تنهن کي ٻرهم ڄاڻي اها سنا ڪريان ٿو. اڃا تـ شتروءَ جواب ۾ چيس ته نه، اهڙو دم نه هٿ. مان چندرما کي وڌو، اچن ڪهڙن سان پڪيل ۽ سوم دس جو شاه ڪري مڃان ٿو. جيڪو هن جي اهڙيءَ طرح اها سنا ڪري ٿو، اهڙي اها سنا جي ڪهر ۾ سوم دس روز بروز چڪجي ٿو ۽ الڃ جي گهٽتائي نه ٿي ٿئي.

(ٻاڻي پراڻن کي آلودگي ٿو ۽ خشڪ ٿيڻ کان بچائي ٿو. سوم دس سيني وٽن، اوڻن ۽ سڻن کي آلاڻ ڏئي ٿي جا چندرما جي بندش آهي. چندرما من جو ديوتا ڄاڻجي ٿو. جئن سڄ ۾ پُرش ۽ اکين ۾ پُرش هڪ ڪري ڳڻجن ٿا. جئن چندرما ۾ پُرش ۽ من ۾ پُرش جي هيڪڙائي آهي. اسان کي اڳئين والڪر محدود ٿان نظر پري ڪري غير محدود جو ڌيان ڪرڻ کپي.)

(۴) ڪارڪم ڇو نه مان بجليءَ ۾ جو پُرش آهي تنهن کي ٻرهم ڄاڻي اها سنا ڪريان ٿو. اڃا تـ شتروءَ جواب ڏس ته نه، اڃا پوءِ دم نه هٿ. مان بجليءَ جي لمبوسويءَ ڪري اها سنا ڪريان ٿو. جيڪو هنجي اهڙيءَ طرح اها سنا ڪري ٿو، سو ۽ سندس اولاد لمبوسوي ٿين ٿا.

(بجليءَ ۾ پُرش ۽ ڇمڙيءَ ۾ پُرش ۽ هڙدي ۾ پُرش جي هيڪڙائي آهي.)

(۵) ڪارڪم ڇو نه مان آڪاش ۾ جو پُرش آهي تنهن کي ٻرهم ڄاڻي اها سنا ڪريان ٿو. اڃا تـ شتروءَ جواب ڏس ته نه، اڃا پوءِ دم نه هٿ. مان هن کي پُروڊ ۽ اڇل ڪري اها سنا ڪريان ٿو. جيڪو هن جي اهڙيءَ طرح اها سنا

اها سا جو ٿمر ۽ ٿل سولائيءَ سان سمجهي سگهندا. الهيءَ ڪري
انهن شرطن جو ترجمو ۽ سمجهائي هڪ ڏلي وڃي ٿي.

(۱) هڪ ڪهڙ ڳالهائو ۽ مغرور بلاڪي پرهمڻ جو پٽ ڪارڪم،

ڪاشيءَ جي راجا اجاڻ شتروءَ وٽ ويو ۽ چيائينس ته

مان توکي ٻوهر جو انديش ڇڪندس. راجا جواب ۾ چيس

ته ڊگر انهن چوڻ لاءِ ٿي مان توکي هزار ڪاٻون دان ڪريان

ٿو. جيڪ جيڪ چئي مائٽور الڏي ڏوڙن ٿا. (جيڪ

چيو ٿو ته ٻنهي اڌار چيس ۽ ٻوهر گمان هي بهان ٻڌڻ

لاءِ مشهور آهي پر ڪڏهن به مان فقط مٿن ٻنهي چوڻ

لاءِ هزار ڪاٻون توکي دان ڪريان ٿو. ٿو پر سڄيءَ طرح

بهاڻ ڪوڻ جي طاعت آهي يا نه اها ڳالهه نه پوي ٿي.)

ڪارڪم ڇو نه مان سوچ ۾ هو پرش آهي الهي کي ٻوهر (۲)

سمجهي اها سا ڪريان ٿو. اجاڻ شتروءَ جواب ڏنس ته

نه نه، اها ٻوهر نه هئي. حقيقت ۾ مان الڪي سڀ ڪان

اوچو، سڀ کان وڏو ۽ راجا چاڻي اها سا ڪريان ٿو. جو

اهڙي پاڻا وڪي اچي اها سا ڪريو اهو سڀ کان اوچو،

سڀ جو وڏو ۽ راجا ٿئي ٿو.

(سوچ ۾ پرش ۽ ساڄيءَ اک ۾ پرش ساڳيا آهن. اهو

اکمن جي رستي هردي آڪاش ۾ پهچي ڪرنا پوڳتا

ٿئي ٿو. ڪارڪم جي غلطي اها هئي، جو سوچ، جا اهاڙي

آهي ٽنهي ۽ ٽنهي واري پرش کي جدا جدا ٿو

سمجهي. هڪ ئي حد ٻوهر ۾ اهاڙيون ۽ ڪلهناون ٿا ۽

روپ جي ڪري سمجهجن ٿيون. جيڪو محدود جي

اها سا ڪندو سو محدود ٿل پائيندو. جيڪو ٻوهر ٻوهر

جي اها سا ڪندو سو بي حد ٿل پائيندو. اهڙيءَ طرح

ٻن اها سائن ۾ به سمجهڻ ٿو.)

هر ٻه آيو ۽ گولسر ايند، اهرين دسمن ۽ لمون کي گهٽ ڪري
 ٽيڪارو ۽ ڇڳن ڪرمن ڪرڻ ۽ لوشنا جي مارڻ تي زور ڏنو.
 ڪو وقت هن ٽنم زور ورتو، پر سمي اهر مرد ۽ زالون جو
 پرچار وڌو ۽ لاء کڻا، تن هر ڪراهن ڪري ۽ عالي ايشور جي
 گهٽ ويچار سبب هن ٽنم جو زور گهٽيو ۽ ويدن ۽ پراڻن جو
 ويچارڻ وڌيو. ويدن پر دشمن منهن جا جو عالي ڪمال، ۽ ويچار ۽
 اليو جا آزمودا هوا، تن ماڻهن جو ڌيان ڇڪيو ۽ هنن مان پوءِ
 ڇهه درشن لهما. تنهن کان پوءِ سالڪيه ۽ يوگ ۽ ويدانت مس وادن
 جو جدا جدا بيان ڪرڻ هر آيو.

انڪل سٺ سو سال عيسوي صديءَ ڪالپوءِ سري گورو پڌاچارو
 ۽ تنهن کان پوءِ سري شڪر آچارو ويدانت جا ائم اصول خوب
 صاف ۽ سڀشت لموني ظاهر ڪيا.

سالڪيه مس پرش ۽ پر ڪرنيءَ جو پرچار ڪيو ته يوگ،
 من ۽ حواسن کي ماري لروڪلپ سڌائيءَ تي زور ڏنو.

سري شڪر آچارو گمان مارڪه ڏي ڌيان ڇڪايو ۽
 ۽ ادويت برهم جو پرچار ڪيو تنهن ماڻهن پر چڱي جا ڳرڻا ڪئي.

مٿين احوال مان ڏسي سگهيو ته ڪيئن نه ويد سڀني

هندو ڌرم جي جدا جدا مٿن جي پاڙ آهن. پوءِ ديش ڪال ۽

ان ڪارڻ جي پيد ڪري کڻي جدا جدا دلڪه ۽ روپ اختصار

پئي ڪيا اٿس. شروعات پر قدرت جي پوڄا، پوءِ ديوتائن

جي، پوءِ اوتارن جي پڳتي هلي. وري فليسوفيءَ تي ڌيان ڏنو

ويو ۽ سالڪيه، يوگ ۽ ويدانت جا رايو ۽ مس ماڻهن پر آيا.

اپاسائن ۽ فليسوفيءَ جو احوال برهڻاڻهڪ اڀشد جي پئي باب

پر اجانت شترو ۽ ڪارڪيه اوهڻ جي سدواڻ پر ڏاڍو سٺي لموني

آيل آهي. هن مان پڙهندڙ اهاڏيءَ واري ۽ سي اهاڏيءَ واري

جو شاستر سري ڪرڻ جي چوڻ ۽ سکيا سان پڙهيو آهي. سري ڪرڻ پڪوس گمنا جو وڃندڙ آهي، جا مهاڀارت جو مول آهي.

ڪنهن وقت الهيءَ اتر ديوتا هي پوڄا ”ٿرمورلي“ ڪري ڪئي وئي، نه ڪنهن وقت اهي ٿمي ديوتا جدا جدا اڀاسيا ويا، يعني نه پرهما اڀائيندڙ، وشو وڪيا ڪندڙ ۽ ٻالهندڙ، ۽ شو چڱن ٻن ڪرمن جو ڦل ڏيندڙ. ٿرمورليءَ جو اٺا اٺا ۽ جي پوسان ”اڀائيندا چرن“ پراج ٽائمن ڏسي سگهجي ٿو ۽ اٺا، اوڏاري شير (اڌ مڙو، اڌ استري = پروش ۽ پسر ڪرڻي) ۽ ٽه راج (سرشتيءَ جو پرگهت اٺا) جا اٺا ڏسي سگهجن ٿا.

هندستان جو سڄو ڪو نه ڏسبو نه شو مهراج کي مڃڻ وارا اٿر ۽ ڏکڻ ۾ آهن. اکر ۾ ڪنڪا لڏيءَ جي منهن وٽ ڪندو ٿاڪ شو مهراج جو اسٽان مڃيو وڃي ٿو. ڏکڻ ۾ ”شو شر منير“ جو نالو گهڻو واپرائڻ ۾ اچي ٿو، ۽ گهڻائي شو مهراج جي پوڄا لاءِ مندر آهن.

سري ڪرڻ کي وشو جو اولاد لکجي ٿو. مٿرا، بندراڻ، ڪالهاواڙ ۽ گجرات ۾ سري ڪرڻ جي پوڄا گهڻي هلي ٿي. گجراتي اسٽان جا گربا جي، سري ڪرڻ جي وڏائيءَ ۾ آهن، سي ڪنهن نه پسند ڪيا هوندا.

پرهم پترا لڏي ۽ پرما ملڪ، پرهما جي پوڄا وارا ملڪ هئا. بنگال ۾ شڪتيءَ يا ديويءَ جي پوڄا جو گهڻو رواج آهي. مٿيون ڏيکاري ٿو ته پروش ۽ پرڪرڻي ٻئي مڃڻ ۾ اچن ٿا. ڌرم جي ٻالن ۾ لاهمون ڇاڙهون آهن. ڪنهن وقت اسان اڪرم ۽ امنڪ کان ڪم وٺڻ ٿا نه ڪڏهن پوڄا ڊگرو ڏيکارڻ ٿي ٿي پوي ۽ اٺا ڏسي ۽ ٿڪي ٿي لڳي ۽ ماڻهن جي رهڻي ڪهڻي به ڪسي ٿي ٿي پوي. اهڙو ماڻهو هندستان

سنڌ ۾ خاص ڪري جن جو واپار ٻاهر آهي سي درياه شاه جي
واڪاڻ ۾ بهراڻا ڪن ٿا ۽ ٿارون ۽ (جمع) ڏينهن شراب ۽ ماس
لٽا واپرائين. ڳولن ۾ درياه يا لاء يا ڪڏ جي ڪناري تي ڏيئا
ٻارين ٿا ۽ ٻچن ڪن ٿا. گهڻا ٿورڪ ٿڌين ۽ چمڪن ٿي آهن.
(۲) ٻرڙي ۽ ڪي ماڻا ڪري ڪولجي ٿو. (۳) واپو جي پٿر
هندو مان جي ٻوڙا جو امبي ۽ پاسي گهڻو رواج آهي. (۴) ڪي
جروفي لهندڙ سچ جو ڏيان ڪرائيندا آهن. سنڌيا ڪاٻري ۽ جو
پاند صبح ۽ شام جو سچ جي سامهون ڪرڻ ۾ اچي ٿو. (۵) زالون
چندوما ڪي اڳي ڏينديون آهن. (۶) اون ڪرهن جي اڀاسا
شادي مرادي ۽ شب موقعن تي ڪرڻ ۾ اچي ٿي. (۷) اڳي ۽
۽ ڏني ٻارڻ مٿل هنڪي هٿ جوڙا آهن. ڪو وقت اهڙو آيو
جو اڀاسا ڪرائيندڙ ٻراهمڻ جو من ايترو نه وڃن رسمن ۽ بڪي
جي ٻاهرين ٺهڻن ۾ ڦاڻو جو ڏيوتائون به ڪاٺن وسري ويا ۽ ڇت
وڃي دکشنا ۾ آهن. ڌرم جو وڃي ٻاهريون ٻولڻو رهيو ۽ آلدو
ڪاڇي ويو. اهڙو ڌرم ڪم قبول ڪندو. تنهن ڪري سڪايلن
دلن ۽ چاه وادن مغزن کوجنا ڪئي نه. ڪن وري ڌرم ۾
الساڻ ڦوڪجي. ۽ ڌرم سان دل ۽ دماغ جي خوشي حاصل ڪجي.
عيسوي سال کان چوڏهن سو ورهيه اڳ ٻراڻن جو پرگهڻو
ٺهيو. هن زماني ۾ پڳتيءَ زور ورتو. پاڳوت ۽ مها پاڳوت مڪي
ٻراڻن مان آهن. سورج جيئن نه انسان کي گهڻو فيض رسائي ٿو،
تنهن ڪري رهندو جو لالو سچ سان ملايو ويو.

وشنوءَ جي معنيٰ آهي، اهو جو وشو ۾ وياڪ آهي.
ڪن ڏينهن ۾ اهڙي وڏي ٻوڙي ۾ ڏيوتا کي مٿي (سهر ڏيا ٻه ٻارو)
جي نالي سان ڪوٺيندا هئا. هندستان ۾ وري اهڙي ڏيوتا کي
پاڳ به چوندا هئا. الهه لاءِ نه پاڳ ڏيڻ وارو هو معنيٰ
نه خوش نصيب ڪرڻ وارو هو. پاڳ. اکر مان پاڳوت لکيو.

گل ٻاويھون

قدرت مان قادر ڏي با احاطه شتروء هي
گارگيم سان سنواد.

تاريخي طرح مڃيو ويو آهي ته عيسوي سنه کان اٽڪل
چار هزار ورهه اڳي ويدن جو پرڳهتڻ ٿيو. رگ ويد ڇهين
ويدن ۾ ڇهولو لمڪڻ ۾ اچيو. ويدن ۾ ٻه مکيه حصا آهن :-
(۱) منتر يا ڪَـ (۲) براهمن يا ڪَـ.

منتر يا ڪَـ ۾ گهڻو ڪري قدرت جي طاقتن جي اوجا،
يگن ۾ اوجا جا رستا ۽ ريتون بيان ڪيون ويون آهن. براهمن
يا ڪَـ ۾ افسرداچي وڃن ٿا. آريه لوڪ جو هندستان ۾ گهڙيا ته
مڇيان ويد ڪن ياد هوا ۽ ڄمڻ نه سس، ڪرن کان ٻڌي شلوڪ ياد
ڪندا هئا، تنهن ڪري انهن کي شلوهون چون ۾ ايندو آهي.
انسان جي دل ۽ مغز پنهنجو پنهنجو ڪاڄ طلسم ٿا. دل کي
ڪهي آمدڪ، بهار، وقتن لاء عزت ۽ وڏن جي مدد ۽ آسرو.
مغز کي ڪهي روحاني ڳالهه جو ويچار. ڄمڻ انسان قدرت جا
نظارا ڏٺا، تنهن سندن دل کي خوشي ٿي ۽ نظارن کي وڏو
ڪري اوجهائون. سمجهائون ته انهن ۾ ڏيو آهن. جن انهن کي
طاقت ۽ خوبي بخشي آهي، تنهن ڪري تعون ۽ انهن جي ديوتائن
چون اوجهائون ويدن ۾ گهڻو ڪري آيل آهن. هن وقت لائين ۾
هندن ۾ (۱) ورڻ يا ٽاٽيءَ جي اوجا گهڻي ڏسڻ ۾ اچي ٿي.

هن ستائن جي هيٺ وارا چون ٿا ته پهرين ستا آما جي آهي ۽ ٻي ستا يعني پرتيپاسڪ ۾ جاگيرت واري وهندوارڪ سڀني جون اوتخانون اچي وڃن ٿيون جي اتي رڳو ولسلي ماڻه ۽ وهڻي آهن.

ٽن ستائن جي هيٺ وارا آلمڪ ستا سان گڏ ٻي وهندوارڪ ستا (يعني نه چڱو ۽ ڪرمن ڪري جنم مرڻ ٿئي ٿو) ۽ ٽين ستا يعني پرتيپاشڪ (سڀني جي يا وهڻي هسٽي) ۾ قبول ڪن ٿا. هاڻي وڃاڻو نه ڏسو ته اهو مع پمد گمان جي پريڪتا تي منحصر رهي ٿو. ستا حقيقت ۾ رڳو هڪ آهي پر اهي ۽ ستا جي پاس، ٻين ٻين اوتخانن ۾ ولسلي ٿئي ٿي. رڳو پرمادڪ ستائي ”استي“ يا هٽو آهي. الهه ”استي“ ڪي ٿي پاس ٿي سگهي ٿي. مايا ڪي پاس ٿي ڪمن سگهندي. وهنداري ماڻهو، وهندوارڪ ستا کي الڪار ڪري چئن ساڌن کي حاصل ڪري ٿو. ڇهه لهرل سان اڀاسا ۽ گمان ڪري واڌارو ڪري سگهي ٿو.

مختصر طرح :- ڇهه جي سڀندن يا ٿرڻي ڪري جاگيرت ۽ سوان ٿين ٿا ۽ ڇهه جي شانس ڪري سڪو پٽ. لهن ڇهه جي ڇڏ ۾ ٿي ٿو سان ٿريا جي حاصلات ٿئي ٿي جاني حقيقت آهي.



جو شاهه آهي، اهڙا ڄڻو ڏيوتائين جو ڪاڄ ٿين ٿا. مڪرمين جا ٿل پوکي وري آسمان ڏي موٽن ٿا. آسمان کان هوا ڏي. هوا کان دولهي ڏي، دولهي کان بادلن ڏي، بادلن کان مويهين ڏي، مويهين کان الائج ڏي، الائج مان ڄڻو پيدا ٿين ٿا.

(۸) جن جا چڱا ڪرم ڪيل آهن، تن کي اتر ڄاڻين ۾ جنم ملي ٿو. جنن نه پوهن، ڪتري يا وٽس ڪلن ۾، جي نه ڪرم ڪانڊي آهن ۽ نه اهاڪ بهر حدجا ڪرم ڪرا آهن سي لهج جو ٿين ۾ حشر وٺن ٿا جنهن ڪ ڪتي، سولو يا چنڊال جو.

(۹) هي چور آهن، شراب پيئن ٿا ۽ پيهنجي ڏئي ۽ جو حق نه ڏين، جن پوهن جو خون ڪڍو آهي، جنجي چال خراب آهي، سي لهنڊن جهڙن جو جنم وري وري پالمن ٿا ۽ اهڙيءَ طرح مٿيان لوڪ پوڄن نه ٿا. (هيءَ ٿورن دستور ڪن ايندڙن ۾ همئن چيل آهي نه جنن چيرون ۽ گناهه پيا ٿين هنڌ اڳيان پوءِ قابو ڪري پوءِ پويان پوءِ پوئين هنڌان کڻن ٿا تنهن ۾ هنن قسمن وارن جهڙن جو جنم مرن ٿي ٿو. هينجو ساه ڏرو ڏيئي ٻاهر لڪري ٿو.

(۲) پر تپاسڪ ستا يا وهامي هستي

هي اوستا سڀني جي آهي يا وهامي لاهش جي. مثلاً لوڙيءَ ۾ لالڪ جي، وڃ ۾ پالئيءَ جي، سڀيءَ ۾ چالديءَ جي، يعني اهڙي هستي وڳو سڀني مان آهي.

مطلب نه ۽. هڪ ستا جي انڪار ڪرڻ وارا، وڳو آلمڪ هستي، جنهن ٿا. هنن جي خيال ۾ پوءِ ڪجهه نه پيدا ٿو آهي ۽ لڪي، سڀني ٿي ٿو.

(۴) ”اي گولر مڙد حقيقت ۾ اگني آهي. وائي الجون ڪائيون آهن. سوامن الجرد دولهون آهن. زبان الجوشعله آهي. اڪيون الجون ڪوئلا آهن. ۽ ڪن الجون چڻڪون آهن.“ اهڙيءَ اگنيءَ ۾ ديوتائون الائجون آهوليون سرڌا سان وجهن ٿا ۽ الهن مان وريه پيدا ٿئي ٿو.“

(۵) اي گولر زال حقيقت ۾ اگني آهي. الهيءَ اگنيءَ ۾ ديوتائون وريه جي آهولي وجهن ٿا. الهيءَ آهوليءَ مان پرڻش پيدا ٿئي ٿو. هو پنهنجي حمالي آهر جڻي ٿو. مرڻ بعد هڪي باهه ۾ وجهن ٿا جتي باهه (اگني) هڻجي باهه آهي. الجون ڪاليون هنجون ڪاليون آهن. الجرد دولهون هنجو دولهون آهي. الجوشعله هن جو شعله ٿئي ٿو. الجون چڻڪون هنجون چڻڪون ٿين ٿيون. هن ۾ ديوتائون مڙدي جي آهولي ڏين ٿا الهن مان روشن پرڻش پيدا ٿئي ٿو.

(۶) جن کي مڻين ڄاڻ آهي، جي سنڌو جي اڀاسنا سرڌا ۽ ٽپ سان ڪن ٿا، اهي شعلي طرف وڃن ٿا. اتان ڏينهن ڏي، اتان سهائي پڪ ڏي، اتان ڇهه ماهي آڙائڻ اڌ سال ڏي، اتان سورج ڏي، سورج کان بجلي لوڪ ڏي، اتان جنهنجو مائس شريار آهي سو پرهم لوڪ ۾ کيس وٺي وڃي ٿو. جتي ابي الداز ورهيه رهي ٿو. (هن کي ديويالاهه رستو چيو وڃي ٿو).

(۷) جي لوڪ، يگيه، دان، ٽپ ڪري واڌارو ڪن ٿا، سي دولهن طرف وڃن ٿا. دولهي کان رات ڏي، رات کان انداري پڪ ڏي، انداري پڪ کان ڇهه ماهي دکشائڻ اڌ سال ڏي. الهيءَ کان پتر لوڪ ۾. پتر لوڪ کان آسمان ڏي، آسمان کان چنڊرما ڏي، جتي چنڊرما، سورس

شوبه ڪمٽو الهن سوالن جا جواب نه ڏيئي سگهيو ۽
وڃي پنهنجي بي ۽ ڪوٺر مان احوال ڪيائين. ڇڻ نه ڪوٺر کي نه
اها خبر نه هئي ته ڪوٺر هتي هڪ ڪري هن شش يارو سان راجا پراهن کي
ويٺي ڪئي نه ڪرڻا ڪري سمجهايو.

راجا پراهن ٻنهن ئي پاڻ تي پنهنجن مٿن سوالن جا جواب ڏنا.
جي جواب ”پنج اڪي اڀاسا“ هيت ڏنا ويا آهن. ضروري شرطن
جو ترجمو ڏجي ٿو.

(۱) ”اي ڪوٺر! حقيقت ۾ اهو لوڪ اڪي آهي. سورج الهيءَ
جون ڪالمون آهن. سج جا ڪوٺا الجود دولهون آهن.
ڏينهن هن جا شعل يا روشني آهن. چنڊوما الجا ڪوٺا
آهي ۽ ٻارا الجون چڻڪون آهن.“ هن اڪيءَ ۾ ديوتائون
شرڏا سان آهڻيون وجهن ٿا ۽ الهن آهڻون مان ”سوم
رڻس“ لهي ٿي. (ديوتائون معنيٰ گمان الديوٽون ۽ يگه
ڪرڻ ۽ ڪرائڻ وارا، سوم جي رڻس اختيار ڪن ٿا.)

(۲) ”اي ڪوٺر پارحيم حقيقت ۾ اڪي آهي. هوا الجون
ڪالمون آهن. بادل الجود دولهون آهن. بجلي الجي
شعل يا روشني آهي. گجڪوڙ الجا ڪوٺا آهي. بادلس
هي رڻس الجون چڻڪون آهن.“ (پارحيم معنيٰ السدير)
الهيءَ اڪيءَ ۾ ديوتائون سوم رڻس جون شرڏا سان
آهڻيون وجهن ٿا ۽ الهن مان بادل لهن ٿا.

(۳) ”اي ڪوٺر هيءَ پراڻي حقيقت ۾ اڪي آهي. سال الجون
ڪالمون آهن. آسمان الجود دولهون آهن. رات الجي
شعل يا روشني آهي. طرف الجا ڪوٺا آهن. ۽ النرڪشم
ازمين ۽ آسمان جي وچ ۾ لوڪا الجون چڻڪون آهن.“
”ان اڪيءَ ۾ ديوتائون رڻس جون آهڻيون شرڏا سان
وجهن ٿا. جنهن مان ان پيدا ٿئي ٿو.“

وڃن ٿا. پر هن اسٽول ۾ جي الڌر جو سوڪم سربر آهي سو
 پنهنجن چڱن ۽ برن ڪمن جا سنسڪار ڪڍي ٻاهر ڪري ٿو.
 جي لشڪار ۾ ڇڏي ڪم ڪيل اٿس ۽ اڀاسنا جو به ٻل اٿس نه
 سهائيءَ واري رستي ڏيو لوڪ ۾ وڃي ٿو. جي ڪم ڪڍو ڪڍ
 اٿس نه مالش جنم وٺي ٿو. پر جي ڪم خراب اٿس نه ليچ جوڻين
 ۾ جنم وٺي ٿو.

روز مره جو آزمود وڌيڪار ٿو نه ڪي ڪم هڪدم ڦل
 ڏين ٿا، مثلاً وڻ جي ٿاري ڪيچڻ سان اوڏي مهل ٿي وڻ کان
 ڌار ٿئي ٿي. ڪي ڪم دير کان پوءِ ڦل ڏين ٿا، مثلاً، اڃن
 مان وڻ ۽ ڦل جو پيدا ٿيڻ. انسان ڪري سگهو نه اهڙا به.
 ڪي ڪم ٿي سگهن ٿا جي ٻئي جنم ۽ جيوٽ جو ڪارڻ ٿي
 سگهندا ۽ سمجهي سگهو نه ڇو ڪي غريب گهر ۾ ۽ ڪي شاهوڪار
 گهر ۾ جنم وٺن ٿا ۽ ڇو ڪي ٽنڊر سٺ ۽ ڪي مريض ڄمن ٿا ۽
 ڇو ڪي سڀاڻا ۽ ڪي ڪم عقل ٿين ٿا.

مٿي ڏال مثالن مان سمجهي سگهو نه مٿيون هندن جو
 مع سولي ۽ سوڌي لمولي ۾ ڪم ۽ جنم مرڻ جو سبب ٿا سمجھ
 ڪري ٿو. پڙهندڙ جي خاطريءَ واسطي اڀنشدن مان ڪي شرميون
 ڏيڻ واجب سمجهان ٿو نه هنن ڪي هنن اصول سمجهڻ ۾ مدد
 اچي. هي شرميون پڙهندڙ ٿيڪ اڀنشدن مان آهن.

اڙن رشيءَ جو پوڻو شويءَ ڪيتو پنڇال ڏيس جي راجا
 پڙواهن جي درٻار ۾ ويو. راجا هن کان هيٺيان پنج سوال پڇيا :-
 (۱) مري، جيو هن دنيا مان ڪاڏي وڃن ٿا؟

(۲) اتان وري واپس ڪئن ٿا موٽن؟

(۳) ڏيواليه ۽ پٿرياليه رستا ڪٿي ٿا جدا ٿين؟

(۴) هتان جيو جتي وڃن ٿا، اهو ڏيس ۾ جي ڇو نه ٿو پوي؟

(۵) پنڇي آهولي جي پاڻيءَ کي ”پرش“ ڇو ٿا چون؟

حاصل ڪندو، باقي جهڪي. هن جهان ۾ ڏينهن ۽ رات هوندس
سي پر البتہ اوسار ڪانهندو.

ستيه جي آهاسا وارو لشڪاري ستيه لوڪ ۾ پهچندو ۽ ترها
جي ڪلهه ٽانڻ وهي وڌيڪه مڪمل ٿيندو. اوسڪاري، ڏيوتائين
جي اوجا وارو پتري لوڪ ۾ پهچندو. پوکي پوکي وڏي جنم وٺندو.
مروڪان پوءِ جهو لاءِ ٻه رستا کليل آهن :- هڪ سهائيءَ
وارو رستو، جنهن کان لشڪار و هميع ڪرڻ ۽ ستيه جي آهاسا
وارو ستيه لوڪ ۾ پهچندو. پر جن جا شڪار ڪرڻ ڪم آهن،
سي اتي اولداهي رستي پتري لوڪ ۾ وڃن ٿا. ڪرڻ جا
پوکي پوکي وڏي هميع ڪرڻ ٿا ۽ منهن جو جنم وٺن ٿا. جي
پاڻ سڌارائون نه وڃي ۽ موقع ملندڙ نه مٿي چڙهن. پر لهند
ڪرڻ وارا آهڪ جو ٿيڻ پائين ٿا.

هن سرشتيءَ ۾ ڪنهن قومون رهن ٿيون. پر مکيه ٽي
پاڻن ۾ ورهايون وڃن ٿيون. هڪڙيون جي مڙدن کي پوڄين
ٿيون ۽ ٻيون جي مڙدن کي ساڙين ٿيون. ٻيون ٻياڻي ۾
ڪوسٽان، مسلمان ۽ يهودي اچن ٿا. هندو عقيدو آهي ته
”فصلي“ جي ڏينهن سڀ مڙدا قبرن مان الڌا ۽ پنهنجن ڪرڻ
آهر بهشت يا دوزخ ۾ وڃن جا لائق ٿيندا. جيڪڏهن قبرن ۾
پوڄين مڙدن جي حالت حاجي نه ڏسو ته گورون مهينن ۾
سندن ماس ۽ چمڙي ٽپن ٿي وڃي ٿي ۽ هڏا به آهستي آهستي
زير زمين ٿين ٿا. منجهنچر آزمودو آهي ته هڪ يا ٻين صدين اندر
هڏيون به چورڻ ٿي وڃن ٿيون. ائينءَ حالت ۾ مشغول به جو
ڪيئن صدين کان پوءِ اهو ناممڪن ٿو لڳي. اتي پاڻي ۾ ڪيتر
گري هڏو اچن ٿا. اهي مڃين ٿا ته مشغول به جو ڪيتر ڀاڱو
ان ملي ٿو وڃي. باقي جهڪا وڪڙ ۽ هڏا درياءَ يا
ناليءَ ۾ وڃن ٿا ۽ اهي آهر ڪري وڃن ٿا ۽ ٽپن ٿي ملي

هيءَ حقيقت آهي. (سوال- اها حقيقت ڪير اليو ڪري سگهي ٿو؟)

(۲) ويس راڳ ۾ ڪروڙن منور، ويد يار ڪم.

پرو ڪلوهيمه درشت پو پندرو ايشامو اوديد. (شلوڪ ۳۰)
معني - پريس ۽ دشمني، دمپ ۽ ڪروڙ دھت ويد جي چاٽڻ
وان سڀاڻن هن آتما کي وهمن ۽ نلاسن کان آجو هڪ
ادويس مڃو آهي.

(۳) پرمالند سو روپ ٿون، لهن پور دڪ لهن

اڃ اوٺاشي پهر چم، جن آٺيهه ڪلشن
(ويچار ساگر ٽرڪ ۴ شاوڪ ۳۲)

هيءَ اوستا انهن مهاپوشن جي آهي جي ”حق“ ۾ گر آهن.
هينچر ادويس ۾ اهڙو ڪو لڃو آهي جو پيس جي گر ۾ نه ٿي
وهمن. پنڊمن ۽ پومڪا ۾ جنهنڪي اسڪڪتي ۾ چڻجي ٿو، گماليءَ
کي اليو لفظ آئرسا حورهي ٿو. باهريون وهوار ڪندي ۾ هو
آٿر مک روٿي ۽ سب جي نه سهول رهي ٿو. الهيءَ کان ۾
وڌيڪ اوچي اوستا آهي پدارت اڀولي يا جهمن پومڪا يا
وهوار ۾ ڪروپت واري. اڃا اوچي ٿو يا ستمن پومڪا ليڪچر ۾
اچي ٿي، جنهن ۾ ڊگي آتما جا گر ٿا آهي. اهي پهر گماليين جا
پربلبد آهر دوجا آهن. چوگن کان ستمن ٿانن سڀئي جهون
مڪت آهن.

(۲) وهوار ڪ ستا

هن ميس موجب پهر آهي ۽ سندس آسري مايا (مول اوديا)
نه رهي ٿي جا به اڏاي آهي. الهيءَ ڪري پهر ۾ ٿام ۽ روپ
وارو ڪمڪ الهس، اسٽس ۽ لڌ ٿئي ٿو. مول اوديا جي هڪ
حصي کي جهو جي اوديا (ٿول اوديا) چئجي ٿو. چئن نه هي

و نه پټ وړي چمن ټاکن پر وده ايل آهن :-

- و هيم ڪمن ڪرڻ سان ٻيچ حاصل ٿئي ٿو ۽ ٻاپ جو ٺاڻ
 ٿئي ٿو. الهيءَ ڪري من ٺرل ۽ صاف ٿيندو. وري جي الهن
 سان گڏ اُها سنا به شامل هوندي ته من اسٽر به ٿيندو. ٺرل ۽
 صاف من ڪري سٺ ۽ اُست جو پيد سمجهي سگهيو. اهڙيءَ طرح
 آهستي آهستي اهڙي من واري پرش ۾ وڌيڪ وڌا ٿي سگهجن ٿا
 ۽ موهڪشيتا جا گڻ ايندا ۽ وري جي اهي ڪم لشڪار سان
 ڪيا هوندا تن ۾ ڪيائون وڻڻ جو لائق ٿيندو، جي ڪامل سنجوڙو
 مليس ته ڪيائي ٿي، ڪرمن ۽ الهن جي ڦل کي ساڙي مڪتي

هيءَ حقيقت آهي. (سوال - اها حقيقت ڪير اهو ڪري
سگهي ٿو؟)

(۲) ويس راڳ ۾ ڪروڙ ٽي منجهه ويد يار ڪمڻ
 ٿي وڃي ڪلهوڙي دڙي ۾ پنجو اڀامو اڏو. (شلوڪ ۳۵)
 معنيٰ - پريس ۽ دشمني، ٽپ ۽ ڪروڙ رهند وڃي چاٽ
 وڌن سڀاڻن هن آکا کي وهن ۽ سلائين کان آڇو هڪ
 اڏو ويس مڃو آهي.

(۳) پر مائد سو وومہ اوت، لہمن نو و رک لہش
 آج اولاشی نو ہم چس، جن آ لہ، جہ کلش ..
 (وہ چار سا کو نو رک ۴ شاو کے ۳۳)

هيءَ اوسٿا الهن مڃاڻن جي آهي جي ”حق“ ۾ گم آهن. هندو ادويت ۾ اهڙو ڀڪو نٿو آهي جو بيت جي گم نه ٿي وڃي. پنڊتن ۽ ڀومڪا ۾ جنهنڪي امسڪيتي نه ڇڏجي ٿو، گمائيءَ کي اهو نقطو آهر سا جو رهي ٿو. ٻاهر يون وهندو ڪندي نه هو ايترو مک ورتي. سڀ ڇڻ نه سهيل رهي ٿو. الهيءَ کان نه وڌيڪ اچي اوسٿا آهي بدويت اهاولي يا جهن ڀومڪا يا وهندو ۾ سڪوڻ واري. اڃا اچي دو ٻا ستمن ڀومڪا ليڪچر ۾ اچي ٿي، جنهن ۾ ڊگي آليا جا ٿر ٿا آهن. اهي ٻوهر گمائي ۾ اُڀر ٿا آهن ڊوڄا آهن. چوٿن کان ستمن ٽالمن سڀئي حيوانن ۾ گم آهن.

$$\bar{\lambda}_m \in S_{\lambda_m}, \quad (7)$$

هن منڊ وٺڻ جوهر آهي ۽ سندس آسري ماڻا (مول اوديا)
 به رهي ٿي جا به اڏائي آهي. الهی ۽ ڪري اوهر هر نام ۽ روپ
 وارو جهڙو الهی ۽ سندس ۽ ڪو ئي ٿو. مول اوديا جي هڪ
 حصي کي چيو وڃي اوديا (مول اوديا) چئجي ٿو. جيئن ته هي

گل ايڪ پھرون

تي ستائون يا هستيون.

ويدانت مع هر ڪي ٽي ستائون، ڪي ۲ ۽ ڪي هڪ قبول ڪن ٿا. جيڪي ٽي الڪيڪار ڪن ٿا سي هيٺيون آهن :-
(۱) پرمارٽڪ ستا، (۲) وهنوارڪ ستا ۽ (۳) پرنپياسڪ ستا. جيڪي ۲ ستائون ڳڻين ٿا، اهي هي آهن :- (۱) پرمارٽڪ. (۲) پرنپياسڪ. جيڪي هڪ ستا الڪيڪار ڪن ٿا، اها آهي پرمارٽڪ. سڀني جو مدار پرمارٽڪ ئي آهي.

(۱) پرمارٽڪ ستا يعني حقيقي يا آتمڪ هستي

هن مع وارا الڪيڪار ڪن ٿا نه آتما کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي. نه سنسار آهي نه جنم مرڻ آهي. جيڪي به وهنوار پر يا سڀني پر تسلي طور يا وهم طور يا خيالي طور معلوم ٿئي ٿو، سو اصليت نه ٿو رکي. هن مع جو حامي مشهور سري گوڙهداچار به آهي، جنهن جو مع ”اجات واد“ جي نالي سان پرست آهي. پرمارٽڪ. (۱) نه پروڌو نه ڇه اڻپتر نه ٻڌو نه ڇه سادڪ

نه مڪشمير نه وئي مڪس ايتشما پرمارٽڪا.

(شلوڪ ۳۲ گوڙهداد ڪارڪ وٺڻي هر ڪرڻ)

معني - نه لاسوليت، نه ٻڌاشي، نه ڦاٽل، نه ڇڻڻ جي ڪوشش ڪندڙ، نه هڪجهڙي چاهيا رکندڙ، نه ڇڻل.

آهر آهستي آهستي ڳوڙهو ۽ الدويون آلمان ڏيکارين ٿيون. الهيءَ لاءِ هڪ شرقيءَ کي انکي پتو ۽ هڪ کان اڳتي واريون ۽ پوءِ واريون شرقيون نه پڙهين ٿا. سڄي ڪمان حاصل نه ٿيندي. ڪنهن کي هولد ڪم چئجي نه ٿو ٿي ٻڪڻ مقرر يا ٻي. اي ۾ داخل ٿي. ضرور هين ڊوچي کان مٿين ڊوچي ۾ ماڻهوءَ کي ڊوچي بندوحي پاس ڪيو. اهڙيءَ طرح سڀ سنگ عبي سڳيا ۾ ڇڪاسو کي ڊوچا پاس ڪرڻا آهن ۽ ٻڪڻ نه ڏيئي ڪڍي ڇڏي ڪو نه سگهندو.



جئن ڪموليم اڀند ۾ آهي ته ”نه ڇا آستي ويٺا مهه ڇٽ سد
 هر“ مولڪي ڪهر لٿو ڄاڻي سگهي. مان اکند ڄاڻ آهمان.
 (۷) پٽ مس وارا آند مٿ ڪوش جي اگمان جي ڄاڻ روپ
 ”پر گمان گهن“ کي آما مڃين ٿا. ”ٻڌي سدسڪار“ اگمان جي
 ٻڌي سان ڏ ڪمل آهن پر وگمان جو لاس نه ٿو آهي. جئن ڏ ٻليءَ
 ۾ ڏاڻا لاس نه ٿيا آهن پر ڏ ڪ ڪري ڏ ڪمل آهن، ۽ پنهنجو
 ڪر لٿا ڏيئي سگهن. هي مالدوڪيه اڀند جي هيمن شرتي
 تصديق ۾ ڏين ٿا ”پر گمان گهن اير آند مٿي“. هن مس موجب
 آما اڄاڻ ۽ ڄاڻ ٻنهي سان شامل آهي. حقيقت ۾ آما ”چن
 مانر واهر سدا شو“ (ڪموليم) چمتن ۽ سڪ روپ آهي. آما
 اگمان ۽ ٻڌيءَ سان شامل نه آهي. پر لڄ ڄاڻ روپ ۽ سڪ
 روپ آهي.

(۸) ماڌيه ڪ (ٻڌ مس جي شاخ) ”شون“ يعني ”ڪجهه نه“
 ڪي آما مڃين ٿا ۽ چالڊوڪيه اڀند جي شرتي شاهديءَ ۾
 چون ٿا. ”اسدايو يدم گر آسيب.“ ظاهر ٿيڻ کان اڳي هي سڀ
 اسب هو. هاڻي چالڊوڪيه الهيءَ ڪمراهيءَ ڪي ڪيڻ لاءِ ٻيءَ
 شرتيءَ ۾ ڏيکاري ٿو ته ”سدايو سومه ايدم گر آسوت.“ پيارا
 شروعات ۾ ڏکو هڻڻ هو ۽ الهيءَ کي وڌيڪ سڀشت ڪرڻ لاءِ
 هيمن ٻي شرتي آهي (چالڊوڪيه مان)

(۹) ”نه ستير سر آما“. هي مس آهي هي آما آهي.
 پر هدا رڻيڪ اڀند ۾ نه آهي نه.

”اير اير آما پُرش“ سوچو ٿو پُروئي

جنهن اوسڻا ۾ پاڻ جوت سان ملي جوت ٿئي ٿو. هي
 ويدانت جو پورو اصول آهي، جو اسان سڀني ڪي مڃڻ ڪجي.
 چڱيءَ طرح هي لو مس پڙهبا ته معلوم ٿيندو ته هڪ کي ٻيو مس،
 ٻئي کي ٽيون مس رد ڪري ٿو. شرتيون اڌ ڪاريءَ جي يوگمتا

ڏجي نه سمجھل پرش جا پراڻ برابر هلن ٿا، پر اڪهاڻ آهن جهڙن
اڃاڪ شترو هلي پرهمڻ کي چيو ته ”وڃد آما کي سڀ چٽ
آند چون ٿا. پر اڪهاڻ پراڻ آما ٿي ٿا سگهن.“

(۴) چارواڪ جي من کي آما ٿا سمجھين، سي ٿوريه ايند
جي همهن شريءَ کي ساڪ طور چون ٿا. ”الو اتر آما منو
مه.“ ۽ چون ٿا ته من جي ڪري مئي اندريون ۽ پراڻ هلن ٿا ۽
جهڙن جو من برابر نه آهي، الهيءَ جو وهندو برابر هلي ٿو سگهي.
هن جي جواب ۾ چئجي ٿو ته منڊڪ ايند ۾ آهي. ”اپراڻو
هم اُمد شه“ هو لکي پراڻ آهي، لکي من آهي ۽ سڀ
يا پوتر آهي، ٿوريه ايند هڪ جي اندر ٻيو ڏيکارڻ سان
شرهون جهون آهن ته جيڪاسو جهڻ جهڻ سوڪر دوشيءَ سان
ڏسي ٿن ٿن هڪي وڌيڪ اندريون آما ڏيکارڻ وڃي. آما
جي حلقه ڪري معنيٰ آهي ”مان.“ جهڻ سوڪر دوشي
ٿيندي، ٿن الهيءَ ”مان“ حرد سوڪر پاڙ الهڙ ڪري سگهو.
ٿوريه ايند الهيءَ ٿولي آما کي وڌيڪ سوڪر طرح ڏيکاري ٿو.
(۵) ٻڌ مٿ وارا مڃن ٿا ته ٻڌي يا دگمان من کي هلائي
ٿو ۽ ڪا ڪا ٻر ٿون ٿئي ٿو. هن جي تصديق ۾ ٿوريه ايند
جي شاهدي ڏين ٿا. ”الو اتر آما وگمان مه.“ سهارو ماڻهو
وهندو ۾ سوڙو هلي ٿو، من کي ٿاندي ۾ رکي ٿو پر آما
اڪر ٿا آهي:-

”السا به آما وشو وڃو هم اڪر ٿا“

سوڪر سوال ايند.

(۶) پراڻاڪو ۽ ساوڪ مٿ وارا (اڃاڻ) آند مٿي ڪوش
کي آما مڃن ٿا ۽ وري ٿوريه ايند جي ساڪ ڏين ٿا. ”الو
اتر آما آند مه.“ پر مثال ڪجي ته ڪهريءَ ٿن ۾ ٻڌي اڃاڻ
روپ آند مٿي ڪوش ۾ گم ٿئي ٿي پر آما اڃاڻ روپ نه آهي.

ٿو اوي. ويچار ڪبو ته اهيءَ ڪري به آتما ٿي نه سگهندو.
پر هدايت ڪرڻ لاءِ اهو به چيو ته اهيءَ ڪري به آتما ٿي نه سگهندو.
”استولر ان اڪندم اڪم اد رگهر“

”آتما لاهو نه آهي، سنهرو نه آهي، ڊگهو نه آهي، بندو نه آهي.“
”مٿين شرطي صفا ڪرڻ پر به جا لڳڻ ڏيکاري اهيءَ
مس ڪي رد ڪري ٿي.
گرت صاحب مان شاهدي:-

”جو ڏسي سو سڪل بناسي، جنهن بادل ڪي ڇايا.“
جنهن نه به ڏسڻ ۾ اچي ٿو تنهنجي ڪري ناسو به آهي.
آتما ڪي سڀڪو ناس کان رهس قبول ڪري ٿو.
(۲) چارواڪ، جي الدين ڪي آتما سمجهن ٿا، سي چون
آتما جي الدين ڪم نه ڪنديون ته به جي ڪري نه رهندي.
جنهن جون اکيون ڪم نٿيون ڪن سو پاڻ ڪي آتما ٿو ڪولي
نه مان آتما آهيان. هيٺين چالوڪيه اهو به چيو ته شرطي تنهنجي
مس ڪي سڌ ڪرڻ لاءِ ڏين ٿا.

”ٿي هه پراڻه پر جا پتن پتر ايترو اچ.“
نه الدينون تنهنجي پتا پر جا پتيءَ ڪي چوڻ لڳيون. اهڙن
ماڻهن ڪي منڊڪ اهو به چيو ته شرطي ڏسڻ ڪهي:-
”اچڪشوه، اشرور، ٿڌ پاڻي اڀار.“
هو نه اکيون نه ڪن نه هٿ نه پير آهي. الدين سان به
چيف لڳي ٿو سگهي.

(۳) چارواڪ جي پراڻن ڪي آتما ٿا سمجهن سي چون ٿا ته
جڏهن الدين ۽ پراڻن جو جهڙو ٿو ته اسان ۾ اهو ڪم آهي،
جڏهن الدين جي هڪ هڪ لڪڻ ٿي به چئبو رهيو، پر
جڏهن پراڻ لکڻ، تڏهن به ڪري پوءِ ساڳ ڏين ٿا ته ايتريه
پنهنجي شرطي آهي ”اوه اتر آتما پراڻ مٿي“. هنن ڪي جواب

مٿي ٻڌي آهي. ”جڏهن سڪمئي صاحب جي ايڪهه اشتهديءَ
ڏي هن جو ڏيان چڪايو ويو ته کولائي ڪوڻ لڳو. اهڙيءَ
طرح هڪ جمن پٽ واري اهڙي ئي زور ڏنو، پر چواهنسا ئي
ڪهي نٿي جو جواب ڏيئي سگهيو. جڏهن سوال ڪيو ويس
ته هيڏي سرشتي اها نظار جي عئل ۽ وهرِيءَ کان سواءِ ڪئن
هلي سگهندي؟ ته جواب ڏنائين ته ”اڃا طاقه نه ٿو ٿئي“ جي
آهي. ”اهڙا ماڻهو نه پاڻ پنهنجو عئل هلائين ۽ نه ٻئي کي سمجهڻ
جي ڪوشش ڪن. اسان مان جنکي وڌيڪ گهٽ نصيب آهي
تن کي الهيءَ باري ۾ ڪجهه وڪ ڪڍڻ ڪپي ۽ نه ڊڳو عئل ماڻهن
لاءِ ڪتاب ظاهر ڪوڻ ڪن پر عام ماڻهن لاءِ به عملي ۽ سولي
لمو لي ۾ آدرشي حياتيءَ تي ڪتاب لکڻ ڪن. ويداتي اوجا سم
چوڻ ۽ سمجھائڻ ۾ اهڙا ڏکا نه آهن، جهڙا عمل ۾ آڻڻ ۾.
ٻاهران چئجي ته آڻا هڪ آهي پر وهنوار ۾ هلجي بهائي ۽
اهو اسانجي شان تي اُڪو آهي. وايدانسم سار ۾ اڻهندن جون
شرطن ڏيئي جدا جدا سم صفائي سان ڏيکاريا ويا آهن ته
انهن ۾ ڪهڙي گهٽتائي آهي ۽ اصلي حقيقت ڪئن آهي.
ٻانڪن جي سهوليت لاءِ ان مان مدد ورتي ويئي آهي.

(۱) چارواڪن جو سم ته ”المئي ڪوش يا سم تي آڻا
آهي،“ الهي لاءِ تحرير اڻهند جي هو هيٺين شرطن ساڪه طور
ڏين ٿا. ”س وا ايش برشو الر سمه.“ هاڻي پڙهندڙ غور ڪندو ته
ڏسندو ته ان تي زور آڻي سم جو حيال ٿيندو ۽ سم جي اندر
جيڪي آهي نٿي ڏي ڏيان وڃي سگهندو. الڪريءَ ۾ الهيءَ
لمو لي جي سمڪارڻ کي چئجي، ”جائن مان اڻ جائل ڏي وڌڻ.“
و بدن جو سم آهي ته آڻا نٿي ڪال ۾ آهي يعني سم آهي.
چمتن يا جات روپ آهي ۽ آند روپ آهي. ساه وڃڻ تي
سم ٻاس ٿئي ٿو. منجهس جات ڪا ٿي وڃي ۽ دڪ روپ ٿي

هڪ ٻيري منهنجو لونا لولا وڃڻ ٿيو. ٽڪرين ۽ سندن
وچ وادين جو سير منهن جي مند ۾ ڏاڍو دل کي وڻندڙ ٿيندو
آهي. هڪ هند هڪ ٽڪر جي پاسي تي ڳاڙهو رنگ لڳل نظر
آيو. ڳوٺاڻي، جنهن اسان کي سير ٿي ڪرايو، چيو ته هيءُ ”ديو“
جي پوڄا جو هنڌ آهي. هڪ پٿر هيٺ واديءَ ۾ ڦٽو ڪمان،
ٻاڙي ڏي ڏيان چڪائي چيائون ته ”اهو ’ديو‘ جو آواز آهي.“
ٿيندڙ ڳوٺ ڀرسان هو، جتي ٿوريون جهوپڙيون هيون ۽ ڪجهه
چوپايو مال هو. هڪ چشمو ڀر ڀرسان هو جنهن لاءِ سڀني کي
عزت هئي. چيائون ته اسانجي ڳوٺ ۾ سٺوڪ آهي، چوري يا
ٽڳي وغيره ڪانه هئي. هنن ڳوٺاڻن جي سادي سودي رهڻي
هئي ۽ سادو سودو يقينو ۽ ڌرم هو، پر گهڻن وڏن ڳوٺن ۽
شهرن جي ماڻهن کان رهڻي ڪهڻي ۽ وهندڙ سنو ۽ سڄو هو.
منهنجي هڪ دوست جنهن کي ساري هندستان جي وهندڙ ۽
واٽار جو آزمودو آهي، چيو ته ”جن ڏکڻ هندستان کان مٿي
اٿس ڏي هلجي، تن ڏنڌي ۾ سڃاڻي گهٽ ڏسڻ ۾ ايندي.
اهو سادو رهڻ جو اٺولو ۽ سولو ڌرم سنو، جو لڪ ڪمن ۾ نه
وڃي ٿو.“

جن ڪجهه شلوڪ ٻڌي پڙهي هڪ مس ڪي پنهنجو الم
خزانو سمجهو آهي، انهن لاءِ واجبي ۽ ضروري آهي ته پنهنجي
علم ۽ واقفيت جو مرڪز وڌائين ۽ وڌيڪ کان وڌيڪ اکر شاستر
نظر سان ڪڍي ۽ اوچن سب پرشن جي سنگت ڪري هندو
ڌرم مان وڌيڪ اوچا آدرشي ڦل هٿ ڪري، پنهنجي جيوت
سڪدائي ڪن.

ٿلهيءَ نظر سان جي هن وقت جي هندستان ۾ نظر ڦيرائي
ته ڪوه يا تلاءَ جي ڏيڏر والڪر پنهنجي نظر ڪوبه وڌائڻ لاءِ نيار
نه آهي. مثال طور هڪ دفعي هڪ خالصي چيو ته ”اسان جو

(۴) ابر آتما برهم - الهيءَ ۾ آڌيسٽ ايڪتا نه آهي، يعني
جڏهن لوڙيءَ ۾ لالڪه جي. ڇاڪاڻ ته اها ڪلپنا ٻن پداوڻن جي
وچ ۾ آهي جي جدا جدا آهن. اهڙيءَ طرح چارئي مها واک جو
برهم جي اکڻد ايڪتا ڏيکارين ٿا.

(لاواڻي هري اهديش مان مدد ورتل.)

هي بيان خاص ڪري ڪمانن جي لاءِ ڏيکاريو ويو آهي ته
ايڪتا ئي ڇڱو خاصو ويچار ڪري هڪ اکڻد آڪار ورتل ۾
پريست لڳائون ۽ جهون مڪتيءَ جو لالچ وٺن.



قائم رهي ٿو. انهيءَ کي ئي لڏياسن چئجي ٿو. جيئن ماڪيءَ جي ڌارا سنڌين لاءِ والڪر هٿ ڪري ٿي، تهڙي طرح ئي ڏياليءَ جي ورتي هٿ ڪئي. جهڙي اندر اڪند ٿا تهڙي ٻاهر اڪند ٿا اهو ڪئي. لڏهين ئي چئبو ته اڀاس ٻراڻو آهي. مختصر طرح ته ويراڳ وڃي ۽ اڀاس جي مدد سان ئي مها واکين مان لاپ حاصل ڪري سگهيو.

هنن ۽ ٻين مها واکين جو سوکرم وڃي ٿو اڪند اڪند جو اهو ڪرائيندو. چار مها واکه انهيءَ لاءِ هٿ ڏجن ٿا ته سوکرم درشتيءَ سان پڙهڻ ۾ اچن.

(۱) پر ڪمال آندڙ برهم:- پر گمان جي معنيٰ ”اصلي ڄاڻ“ ولي ڪبي ۽ نه ”بڏي“. جو ۽ ايشور جي پاڻ ۾ وشيڪ آڳاٽا نه آهي جو هو اها ليلي ڪل والڪر خاصيت نه آهي. ”پر گمان“ ٻڌي جو اصلي سو روپ آهي.

(۲) اهر برهم اسمي. آتما ۽ برهم جي پاڻ سمان اڌ ڪرڻا آهي يا مک سمان اڌ ڪرڻا؟

جواب:- ”اهر“ ساڪيءَ سان لڳي ٿو. ان جو پاڻ يا هاڃي نه ٿي قبول ڪري سگهجي. ڪاٺيون نه آهن جو هو جڏهين سڙن ٿڌهين به ٻڌا ٿي. منهنجي برهم سان مک سمان اڌ ڪرڻا آهي، جيئن حل جي حل سان.

(۳) نه لوم اسي- نه ۽ لوم هي سسرڪ واکهارت اڳڪٿا يا اڪند واکهارت اڳڪٿا آهي؟

جواب:- سسرڪ يا الش الش اڳڪٿا لڏهين چئجي جڏهين آتما برهم جو هٿ والڪر عضو هجي پر انهن نه آهي. هنن جي اڪند واکهارت اڳڪٿا آهي جيئن گهٽ آڪاش ۽ مها آڪاش جي.

(۴) اير آتما برهم - الهی ۽ ٻر آديس ايکتا نه آهي، يعني
جيئن لوڙي ۽ ٻر نالڪه جي. چاڪا نه اها ڪلپنا ٻن پدارثن جي
وچر آهي جي جدا جدا آهن. اهڙي طرح چارئي مها واک جو
برهم جي اکڊ ايکتا ڏيکارين ٿا.

(لارايڻ هري اڀديش مان مدد ورتل.)

هي بيان خاص ڪري ڪيائين جي لاءِ ڏيکاريو ويو آهي ته
ايکتا ئي چڱو خاصو ويچار ڪري هڪ اکڊ آڪار ورتي ۾
ٻريس لڳائين ۽ جيون مڪتيءَ جو لاپ وٺن.



”جهڙي ٻيڙي آروي ٻيڙي ٻيڙي گذري
 ٻيٺ ري من صسر کي هجري.“

اسان جو ڪم آهي آنا جو ويچار، آنا جو چاٻ، آنا تي
 ڪو. اهڙي اٽل طرح سان پهتجو وقت گذاريو ته هڪ ڇاڏو
 ٻي ٻيا ٻالبا. ”هڪ به ٻيٺ برهر پوري آهي. هر ڏينهن هڪي
 ٻي ڪرڻ مان ڪٽڙو ڦاٽو. جي وادي ڳالهون ٻي اچن ته
 وڏو هڪي ڏکڻي ڇو ۽ ڇو ۽ ڇو ۽ مڙجي ڇو. ٻي مارڻ جي
 وڌيڪ سان ڏسبو ته اسان به آهي ڪاڻ ۽ نه ڪا ٻي ڪرياد
 وڌيڪ سان ڏسبو آهي. دل کي آهي ۽ اکڏ وٺي ۽ اهڙو
 ڇوڙ جي ڇو ٻين چٽولائن جو وقت ئي نه ملو. هي اهاڻي هي
 وقت، مان شالو روپ اتر آهيان ته ڇڏهن آهي ۽ اتر مان ٿو
 لي ٿو هي صورت وٺي رستو ڪريان ٿو ڏهن به مون به ڪا
 هاڻي ڪا نه ٿي ٿئي. هي هڪ لکي ٿي يا ماڻ به آهي ته هڪ
 به ڪو ٿيو ڪو نه ٿو اچي. ڪنهن ڪنهن چيو آهي -
 ”ٻڌي الهه جي جهنگار - ڏوٽن ٿا لکي.“

مٿين اوڏوٽ سان سنوڊ جو احوال ٻڌائي سري سکرڻ
 ڪرڻا ڪري اسان ٻالڪن ڏي اشارو ڪري فرمايو ته ٿوري
 ٿو هالڪي اڀريش به ڪيل هجي پر ڏهن به وڌو ۽ ٻي اهاڻي کان
 سواءِ جهون مڪس جو ڦاٽو نه ٿيو حاصل ڪري سگهجي -
 الهه ۽ ٿي هڪ نڪر جو جواب ٻڌايائون ته ڇڏهن هڪان ٻيڙيائون
 نه ٿو ڪي ڪٿو ڪو بهي ته چئائون،

”سرمه برهنه لستم
 ٿرڪ ڏها ٿرڪ عشا
 دارم ڪلائي چار ٿرڪ
 ٿرڪ مولا ٿرڪ ٿرڪ.“
 معنيٰ - منهنجي ڪلي کي چار پاسا چئن ٿرڪن جا آهن
 (۱) ٿرڪ ڏها (۲) ٿرڪ عشا، (۳) ٿرڪ مولا،
 ٿرڪ ٿرڪ.

يعني هن دلما جو ٽرڪ، سرڪ آڊ جو ٽرڪ، گس ٻاڻو شش ٻاڻو، بالهڻي ۽ دانار ٻڻي جو ٽرڪ ۽ خود ٽرڪ ڪان به آڇو آهيان يعني نه سرو ٻارو يا ٻورن آهيان. نه ڪچ، گرھڻ ۽ نه ڪچ، لياڳ.

آخرين ڏاڪو آهي سرو ٻارو ٿي وڃڻ يعني نه نه ڪنهن کان خالي، نه ڪو ڪاٿس خالي.

هن ئي دورو پگبت ۽ وشوڻ جي وارڻا ٻڌائڻ به واجب آهي. دورو جڏهن راجاڻي گهر ڇڏي سن روالو ٿيو ته هنڪي وياڪل ڏسي لارو وڃي ۽ چيو ته ”درو! وشو مهراج جو ڏيان ڪر ته هو ٽنهنجي سهائتا ڪري ۽ سڄو سڪ بخشڻ.“ درو ائين ڏيان ۾ لڳو وڃي ۽ وشو مهراج هنڪي سڄو اڀياس ڏنو. جڏهن جڏهن وشو مهراج هن وقت ايندو هو ته ڏسان نه هس ڪيترو واڌارو ڪيو آهي، ٿڌهن ٿڌهن موڪلائڻ وقت درو ڪي ڏک ٿيندو هو. پوئين ڀيري جڏهن وشو مهراج موڪلايو ته درو چيو ته ”ٻارو! ٺوهان ۾ اچڻ وڃڻ ڪو نه آهي. نه وهان حاضران حضور آهيو.“ وشو مهراج اهي اکر ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چيائينس ته درو الهڻي وقت لاءِ نه مان سڪمس پئي نه ٿون ڪڏهن ٻور ٿا ايو ڪندين.

جڏهن من ڪي وشين کان وٺي ايندو ٿڌهن ئي اندر رستو ٿيندو. اها جڪ جڪ بند ٿي ته شامت سوڀر روپ جو ٻاٽي اهڙو اثر ٿيندو جو اندر ٻاهر هن کان سواءِ ٻيو ڪي به نظر نه ايندو. اهڙي ٿي ڏيئي ڀل ڀل عميق مان اوچا موٽي ايندا جي اسان جو عقيدو ٻڪو به ڪندا ۽ وڻڪار جي به واقفي ڏيندا. به ٿي ساه ڪن ٿا تنهن ۾ ڇا حاصل ٿيندو. اڀياس اهڙو هجي جيئن سري ڪرشن گيتا ۾ چيو آهي ته جيئن شامت هوا ۾ جوت جو اڪند ٻرڻ ٿئي ٿو، تيئن اسان ڏيان وارو آتما ۾

جو پڙهڻ ۽ شڪاٽون لودن ڪرائڻ گهريل آهن. ايڪتا لاءِ
مها واکه ۾ مڪرم لاءِ ضروري آهي. جيئن ڪنهن سم
پوش چيو آهي ته دولهن کي ٿوڪمڊوئي رهجي ؛ ڪوٺا ڳاڙها
دهن ۽ لوه مان موٽي شي ٺهڻ ڪهي.

ڪنهن حڪماءُ کي وڏي محنت جي گهرج آهي. هن ۾
عقل زور آهي. سولائيءَ سان سوالن جا جواب الڪڪار نه ٿو
ڪري. هن لاءِ ويچار سان گڏ لکي ۽ گهڻي وقت لاءِ هلندڙ
اهاس جي گهرج آهي. جهڙي طرح ڏاڳو هڪ هڪ ڪري ٻئي
۾ وجهي ٿو ڪهڙو اٽڪي ٿو ٺهڙيءَ طرح اها ۽ ويچار سان
اوت پوت اڪند آڪار ورتي حاصل ڪجي ٿي. هن ڳالهه کي
سمجهائڻ لاءِ سري سڪرن جي هڪ اوڏوٽ سان ها ملاقات ۽
ڳالهائڻ ٿو اهر ٿيڻ واجب آهي.

هڪ وقت صاحبن جو رهڻ لاءِ وڏي ۾ ٻاٿولي وٽ
ٿيو. سندن سامهون ڪجهه ٻري هڪ اوڏوٽ به رهيو هو.
ڪو شاهوڪار هن وٽ رسوئي ڪڍائي آيو پر اوڏوٽ کائڻ جي
نه ڪئي. شاهوڪار جي همڏاهن هوڏاهن ٺاهڻ تي ڪمس صاحب
نظر آيا ۽ انهن لاءِ به رسوئي گهرايائون ۽ ٻنهي کي پرساد
ڪرايائون. هڪ اڌ رات جو اوڏوٽ صاحبن جي ويجهو آيو ۽
چيائون ته ڪجهه ڳالهائيندا. صاحبن فرمايو ته ٿوهين پنهنجي
اوستا تي ڪجهه ڳالهائو. پوءِ اهڙي مطلب سان اسين به
ڳالهائون. هن پنهنجو پڙهيو ويراڳ شڪ جو هليوون شلوڪ چئي
ظاهر ڪيو.

”شائبه پر ڪاش سو روپ پوت ليو سرور دا هو
سروش استم لئه ڪموب سن روشيش يادڪ سره.“
معنيٰ - منهنجو سو روپ شائبه آهي. اها شائبه پر ڪاش روپ
آهي. مايا ۾ جي ٻڌا، قائم ۽ لڳي جون خرابيون

آهن ٽن کان ليارو آهي. سورج ۽ چندرما هن جي
پرڪاش ڪري روشن ٿين ٿا. صاحبن کي اهو
جواب بلڪل وڻيو ۽ ڳالهائڻ لاءِ ليار ٿيا ۽ چيائون ته
جيڪي پنجن دين الهيءَ جو جواب وڌي خوشيءَ سان
لوڪي ڏينداسين.

اوڌوت چيو ته منهنجي من کي شائبه نه آهي. ايم ايم
نه گرم ڪپڙو نه پايان ۽ باهه اڳيان ڪانه ٻاريان، پر جي ڪو باهه
ٻاري يا گرم ڪپڙو آڻي ته ڪپڙو واپس ڏيان ۽ باهه ٻارڻ نه ڏيان.
پر وري الهيءَ ڪري دل کي آرام نه اچي ۽ چوان ته ائين ڇو
ڪم. اندر ۾ پيو جهيڙو هلي. صاحبن هنکي چيو ته ويچار سان
دل کي هٿ رکجي ۽ بس کي اڃا پوئو ننگهه نه ڪجي ۽ من ڏي ڇڏيس.
پوءِ هيٺيون مثال ڏنائون.

”هڪ غريب جوڙو ڪنهن هنڌ ننڍي گهر ۾ رهيل هو.
سارو ڏينهن هنن ڪو نه کائڻ هو. مٿان اڌ رات ٿي وين. هڪ
ڇوڙو کات هڻي ان گهر ۾ گهڙيو ۽ استريءَ کي پنهنجي پٽيءَ کي
ڇوڏو ٻڌائين ته پٽي مون کي افسوس آهي جو توهان اڃان ڪو نه
کائڻ آهي. اهو ٻڌي ڇوڙو کي قياس ڀريو ۽ ٻاهر اڪري ڀرسان
وهانءَ پئي ٿيو اُتي آيو. ٻاڻڪي منڙو سڏائي ڏيک وراهيندڙن
کي چيائين ته ڪنهن عزيز يا برادريءَ ۾ ٿالهه موڪلڻو هجيو ته
ڏيو ته ورهائي اڃان ۽ ٿالهه وٺي ان گهر ۾ آيو ۽ بڪايل جوڙي
کي ڏنائين. انهن قبول نه ڪيو ۽ چيائون ته اهو اسان لاءِ نه
آهي. جڏهن سندن نالي تي وٺي آيو تڏهن ورتائون. اها
ڳالهه ٻڌائي سمجهايا نون ته جڏهن گرهستي به هيڏو سهارو ۽
ايشور جو آسرو ٿا رکن ته اسان تيا ڳهن کي نه وڌيڪ شائبه ڇڏ
ٿيڻ ڪپي. پر اهڙو ڪنهن کي نه ٿي ڇڏي. صاحبن اهو مثال
اوڌوت کي ٻڌائي وڌيڪ چيو ته-

۱۲ آگر ٻاهران هو آڪاش آهي اٺان اٺان وري ڇندوما
 والڪر سٺل واپو لڪري هڙدي ٻراڻ واپو سان هو
 سوڍ والڪر گرم آهي ملي ٿو. پر ملڻ کان اڳ واري
 مڏو اوسا ۾ ڇڏين جو من لڳو آهي اهو ٻرڻ ٻڌي
 ٻالي ٿو. ٻراڻ ۽ اٺان وري هڙدي آڪاش ۾ سڙج
 ۽ ڇندوما هو ٻڌا ۽ لڏ لڏ ٿئي ٿو ٽن جي ٻرڪاش
 ڪري هڙدي ۾ هو پاسڪر ڏيو آهي ٽنهنجي جو
 ڏسي ٿو سولي ڏسي ٿو. ٻراڻ اٺان جي اٺو هو
 شالو وڃي ٿو آهي ٽن ۾ ڇڏين ڇڪاسو اٽڪل
 ٿئي ٿو لڏين ڪر سو ٿو ٿئي.



گل او ٽپوون

آهم برهم آسمي ۽ ٻيا مها واکيم.

کمان جي حاصل ڪرڻ لاءِ مها واکين جو (۱) شرط (۲) منن ۾ (۳) لڏياسن ضروري ڄما ويا آهن. ڇو اهي ئي لفظ ڪر آندا ويا آهن تن جي صفائي ڪرڻ ضروري آهي. جيڪو اتر جڳھاسو آهي يعني جنهنجو وويڪ اڻ کس آهي، جنهنجو ويڙاڻ بلڪل اتر ۽ هميشه هڪدم آهي، جنهن ۾ لڏين جي روڪ، من تي ضابطو، دڪ سڪ هڪ سمان آهي ۽ دنيا ڏانهن دل ڊاٻيل اٿس، جنهن جو هروقت آتما ڏانهن لاڙو آهي ۽ جنهن جي ڪرن ۽ سبب شاسترن ۾ شرڙا آهي ۽ چٽڻ جو ڏاڍو انتظار اٿس اهڙو شش چٽ نه چيڻ جي دڪول دولهنه والڪر آهي، جنهن کي دڳو ليلي ڏيڻ جي دڳر آهي نه يڪدم باه لڳيس، اهڙي جڳھاسوءَ واسطي شرط ڪافي آهي. مها واکيم ٻڌڻ سان سڄي سورپ کي ڄاڻي ٿو ۽ اکيد آڪار ورتي ۾ هنجو رهڻ ۽ جيڻ ٿئي ٿو.

مڌير جڳھاسو، مها واکين جي سمجھائي ٿو چاهي ۽ سٽڪرو هن کي لڪشٽا ريم سان اهاڏين کي پري ڪرائي، اصل سورپ سمجھائي ٿو. الهيءَ سمجھ کي پڪي ڪرڻ لاءِ هنکي ويچار جي گهرج آهي. هنجي من ۾ جو سنسڪارن ڪري، جهو پاڻو جو پور پل آهي تنهنجو مٿاڻ ضروري آهي. الهيءَ لاءِ سبب شاسترن

۱۲ آگر ٻاگران جو آڪاش آهي اٺان اهاڻ وري چندرما
 والڪر سبتل واپو لڪري هڙدي پراڻ واپو سان جو
 سوڍه والڪر گرم آهي ملي ٿو. پر ملڪ کان اڳ واري
 مڏي اوستا ۾ چئين جو من لڳو آهي اهو پرم ٻڌ کي
 ٻائي ٿو. پراڻ ۽ اهاڻ وري هڙدي آڪاش ۾ سوڍ
 ۽ چندرما جو ٻڌا ۽ لڏ لڻ ٿئي ٿو ٿن جي پرڪاش
 ڪري هڙدي ۾ هو پاسڪر ڏي آهي ٺهڪي هو
 ڏسي ٿو سوني ڏسي ٿو. پراڻ اهاڻ جي اٿو جو
 شام وڃي ٿو آهي ٺهين ۾ جڏهن هڪٻاسو اسٽم
 ٿئي ٿو لڏهن ڪو سو ٿو ٿئي.



اټپن ټپن لا ۽ ټو پر لاس ټپن لا، پر ټون سدا هڪ سمان آهين.
 جيتڻ باهه مان چٽڪون اڪرن. ٽهون ۽ باهه پر ٽپن ٽپن ٽهون، ٽهين
 ٽو پر ٻي شمار چٽڪ آهين ۽ ٽپن ٽپن لا. ٽون سدا هڪ، جهون
 جو ٽهون آهين. جي ٽوڪي ”ڪجهه نه“ ڪري ٿا سمجهن سي
 مورڪ، آهن. هي راهچندر اهڙي آڪاش جو بيان ٻڌ. اهڙو آڪاش
 آيا آهي، جو پچيٽن آڪاش آهي ٽپن پر ٻي شمار چٽڪ آهين
 ۽ ٽپن ٽپن لا. جو سڀني جو آڌار آهي ۽ سڀ کي پاڻ پر ڏي
 وٺو آهي ۽ سدا ٻي سڻڪ آهي. اهڙي ڇڏ آڪاس کي امسڪار
 آهي. هي راجن، اها ٽپس جي ڳالهه آهي جو جهڪو سدا
 اڪس آهي ٽپن پر ڪهاڙو پاسي ٿو. اهائي مايا آهي.“
 اڃان به وڌيڪ ڪول اڀاسي ۽ لاء ڏي وڃي ٿي.

استي = من سهف وشي ڪه = اتر اوستا.

پالتي = من جي استي ۽ پر وٺي = شڌ ڌيان جي
 شروعات واري اوستا. ٽپي اڃا آهي.

پريه = جهڪي آهي سو پاسي ٿو، سو ئي پيارو آهي.

وڌيڪ سمجهائي ٿو پاڻ، پر ڪون جي ۲۱ اڌيا ۽ سري
 وسشت بيان ڪئي آهي.

پشيد واچ :- هي منيڻو، پراڻ هريه ديش مان پڌا ٿئي ٿو. اهو ساه
 ٻاهر ڪڍڻ سان ۱۲ آڱرن ٽائين وڃي ٿو. اتي اسٽف
 ٿئي ٿو. اتان اتي وري اُٻان روپ ٿي اندر اچي ٿو
 ۽ هردي ۾ اچي اسٽف ٿئي ٿو. ٻاهرئين آڪاش ۾
 جو پراڻ ڪڏهن ٿا سي گرم آهن ۽ هردي آڪاش ۾
 جو اندر ساه اچي ٿو سو لڏي ۽ وانگر سمٽل آهي ۽
 ۽ جڏهين چندرما روپ اُٻان سوڙي، روپي پراڻ ۾
 ملي ٿو اُتي سٺ ٿئي آهن ۽ ٽن ۾ جنجو من قائم ٿئي
 ٿو ٽپي ڪو به دڪ ٿئي.

پمد جاڻائي. هن ڪرپالو جي مهرباليءَ سان ٿورو ڪجهه ٺوھالڪي،
 ٻڌايائون. ٺوھن هن لام روپ آلمڪ پر پر ڪاش ڇڪڻ کي ڪنھن
 به طرح سو پر ڪاش ڏسو. جڏھن سيمڻي پدارت پنھنجي پر ڪاش
 ڪري ٿي پر ڪاشمان ۽ سوير جوئي ٿي ٺوھالڪي نظر ايندا، تڏھن
 ئي ٺوھان کي پالٽي پدارت جيون جو ٺوھن پاسندا. اھو ٺوھ پمد
 پگھوت ڪرپا کان سواءِ ڄاڻڻ ڏکو آھي.

مٿيون اُپديس ٻڌي سيمڻي رشي چوڻ لڳا ته ”هي
 ڪرپاساگر، هيءَ ٺوھ جي ڳالھ، نه آھي جو هي در شي پر پر ڪاش
 ڇڪڻ سوير پر ڪاش ٿي نظر اچي. ٺوھن ڪرپا ڪري سمجھايو
 ته ڪھڙي پر ڪار اھو سمجھجي.“

اھو ٻڌي سري برهما فرمايو ته ”هي ٻڌو، انھن ڪوڻ
 جي ورتي جا ٻاھر ڪري ٿي ٺھڻڪي انھن جنمن جا سنسڪار
 ٻڌل آھن. ٺھجي ڪري ھو پدارت جو آڪار ٿي وڃي ٿي.
 ٻھريائين کان اندر ۾ پدارتن جا سنسڪار پيا آھن، انھن مان جنھن
 پدارت جو سنسڪار اٿي ٿو، انھن پدارت جي ڏسڻ لاءِ اندران
 ورتي اٿي ۽ الھيءَ پدارت جو آڪار وٺي ٿي. ٺوھن الھيءَ
 ورتيءَ کي ٺوھلايو يعني ورتيءَ کي پدارت جو آڪار وٺڻ نه
 ڏيو. پنھنجي اصلي آسٽ ٿي قائم ھو ۽ ويچارو ته پاسٽ سڀاءُ
 ڪنھن جو آھي. جڙ شي جو پاسٽ ٺوھي. اھو چيئن جو ٿي
 سڀاءُ آھي.

الھيءَ ڪري لام روپ سنسڪارن کي سندن مول ڪارڻ
 اڪيان سان گڏ ڪاڻي لڄ سڀاءُ ۾ قائم ٿيو ۽ وري ٻھري پالٽيءَ جو
 درشن ڪريو ته سڀ پدارت سوير پر ڪاش روپ ڏسڻ ۾ ايندا
 ۽ لام روپ آلمڪ وشو به سوير پر ڪاش نظر ايندو. پر پاڻ سان
 گڏ پنھنجي ھٿ ۽ ٿڌي ٻھر جو لام روپ ۽ بس جي واشتا رھي
 ٿي تن سڀني جو وسارو ڪري پوءِ ڏسو.“ مٿيون اُپديش ٻڌي

صاحبن عرض ڪيو ته ”هوا آهي، هوا پاسي ٿي ۽ هوا مولڪي ٻياري آهي.“

مهالما فرمايو ته اها هوا به بند ٿيو وڃي. تنهنڪري هوا نه آهي، هوا پاسي نه ٿي ۽ لڪي هوا ٻياري آهي.

تنهن ٿي، صاحبن مهالما کي عرض ڪيو ته وڌيڪ ڪول ٿوهين ڪريو.

تنهن ٿي مهالما فرمايو ته ”آڪاش آهي، آڪاش پاسي ٿو، آڪاش اسانجو اسانکي ٻياري آهي.“ ”مولا، اهو ئي مول آهي اهو ئي آيا آهي.“ صاحبن کي ايترو ٻڌائي فرمائائون ته هينئر اسين وڃون ٿا، تنهنجا ستڪرو به ٽوڪي گهرائيندا ۽ وڏي مٿيون وڌائيند ٽوڪي ٻڌائيندا. ٿو به آهن. صاحبن جي وڃڻ تي، سوامي دستورار ڪمن ساڳيو اُڀديش ڪيو ۽ صاحبن جي ساري ڳالهه ڪرڻ تي ڪمن ٻڌايو ته اهي مهالما ”شوحي مڙاج“ هئا.

ڄمڻ نه مٿيون اُڀديش دوشمه سان شروع ٿيو ۽ لڳ جي لمو ٿي سڄو ڪاريه پنهنجي ڪارڻ ۾ لڳ ڪيو ويو ۽ آخر آڪاش ۾ سڀيئي ٿيڻ لڳا آهي. لاء نه مٿان جڳواسو سٿول دوشتمل هي ڪري وڏي ڄاڻ حاصل نه ڪري سگهي آهي. لاء، پر هئا جا سڪا دشمن ڪي ٿي، سا آهي ٻياري ۾ همت ٿي وڃي ٿي.

”هي منجهور، هن لار وٺڻ ۾ جهڪڻ کي ويد شاستر ۽ سندن دوشمه، پر پر ڪاش ۽ مٿيا چون. ٿا ۽ ٻار ٻوهر پر مهالما کي دوشتمل سو پر ڪاش ۽ سڌ سڙو ۾ ڪري بيان ڪن ٿا. پر منهنجي لاء ايتريامي واسديو جنهن پنهنجي ٿور جو بيان ڪيو آهي، اهو بيان هنن بهي بيان کان ٻو آهي. ڇا لاء نه ويد شاستر ۾ ڳالهائين ٿا، پر ٻياري واسديو پنهنجن بيان ۾ ڳڻڻ کي اُمر صاف لفظن ۾ ڪري ٿو. تنهنڪري ٿوهين اهڙي ٻياري ٿو ٿي. جي شرن وٺو ته هو ڪرڻا ڪري ٿوهان کي اهو ٿو

پيد ڄاڻائي. هن ڪرپالوءَ جي مهر ٻاليءَ سان ٿورو ڪجهه ٺوهالڪي،
 ٻڌايائون. ٺوهين هن لام روپ آله ڪرپ ڪاش جيڪب کي ڪنهن
 به طرح سو ڪاش ڏسو. جڏهين سڀيئي ٻڌارت پنهنجي ڪرپ ڪاش
 ڪريئي ٻر ڪاشمان ۽ سوير جوئي ٿي ٺوهالڪي نظر ايندا، ٺوهين
 ٿي ٺوهان کي ڀانٽي ٻڌارت جيون جو ٿيون پائندا. اهو ٿو پيد
 ڀڳوت ڪرپا کان سواءِ ڄاڻڻ ڏکيو آهي.

مٿيون اُپديس ٻڌي سڀيئي رشي چوڻ لڳا ته ”هي
 ڪرپاساگر، هيءَ ٺوڻ جي ڳالهه، نه آهي جو هي درشم ٻر ڪاش
 جيڪب سوير ڪاش ٿي نظر اچي. ٺوهين ڪرپا ڪري سمجهايو
 ته ڪهڙي ٻر ڪار اهو سمجهجي.“

اهو ٻڌي سري ٻرهما فرمايو ته ”هي ٻڌو، انهن ڪرپ
 جي ورتي جا ٻاهر ڪري ٿي ٺهنڪي انهن جنمن جا سنسڪار
 ٻيل آهن. ٺنجي ڪري هوءَ ٻڌارت جو آڪار ٿي وڃي ٿي.
 ٻهر يائن کان اندر ٻڌارڻ جا سنسڪار ٻيا آهن، تنهن مان جنهن
 ٻڌارت جو سنسڪار آئي ٿو، تنهن ٻڌارت جي ڏسڻ لاءِ اندران
 ورتي آئي ٿي ۽ الهيءَ ٻڌارت جو آڪار ورتي ٿي. ٺوهين الهيءَ
 ورتيءَ کي ٺوهلايو يعني ورتيءَ کي ٻڌارت جو آڪار ورتي ته
 ڏيو. پنهنجي اصلي آسڻ تي قائم رهيو ۽ ويچارو ته پاسڻ سڀاءُ
 ڪنهن جو آهي. چڙشيءَ جو پاسڻ ٺو ٺهي. اهو چيئن جو ٿي
 سڀاءُ آهي.“

الهيءَ ڪري لام روپ سنسڪارن کي سندن مول ڪارڻ
 اڳيان سان گڏ ڪاٽي لڄ سڀاءُ ٻر قائم ٿيو ۽ وري ٻهر ڀانٽيءَ جو
 درشن ڪريو ته سڀ ٻڌارت سوير ڪاش روپ ڏسڻ ٻر ايندا
 ۽ لام روپ آله ڪو ورتو به سوير ڪاش نظر ايندو. ٻر پاڻ سان
 گڏ پنهنجي هٿ ۽ اٿي ٻهر جو لام روپ ۽ ٻس جي واشنا رهي
 ٿي ٺن سڀني جو وسارو ڪري پوءِ ڏسو. ”مٿيون اُپديس ٻڌي

نہا، صاحبین عرض ڪيو ته ”هوا آهي، هوا پاسي ٿي ۽ هوا
مڙڪي، ٻياري آهي.“

مهالما فرمايو ته اها هوا به بند ٿيو وڃي. تنهنڪري هوا
نه آهي، هوا پاسي نه ٿي ۽ لڪي هوا ٻياري آهي.

تنهن ٿي صاحب مهالما کي عرض ڪيو ته وڌيڪ ڪول
ٿوهين ڪريو.

تنهن ٿي مهالما فرمايو ته ”آڪاش آهي، آڪاش پاسي
ٿيو، آڪاش اسانجو اسانکي ٻياري آهي.“ ”مولا، اهو ئي مول آهي
اهو ئي آهي،“ صاحبين کي ايترو ٻڌائي فرمائون ته هينئر
اسين وڃون ٿا، تنهنجا ستڪرو به ٽوڪي گهرائيندا ۽ وري مٿيون
وڌائين ٽوڪي ٻڌائيندا. ٿيو به اٿون. صاحبين جي وڃڻ تي،
سوامي دلورام ڪنن سان ٻڌو اهديش ڪيو ۽ صاحبين جي ماري
ڳالهه ڪرڻ تي ڪنن ٻڌايو ته اهي مهالما ”شو جي مڙاج“ هوا.

جيئن ته مٿيون اهديش درشن سان شروع ٿيو ۽ ته جي
لهي سڀڪو ڪاروبار پنهنجي ڪارڻ به ته ڪيو ويو ۽ آخر آڪاش
به سڀڪي ٿي ٿا اهي ۽ لاء ته متان جيڪا سو سوال درشنات
ڪري اڙوي ڄاڻ حاصل نه ڪري سگهي اهي ۽ لاء، پرهما حا
سڪا دشمن کي ڏئي، ما اهي ۽ ٻاري به هڪ ڏئي وڃي ٿي.
”هي مڃي، هن لاء روپ هڪٻئي کي ويڌ شاستر ۽ سڀڪا

درشن، پر پرڪاش ۽ مٿا چون ٿا ۽ ٻار ٻاهر پر مالما کي درشنا.
مولو ڪاش ۽ سڀ سرحوب ڪري بهان ڪن ٿا. پر مڃي
هڪ ايتريامي واسديو جنهن پنهنجي ڏور جو بهان ڪيو آهي،
اهو بهان هنن ٻنهي بهان کان بهو آهي. ڇا لاء ته ويڌ شاستر
پودي به ڳالهائين ٿا، پر بهادر واسديو پنهنجن بهادن پڳتن کي اتر
دان صاف لفظن به ڪري ٿو. تنهنڪري ٿوهين اهڙي بهر بهان
سوامي جي شرن ولو نه هو ڪرڻا ڪري ٿوهان کي اهو اتر

صاحبن کي چئائون ته ”مولا“ اچو ته وارثا لاپ ڪريون.
صاحبن عرض ڪيو ته توهين وڏا آهيو. توهين ڪرپا ڪري
ڪجهه ٻڌايو. پر مهاڻا ڪن وارثا شروع ڪرڻ لاءِ فرمايو.
صاحبن ڪڪ پنهنجي هٿ جي ٿريءَ تي رکي چيو ته،
”ڪڪ آهي، ڪڪ پاسي ٿو ۽ ڪڪ مولڪي پيارو آهي.“ مهاڻا
ڪڪ کي ڦوڪ ڏئي جو اڏامي ويو. صاحبن تنهن تي چيو ته
”هٿ آهي، هٿ پاسي ٿو، منهنجو هٿ مولڪي پيارو آهي.“
انهيءَ ئي مهاڻا فرمايو ته سرپر چٽڻ ڪنان پوءِ، سارو به
ساڙيو وڃي ٿو جنهن سان گڏ هٿ به سڙي ويندو. تنهنڪري
لڪو هٿ آهي، لڪي هٿ پاسي ٿو، لڪي کي انهيءَ ڪري
پيارو آهي.

انهيءَ ئي صاحبن فرمايو ته سرپر جي سڙڻ بعد رڪ دهيتي
۽ ”رڪ آهي، رڪ پاسي ٿي، رڪ منهنجي مولڪي پيارو آهي.“
مهاڻا جواب ڏنو ته رڪ لنديءَ يا سمند ۾ پزواه ڪندا
آهن، تنهنڪري لڪا رڪ آهي، لڪا پاسي ٿي ۽ لڪي رڪ
پيارو آهي.

صاحبن عرض ڪيو ته سمند ۾ جو رڪ پيئي سا سمند سان
هڪ ئي ويئي تنهنڪري ”ٻاڻي آهي، ٻاڻي پاسي ٿو ۽ ٻاڻي
مولڪي پيارو آهي.“

مهاڻا فرمايو ته پرليءَ جي وقت ايتري ٿيپ ٿي ٿي جو
ٻاڻي رهي ڪين سگهندو. تنهنڪري لڪو ٻاڻي آهي، لڪي
ٻاڻي پاسي ٿو ۽ لڪي کي ٻاڻي پيارو آهي.

صاحبن عرض ڪيو ته پرليءَ کال واري ”اڱن آهي، اڱن
پاسي ٿي ۽ اڱن منهنجي مولڪي پيارو آهي.“

مهاڻا فرمايو ته پرليءَ کال ۾ اهڙي هوا لڳي ٿي جو اڱن
کي وسارو ڇڏي. تنهنڪري لڪا اڱي آهي، لڪي اڱن پاسي
ٿي ۽ لڪي اڱن پيارو آهي.

ڏل ارڙهون

استي، پانتي، ڀريم.

هيءَ ويدالو جو مکھ اصول آهي ۽ ڪوڙ، جڳياسو جنهن
هيءَ اصول چڱيءَ طرح اليو نه ڪيو آهي تنهن کي هي اصول
وري وري پڙهڻ ۽ سمجهڻ کپي ۽ ان تي عمل ڪري، ڪمان ۽
ڌيان ٻنهي جي مدد وٺڻ کپس. ڪمان هن ريت نه سٺا ڪو
ويچار ڪري اليو ڪري ۽ ڌيان هن ريت نه اهڙو ڳوڙهو اڀياس
ڪري جوئن ڌارلا ۽ سماڏيءَ ۾ اصلي حقيقت سان هڪ ٿئي.
سوي مولارام صاحب هن کي حڏهن سندن سنڌ ڳوڙ
ساڏو ڳوڙهه ۾ هڪ ڏٺو ته چئن ڪوهن تي ٻئي ڳوڙهه ۾ وڃي
اڀياس ڪريو ٿڏهن ڪنهن ڏينهن ڏٺائون ته هڪڙو سياسي
مهالما جنهنکي وڏيون چٽائون هيون ۽ شڪل ۽ ابھڪ ڪار
شوينهڪ هئي، عمر جا ٻه ٽڙڪ هئا، سندن آسن واريءَ هوٻليءَ
۾ الڏو لنگهي آيا، الڏو اچڻ سان جوئن مولارام صاحب تي نظر
پيو تنهن هنکي سندن نالي سان ڪوليائون، الهيءَ تي صاحب
آئي ڪڙا ٿيا ۽ مهالما کي لڪڪار ڪمائون ۽ صندل تي وهاريائون
۽ پاڻ هٻڪ ڌرتيءَ تي ٿي ويٺا. مهالما کان جبل پڇيائون ۽ هنن
سردائي پوڻ جي خواهش ڏيکاري، پاسي ۾ ڊڪالدار هو تنهن
ٻاڪل سٺي سردائي ٺاهي ۽ لوڻو پري ستن اڳيان صاحب جي
چوڻ تي کڻي آيو جا ٻنهي پيئي. پوڻ بعد صاحب مهالما جي
اڳيان پريم سان ويٺا.

تائين ٿي آيا قبول ڪيائون ۽ ايماس ۾ مشغول رهيا. سندن
 اوچو حال ڏسي سري شو جي مهراج هڪ بزرگ سنڀاسي ۽ جي
 صورت ۾ وٺڻ آيا ۽ آستي پالتي پري جي آتم گفتگو ساڻن ڪئي.
 اسان ٻالڪن کي به سري گرو گرنٽ صاحب مان ”جنان من پوءِ
 ڪنان من پوءِ“ وارو دوهو ٻڌائي چولدا هئا ته سري گرن جي
 مهما جو ڌيان ڪري پوءِ لوڪن جو ڌيان ڪرڻ سولو ٿي پوي
 ٿو. ۽ جيڪي وڳهن پڙهائين ۾ اڪند آڪار وڌي وڪڻ جي آڏو
 اچن ٿا تنجو لاس ٿئي ٿو. سري ستڪرن جي شيو، درشت ۽
 ادرشت به قل ڏئي ٿي. پر ايشور جي شيو ادرشت قل ڏئي
 ٿي. مڙهين ليڪ لڪڻ جو هيءُ مطلب آهي ته ستڪرن ۽ اولادن ۾
 پريم، گمان جي حاصل ڪرڻ ۾ بلڪل مددگار آهي. ڏکيو پريم جي
 ڪافين ۽ شبنم ڳاڻڻ ۾ وقت وڃائڻو نه آهي پر لهائين والڪر
 الڌو ۾ جوش ڇڪائي الڌو پور ڪرڻو آهي. الڌو جي شالڪ آني
 نه سمجهجي نه پريم جو دلڪه لڳو آهي.



- (۳) لاڪا ڪنڌي، نه ڪو ڪپڙ، لڪا وڇون واه.
مولچها موجن ۾ آئي، سڀاڻا سڀاڻا
سهڻي گهڙي سڀ ۾، ڪري ڪاهون ڪاه
ٻاڻيءَ ۾ پناه، پرورد ڏس ٻاڻ ڪڍي.
سڄي سان ملي پياڻي ويس ۽ دلڪه لڳس.
- (۴) ٻاڻ سڀاڻج پنهنجو اڻي ڪل اندر گوهر
ڦٽو ڪر پياڻيءَ جو بهاري پهر
جوت ۽ پرورد جوهر ٻاڻهن پسين ٻار ڪو.
سڄل ڪي سدا سڀني ۾ صبر
ڪولهمس ٻوڪو ڪم پتر جي ٻوڇا بنان.
(۶) پرين سنڌي جوڙ جا چمان پتر مون
لنهن ۾ پي آن تون نظر لاهي ڪو ٻو.
(۷) مندو ڪري من ڪي ٻوڇاري ٻوڇاء
ٻار نه ٻيو پڇاء ٻوڇاريا پر بندر جا.

۶- بيڪي جو پنهنجن سنگورن لاءِ اڻي ٻار مشهور آهي. هڪ
پوري پنهنجي سنگور جي حڪم سان ملتان آيا. بحاول الحق
گهڻا حيل هلايا. نه ٻيڪو مون وٽ اچي پر هن کي اها
ڳالهه پسند نه هئي ته پنهنجي ڪرن بنان ڪنهن ٻئي وٽ
وڃان. الهيءَ ئي بحاول الحق پڙهو گهاريو ته اڄ جيڪو
مون وٽ ايندو سو بهشت ۾ ايندو. اهو ٻڌي به نه ويو.
پڇڻ تي چيائون ته پنهنجي سنگور کان جدا ٿيڻ لڳو چاهيان.
بيڪي جا هريءَ ۽ ڪر جي ڀيٽ تي وڃن آهن جي
ڏيکارين ٿا ته ڪيئن نه هن ڪرن کي هر کان به وڌيڪ
ٿي سمجهو.

هرائي اپنا آپ چهايا ڪر وٺي پرگهت ڪر دڪلايا
هرائي ٻالچ چور دٻي سائي ڪر وٺي بچاءِ ليو اٿان لي

ٻڌائون؟ ٻڌاءُ ٻڌاءُ منهنجو ڪوشش ڪئي آهي. اُنءُ ڏسان اُو نه
 لون ڪارو ٿي ويو آهن. شايد لون به کائڻس وڃوڙي سبب
 سوڙ ۾ گهاوڙين اُو. ڇا اُنءُ کيس ڏسي نه سگهندس؟
 ڪٿي وڃان؟ وڃي پنهنجي دل کولمان؟ اي ڪرشن!
 پنهنجي خاطر مون مٺ مائٽ سنگتي مائي سيمڻي ٽڙڪ ڪري
 ڇڏيا آهن. ”هڪ دفعي چيائين ”اڄ مون ڪرشن کي ڏٺو
 آهي“ پڳتيءَ جو لاندو وٺي پوءِ سري ماڏو ٺهرو ڏاڍو ڪا مٺ
 واري کان ويدانه جو گمان حاصل ڪيائين ۽ اڻڪالڻ ۾ رهڻ
 لڳو ۽ ظاهر ڪيائين ته ”آلڙ چئنن ۾ ئي آئند سڀايل آهي. سڄوئي
 جڳم منهنجي حڪم هڪ هلي ٿو.“ ڏسو گسگاجيءَ کي ڇا
 سڄوئي رهيو آهي؟

اڄهه ۾ پرون ٿو ٿوڻن ڄاڻون اٿس ڏب ڪي لڳائون
 گنگا ٿٽون سد بهاري ڄاڻون
 ڏهن ڪرون سبب ڌارا ۾ اهن ٿو ٿام نه رام ڌڙالون
 گنگا ٿٽون سد بهاري ڄاڻون.

ڏسو وري اڃا اڳتي قدم کڻي ڇا ٿو چري؟

”مون سڄي جڳم تي سوڀه پائي آهي، ۽ پنهنجو اٿل راج
 وڌي شان ۽ شوڪت سان کڙو ڪيو آهي.“

۵- سڳوري سچل به متفرق ڪلام ۾ پريم جو وڏو اهو الر
 ڏيکاريو آهي ته هو ماڻهو ۽ دنيا جا آسرا ڇڏائي ڪمڻ نه هڪ
 ٻوٽو آيا ٿو ڏيکاري ۽ هر هنڌ هن جو حضور ظاهر ٿو ڪري.

(۱) ڄمڻ دل ڏي مان ساعڙ ڪمن سڄو

ڇو ٿيڻ ڪڇو ٿا ساعڙ پگس سو ۾

ڇو سڄو ڪمن ٿي ٿوڙي اچي وٽڪ

ڇي سنڌي سنگ ڪڇا سڃا ٿي ويا.

لهج لعل لطيف چڻي ڪالڌ مٽي جي ڪر
 ولهي ڪري ور مڇڻ مارڳهه ڇڏين .
 (۳) ڪولهي آت ڪوهيار جت تو پوري پالنيو
 پنڌ م ڪر بهار ڏي وجود نبي وڻڪار
 ڌارن پائنج ڌار بچ پريان ڪر پاڻ تون .
 (۴) جو تون ڏورئين ڏور سو سدا آهي ساڻ تو
 لالڻ لعي لطيف چڻي منجهي ٿيئي مڱرور
 منجهان پسن پسرور تون منجهه آهيس نڪيو .

ڏسو ڪيئن بهريائين سسئي سڄي ٿي ٿوري، اندر ۾ پرينءَ
 لاءِ سڪ کي زور ٿي وٺائي . ڪٿي دستي جي واقف، ڪار به نه
 آهي، تڏهين به ڪو جنا ۾ مشغول آهي . ٻاهر جا وسيل ڇڏي
 اندر ٿي ڳولهي ۽ پزير حاصل ڪري جو پاڻ پنهنون ٿي ٿي پوي،
 پاڻ پنهنون ٿي نه ڇڪه به پنهنون ٿي پوڻدو .

پنهنون ٿيس پاڻهن وٺو سسئيءَ جو شرم
 هيڪليون هلن جي ڀڄي ٿين ڀڄن
 جو ولد ۾ وڌم سو سودو سرئس هتهن .

۴- سوامي رام نيوت جا جيون چرتر به ڏيکارين ٿا ته ڪيئن
 نه پڳتي انهيءَ ڳوٺ ۾ ڪري هردو لامل ڪري برهم ڪيالي
 جو اڌ ڪاري ڪري ٿي (وشن جيتاڻيءَ جي ڪتاب
 مان ورتل)

هڪ دفع سوامي رام کي راويءَ جي ڪنڀي تي ڏٺو .
 آسمان ۾ واڳڻائي ڪر بيٺل هئا . سوامي رام زور سان پڪاري
 رهيو هو ”اڙي اٿي آهي منهنجو ڪرشن ! او ڪرشن ! تون نه واڳڻائي
 ڪڪرن جي رلڪه ۾ رلڳجي رهيو آهين . اهو ڪڪرن جو رلڪه
 تنهنجو ئي آهي . تنهنجي رلڪه منهنجي چس کي چريو ڪري ڇڏيو
 آهي .“ تو چو پاڻ لکايو آهي ؟ اڙي ڪڪر، تون مولڪي چو نه تو

لومل ڪيو ۽ جڏهن سڪمي جي اڳڀڻي لکي لائون
 ته ڪنهن ٻيهر گمان ۾ پلٽيا آهن ۽ هر هنڌ هر جائي هر شيءِ ۾
 ٻيهر کالسواءِ ٻيو نظر نه آيو آهي. اڳر ئي ستڪورن جي آلي ٻيهر
 ۾ پنهنجو هٿن مٿن جو ڪم ٿي نه باقي ڇا رهي جو ٻيهر گمان ۽
 سندن وچ ۾ روڪ وجهي.

سرگي ٺوڳي ٺوڳي ڪار سن - ماڙي آب،
 آڻن ڪمڻا ٺاڪا آڻي ٿي ٿر ڇاپ،
 جب اڪار اڻهه ڪجهه نه دوستي
 پاپ پچ ٿي ڪجهه ٿي هوندا
 جب ڌاري آڻن سن - ماڙ،
 ٿي وڃي وڃي ڪس سڪ ڪمات
 حب اسڪا وڃي ڇهن نه، ڇاپ،
 ٿي هر ڪ سوک ڪجهه ڪجهه ٻه ٻه
 جب آڻن آب آب ٻار ٻيهر
 ٿي موه ڪهان ڪس هووت ٻيهر
 آڻن ڪمڻا آڻن وڃي ٺوڳا

ٺاڪ ڪرڻي هار نه دوحا، (سڪمي صاحب)
 شاد عبداللطيف ڪمڻ نه سڻي پنهون، هيرالڊ،
 سڻي ميهار ۾ مڪاري ٻار مان حبيبي ٻار جو ٺوڳ سڻي
 لکائي، ۽ ٺوڳا ٻي آهي. هن زماني والڪر به ٿي نظر نه
 ڏهن نه وڃي ٿي. عمده سڻي، جو پنهون ٺوڳ ڏاڪي
 ٺاڪي ٺوڳا ٻي آهي.

(۱) صاحب خاوند سڃ
 ڪپور جنهن آڻ
 ٺوڳا ٻي آهي
 ٺوڳا ٻي آهي
 سڻي سڻي سڻي
 سڻي سڻي سڻي
 سڻي سڻي سڻي
 سڻي سڻي سڻي

گل سنڌوھون

پريم جو رستو ۽ ڦل.

”سڪڻ سڪن جي نه همد کي حق چئين“ (شاه)

هن زماني ۾ ڪٿي چئبو ته فلاڻا، ڪيئن سڄيءَ راه ۾ قدم
ڪٽي ٿو ڪن نه، نه گهڻن مان جواب ملندو ته سارو وقت وڃي
ٿو ته ٿڌي يا لوڪريءَ ۾، پنهنجن فرضن ٻالن ۾، اُڪڙي ٽٽجي
ٿو گهر موٽجي، ڪهڙو وقت ٿو بچي جو ڪنهن ٻئي پاسي ڪم
آڻجي؟ ڪو جواب ۾ چوندو ته مولڪي خبر نه آهي ته ڇا ڪجي؟
ڪڏهن ڪڏهن ڇپ صاحب يا سڪمني، پڙهان پيو يا ڪڏهن
گيتا يا ٻيو سٺ شاستر جيئن ڪه ڳوٺ يا رامائڻ پڙهان پيو.
ڪو وري چوندو ته، ڇڱا ڪم ڪريان پيو، ڪنهن غريب کي
مدد ڪريان پيو. پنهنجن وڏن عزيزن خويشن ڪٽڻ وغيره
جي چڱيءَ طرح سنڀال ڪريان پيو. اهڙو ڪو سٺ فقط نظر
ڪونه ٿو اچي جنهن کان مدد وٺجي جو سڄيءَ راه کان واقف
ڪري. مڻئين مان سمجهي سگهيو ته ڪيتري قدر اهي جواب
برابر به آهن پر سارا برابر نه آهن. هن زماني ۾ ڪيترا رستا ظاهر
ظهور آهن جن تي هلڻ سان موافق موقع ئي ضرور ڪجهه نه
ڪجهه حاصل ٿيندو. شروعات ۾ ڪتابن ۽ سٺ شاسترن جي
مدد ڪجي. ننڍي هوندي جي يادگيري اٿم ته پهرئين انگريزي
درجي ۾ ڇپ صاحب ڪلاس ۾ پاڙهڻ ۾ ايندو هو. ههڙو اٿم

- (۲) طاهر ٿا سي ڏاڻي وڇان سمجھڻ منجهن صفا
(۳) لا ڪي لاهي لڏي ڪهوسين لا الهه لا الهه
(۴) سڀا سر سڀي ڪر پنهنجو عشق منجهان عشاق (سچل)
(۱) اڪرم وڏو بهدا ياد ڪرولي ٿر آڻر ستر لي الوڻ شالتي ڏيو
ستمتم سڪر شاشوڪسر ٿيڻاڻ اهر (شرلي)
ڏيوڇ ۽ شام چم وادولي سرور هڪ آڻا ڏسي آڻند
پالي لو

(۲) سرور وڻاي سا پڪوان ٿيڻاڻ سووڪه شرم

جهڙن ۾ سرور وڻاي پڪوان سڀ پر آهي ٿيڻاڻ ڪري چوڏاري
سڀ ۾ آڻند آهي. مطلب ۾ جهڙهين آڻي ۽ ۾ گهڻا منهن جا
پاڇا هڪ وقت ڏسڻ ۾ آيا، يا پالي ۽ ۾ گهڻا چندوما هڪ وقت
نظر آيا ۽ لڪي منهن گهڻا ٿا لڪي چندوما گهڻا ٿا. ساڻا
جهڙهين آڻا سان ائين والد ڪئي ۽ والد ڪي والد سمجهي
حقيقت ۾ هڪ ٿيون. جو ۽ هن زماني ۾ به مڊالا جهڙيون
ماتر ٿين جي ٻارن کي سڃي لولي ڏين.

”سڏ وڻي ٻڌ وڻي ٻوڙن وڻي، سڏا ماها ٻوڙن وڻي
سڏا سڀا ٽچ سوو لندرا، مڊالا واکمر وڻي پتور.“



حڪيم اعلیٰ ڪيا ڪري بندوبست
 پيندي سي جب آنڪ اُکڙي لادو، لا حڪيم، لا خر مست (مولالارم)
 جيترو اسين هن دليوي سڀني ۾ آهيون تيترو ٿر پئي آهي.
 جڏهين ڪيان روپي اڪو ڪندي نه هڪ آتما کانسواءِ ٻيو ڪجهه
 ڪو نه رهندو. اها ساڳي ڳالهه ”وورت وان“ ڪري ٿي ته نام روپ
 تسلي مائر آهن. حقيقت رڳي هڪ آهي. تنهن ۾ ڪيائي جهڪڻ هين
 وهنوار ڪري ٿو تڏهين به سر درشتي رکي. سري ستگرن جا
 جڏهين اسين چرون پوسيندا هئاسين ته چوندا هئا ته ”جهڙ
 سڄڻ جهڙ، نارايڻ.“ انهيءَ جي معنيٰ ته هو اسان کي سڄڻ ۽
 نارايڻ جي درشتيءَ سان ڏسندا هئا. وهنوار ۾ ورثي برابر
 هلائين ٿا پر هي سب پورش هميشه پوئو آستي ۽ قائم آهن.
 ڪيترا به شاستر پڙهڻ ۾ ايندا هئا تڏهين به ڳڻ گراهڪ درشتيءَ
 سان ۽ نه دوش درشتيءَ سان. هڪ دفعي اسان عرض ڪين ته
 ”ڪر پالڌان، اسان جي لاءِ شاستر وڃيو.“ جواب ۾ چيائون ”هي
 ڪنهن جا آهن“ ڏسو سچل صاحب ڪيئن سرور ۾ سير ڪندي به
 انهيءَ وحدت ۾ گم آهي.

- محبوب ٻولي ڏس من ۾ معشوق ٻولي ڏس من ۾
 (۱) واه ڪاريگر ساز بنائڻي ڪن ڦيڪون جي ڪن ۾
 (۲) بي فائدو بازار گهمي ٿو گل ڦل باغ بدن ۾
 (۳) چوري چوري سهر ڪرين ٿو تنهنجو چالڊ چمن ۾
 (۴) سرم ڪري سينڪاراج دوست آيو درس ۾
 (۵) دلير ديرو دائر دل ۾ چو ڏيڪين ٻئي ڏين ۾
 (۶) فيض فاروقي فائق بخشو فهمائي هن فن ۾
 (۷) سچل سائين سهي ڪري جائم يار گڏيو ڪڪر پن ۾ (سچل)
 پيو نه منهنجي ذات جوئي آهيان سوئي آهيان
 (۱) اچڻ اسانجو ٿيو اناهيان جائڻي ڏينهن لاءِ رات

رکي شش وٽ ويو ۽ سندس ڪلياڻ ڪيائين. ”گياڻي“ سرور
واري ڏاڍا رکي سرور ايشور ساڳي سوچھي سرور جو عتڪاري
ٿي رهي ٿو. ”اڪيائي“ لالا سوچھي راڳ دوش سان وهندو
ڪري ٿو. ڏسو سوامي چالو چري:-

ڏاڍا ڏاري اُٿر جڏهن آڪاش جي
مٿو ٺهڻ جي من مون ٿيو ٿيڻ واري
جاڳي ڏانهن خوف ۾ سامي دس ساري
سڀ سان سڃاڻي مک رکي مڙخان ڪري.

جڏهن ”سرور“ درشتي رکي وهندو ۾ سچو رهي ٿو ۽ من
سان موج يا ڪرشيءَ سان ڍولي ٿو ۽ خوف ۾ ساري دس ڏسڻو.
پهتڙو ٻيڻ مٿاڻي هڪ اٽل آيا ۾ ورتي ٿو. هڪ ادويت ٿي
اوچي درشتي آهي جتي هڪ آيا کان سواءِ ٻي ڏيکي ڏي
ٿي رهي. اها سڙيءَ جي اوسا آهي ۽ ٻيڻ گيائين ۾ هميشه
فالڻ رهي ٿي. لام زور ۾ جي چايا ڏي ٿي رهي. جڏهن سري
گورڊ آچارو جن جني ”اجاڻ واد“ ظاهر ڪري ٿي. سڀ
پوشن جي ڀاڱي ۾ ”سرو“ ۽ ”ايڪ“ ملڻا ٻيا آهن. مثال:-

”سرو اٿر سو ٻاهر اٿر ڪهڪ ڪهڪ ٻاهر ٻاهر ٻاهر
سن منڊل اڪ چرڳي پئي ٿو ڏي ٻرڪ ڪهڪون ڪو ڪهڪي
ٿرڙون خوف رهي اولائي صوف مسوف آڏو اٿرڻا
ٿاڻڪ حاجي ساڄ سروپ.“

”گرگهان الجهن ڪاٺو ٻيڻ سگلا اوڙ ڏيبي ايڪ ٻيا“ (گريٽ صاحب)
”وحدتان ڪثرت ٿي ڪثرت وحدت ڪل
”حق حقيقي هڪڙو ٻوليءَ ٻيءَ ۾ ٻڌل“ (شاه)
”ڪل ڪل ٻي ڪرڙ ٻيا ڪهڪا ٿي ٻيڻ
سرو ٿي - چاٽسڀج هي هو آهي هڪڙو“ (شاه)
”خواب جي خيال وچ ڪر ڪاٺا خوف مس

ٿيون. مثال وٺو ڇا اڌو ڪم آهيندو ۾ ”نهر وديا جو“. اول هردي
آڪاش ڏي ڌيان ڇڪايو ويو آهي. وري ان ۾ ڇا آهي تنهن
ڏي، الهيءَ کان پوءِ متان هردي آڪاش جي پُر چنڌا ۾ جڳمياسوءَ
کي مولچهر پوي تنهن لاءِ ٻاهرئين آڪاش سان پيمت ڪئي ويئي
آهي. وري متان جڳمياسو اسٽول درشتيءَ ۾ نه اٿڪي الهيءَ لاءِ
بس جي مرڻ کان پوءِ آتما جو لاس نه ٿو ٿئي، اهو ڏيکاريو ويو
آهي. وري آتما کي ”هي به نه“، ”هي به نه“ جي لمولي
پاپ رهس، نه، رهس، ٻڌاڻي رهس وارو ڏيکاريو ويو آهي.
وري جڳمياسوءَ کي ايماس مان فائدو ٿيو يا نه الهيءَ لاءِ آتما جا
ڌرم ”ستيه ڪام“ ۽ ”ستيه سنڪاپ“ ڏيکاريا ويا آهن؛ الهيءَ
لاءِ جڳمياسوءَ کي ٻه شرٽيون هڪ ٻئي جي لاڳاپي ۾ ويچارڻ ڪن.
پوءِ اسان کي هنن ۾ پيد ڏسڻ ۾ نه ايندو، پر هڪ ئي هڪ
ادويٽ آتما ڏينهن ڏينهن وڌندڙ روپ ۾ ظاهر ٿيندو. جڏهن
اسانجي اڃان سُر واري ٻڌي آهي ته اسانکي سُر ۾ هڪ اکند
جوت جي هٿ جو وشواس ٿيڻ ڪپي ۽ جڏهن ان سُر ۾ سچائيءَ
سان هلنداسين تڏهن هن ٻڪي لڳي ڪري دويٽ پاڻ ۾
روپ جو لڪري ويندو ۽ هڪ ادويٽ سڀ ڇڏي آندڙ ۾ اسان
جو اڳو ٻڪو ٿيندو ۽ ”هڪ“ ۽ ”سڀ“ سڄيءَ معنيٰ سان
پُر پور ٿي اٿيو ۾ ايندا.

مهارشي رڀ جڏهن پنهنجي شش لڏاڳهه کي ادويٽ ۾
پورو ٿاڻو نه ڏنو ته وار وار هن وٽ ويو ۽ ڪوشش ڪيائين ته
لوان لوان مثال ڏيئي هنکي سمجهايان ۽ ادويٽ ۾ اسٽيف
ڪرايان. جڏهن لڏاڳهه معلوم ڪيو ته اهڙو ٿاڻو رکڻو منهنجو
ستڪرو ٿي سگهندو ۽ هن کي سچاڻائين ۽ ٻيڻ ڪيائين ته رڀ
شش کي ادويٽ ۾ ٿاڻو ڏسي راضي ٿيو. هن وارن مان ڏسو
ته جيتوڻيڪ رڀ ادويٽ ۾ ٿاڻو هو تڏهن به شش ۽ ڪرو پاڻ

جي ضروري گھرج آهي جو ڪڏهن هو چاهين ته پورو گمان ٻاون.
(۱) سگريون ۾ آئي شردا.

(۲) پنهنجي والد واليءَ جو ايمان نه هئڻ.

(۳) اومل سوکرم ۽ سمجھ واري ٻڌي.

انهن مان ڪا به ڳالهه نه هوندي ته سري سگري جي اڳوڻي
سکيا مان خبر ڪو ڦاٽو پھچندو. هڪ دفع سري سگري
فرمايو ته ڪنهن وقت گاڏيءَ ۾ ماسٽري ٿي ڪئي سين ته ڪي
ٻيا به ماسٽر ڪڏهن. انهن الڪريزيءَ ۾ پئي ڳالهايو نولهايو. اسان
پنهنجي خيال ۾ ٽهڻو وقت هٿاسين پر ڪنهن وقت اهو خيال
آيو ته اسان ٻاٻس ڪجهه چون ٿا ۽ ڪو حرف وري وري اسانجي
ڪن تي پيو. انهيءَ ڪري وڃار آيو ته ڏسجي ته انهيءَ حرف
جي معنوي ڇا آهي. اسان تڏل آواز جو ڏيان ڪيو ته آواز مان
هڪ تصوير اسانجي اڳيان ظاهر ٿي جنهن مان خبر پئي ته هنن
اسان لاءِ ڇا پئي چيو. هن احوال مان پڙهندڙ سمجهي سگهندا
ته سڀ پرسن جي ڪلمل اڳوڻن کان ڪا به ڳالهه ٻڌجي نه ٿي رهي
سگهي. نه فقط هو نرڪال درسي آهن پر هنن وهندڙ ڪي به
وهندڙين جي خيال کي به سچيءَ طرح ڄاڻي سگهن ٿا. هتي
اڌالڪه رشيءَ جا اکر ياد اچن ٿا ته ”سڀ وسندڙ عسي حاطط
سان منجهائن پيدا ٿيل قدورف جي ڄاڻ ٿئي ٿي.“ اسان ڪيترا
دعا اڃان خيال ڪيوئي مس هوندو ته آئي جو آئي اسانکي
حواب مليو هوندو. ڪڏهن سگريون ۾ ايتري شردا ۽ گهڻو وشواس
رکي ٿو ۽ اومل لکيءَ ٻڌيءَ سان ساڙڙان ٿي ٻڌجي ٿو ڪڏهن
سندن سچي سمجهڻي اسانجا پورا پري ڪري ٿي ۽ سچ جو
اڳوڻو ٿئي ٿو.

هي به اسان کي ڏيان پر ڏکڻ ڪي نه ڪي شرمين هڪ
ڏاڪي لان پئي ڏاڪي، پئي ٿان ٿمن ڏاڪي ٿي، ولي وڃن

ڪم وڃي ٿو ته پنهنجي گهٽتائي نه لکائي هاڻ ۽ سنئون
سڌو پنهنجي شڪا اڳيان رکي هاڻ ۽ سماڌان لاءِ ارداس ڪري
هان. ههڙيون سوڪيم ڳالهون ڪيئن سمجهيون جي اندر هر ٻيئي
هولدي. ڇو. هن ڳالهه لکڻ جو هيءُ سبب آهي ته جيڪڏهن
جيڪڏهن ڪنهن به شڪا جو سماڌان چاهي ته ٻئي ئي ٺڪر جو
پڇي ۽ پنهنجي اوڻائي ستڪرن کان جو لکائي. ڇو شش ۽
ستڪرو جي وچ ۾ اڀرڻا نه هوندي ٽيتر هڪ ٻئي جا خيال
ڪيئن ٺهڪندا؟

سوامي رام ڪرشن نه سري وويڪانند کي هڪ ڀيري چيو
ته شش کي ستڪرن سان ”جهون جو ٽيون“ سچ جو سچ ڳالهائڻ
کپي. ڇو شش ستڪرن سان صاف دل سان هلي نه هوندو
ٽيتر ڪمڻ هنجي ”اپو“ مان پوري طرح واقفي ٿايندو.
جيڪي شش ههڙا باريڪ خيال سمجھڻ چاهن ٿا تن کي سڀ
پرشن ۾ ايشور پاولا رکڻ کپي ۽ ڄاڻڻ کپي ته هو ٽرڪال درسي
آهن ۽ منهنجي ڇا-لاڪي هب نه هلي سگهندي. ڪجهه وقت
ٿيو ته هڪ منهنجي سڀ سنڪي عزيز چيو ته فلاڻا، مون سان
کاڌي ۽ هر گڏ ٿو هان جو جهولو سنڪي هو جو شري رمن مهارشيءَ
وٽان ڪي شڪا“ راوريج“ وڃي ٿو. منهنجي پڇڻ تي

گل سورهون

ادويت جي شرتين سمجهڻ لاءِ ساڌن.

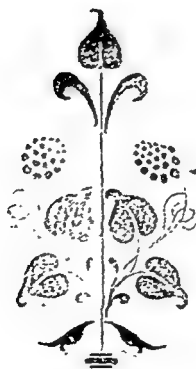
اڻهندن ۾ ڪيتريون شرتون آهن جي ظاهريءَ طرح چڻا
۽ هڪ ٻئي سان لهڪن. نه ٿيون ۽ ڪي وري آڏوڏاٽيءَ ٿاري
ڪي ڏيکارڻ واسطي اڳڀرائين ٿاريءَ ڏي اشارو ڪن ٿيون. تنهن
ڪري انهن کي سمجهڻ لاءِ سڄي سڪور ۽ چڱيءَ ٻڌيءَ جي
ضرورت آهي. مثال طور اسن شرتن ۾ هٿن چيل آهي:
هڪ چوڻي اِي نه ”سروڪاڙو اڏم ٻوهر.“ ”هي جيڪي
سڀ آهي سو حقيقت ڪري ٻوهر آهي.“ هيءُ اڏم سڀا
چالڊوڪه اڻهند ۾ ڏئي وٺي آهي.

ٻي شرتي نه ساڳئي اڻهند مان چوڻي اِي نه ”ايڪم ايوا
اڏم ٻوهر.“ ”هڪ ٻيائيءَ کان سواءِ ٻوهر آهي.“

سوال اڏو نه ”هڪ“ ۽ ”سڀ“ ساڳئي ٻيائيءَ
ڪري ڪم ۾ مڃي. هيءُ سڀا صوفي سڀ ۾ جزوي ۽ ڪُلي
ٿولن ۾ سمجهائي وٺي آهي. هڪ دفعي سري ستڪرن مٿن
سڀا اسان مان ڪن کي ٻارڻڪ طرح سان سمجهائي. ٻوهر جڏهن
اسان جو حيدرآباد وڃڻ ٿيو ته اسان متسڪمن پاڻ ۾ ويهي ان
باب ۾ حال اوريو. ٻوهر ڪجهه وقت گذريو. اسان مان هڪ وري
ملڻ ويو ۽ صاحبن اڳيان عرض رکيائين ته غلامي کي الهيءَ ۾
ڪجهه شڪ آهي.

ٻنهنجي پريتر کي ياد ڪري هر هنڌ هر جاءِ تي ٻنهنجي آتما جو
جو نالو ڏياري ڪري، ڪرو ۽ جي ڪر ٻا سان آتما کان سواءِ ٻيو ڪجهه
نه نه ڏسي نه ٻڌي. جڏهن تهوئي پاڻ، پوءِ ڪنهن کان پري
پڇي ۽ ڪنهنجي ڪلا غيبت ڪري. ممتا وڃائي نه پوما پاڻ جو
مزو چڪبو.

ڪهڙا سڀيا ڪوئي ٻار نه پايا اچرچ هئي حمرا سي
ڪهڙا مراد مٽي جب ممتا جوت ۾ جوت سمائي. (مراد)



ديکھ سڻه حضور سد گهت گهت ٻرهر وولد
 اڪرت گهڻا لون ٻالندا ٻرپ ٿاڪ ٻڌمند (راڻو محل ۵)
 اسان سري ستگرن وٽ اهاڻي رهڻي ڏئي نه پنهجي من
 کي سبق ڏيندائي رهيا ۽ اسان کي به اهڙي سمجهائي ڏيندا رهيا
 نه سنهي به ايشور جي واپاڪتا ڏسي ائين ساڻن هليو هين
 جي فاض رسا يا نه پنهجي ٻالڪن کي به نه ان ڏلن کي به
 اڀديش ڪمائون نه هندن کي به نه مسلمانن کي به جي پندارو
 کليل هو نه هر جوو جنس لاءِ جي دک سکر به دهر ڪمائون نه
 هر شخص اي جنهن صدق مان سندن آسرو ورتو مطلب نه
 جڳواسو جهڻ سڀ ڪج ايشور اڀس ڪري رهڻي رهندو ٿيڻ
 سکر ٻالهندو ايشوري پندار ٻرپور آهن ڪيڻڪي به خالي نه لا
 ڇڏين ڊڳو اسمن پنهجن آسرو سڀ روشن جي چوڻ ۽ رهڻي
 موجب هلون نه نه ڊڳو دنيا به آسرو من ملندوسين ٻر ٻر ميسور
 وٽ به ٻارا ٿينداسون:

وساري وارو	مناحي ۽ مسن به
جاڳي ڏسن نه ٻالڪي	الڏا ڪري آلس
ڪو عاشق چڙهو راج اي	خلاصو خالص
سامي ئي ٿا به	ورلي وڏ ويچار سان (سوامي)
جوڳي سو ٻروان	جو ڄمي من ٻون کي
ٻر ٻڻي ٻر سهر به	لب ڪري اشبان
ٻڌي گورک جو گمان	دهي ڪعب ڪن به (سوامي)
ڪروه لڪا ڪو گمان	لڏهن ٻولي ٻڌن گمان ٿو
جھڪي اچي دوش به	سو سامي سڀ ڏيان
سوا سهج سروب جي	ڪاڻ ٻڻ ٻڻ اشبان
ٻائي ٻڌ ٻر ٻڻ	ماهل ٿو مهران به (سوامي)
جڳواسو جو ڏور آهي	نه من کي دشمن کان روڪي

ڪندا هئا. سادگي هئي. پنهنجون گهر جون گهٽ هيون. ڪو سوالي خالي نه موٽندو هو. هيٺن سڀڪو پنهنجو وڏو. پاسي ۾ غريب ۽ ٻاءُ هوندو ته هن جي سار ورتو ڪو لهندو. پنهنجي پوشاڪ تي خرچ گهڻو. اولاد به لوڪن ۽ آياڻن جي ٻلي. حق جي ڪمائيءَ تي ماڻهو گهٽ ٿا ٻاڙين. ٻاڙي واري جي خبر ڪا خبر ٿا لهن. پر جي دستو هوندو ته مطلب وارو جيئن نه هنن مان پاڇي پتي ملندي هوندي يا ڪو ڪپڙو سڀي ڏيندو هوندو يا نه سولھاري ٻار ٻاڙي ۾ دل ڇڪيندو هوندو. مڻئين مان معلوم ٿيندو ته اسان جي نظر بس ۽ سندس پوڄڻ تي آهي پر نه ڪنهن سان همدرديءَ تي. اسانجو فرض آهي ته ٻين ۾ لردوش ۽ سڪدائي وڌي رکون.

سڀني ڌرمن انگيڪار ڪيو آهي ته ساريءَ خلق ۾ پرميشور جي جوت ويا ۽ آهي. جوت جي معدي روشني نه آهي پر گمان سرور ڄاڻ. الھيءَ ”ڄاڻ“ سان گڏ ”هڻ“ ۽ ”پاس“ ٽنهي کي ويدانت ۾ ”استي“ ”پالتي“ ۽ ”پريه“ سڏيندا آهن. ”سڀ“ ”ڄڻ“ ”آند“ ڄڻ ۾ اچي ٿو. جيڪي هن دنيا ۾ آهي اڪل يا ظاهر ٿين ۾ ئي ”انس“ ”استي“ ”پالتي“ ”پريه“ آتما جا آهن، جن تي پڙدو ڇڙهول آهي ”لام“ ”روپ“ جو. سون سچ آهي پر مڱس لالو ۽ موريت ڪنگڙ ۽ ڪنڊلن جي ڪلپنا مان آهي. اسين لال ۽ صورتن تي زبان يون ٿا پر نه سندن اصليت تي جا آتما آهي. سڀ پرشن هن له تي گهڻو زور ڏنو آهي ته جيئن چانورن سان اسان جو ڪم ٿئي ته ٿين سان، باداميءَ سان پر نه سندس گلن سان، ٺمڻ ٻهي، جو آتما آهي ٺنهن سان پر نه ٻاهرئين ٻولي سان.

جن ڪو پورب لکيا تن ڪا سڪا ڪوولند
تن من ڌن ارڀي سڄو سڪل ورائي اهي چند

۽ من جي پاڻ ۾ صحبت آهي پر مان آئيا آهن کان لڙ لڙپ آهيان .
 ڪيائي پراڻو آهي وڃين جو پوڳو وٺي به ٿو، پر آهن ۾ آسڪت
 ٿو رهي ۽ وري آئياڪار وڌي ۽ ۾ گهر ٿئي ٿو. اڪيائي هميشه
 پاڻ کي وڃين جي پوڳو وارو سمجهي ٿو ۽ هنن ۾ پريم رکي ٿو.
 ڪنهن دفعي پاڻي وسط روڙهي واري جي صاحبن سان هن
 باري ۾ ڳالهه هلي. سوامي پارو شاهه، پاڻي وسط جو ڪرو پهل
 سنڌ هو ۽ صاحبن جو هن سان چڱو پريم هو. هڪ دفعي پاڻي
 وسط ۾ هو ته هن اُتر پرش کي سواد نه سواد جي چاڻ پڇاڻ جي
 خبر نه ٿي رهي. صاحبن جواب ڏنو ته وڃين ۽ من جي سنڌ
 کانسواءِ ڪاٺ پيٽ ۽ رهڻ مشڪل آهي پر سڄي پرش وڃين ۽ من
 جا ڌرم پاڻ آئيا پر گهرڻ نه ٿا ڪن ۽ لڙ لڙپ رهن ٿا ۽ چيائون اس
 نه وسط، اڄ ڦڪو سڪو سائين پارو شاهه، ڪي ڏي. هن ائين
 ڪيو. پارو شاهه ڦڪو سڪو نه پيو جو مني پيٽ جي هير همس .
 جي پيٽائين ڪونه ٿا اچي نه ٿا ڪيائين ۽ نه رنج ظاهر ڪيائين
 ته هروڀرو ائين چو ڪيو. ٻئي دفعي ڪي پڳتياڻيون پوڳو سندن
 ڪاٺ لاءِ ڪٽڻ ۾ وڃهي ڪٽي آيون. ڪٽڻ پوڳو سوڌا سائين
 پارو شاهه وٽ ڇڏي ويون. پڳتياڻيون ڪجهه ڏينهن کان پوءِ
 ڪٽڻ وٺي آيون. هر هڪ کي سندن ڪٽڻ ڏٺائون. مٿين
 مان ثابت ٿيو ته ڪيائين کي چاڻ رهي ٿي ۽ پرممٽا نه ٿي رهن .
 جهڻ چٽو ۽ پڳرو هڪ صورت جا آهن ۽ پر چٽو پوڪيو نه ٿو
 ٿيندو، ۽ پڳرو نه ٿيندو. من هنن جو وڃي وهندو ڪري ٿو
 وري آئياڪار وڌي ۾ گهر رهي ٿو.

” ٻيا ڏيئي ٻين کي هلچ پاسي هيڪ

ور نه سهي ويڪ نون ٿيڏي ٿيائون ڪرين. “ (شاه)

ڪيائي رواجي طرح وهندو چٽ ڪن ٿا. پر دل ڪنهن ٻئي

ٿيند اٿن. آئيا وڃين ۾ من کان لڙو آهي. اهڙو يقين هڪ

پنهجي خيال ۾، گهڻو وقت گذاريندا هئا. هڪ دفعي جڏهن اکر کان لڳي موٽيا ۽ پنهجي گهر لهن سکر لڳي آيا، رستي ئي خيال آيو ته اڄ هداڻو ڪاٽون. پاڻ سان پيسو ڪونه هون. دل کي چيائون ته همنئر تو وٽ پيسو ڪونهي. هداڻو خريد نه ڪري ڪونه سگهندين. مون پرن ڪم آهي ته ڪنهن جي اڳيان هڪ نه ٿيڪندس. سو ڪنهن کان پئسن نه ڪمن. هاڻي باقي ڳالهه رهي چوريءَ جي. تنهن جي به منع آهي. دل شائبه ۾ ره. اڃا به نه ٿو. گهڻائي هداڻا اڳي نه ڪاڏا آهن. اڃان تائين نه آهي ته ٿي آهي. ايتري ۾ اچي هداڻن جي دڪان تان لنگهيا. هداڻي واري چين نه. سٺ، اڄ سٺو هداڻو وڌيڪ ۽ چهره نه ٿو هالڪي به اهيءَ مان زبان سوايو ان کي وڃي ڪاٽو. صاحبن دل کي سمجهايو ته جي اڄ توکي ڪارائيندس ته پوءِ وري وري پئي لڪيندڙ. ڪونه ڪو اچي لڪري جو مولڪي ڪارائي. هداڻي واري کي پريمر سان الڪاري جواب ڏنائون ۽ سڌو گهر آيا. هن مان هڪسوءَ کي سمجهڻ کي ته چوڪي پئي اچي تنهن ئي راضي دهجي ۽ من کي ويهي ويهي انهيءَ ڳالهه تي اچي ته طالب هڪ پرماني جوڻي. دلوي ظلمن سان ڪڏهن ڪونه ڪو نه ٿو. دشمن جا به ڏور آهن. هڪ ڏينهن ڏوٽي من کي چڪو ۽ پوءِ انهن مان ڪنهن نه ڏاڍو. اهڙي پرماني جي طلب جو نه رکجي جو سڄو به ملي ۽ ماڻهو ڏول به رهي. هاڻي خيال ڪريون ته هڪسوءَ ڪوشش ڪري دشمن کان پاڻ کي پري ڪري ۽ موافق گهرجون ڏي. پر ڪيائين جي حالت ڪهڙي هئي گهرجي. آهي ته اڪيائين وانگر ڪائن پئسن ۽ دهن ٿا. انهن جي وڏي ڪهڙي رهي ٿي. وڻندڙ ساڳو واري جواب ڏنو آهي ته دشمن واپرائڻ وقت محتوئي ڪهڙي جي وڏي آڻاڪار نه آهي. ٿڌين به ڪيائي ڄاڻي ٿو ته دشمن

ان مان ناراض ٿيو. جيڪا شيءِ راضي ڪندڙن ان ڏي هر هر وڙندو. پر آخر ڏسندو ته مان ڀاڳيان نه ٿو. ٻڌي اٽڪي وري چڱي مٺي جو ويچار ڪرائيندي ته چڱن مان آخر چڱائي، شيءِ مان آخر برائي. اهڙيءَ طرح اسانجي اندر به هميشه جنگ ٻڳي رهي ٿي. اويچار وارو من هڪ پاسي ٿو چڪي ته ويچار ڏي ٻڌي ٻئي پاسي ٿي چڪي. ٻلي شاه چيو آهي ته:-

”ٻلي شاه ڏي گهر جهڳڙا لاڳا ڪون لڀير يڪا.“

هاڻي سوال اٿندو ته ڇو جدا جدا ماڻهو جدا جدا شيون پسند ڪن ٿا. ڇو هنن جي پسندي ٻي ٻي ٿئي ٿي. شاسترن جو چوڻ آهي ته ماڻها ٽي گهڻي آهي يعني منجهس ستو رڇو ۽ ٽو رڇو آهن. پنهنجن سپارن آخر هر هڪ جو به الهن کڻن جو گهٽ نه واسو آهي. هنمان سڌ ٿيو ته جيئن جڳياسو ”ستو“ گهٽ ڏانڊندو ٿيئن هنجي رهڻي ٺهرڻي ٿيندي. جي هو ”رڇو“ يا ”ٽو“ وڌائيندو ته هنجي هلس، سڀاءُ، پسندي، لاپسندي گهٽ رڇي وارا ٿيندا. کاڌي، صحبت، وديا، ويچار آخر ستوراڄس ۽ مس گهٽ ٿين ٿا. تنهنڪري جڳياسو جو پهريون فرض آهي ته ڪوشش ڪري ساڻوڪو گهٽ وارو ٿئي.

هاڻي ٻيو سوال اٿندو ته ڪٿي من چڱي ورڻي رکي، ڪٿي آهي ٿئي. ”شريه“ جي پٺيان پوي ۽ نه پريه“ جي پٺيان نه هنڪي وڃي مان ٿر پتي اصل اٿڻ واري نه آهي. جيئن اڳن جهڪي به وجهه سو جلائيندي ويندي ۽ اڃان به ٻيئي طلبيندي. ٻيئي ڪري جڳياسو لاءِ ضروري آهي ته سڀ پرش جي چر ٿرڻ سڀ شاسترن جي سکيا مان پاڻڪي الهن خواهشن کان بچڻ جي همت گڏ ڪري. سري ستڳرن الهيءَ تي هڪ ننڍي عواندي ٻي ورتا اسانڪي ٻڌائي. سکر جي شهر ۾ جڏهن رهندا هئا تڏهن ٻکر جي قلعي تي ويندا هئا، ۽ ڪنهن اويڪليءَ جاءِ تي

گل پندرهون

اچاه ۽ نردوش ٻڌيءَ جي ضرورت.

ڪا شيءِ اسان جي اڳيان گذري ٿي ته ان جو نقشو اسان جي اکين ۾ اندر سنهي ٻڌي ٿي پري ٿو. انهيءَ تصوير ۽ ٻاهرئينءَ تصوير ۾ هي فرق آهي ته اندرين تصوير ننڍي ۽ آهستي آهي. اندرين تصوير تار جي رستي منڙ ۾ پهچي ٿي، جتي منڙ وري انهيءَ کي ٽهري سئون ڪري ٿو ۽ سمجهي ٿو. پر ڇوڪڙهن اسانجو خيال ٻاهرئينءَ شيءِ ٿي نه آهي ته چمتو ٿو ڪن انهيءَ جي تصوير اکين جي ٻڌي ٿي پري ته ٿي پر منڙ تائين نٿي پهچي. منڙ ۾ من جو اسان آهي. من ڏال شيءِ کي پنهنجي آزمودني آهر پسند ڪري ٿو يا نه ڪاري ٿو. ان مان ٻانهي ٿو ٻانهي رهي ٿو. من کان ٻڌي سوڪم آهي. پنهنجي ٻڌي وري من کي سمجهائي ٿي ته سڪ ۽ پسند واري شيءِ هميشه ساڳي طرح نظر نه ايندي. ڪم آهيندو پر راج ٽيڪينا کي واپس يا پسند ۽ ”شريه يا اتر“ جي وچ ۾ فرق کي کول ڪري ٻڌايو آهي. پريه شين تي لويالمان ٿي اصلي ٿاندي کي نه ڏسي من ثقلي سڪ وارين شين جي پلمان ٿيڪي ٿو. ويچاروان جي ٻڌي آيا جو عڪس جهڙي ويچار سان شريه کي قبول ڪري ٿي. اهڙيءَ طرح ڏسڻ ۾ ايندو ته شين جو سڀاءُ آهي اندرين جي ذريع من کي چڪڻ. من جو سڀاءُ آهي يا ان مان راضي ٿوڻ.

اهڙن اُمر پُرسن لاءِ شرطي چوي ٿي ته اهڙا رشي گمان ۾
 ٽرپس آهن. سندن من ويو پُرسن کان پري آهي. هنن آتما کي
 سڀني ۾ ۽ سڀني طرفن کان ڇاڻي ڌيڙج وارو ۽ شالڻ وارو ڇڻ
 ڪيو آهي ۽ اهڙيءَ طرح هنن جي جيوٽ جو گذر ٿئي ٿو. سو
 سڄڻ! ٻاهرين ۽ هليٽ مان هروڀرو ڪنهن کي ڪيئن ڇاڇي سگهيو.
 ٻين کي ڏسڻ کان پاڻ کي ڏسڻ فائديمند آهي. آلهيءَ کي حق
 آهي چوڻ جو ”مان سو آهيان“ جنهن ”مان“ ۽ ”ئون“ جو
 پيد وڃايو آهي. جڏهين ٿيو هڪ اڪند آتما ته مايا روپي ٻڙڊو
 ڪنهن ئي ڇڙهي ۽ ڪنهن کي ڀڳي.

ويدانت جي اُپد برهم وديا لڏهين پنهنجو چمڪار
 ڏيکاريندي. جڏهين شش گرمي ٿي گرم ۽ جو ڏال سرمو اڪن ۾
 پائي. ”الجن مالهن لولجن“ ڏسندو. لڏهين سندس ٻوڙهيو
 ٿاب ٻوڙو.

گرميان الجن ڪاٿيو ڀرم سگلا اوڙ نه ڏسي ايڪ بنا. (گولت صاحب)
 ڦل ڪاڙڻ ڦولي ٻن راءِ ڦل لاڳا نه به ڦول بلاءِ
 گمالي ڪاڙڻ ڪرم اڀياس گيان پيائڻه ڪرمه لاس. (پورو)
 ڇڪياسو! ڪرم ڪري نه ڪرم ٿيءُ. اڀياس ڪري شالڻ
 ڇڻ ٿيءُ. گيان پاڻي حاضران حضور کي ڇاڻي هڪ ۾ هڪ

— . اوم شانتی . — .



جي مدد سان گهڻن نون شاعرن پڙهڻ ۾ ڪلف ڪانه ٿي .
جڏهن موقع پالي وڻن وڃڻ لهندو هو ته انهيءَ اکر وارا ۾ وقت
سڻو لهندو هو . صوفي ۽ سنڌي ڪلام گهڻي قدر ٽوين کان ٻڌل
هئن . سي به موقع پالي سمجهائيندا هئا . هڪ ڪو به سندس فخير
ابندو هون ته ڪمان گوشه ۾ چڱو وقت گذرندو هون . هڪ دفعي
بقي ڪنهن سم ٻڙش جي پريمن ڇو نه ڪر پالڻان عاشق جون
لو لڳائون و وڃل صاحب جون چول آهن . عاشق ٻولا . ٺوهان
جي شڪل سٺي ۽ روشنيءَ ٻڙي . عاشقن کي ملي نه ڪانن .
ٺوهان وٽ نه سڀنيون مڏو پندارو آهي . عاشق وائڻ ٿي وهن .
ٺوهان وٽ سڀنيون مڏيون جاريون ۽ مڪان آهن . ٺوهن پاڻ کي
ڇا به شمار ڪندا . جواب ڏنائون ته ” ڇا . جڏهن عاشق ۽ طالب
هواسن ٺڏهن ته اسان جو حال به اڻڙو هو . ٻڙ جو ڪي ٺوهن
هينئر ڏسي رهيا آهيو سو انهن جو دحو آهي جن سم وستر
حاصل ڪيو آهي ۽ پاڻ گهومت ٿيا آهن . ” ويدانه به ان کي چون
آيا انهيءَ يا ڪيون مڪم . انهن جي سڃاڻڻ آهي ۽ ٽن
ٽن کان مٿي آهي . اڻڙن کي ٽڻي ماڻا پنهجي دس نه ٿي ڪري
سگهي . اڻڙن سڃڻ ارشن جي جسم ڪوڙ مان مندن اصلي خبر
ڀري ٿي . بي دردن کي ڪوڙي خبر . طالب جي رهڻي ڪهڻي
هڪڙي نه مالڪ جي بي ٿئي ٿي .

لوڪ ڪر ٿوڪ کي	وڃڻا ڪنن وڃ
آهن اهڙي اهم	سٺي سڻاڻج نون (شاه)
جن وڃايو وجود	مي فالي ٿيا في الله ۾
نه ٽن قوام نه قصو	اڪي ڪن سڄو
جملان ٿيا لاسو	ٽيلاهن وسايو ٿي (شاه لطيف)
پاڻي ٻي پاڻ کي	پاڻهن مستحوب
پاڻهن خلقي خوب	پاڻهن طالب نڃو . (شاه)

اهڙن اُمر پُرسن لاءِ شرطي چوي ٿي ته اهڙا رشي گمان ۾
 ٿر پست آهن. سندن من ويڙ پُرسن کان پري آهي. هنن آتما کي
 سڀني ۾ ۽ سڀني طرفن کان چاڻي ڏيڙج وارو ۽ شالست وارو چست
 ڪيو آهي ۽ اهڙيءَ طرح هنن جي جيوست جو گذر نٿي ٿو. سو
 سچو! باهريين ۽ هليست مان هروڀرو ڪنهن کي ڪمڻن جاڇي سگهيو.
 ٻين کي ڏسڻ کان پاڻ کي ڏسڻ فائديمند آهي. آلهيءَ کي حق
 آهي چوڻ جو ”مان سو آهيان“ جنهن ”مان“ ۽ ”ئون“ جو
 پيد وڃايو آهي. جڏهين ٿيو هڪ اڪند آتما ته مايا روپي پڙو
 ڪنهن ئي چڙهي ۽ ڪنهن کي ڀڳي.

ويدالست جي اڀيد برهم وديا ٿڏهين پنهنجو چمتگار
 ڏيکاريندي جڏهين شش گرمي ٿي گرمي جو ڏال سرمو اڪين ۾
 پائي. ”الجن مالن لرجن“ ڏسندو. ٿڏهين سندس پوڙهيو
 ٿاب ٻوندو.

گر گيان الجن کان پوءِ سگلا اور نه ڏسي اڪ بنا. (گرت صاحب)
 قل ڪارڻ ٿولي هن راءِ قل لاڳا نه به قول بلاءِ
 گمائي ڪارڻ ڪرم اڀياس گيان پيانه ڪرمه. لاس. (پيرو)
 جڳياسو! ڪرم ڪري نه ڪرم ٿي. اڀياس ڪري شالست
 چست ٿي. گيان پاڻي حاضران حضور کي چاڻي هڪ ۾ هڪ
 ٿي ره.

. — . اور شالستي . — .



جي مدد سان گهڻن سون شاسترن جو عطا ٿي اڪيلڪ ڪاڊ
جڏهن موقعو پالي وٺڻ وڃي ٿو ٿيندو هو ته ائين ۽ ائين وارا ٿا ٻڌ
هئن ۽ سي به موقع پالي سمجهائيندا هئا. ڇهه ڪو به سمجهندو
ايندو هون ته گمان ڪوشش ۾ ڇڏي وقت گذارندو هون. هڪ دفع
ٻئي ڪنهن سمجهندو ٻي جي پويان ڇڏي ڇوڙ ڪري ٻالڙان عاشق جو
نو لڳائون ۽ روح صاحب جون چوڻ آهين. عاشق ٻهلا، توهان
جي شڪل سٺي ۽ روشنيءَ ڀري. عاشقن کي ملي نه ڪانهن.
توهان وقت نه سنئون سڏو ٻڌارو آهي. عاشق وائڻ تي وهن.
توهان وقت سنئون سڏيون ڇاڀون ۽ مڪان آهن. توهان پاڻ کي
ڇا به سڏو ڪندا. جواب ڏنائون ته ”ڇا، جڏهن عاشق ۽ طالب
هواسن لڏهن ته اسان جو حال به اهڙو هو، پر جوڪي توهان
هينئر ڏسي رهيا آهيو سو ائين جو دوجو آهي جن سمجهندو
حاصل ڪيو آهي ۽ پاڻ گهرو ٿيا آهن.“ ويدالو ۽ ان کي چون
آلما الهي يا حورن مڪس. ائين جي سمجهڻ ۾ ان کي چون
ٿي ڪان مٿي آهي. اهڙن کي ٿي مايا پنهجي وس نه ٿي ڪري
سگهي. اهڙن سچن ارادن جي صحب ڪرڻ مان سندن اصلي مشر
وي ٿي. اي دردمن کي ڪهڙي خبر. طالب جي رهڻي ڪهڻي
ڪهڙي نه سالڪ جي اي ٿي ٿي.

لوڪ ڪر ٿو ڪي
آهن اهي اهڃ
جن وڃاڻو وجود
نه ٿي تمام نه قصدو
جملالهن ٿيا لاهود
پاڻ تي پسي پاڻ کي
پاڻهن خلقي خوب
وڃي ڪنهن وڃ
مٿي مٿانچ سون (شاه)
سي ٿي ٿي ٿي الله ۾
لڪي ڪس سجود
ٿيلاهن وسما بود کي (شاه لطيف)
پاڻهن محبوب
پاڻهن طالب لسجود (شاه)

اوس ٿا هر قائم آهيان. هڪڙي ايشور آسري ڪنهن پاسيريءَ جاءِ تي وڃي ويهجي ٿو ته آزمودي مان ايشور جي هستي ۽ ان تي پارٽ جو وشواس ٿئي ٿو. ٻيو ته جيتوڻيڪ سڀ پُرش شش جي ڪلياڻ ڪاري ٿين ٿا جي طاقف نه ٿو رکي، تيتر هنڪي دان وٺڻ شش کان نه ڇڪائي. ”گهڻا هن زماني جا سڀ پُرش اهڙو آدرش رکي سگهندا؟“

مليز ۾ وهڻ کان پوءِ شش ڪي سڀ شاسترن جي پاڙهڻ جو ڪم پاڻ تي هموار ڪيائون. سون ڪي سار اڪتاوي، پوءِ ويراڳ شتڪ، ويچار چندروديه ۽ ويچار ساگر پاڙهيندا هئا. اهي سڀئي شاستر هنديءَ ۾ هئا، جن وڌيڪ اڳتي قدم کنڻو ٿئي اڀياس ڏيئي پوءِ ڪيتا، وسشت جو ويچار ڪرائيندا هئا. پر اهو ليم هولڊو هون نه ٿوڙن ڪي هڪ وقت سکيا ڏجي، سندن واڌاري جي مد نظر ٿي. ڪجهه وقت کان پوءِ سورج لاواڻي جا اُڏو ڪتاب، ويدانت مس ٿي آشرم ۾ ڪنهن سچڻ آندا. اهي ستگرن کي ڏاڍا وڻيا جو سندن ٻولي سولي ۽ مڙو ڏيندڙ هئي. اهي به شش ڪي لياقت آهر سمجهائيندا رهيا؛ مثلاً: اُڏو ويچار ساگر، پنچدشي ۽ اُپنشد. بعضي وري هيٺيون نمونو اختيار ڪندا هئا.

ڪيتائون پنجن يا ڇهن نمونن جون سندن اڳيان پڙهيون هيون ته ٻڌي، وري پنهنجي اڳوڻ منجهان سڄي سکيا سمجهائيندا هئا. مان جڏهين هن پاسي آيس ته فرمايائون ته ”بچا! برهم سولو ڪنهن ڄاڻو وٺان پڙهو جو الهيءَ پاسي سنسڪرت جو واهڻو گهڻو آهي.“

مون سندن حڪم الڪيڪار ڪري برهم سوتر ۽ اُپنشد سنسڪرت ۽ انگريزيءَ ۾ پڙهڻ ۽ سمجهڻ جو ليم رکيو. الهيءَ ڪري ڄاڻ نه وڌي. ستگرن جي سکيا مددگار ٿي، جو اُنهن

اهو الڪه ڪار ڪري به سويڪه تو عرض ٿو ڪري نه پتا
توهر ساري سار جو ڪارڻ قبول ڪمڙ ۾ ٻوڙوڻ
هولدي به ڏسڻ ۾ ڇو نه ٿو اچي .

جواب - ”بچا، ڪنهن ٻولي ۾ ٻاڻي ڪٿي اڃ. هن ۾ ٻولي وجهه.
جڏهن ٻولي ٿي ويو ته پڇائين ته ٻولي ڏيکار. جواب
ڏنائين ته ”ٻولي ٻاڻي ۾ ٻي ٿي ويو ۽ ٻاڻي ڊوڀ ٿي
ٿيو. اکين سان ڏٺو ته ٿو وڃي.“ تنهن تي ٻي چيس
ته چڪي ڏس. ڇڪائين ته عمر ٻيٽس ته ٻاڻي ۾ آهي.
تنهن تي ٻي چيس ته ”جهڙو ٿو ڪا اکين سان ڏٺو ته ٿو
وڃي پر ڏان سان ڄاڻو وڃي ٿو. اهڙيءَ طرح جهڙو ٿو ڪا
هو ڪو به ٻي ٻولي ۾ ٿي وڃي ٿو پر ڪن هي
سڪا ساڻ شش اليو ڪري سگهي ٿو.“ شش ٻول
چس ٿي. وڌيا ڪٿو هو اڌ ڪار ٿي. وڌيا وٺي اليو
ڪرڻ ۾ ڪوشش وٺي. پوءِ هو امن آيا ڪي ڄاڻندو
ڇا ته حاصران حاصر آهي.

آهي سو ڪم، آهي استغلا ڪي نه ڄاڻ ٿا ڪلهيلا
آهي ڊام، ڊام هي آهي ٻاڻي شهيد ڇاره (گولت صاحب)
اهڙيءَ طرح سري سڪون سري ڏٺو ڊام صاحب کان دان
وٺي وڃي ايترو آسري پنجاب ۾ ساڌو ڳڙهه جي پوسان ايڪاليف
۾ ايتاس ۾ رهي آيا جو اليو ڪيو. وڏي ڪهڙو وقت سائو ۾
سند ۾ يعني ڊام جهرو ڪس، نوشهره، ماهو ۾ وقت گذاريائون.
چس ۾ آين ته پنهنجو نه ڪلهيلا ڪهوسن پر حيترو ٿي سگهي
ليسرو ٿين جو ڪلهيلا نه ڪريون. هڪ دفعي اصر جو وقت هو.
پنهنجي مکيه شش سان ٻاڻي ٿي ٿي. مان وڃي اتي لڪس.
ڇانئون، بچا ٿون پلي ويهه. هنڪي فرمايائون ته ”ٻي جو آڌار
ٿي جو رهي ٿو سو ٻاڻي ڪي ڇا ڪي ڪهن سگهندو ته مان ڪهڙيءَ

سمند مان ۽ پوان ۾ سمند ۾ لڳو. ٽيئن جهو پهر مان
جا ڳرڻ اوسڻا ۾ ٻاهر اڪري ڪرم ڪري ٿو پر پنهنجي
آڊ پلي وڃي ٿو. جيئن سمند ۾ پورڻ آهي ٽيئن ٿون
ٻه آهن.

الهي ۽ ٻڌڻ سان سويتڪيتو ڪي شڪا ٿي نه سگهين ۾
جهو سڀ ۾ ملي وڃي ٿو ۽ جا ڳڻ مهل وري سڀ مان ٻاهر اڪري
ٿو. ائين نه نه آهي نه وري وري ٿو ان ٿو ان جهو پيدا ٿي ٿا ۽
ٿا ان ٿي ٿا؟ ٽيئن ٿي پٽس هيٺيون جواب ڏنو.
جواب - سگهين ۾ جهو جو ٿا نه ٿي پر اوسڻا ٻڌجي ٿي.
پٽ ڪي چيائين ته ”ڪهاڙو ڪٿي اچي.“ هن ائين ڪيو.
چيائينس ته ڪهڙي ٺاري ڪپ. هن ائين ڪيو.
پڇيائينس ته ڪپل ٺاري ۽ جو جهو ڪمڌالهن ويو ۽ جواب
ڏنائين ته باقي وهل وڻ ۾. ٽيئن سڀني ٺارين جي
ڪپڻ ٿي سندن جهو ٿڙ ۾ ويو جو وري جڏهن ٿڙ
مان ٺاريون اڪرلڊيون نه آهن ۾ وري جهو ايندو.
ٺاريون جا ڳرڻ ۽ سون آهن ۽ ٿڙ سگهين والڪر آهي.
جهو آيا سڀ آهي پر اوسڻا ٿو مٿا آهن. لوڙي سڄي
آهي پر ٿاڪ جي منجهس جا ٿلي ٿي ٿي سامڻيا آهي.
سويتڪيتو ڪي شڪا ٿي ٿي.

شڪا - جا ڳرڻ ۽ سون ۾ ڪجهه نه ڪجهه. ٿڙ ۾ اچي ٿو.
ٽيئن ڪري استول آهن. سگهين ۾ ڪجهه نه آهي
يعني سوڪم آهي. سنسار جو استول آهي سو سوڪم
پرهر مان ڪيئن پيدا ٿيندو.

جواب - سوڪم ٻج ۾ سارو وڻ آهي. الهي سوڪم الڪور مان
پوکڻ بعد سارو وڻ پيدا ٿي ٿو. ٿڙي طرح سوڪم آيا
مان استول سرشتي پيدا ٿي ٿي.

ٲاٲل ڪڍڻ جي ڪاٺ ٺٽي ٺي. ھن سنڀار جي ٻڌا ٺٽا ڪان
 ڪم سم وٺڻو ھٿي. ٲوھر جي سنڀال ڪري ھن مان ٺي
 ٺٽا ٺٽي ڪل، ۽ اُن ٻڌا ٺٽا ۽ اُنھن ٺن مان ساري سرشتي ٻڌا
 ٺي. ٺٽيءَ طرح ٺٽو آٺا ساڪي چٽن سرشتيءَ ڪان اڳ ۽
 سم ھو. ٺون ٻاٺ سرشتي وڃي اُن ۲ اُھان ڪري جو ڍڍ
 ٺي ڏکي ٺن ٺو. سڪوٽ ۲ اھو ٺٽو ٺوڙ ٺوڙ ٺي ٺو ۽
 ٺون سم ۲ ٻڌا ٺن ٺو. ٺو اُھيءَ ڳالھ. ڪان اڃا ٺو ٺن ٺو.
 اھو ٻڌي سو ٺٽو عرض ڪو ٺ ٺٽا سڪوٽ ۲ ٺو ٺو سان
 ٻڌي ٺي ۽ ٺٽي سڪوٽ جي ٻاٺ ٻوڙ ٺي وڃي. ٺٽن ٺي
 اڌالڪ وڃي ھٽون جواب ڏنو.

جواب - ” ھنن ماڪي جا ڳوٺن ڪل ھي ڍس مان ٺوڙ اھي،
 ٺٽي ڪل ڪي ٻڌڻا بعد ٻڌي جي ڏ ٺٽا ڪري
 اھو ٺي جاڳي سگھي ٺ مان ڪوڙن ڪل مان آيس،
 ٺٽن سڪوٽ ۲ ٻڌي ھي ٺي ٺٽا ڪري ٺو ٺي
 ٺٽي سڪوٽ جي ھي ٺو ٺي وڃي.“
 ٺٽن ٺي سو ٺٽو شڪا ٺو ڪري ٺ ” جي سمڻ
 ٺو ٺو ٺو اھي ڏ اُٺ ٺو ڏ ھو ٺو اھي. ٺو ۽
 ٺو ٺي ٺو وڃي.“

سڪوٽو ھي ھي شڪا ٺو ٺو ٺو ٺو جي
 ٺو ٺو اھي ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو
 ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو
 ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو

جواب - ” ھنن ڪريءَ ڪري ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو
 ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو
 ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو
 ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو ٺو

ٿيو. اھڪار جو ناس ٿيس. ھيٺائين وٺي لڙائڻ سان ٻيءَ کي عرض ڪيائين تہ ڪرڻا ڪري ٿوھن سمجھايو جو جو مان ڪروہ وٽان اھڙي ڳالھ، ڪانہ چاڻي سگھيو آھيان.

هن ڳالهه مان ثابت ٿيو ته جيترو تهڪڙو صاف ۽ نرم
نه آهي ۽ جڳيا سو پوريءَ طرح پنهنجن سڪرن جي شر نه ورتي
آهي، تيترو هيءُ اُتر سڪيا حاصل ڪرڻ ڏاڍي ڏکي آهي. هن
روڊ يا هر پڙهڻ، ڪڙهڻ ۽ ٺرڻ کپي. ڏسڻ ۾ ٿو اچي ته هن زماني
۾ سڀڪو ٿو پڇي يڪدم اُتر گرڻ جي پڙهڻ تي. اهو خيال
ڪونه ٿو ڪري ته ڀرمارت تي هلڻ ۾ ڏاڪا آهن. پهرين پنهنجي
هٿي ڪهڙي سڌار جي ۽ لنڊا ۽ سولا شاستر پڙهجن ته وڏن
شاسترن پڙهڻ جو لائق ٿجي. منهنجو هڪ دوست ڊاڪٽر چوڻ
ٿيو ته مان گيتا جي پيروي ڪندڙ آهيان. پر هن جي هلس مان
معلوم پئي ٿيو ته هوندي اڃان ڪهڙي هيس. جنهن اڃان خودي
نه ماري آهي سو گيتا ڪيئن سمجهندو. ٻئي سني شاگرد کي
پيشدن مان چوڏهن رتن پڙهڻ لاءِ ڏنل. ڪلاڪ ٻن ۾ پڙهي
وڌا ڪيائين. ڇا ان وقت ۾ هن مان لاپ ورتو هوندائين سو
مماڻو سمجهي سگهي ٿو. هنن اوچن شاسترن کي ذريچ سان
پڙهڻ کپي ۽ اُتر اصول دل سان هڻائڻ کپن ۽ جڏهن پنهنجي
رڻي سو ڪم ٿيندي تڏهن ٻوڙها وڃياري سگهيا. ڄاڻو
ستڪروءَ جي بلڪل ڪهڙي ڪهرج آهي ۽ جڏهن سکر ۾ ويساه،
پيلاس ۾ پير، دشمن ۾ لڙاسڪتا رکندياسين تڏهن پورو لاپ
ٿيندياسين. گهٽ لنڊ ۽ ٻين ساڌن جي به ڏاڍي ڪهرج آهي.
سري مولارام صاحب جن جڏهن دواڪا جو سڀو ٿي
ڪيو، تڏهن هڪ ڪمير پئجي گذري، جنهن هڪ سواند اکر
و شبد ڪمانڊ لاءِ ڏنل. سکر موٽي پنهنجيءَ ڪوٺيءَ ۾ پنهنجي
پني جي چوڌاري اهڙيءَ طرح چئن پاسن کان ڏنڊا ٻڌائون

گل جو ڏهنون

”نست نوم آهي“

معني - ”سوئون آهن.“ (مها واکھ)

هي ويدانت جو مها واکھ چاندوڪه اڀسند مان آهي. جڏهن اڌاڪ وڻي ڏٺو ته منهنجو پٽ سوپڪڻو اڃا ٻالهي پڙهڻ جو چاه نه ٿو ڏيکاري ٿڏهن هڪ وقت چئائينس ته ”ٻارا، اسانجي گل ۾ ڪوئي به اهڙو نه ٿيو آهي جو ٻهر وڌيا کان اڃا ٿون هجي. اوڍو ڪر ڪري اها وڌيا وٺي اڃ، ۽ گل جو منهن مٿي ڪر.“ سوپڪڻو هي عمر ان وقت ٻارن وڏهه هئي. هو اکيا وٺي وڌيا وٺڻ ويو ۽ اها ٻائي چوڻهن وڏهن جي عمر ۾ واپس پتا وٺ موٽيو. جيئن ته وڌيا ڪري ايمان ٻڌا ٿيس، تنهن ڪري پتا کي لٽڪار ڪوڊ ڪيائين ۽ ڏي لڙنا جي گهر ۾ رهڻ لڳو. اڌاڪ وڻي پٽ ۾ ايمان ڏسي چاهيو ته ٿيس اڃا ٿاڻي کان واقف ڪريان ته من سندس اهو ايمان لهي. پٽ ڏي ٻهاري چيائين ته ”ٻچا اهڙي ڪهڙي وسر ٿي جنهنجي ٻڌڻ ڪري اي اڄ ٻڌل وسر ٻڌي وڃي ٿي“ هن جي ويچار ڪرڻ ڪري ان ويچاريل جو ويچار ڪري ٿيڻي ٿو، جنهن جي چاڻڻ ڪري اڄ چاڻڻ شمن هي به چاڻ ٿي؟“

سوپڪڻو انهن سوالن جو جواب نه ڏيئي سگهيو ۽ لهي

ستگورن لاءِ پيار، ايشوري پيار ۾ ڏاڪو آهي. خالق لاءِ
پيار معنيٰ سندس خلق لاءِ نه پيار. (پرمات)

”بن ڪر پريست نه اڀيئي هو مٿن ميل نه جاء.“ (ڪروناڪ)
”ڪر ۽ ڪوبند صورت ساڳي راه لاهي ۾ رهندين
دلڪر ويئي به دلڪر ٿي سڃا ٿاه لاهي ۾ رهندين.“ (سچل)
ميلي ٿي سندن اڳيان آرتي پئي ٿي. ڪنهن شنڪا اٿاري
نه سندن اڳيان آرتي ڇو ٿي ڪي؟ مون موقع ٻائي وٺن ارداس
ڪئي. فرمايائون ته پڇا، اسان اوڙي مهل لڳ ڳچي ڏيان ۾
وهون ٿا، جنهن جي آرتي ڪريو ٿا ٺيڪي ملي ٿي. سڀ شاسترن
قبول ڪيو آهي ته:-

”نر ڏاڪر ڪيائڻا آلمانر امرتسيه ايشيا سينتو.“

اهڙي آتما کي چارڻ. هو پرماتما ڏي وڃڻ لاءِ ٻُل آهي.
”تلسي ڪنول نه چل چسي روشش بنسي آڪاش
جو جانڪي من ۾ بنسي سونارخينڪي پاس.“ (تلسيداس)
سڀ پرش مانس چولي ۾ ڏسڻ مائڻ رهن ٿا، پر هنن ڇو
واسو هرهند آهي.



دکي استريءَ جي ڪن تي آواز ٻو نه سري مولارام آيا آهن،
 سو ان لوڪ لاج جي پرواه نه ڪري اچي کليءَ درواز ۾ سندن شرڻ
 ورتي ۽ چيو نه ٻڌو ڏک ڪاٽيو. ماڻهن ۾ چوڻو ٿيو. پر سڀ
 ۾ آيا واري ٻڌي رکڻ واري ستگوروءَ هن ڏين عورتن جو ٻارو
 ڪيو ۽ سڀ اڀدش ڪري ڪرلاوت ڪيو. هن مان ٽي سو نه
 سندس جي ٻلي ۽ نري کي ٻلي ڏيئي هڪ اڱند آيا واري ورتي
 مان هن دڪي استريءَ جو ٻارو ڪيائون ۽ نام جو دان پشيمانولس.
 (پرمات)

”اهڙي ڪو ڪري سامي بنا ستگورو

پگس ڇوڪ وڙوڪ جا ڏٺي پنهاري پري

ايئي جوڻي اندر ۾ سڄي سڌ پري

هڪ نه ٿئي پري، رستا وار اکين کون“ . (سوامي)

هڪ دفع ڪنهن شر ٻڌل مان ٿي پار جي لاش لپڻ

جي ڳالهه ڪئي. فرمايائون ته ٻچا، انهيءَ ڳالهه ڪرڻ مان ڪٿڙو

ڦاٽو. سڀ سنگين ٿي وڌو وار آهي ته نه فقط پاڻ سوڌي وهن

وهن، پر پرائي پڇاڙ کان به پري رهن. پوءِ دوشئي دڪن ۽ اهڙيءَ

طرح ڏها ۾ وڃڻ جو پنهجي پٽ نه پئامن. (پرمات)

”ايشواسم ادم سرديپ ڪڇچ ڇڪتمان ڇڪس

ٽين ٽوڪٽين پنڇمت، ماگود ده ڪسمه وڌ ٿر.“ (ايشواسم ايشد)

معنيٰ. هن بدل بدل واريءَ ڏها ۾ ڇڪا به ٿر ٿڌڙ صورت

واري خلق ٽسمن ٿو سا ايشور سان ويجهل آهي. عڏهن

ڏل ٿان من ڪٽين ٿڏهن ويهڪ سڀ رستو حاصل

ڪندين. اهي هي ڏن جي لڃا نه ڪر.

هي اعليٰ اصول اسان سڀني جي اڳيان آهيءَ مثال آهي.

هڪڙهن سڀ ۾ حولي پوڻ جو هٿ ڪار ڪنداسون نه

پر مالما ٻاڻ ڪهڙي ٻڌي ڳالهه ٿيندي..

ستڪور لاءِ پيار، ايشوري پيار ۾ ڏاڪو آهي. خالق لاءِ
پيار معنيٰ سندس خالق لاءِ نه پيار. (پرمات)

”بن ڪر پرست نه اڄيئي هو مٿن مهل نه جاء.“ (ڪرولاڪ)
”گُر ۽ گوهند صورت ساڳي راه لاهي ۾ رهندين
دلڪر ريتي بي دلڪر ئي سڃا ڏاڏ لاهي ۾ رهندين.“ (سچل)
ميلي ئي سندن اڳيان آرتي پئي ٿي. ڪنهن شڪا اٿاري
نه سندن اڳيان آرتي ڇو ٿيند ڪهي؟ مون موقع پائي وٺن ارداس
ڪئي. فرمايائون ته اچا، اسان اوڙي مهل لڙڪو ڇي ڏيان ۾
دهون ٿا، پنهنجن مٿي آرتي ڪريو ٿا. ڏيکي ملي ٿي. سب شاسترن
قبول ڪيو آهي ته:-

”پر ڏانڱر گيائڻا آمار اعراسم ايشما سيمتو.“
اڙي آمارا ڪي ڇاڻ. هو پرماتما ڏي وڃڻ لاءِ بل آهي.
”السي ڪنول نه ڇل ڇسي ورشش بستي آڪاش
ڇو جانڪي من ۾ بستي سولائونڪي پاس.“ (تلسيدامس)
سب پرش مانس چولي ۾ ڏسڻ مائر رهن ٿا، پر هئن جو
واسو هرهند آهي.



دڪي استريءَ جي ڪن تي آواز پيو ته سري مولارام آيا آهن، سو ان لوڪ لاج جي ارواه نه ڪري اچي ڪليءَ دروازو سندن شرڻ ورتي ۽ چيو ته پوءِ دڪ ڪاٺو. ماڻهن ۾ چوبولو ٺهيو. پر سڀ ۾ آليا واري ٻڌي وڪڻ واري ستڳورو هن دين عورس جو پلو ڪيو ۽ سڀ آهڻيش ڪري ڪوٽارو ڪيو. هن مان ٿيسو نه سندس جي ٻلي ۽ ٻري کي ٻلي ٿي هڪ اڳند آليا واري ورتي سان هن دڪي استريءَ جو پلو ڪاٺون ۽ لام جو دان پشمائونس. (پرومان)

”اهڙي ڪهر ڪري سامي بنا ستڳورو

پگڻ چوڪ وٽراڪ جا ٿئي پندار پري

الهي جوت اندر ۾ سته، سنڌ پري

هڪ ٿئي پري، مٿا وار اکين کون“ (سوامي)

هڪ دفع ڪنهن شرير لاءِ مان ٿئي پار جي لاش لهڻ

جي ڳالهه ڪئي. فرمائون ته اڃا، الهيءَ ڳالهه ڪرڻ مان ڪهڙو

ٿانڌو، سڀ سنگين ٿي وڌو پار آهي ته فقط پاڻ سوڌي وهڻ

وهن، پر پراڻي پيار کان به پري وهن، پوءِ درشتي دڪن ۽ اهڙيءَ

طرح دليا ۾ وڃڻ جو پندار ٿيو ته پسان. (پرومان)

”ايشواسير آدم سرديٽ ڪڍج جيڪمان جيڪم

ٿين لهڪٽين پنڊت، ماڳو ده ڪمسه وڌ ٿر.“ (ايشواسير ايشد)

معنى. هن مڊل مڊل واريءَ دليا ۾ جيڪا به ٿر ٿرڙ صورت

واري خلق ٿي ٿي ٿي سا ايشور سان ويجهل آهي. ڪڏهن

ٿل ٿان من ڪندين ٿڏهن ويجهل سڀ وستو حاصل

ڪندين. اتي جي ٿن جي اڃا نه ڪر.

هي اعلى اصول اسان سڀني جي اڳيان آهيءَ مثل آهي.

جيڪڏهن سڀ ۾ حولي پرش جو هٿ ڪار ڪنداسون ته

پرومانا پاڻ ڪهڙي ٻڌي ڳالهه ٿي پئي.

دس ڪو ديهال ڪر	هوءَ هي ڪرپال ڇپ
سام ڪو آڌار شش	ديس هي ٻُلاءَ ڪي
پان ڪي سمان ڪرو	ڇڪ پر سرڪاش آڌ
شش ڪو سروي ٻوڏ	ڪرم هي جڳاءَ ڪي
پريم ڪي شريف شش	آپهي سڪاءَ ڪر
ڪرم هي لاهال ٿور	دوشت ر لوجاءَ ڪي
ڪهي هي ڪلابداس	لج آند ٿي جاس
هر رنگ ڀرڳ ڪري	سڱا ڪو آلاڪي.

جنن باغ ۾ نلن جي هٻڪار دماغ کي غرش ڪري لي،
 لهن سب ڀرشن جو حضور ۾ صادقن جي دل ۾ امنگ اڌاري
 ٿو. پر ٻي ۽ وشواس جڏهن دلون هڪ ڪورن ٿي صادق کي
 اڳتي سم وستهو جي ٻانڌ ۾ ڪٽڙي لڪلڻ آڏو ايندي؟
 من ۾ جو مل ۽ وڪشپ جا دوش آهن تن کي سنگورن جو ٻيڙ
 اڏائي ٿو ڇڏي. اهڙي لومل ڇو ۾ آيا جو عڪس سرور ظاهر
 ٿيندو. ڪو چوندو ته سڀ سڱ ۾ ٻرلڻ جي آڌار آهي. ”لڪ
 نه مٿي هي سڱي جو لڪما ڪرلار“. ٻارن ٻرلڻ وهندڙ ۾ هلائي
 ٿي ۽ ٻي سڱ ۾ ڀرشارت هي ٿيڻ آهي. هيتوڻڪ ٻرلڻ
 وهندڙ سڱ ڪري ٿي ٻي لڏهن ٻي گرن جي مهر دڪ سڱ ۾
 مددگار ٿي ٿي. سورج ٻرڪاش ۾ هٿن آيل آهي ته هڪ دفع
 منڍن جو راجا گورو ارحن جي درٻار ۾ آيو. ”لڪ نه مٿي هي
 سڱي جو لڪما ڪرلار“ لاهو شيد ڪن ٿي ٿي. گرن کي ارداس
 ڪيائون ته ٻيڙ هي لڪ لٽو مٿي سڱي نه ستنن وٽ اچڻ جو
 ٻيڙجن ڪهڙو؟ گرن جواب ڏنس ته انجو جواب ٿون اکين سان
 ڏسدين. رات جو سڀني ۾ ڏسي ته مان چندال ٿو آهيان. آخر
 اهڙي همالي رهي سڀو ڇڏيو الم ۽ مولڪي ٻوڏو الائن. ڇاڳ
 ٿيس. لڪر ٿيس ته هي ڇا؟ ٻئي ڏينهن گرن سان گڏ شڪار ٿي

دل ٻڌي در کڙڪايوسين. يڪدم در لٿو ۽ سندن چملي ٻيڙ
 ڏيئي وهاريو ۽ چيائين ته وڏا صاحب جاڳن وينا ۽ هلي درشن
 ڪريو. اندر وياسين ۽ ستگورن جا چرون ٻوسياسين. فرمايائون ته
 ”ٻچا هنن الذرائع رات ۾ ايترو دير سان آيا آهيو. ٻرميشو
 اسانکي چڱي منٽ ڏي جو بتي الگاس ٿي ٽنگائي سين ۽ ڪتا
 ٻڌاياسين.“ پڙهندڙ، هي ڏيکاري ٿو ته ڪچڙن ۾ به ايمان سٺ
 پرش پاڻ ٿا وجهن. جي هٿڙي رکيا ڪندا نستان ٻهار چونه وڃيو.
 جيڪو دل سان ڏسي ٿو اهوئي ڏسي ٿو. (ٻرماڻ)
 وٽنا سار نه ڄاڻي، اڳيالي الذالذار (گورو لاک)

ڏسو روجل صاحب اهڙن سٺ پرشن جي وڏائي ڪئن ٿو ڪري.
 ”اگر پٺت ڪي مهما پاري ڪپهون نه اُٿري ٻريم خماري
 (۱) گمان نه ڏيان جوڳ نه ساڌن سمجهڻ ڪي منٽ جيتڻ هاري
 ساڳي نه شيد اوم نه سوهر بيدڪتيمب سگل سون هي لياري
 (۲) هندو ٿر ڪوڳي نه سنياسي رهت اڏول لهين بيڪ ڌاري
 سوار سوئي جو سمنڪ جهو اجهي پيمت ڀرم ڪي گهر. بياري
 (۳) ان من پرش مليا گهٽ مانهن جاسون ٻريم لڳي ات پاري
 انترامي انتر ڪوچا من ڪي ممتا سهج سون ماري
 (۴) جهٺان ڪچ ٺاهين ٺهان ڪچ ٻاوسگورو صاحب نان ٻهاري
 روجل رٿن گهي دن ٻايا ارس ٻرس سائون مليو هي مراري.
 هن وقت به هن جو آسرو اسان ٻالڪن لاءِ وڏو اجهو آهي.
 جئن سچل عمر مارئي ۾ چئبو آهي:-

”ڪيٽي هيس وار مارن گڏ ملو ۾

درد نه هو ڪو دل ڪي مٿن هيس مختيار

ري اباڻن آر عمر ڪنڊيس ڪنهن سان.“

ٻريم سان گڏ وشواس جي به درڪار آهي. ٻر اڳي ٻوم

ستگور جي مهما ٻريم ۽ صدق ٻئي بخشي ٿي (ٻر ماڻ گلاب چن مان)

پهارن سنگتون ڳالهه ڪئي ته ملير ۾ ملو ويجهو آهي. هولد آئي
 هلجي. ليڪ موقعو پائي ٿيئي ڪڍ وياسين. اڪور هٿسمن پر ڪهڻن
 پرير جي ڳالهه کان اڻواقفي هئي. درٻار ۾ بهتاسين. سچا صاحب
 پليڪ تي اراجمان هئا. واکين واکي ٿي ڪيو. ڇون پرسي پاسو
 وٺي وڃي وياسين. هندجي شالڪ واري پيشانيءَ جو دل لسي
 چڱو اثر ٿيو. ڪراچيءَ موٽندي وري وري پيئي ڇڪ ٿي ته
 چوڻ هر هفتي چيوچر آڻوڻار آئي گذاري. ان ڏينهن ۾ صاحب
 گهڻو وقت شالڪ ۾ گذاريدا هئا. گهڻو وقت شورا ٺهڻ ۾ گذرندو
 هو. ۽ حڏهن درٻار ۾ درشن ڏيندا هئا ته اوڙي مهل جڳ نه
 ڪنهن شالڪ جي سمند ۾ پاڻڪي معلوم ڪندا هواسين. باهرين
 دنيا جا ڪمال ويجهو ڪونه ايندا هئا. وڳو سندن لوتسوي پيشاني
 دل ۾ ماءُ ولندي هئي. مطلب ته اها ڇڪ ٿي اسانجي دامن
 کي ساڻن ٻڌندي رهي. هڪ ڀيري گاڏي کسي وڃي ته ننڍي
 ڪمال ڪيو ته موٽڻ ڪم ڪچن جو، پنڌ ڪري هلي ملير پهچون.
 انهن آهستي دل ٻڪي ٿيندي وڃي. پئي دفعه رات جو يارهون
 بجي واري گاڏيءَ ۾ ملير وياسين. ڪاڏي يارهون بجي پيئي.
 اڳيان جهنگ جو دٻو نه پور ٿي ته همڏي مهل اڳتي ڪڻ
 هلون، پر پاڻ ڇووسين ته:-

”اسين مڪون هن کي سي ٿا سڪن پاڻ“

هاڻي وڃ ڳمان مون سهي سڃاتا سهرين“ (شاه)

”پچس جي مهاو کي، پچسي سي مهاڙ“ (شاه)

آخر دل ٻڌي درٻار ڏي قدم کڻڻ شروع ڪياسين.
 سامهون مٿي پئي ڏسڻ ۾ آئي. لاهيءَ اڳتي وڌڻ لاءِ همٿايو.
 اچي لوڙهي وٽ پهتاسين. جهون ڪتن جو ڪمال ٿيو، پر اوڙو
 ڪونه آيا. ڪمال ڪيو سين ته هيڏي مهل ڏيندي جو در ڪن
 ڪر ڪايون. ڪم هيڏي مهل ڇانڊو هوندو جو در لاهندو، پر

جا ماڻهو اُن لڳتي چيني ڪن ٿا. ديوان ڏيارام جو مثال ڪيترن سنڌين اڳيان آهي ته ڪنهن هن سبب پُرش پاڻ تي ڪلاڪ هموار ڪيو.

جڏهن سري سنگورو رام جهرو ڪمن مان اٿيا ته پوءِ ڪجهه وقت ڪراچيءَ رهڻ ٿين. ماڻهن جي گهڻيءَ پيڻهه ۽ اچڻ وڃڻ ڪري سبب وسٽوءَ جي ڌيان ۾ اٿڪ ۽ وڻ لڳن. ايشور ڪي پراڻا ڪيائون ”اي پُريو، مولڪي ٽوهين ڪپو. مان هن ڪوڙ مان ڇا ڄاڻان.“ سردار دباسنگ جي آسٽرين زال (مس گل) سردار جي قضي ڪان پوءِ ٽڪليفن ۾ پيڻي هڻي. هن سري سنگورو جي هيڏي وڌائي ڏسي، اچي سندن شرن ورتي ۽ ارداس ڪئي ته سنگورو منهنجي صدر واري بنڪلي تي ڪرپا ڪري هلي رهو. سري مولارام صاحب هن شريف زال جي ارداس قبول ڪئي. هن ئي ماڻهن جا انبوهه جي صاحبن جي پنهان لڳل هون ٿڙي پڪڙي ويا ۽ باقي سبب يا ان پريمي وڃي رهيا جي آردوار آردوار ئي وٺن پڇن پڇن ڪندا هئا. صاحب آرام پائي ڏاڍو خوش ٿيا ۽ وري پنهنجي آتم آلت ۾ ڪلارڻ لڳا. لوڪ جي شاباس يا ڪلا سبب پُرش لاءِ هڪ ڳالهه آهي.

ٿورن سالن جي ڳالهه آهي ته اخبار ۾ ڪي ليکڪ صاحبن جي برخلاف پيا. هڪ جهڙو سبب سنڪي الهن ليکڪن جو جواب لکي آيو ۽ ارداس ڪيائين ته صاحبان وڃي ڏيو ته هي جواب اخبار ۾ ڇپايان. جواب ۾ فرمايائون ته ”فلاڻا، قبر وٽ وڃي اخبار جي ڳالهه ٻوله پڙهو. جي قبر جواب ڏيو ته توهين به ڀلي اخبار ۾ جواب وڃهو.“

مٿين ٻن واقعن مان پڙهندڙ سمجهي سگهندا ته سبب پُرش لاءِ هڪ ئي آتما آهي، جنهن جي خيال ۾ رهن ٿا. هڪ ئي آتما تي ڳالهائين ٿا، هڪ ئي آتما جو پرچار ڪن ٿا، هڪ ئي

ملیر ہر ہر کے دنیوی راس جو وقت ہو، کائنات پہنچا ہی کا
 شیء آئی۔ ہمیشہ وانگر وواعی ویتی۔ آخر ہم ہولندو ہونہ کو
 شہواذاری ان وقت نہ حاضر ہولندو ہو نہ بہ ان لاء سندس
 حصر وکرو ویندو ہو۔ یا ہی کو درواز کان باہر پئی کھینچن
 کم لی ہولندو ہو نہ الکی نہ الی سندس حصر وکلو ویندو
 ہو۔ کھینچن شش ارداس کئی نہ صاحبان فلاطو کی فلاطو،
 الہیہ جو قدر لٹو کری؟ اٹلو توہان جی کلا لو کری۔ صاحبان
 جواب ڈالو اسان پیندیتی ڈرم لی قائم رہون، اگلی جی مرضی
 کھن بہ سمجھتی۔ الہیہ لی حضرت موسیٰ جی کالو، ہڈاٹون۔
 حضرت موسیٰ کھینچن وقت خاوند کی عرض کہو نہ اہلا مولکی
 حکم ڈالو نہ ساری خلعت کی اج کاڈو وراہمان۔ ہنکی اہو
 حکم ملو۔ ہن ساری خلعت کی کاڈو پچا، پر عک غریب
 جین خدا تعالیٰ کی قیمت وڈی کالہا، ان کی نہ ڈالو۔
 ڈیہن ہو ورو لو حضرت موسیٰ ساری ڈیہن جی کم ہو
 احوال خدا تعالیٰ جی اگھان عرض وکرو۔ جڈھن ہن غریب کی
 کاڈی نہ ڈیٹ جی کالو، ظاہر لی، نہ خدا تعالیٰ فرمیس نہ
 حضرت موسیٰ، او وڈی پل کئی آئی۔

اھا کالو، ہڈالی سری ستکرون چو نہ ”پچا، ایشور ڈی
 پر ڈی کھنکی۔“ جو کڈھن ہو ڈی نہ کھنن گنہگارن
 کی ہولند کھو۔ نہ نہ مای، اڑی طرح سم پرش جو کڈھن
 بہ اکھائی رکھدا ۽ وڈو لندو، غریب شاہوکار، چگو مدو،
 لوگو بابی، خوشامدو و تلاخو و غورہ ڈسدا نہ ادوبس آھا ہر
 کھن ہن جو وھٹ لندو۔

”چگی دی لال سپکو کڈاری کوڑھتی دی لال کڈار مان۔“
 گھنٹارن وڈلایون ن کھن ہر آھن۔ آھا ن کھن کان پری
 آھی۔ وقت لی ستین جی اڑی پور درشتیہ کری، دلہا

شائست وٽان هوندا هئا ته ڪنهن وقت سندن مڪار ولد مان هينهن شرابي اڪولدي هئي.

”پورو ٿيندو پورو ٿي ادم پورو ٿاڻو پورو ٿي ادم پوري“

پورو ٿي ادم پورو ٿي ادم پورو ٿي ادم پوري“ (شرابي)

معني - جيڪي ظاهر آهي سو به پورو يا پورو آهي، جيڪي نظر کان اچي، سو به پورو آهي. پورو مان ئي پورو ڇهه ويو آهي. پورو مان پورو اڪو نه باقي به وڃي پورو رهيو.

جڏهن آدم گهالي به پالڪي هڻڻ اتر شين سان حقيقي حق جي يادگيري ڏيارين ٿا ۽ ائين هڪ هلن ٿا ته اسان کي به جيڪائي ته هڪ ٻئي جا حق وڪون ۽ پاڻ مان حقارت ڪڍون. خود مطلعيءَ نه هن دنيا ۾ هڻڻ وٺو آندو آهي. وڏو عقل کان ڪم وٺي ۽ دل کي لٽي ڪرڻ اهڙو آهي جهڙو هڪ ڦٽي سان کاڌيءَ کي هلائڻا. جيڪڏهن اسين وهندڙ به حقيقي نظر اچون وڃي ڪنداسين ته وهندڙ به سوڌو هلندو ۽ سڄي رستي ٿان به نه ٽڙنداسين. هڪ طرفي لپڻ کان، اسان کي ضرور آهي سڀ طرف ڏسڻا. نه ته الڌن جهڙو حال ٿيندوسين، جي هاڻيءَ کي سهي نه ڪري سگهيا.

مٿي هاڻي سمن مامرو اچي ٻيو الڌن

مناڙين هٿن سمن اکين ڪنهن ٻين

في الحقيقت ٻيل کي سڃاڻڻ

سندي سردارن بصيرت ٻيٽا ڪري. (شاه)

سرمو سياهيءَ جو دلن کي رهائ

ڪاڻي ڪارائي جي مڙس ٿي مراء

اکين پر اڪاء، لالائي لالن جي. (شاه)

سرمو سفيديءَ جو جڏهن وڌو جن

لڏهن ڏٺي ٿن، اچائي عالم ۾. (شاه)

”مذهب عشق از هر مله جدا است

عاشقان را مذهب ۽ مله خدا است“

معني - عشق جو ڌور سڀني مذهبن ۽ فرقن کان جدا آهي. عاشقن جو مذهب ۽ فرقو خدا آهي.

اسان غلط فھر ماڻھن لاءِ جي خدا ۽ خلق کي جدا سمجهي جدائي ۽ پھاليءَ جي دوزخ ۾ سڙون ٿا. هنڙن ختمئي وارا چالندڙن جا وچن دل سان لالچ ڪن. هڪڙو ٻيو سنڌيءَ ۾ عربي ۽ فارسي اکر ٺهي ۽ ٻيو وري ويٺو سنسڪرت اکر جاءِ بهاءِ ڪم آڻي. ڇو نه اسان روح ۽ سچل جوڙن جي پوئلڳي ڪريون ۽ الهيءَ باھ کان بچون ۽ هندو ۽ مسلمان ويداليف ۽ اصولن هڪ وٽ جا به ڏار سمجهون. سوڪرو پلي پنهجي پنهجي لمولي وڏي وڃي، پر پاڙ جا سڀي جو مول آهي تنهنڪي ڪهاڙو نه هڻي. هندو ۽ مسلم دشمن کي جدايون نه پلي پنهجي پنهجي لمولي ڪم ڪن. پر هڪ اکند آيا يا ختمئي جي کي هرهين ڏسون. بس ئي نظر نه رکون پر ان بس ۾ وهندڙ ئي.

جي بسڻ چاهين پر جو

چئن حساب آب مان

فرق ٿوئي حل حسو

حنون ٿولو ئي ٻار کي

صا ٻولي ٿا. ان جي

جي ٿڙف ڪو نه جي

جي اسلام ٿو الله کان

مڙهي ۽ مستند ۾

اچي ڪئن ٿو

الهيءَ لاءِ ضرور آهي نه ڇو. ها طالب هڪ ئي سڄي کي

نظر ۾ رکون ۽ هڪڙائيءَ جو ڌيان دل ۾ رکون. اسان ها صاحب

شالت وينا هوندا هئا ته ڪنهن وقت سندن مڪارو ٻڌ مان هيٺين شرطي اڪرلدي هئي.

”پورو ٿمده پورو ٿم ادم پورو ٿم اڌ اچيتي

پورو ٿم اسيم پورو ٿم آدايه پورو ٿم ايوا اڌ ششيتي.“ (شرطي)

معنيٰ - جهڙي ظاهر آهي سو به پورو يا پورو آهي، جهڙي نظر کان ٻاهر آهي، سو به پورو آهي. پورو مان ئي پورو ڇو ويو آهي. پورو مان پورو اڪتو نه باقي به وڃي پورو رهيو.

جڏهن اتم گيالي به پاڻڪي هٿن اتم شبدن سان حقيقي حق جي يادگيري ڏيارين ٿا ۽ ائين هلس هلن ٿا ته اسان کي به چڱائي نه هڪ ٻئي جا حق رکون ۽ پاڻ مان حقارت ڪڍون. خود مطلبيءَ نه هن دنيا ۾ هيڏو رولو آندو آهي. دڳو عقل کان ڪم وٺڻ ۽ دل کي لڳي ڪرڻ اهڙو آهي جهڙو هڪ ڦيٽي سان گاڏيءَ کي هلائڻ. جيڪڏهن اسين وهندڙ به حقيقي نظر اڳيون رکي ڪنداسين ته وهندڙ به سوڌو هلندو ۽ سچي رستي ٿان به نه ٽڙلداسين. هڪ طرفي ٿيڻ کان، اسان کي ضرور آهي سڀ طرف ڏسڻ. نه ته الڌن جهڙو حال ٿيندوسين، جي هاڻيءَ کي سهي نه ڪري سگهيا.

مٿي هاڻي سمن مامرو اچي پيو الڌن

مناڙين هٿن سمن اکين ڪهن ٻين

في الحقيقت ڦٽل ڪي سچا سچاڻن

سندي سردارن بصيرت پيدا ڪري. (شاه)

سرمو سياهيءَ جو رٿن کي وهاء

ڪالي ڪارائي جي مڙس ٿي م پاء

اکين ۾ اڻڪاء، لالائي لالسن جي. (شاه)

سرمو سفيديءَ جو جڏهن وڌو جن

لڏهن ڏٺي ٿن، اچائي عالم ۾. (شاه)

”مذهب عشق از هر مذهب جدا است

عاشقان را مذهب ۽ مذهب خدا است“

معني - عشق جو ٿور سڀني مذهبن ۽ فرقن کان جدا آهي. عاشقن جو مذهب ۽ فرقو خدا آهي.

اسان غلط فھر ماڻھن لاءِ هي خدا ۽ خلق کي جدا سمجهي
 ھڏائي ۽ بھائيءَ جي دوزخ ۾ سڙون ٿا. ھٽڙن حقيقي راز ڄاڻندڙن
 جا وچن دل سان لالچ ڪرڻ. ھڪڙو ٻيو سنڌيءَ ۾ عربي ۽ فارسي
 اکر ٽپي ۽ ٻيو روپ وٺڻو سنسڪرت اکر جاءِ بچاءِ ڪم آڻي.
 ڇو نه اسان روح ۽ سچل جهڙن جي پوئواري ڪريون ۽ انهيءَ
 باھ کان بچون ۽ ھڏو ۽ مسلمان ويدانت ۽ نصرف ھڪ وڻ جا
 ٻه ڏاڍو سمجهيون. سڳو پلي پنھنجي پنھنجي نموني وڏي ويجهي،
 پر پاڙ جا سڀي جو مول آھي پنھنجي گھاڙو نه هڻي. ھڏو ۽
 مسلم دشمن کي ڇڏيون نه پلي پنھنجي پنھنجي نموني ڪم ڪن.
 پر ھڪ اکند آيا يا حقيقي حق کي ھرھڏ ڏسون. اسان ئي نظر
 نه رکون پر ان بعد ۾ ڏھندڙ ئي.

جي سڀ ڇاھن پر ھو	نه اڪي ٻاءِ ٺھو
جن حساب آڻ ماڻ	آدم انسان ٺھو
فرق ٿوئي جل ڇھو	ڪنھن ڪو نه ڇھو
جنھن ٻولھو ئي ٻار کي	سو وڃان ٻار وڃو
جھ ٻولي ٺاھ ٻن جي	ٺھ اڪي ڪئن ٺھو
هي ٺوڻ ڪھو ٺھ جي	نه ڪندو ڪنھن ڪھو
هي اسلام ٺھو الله کان	نه ڪئن ڪنھن ڪھو
مڙھيءَ ۽ مسجد ۾	دوشن ھڪ ڏاڍو
اچي ڪئن ٺھو	دلھت خلل خلق ۾ (دلھت)

انهيءَ لاءِ ضرور آهي ته ڇو ها طالب هڪ ئي سچ کي
 نظر ۾ رکون ۽ هڪڙائيءَ جو ڌيان دل ۾ رکون. اسان جا صاحب

جڏهن هو ”ٻاڻ ٿي ٻاڻ“ ٿا سمجهن ته ٻي جي بناوٽ تي نظر ڇو ڪن؟ ڪهڙي مهر ڇاپ لڳي پيئي آهي اسان تي ته ٻين کي هن مذهب جا آهيون. اسان جو فرض آهي ته پنهنجي پنهنجي ڌرم تي رهي ۽ ٻين سان ساز ۽ سلوڪ ڪندي، الهي حقيقي دستي کي ڪايل ڪريون. هيڪڙائي اسان جو مقصد هئڻا ڪبي. الهيءَ تي ننڍي هوندي جي هڪ ڳالهه ياد آي اچي. پنهنجن سنگتين سان گڏ ساڻن قطب شاه جي درگاه تي وڃڻ لڳو. هو صاحب ايترو پنهنجي ڌيان ۾ گذاريندا هئا جو ڪنڌ تي بيٺو ٿي پيو هون. جڏهن اسان ڇوڻ ڀر سين ته ڀڃائون ته ڀڃا ٿو هان ڇا لالا ڇا آهن. اسان پنهنجا هندڪا لالا ٻڌايا. فرمايائون ته ڀڃا ”سڪمي پڙهو.“ جنهن سنڌ ۾ هئڙا فقير ۽ مهاڻا ٿيون، تنهن سنڌ ۾ ڇڪ ٿاڻ ڏسي دل ٿي شرمندي ٿئي. هندو مسلمانن کي ته ڇڏيو، پر هندن ۾ به جدا جدا فرقن جي ٻاڻ ۾ ڇڪ ٿاڻ. الهيءَ لاءِ اسان سڀني کي ڪوشش ڪرڻ گهرجي ته اهيا دوت ڏور ٿئي. دلوي مال خزان جي لالچ تي اسين اڪت حقيقي خزانو وڃايون، ڪهڙي نه دڪ جي ڳالهه آهي.

هڪ دفعي امرتسر ۾ مذهبي (اچوت) سڪه سري سنگورن کي ڏاڍو ڀارو ڏيکاريو. صاحبن جي لومل دل، سو هندي به ڇائيءَ سان لڳايون. اچن سڪن کي اها ڳالهه نه وڻي، پر سچن جو ڀر ڪئن ٿو ڏيئي سگهي. ڇو اها مذهبي باهه لدر ۾ ٻارينداسين ايترو لدر جو سڪه ڪٿان حاصل ڪنداسين. ريدالٽن لاءِ ”ست چمت آئند“ ۽ صوفين لاءِ ”حق موجود“ قط چوڻ مان لفظ ٿي رهندا چمستا ۽ هنن جي آندرو مان ٻيئي جي اهم نه اڪتي آهي. ”چمت ٻيئي آهي ته دڪ آهي“ اهي شرقي جا زور وارا لفظ اسان کي وسارڻ نه ڏين.

سواءِ رام لهرت جن جي رساله الف جي منڍ واري صفحي تي هي بيت لکيل آهي:-

پهريندا هئا. هڪ دفعي ڪو شخص رسوئي ڪئي ڪن ڪارائت
آيو. پائل اڳيان وڃي هٿ ڏٺائون، پر ائين نه چيائون نه هاڻي
پوئين ڪريو، اهي ڪري صاحب شام ۾ ويا ۽ ڪاٺ شروع
نه ڪيائون. ايتري ۾ هن شخص کي ڪو خيال آيو ته هي نه
مسلمان آهن. اهي خيال ايندي، هن پائل موڪلي ڪئي. صاحب
سمجهي ورتو ته ڳالهه ۾ ڇا آهي ۽ هڪ خيال آيو ته هن شخص
کي چئون ته اسين هندو آهيون. پر سوچ ڪيائون ته ڦهري
ورتي ائين ٻار وڃائڻ لاءِ ڪن ٻار ٻڌائڻ لاءِ، اهو وڃي ڪري
شام ۾ آيو ته ڏهن ڏينهن ڏيان ۾ لڳي ويا. ڏسو بلا شاه ڪن
او پنهني حالت ۾ نوان ڪري:-

هو طرح ڏيسي ڏندار ٻارا ڏک ڏک ڏي روپ ٻڌائي هي
ڪهون آپ پلاء وٺو هويا اوڏ اوڏ ڀرمي ڏک ٻڌائي هي
هي آپ مون آپ پرگهت هويا لالند ڪي مالهه ساهيا هي
بلا شاه ڇو آڏ ٿا اٿس سوئي جساء لهر ۾ لهر ساهيا هي
ملهر مولي کي جهر صاحب يا سندن فرزند ايندا هئا. پڻ
وقت تي به هي مسلمان صاحب ايندا هئا ته هڪ جاء تي اسان
سڀني سان پرشاد ورتائيندا هئا. شاه ڇو رسالو نه ڪيترا ڏينهن
پڙهڻ ۾ ايندو هو. ڪيترا صوفي افس ۽ ڪاهون به ملهر ڏوڏار
۾ ٻڌڻ ۾ ايندا ٻن ٻنن. جي ويڌا اٿس سڌا اٿس اوچا شاستر
اسان بالڪن کي پاڙهندا هئا ته ٻين ڪاملن جي وچن کان نه
واقف ڪندا هئا. حقيقي حق ۾ ثابت قدم هئا، پر مذهبي ٻڌڻ
نه آيا هئا. منڏ ۾ چيل سچي ڇو مثال ڪيئن کان ڳڻيو هوندو.
ڇا عيسا ڇا عيسا الڪي وڃن آهن.

ڪٿي وقت نه وار هي	ڪٿي طالب حدائي
السدور باهر هڪڙو	اهي صورت سڀائي
ڳالهه نه سمجهڻ جهڙي	ڇا ستڪور سمجهائي
ڪافر مومن هڪڙو	ڇا پوڄ ٻڌائي.

۾ هڪ ئي دستو جدا ڪرڻ ۾ ڏسو ويو آهي. الاهي لاءِ اسانجو
فرص آهي ته ٻاهرين لکته چيني کان الدين معنيٰ جو ڌيان
ڌريون ۽ اصلي حقيقت کي حاصل ڪريون.

نازو سر واڌا ڪرڻان جو ”هارٽ آف هندستان“ پڙهيم.
هن مشهور فيلسوف هندو، مسلم ۽ ڪرستان ڌرم جا مکيه اصول
هڪجهڙا ڪري ڏيکاريا آهن. جيتوڻيڪ ٻاهريون ٻوش برابر
سندن جدا جدا ٻيو ڏسڻ ۾ اچي. مٿين بيان کي ثابت ڪرڻ
لاءِ، هن ئي مثال ڏنا آهن:-

(۱) مهاواڪمن ۾ هڪ چوي ٿو ”تس نوم آسمي“ يعني تون
اهو آهين. (۲) يسو مڃي ٿو جو چوڻ آهي ته ”مان ۽ منهنجو پتا
هڪ آهيون. (۳) قرآن ۾ آهي ته ”هو نور آهي، تون هن کي
چو ته ٿو ڏسين.“

سري ستڪورڊن ملير رهڻ کان اڳ، پنجاب، سنڌ، بمبئي ۽
مدراڻ کان جو چڱو سير ڪيو، روهڙي واري پاڻي وسط
صاحب، لاڙڪاڻي واري سوامي ڌرمداڻ صاحب، حيدرآباد
واري سوامي ڪلاچند صاحب جن سان هينجڙو دستو هوندو هو.
صوفين ۾ بچل شاهه سکر واري، درازن واري صاحب ۽ ماستر
ارمداڻ صاحب سان به حقيقت ٻاڻ ڳالهائڻ ٿيل هون. امرتسر
درٻار ۾ ويساڪيءَ جي ميلي تي وڃڻ ٿيندو هون، جتي جدا جدا
پاسن کان سڀ ڀرڻ گڏ ٿيا هئا ۽ اهڙي طرح پاڻ سڀ سنگ ڪرڻ
جو موقع ملندو هون. هن مان پڙهندڙ سمجهي سگهندا ته سڀ
ڀرڻ پوئو والگر ڪن نه گلن مان خوشبوءِ کڻن ٿا ۽ سڀ دستو
جو جدا جدا طرفن کان ديدار ڪن ٿا ۽ هڪ ٻه هڪ ٿي وڃن ٿا.
پنجاب ۾ ڪنهن پاسيري جهنگ ۾ رهندا هئا. ڪپڙا
جلدي جلدي نه ڌوئجن ۽ اجايو وقت نقصان نه ٿئي. انهيءَ لاءِ
هڪ لير ٻهريان جو ڳچيءَ کان پيرن لاءِ بت ڏيکي سگهي.

گل ٻارھون

حدا لباسن ۾ هڪڙو حقيقي حق.

وڌائيندڙ ۽ صرف ٻئي هڪڙائي جو ٿارو هئڻ لاءِ. سڀ
 پرڻش ۽ معرفت جا صاحب پيڙهي رهڻي ۽ ڪهڻي سان مڻهن
 اصول جي جهامت ڪن ٿا. سنڌ جي سڀني ۽ ڪنهن ۾ اهڙا
 ٿڳڻائي صاحب ملندا هي هندو مسلمان ۽ ٻين مذهبي دلڪش کان
 آڃائي رکن ٿا. جنهن نه روح جي گهر هي والي هندي هئي ۽
 صورت اهاڙ ۾ اڏو ۽ ناري زبانون ڪم آڏل آهن. هائوڪي
 زماني جي طالبن کي نه اهڙي درستي رکي، هڪ ٻئي جي ٽولن
 ۽ عقيدن جي ٻڙي چاڻ حاصل ڪوڙ ڪهي، ۽ سڄيءَ معنيٰ
 مان واقف ٿيڻ ڪهي ۽ نه هڪ ٻئي کان پري ٽڙڻ ڪهي.
 اسانجي سڳورن سري مولارام صاحب جي هندو خواه
 مسلمان سڀ پرڻش سان روح وهاڻ هلندي هئي ۽ وقت به وقت
 اسانکي الهن مان واقف ڪندا هئا ۽ ڪنهن اشارن ۽ ٽولن جي
 سڄي معنيٰ کان آگاهه ڪندا هئا. هڪ دفعي هڪ صوفي ٽڙ
 چيس ته ”حسرت محمد صاحب روزِ دل ڏل ڪهوڙي تي چڙهي
 خدا تعاليٰ جي دٻاڙ ۾ ويندا هئا.“ صاحبن مٿيون اشارو هيٺين
 وقت سمجهايو. دم يا سواس اڃا آهن ۽ ڪهوڙيءَ مٿل آهن. دٻاڙ
 آهي اهاڙ جي ”طء“، جنهن کي ڪنهن اڀرندڙ ۾ ”گها“ جي نالي
 ن سڏيو ويو آهي. هائلي جي ويچار سان ڏسو ته ٻنهي ڏره

۽ سڀ ازخود سمجهي سگهي ٿو.

(۱۲) ” امانرا سچتر ٿو اوهواريد. پونهنچو ايشر شوم ادويعا

ايسو موڪار الميو سئو شتبه آمانرا آمانرا به ايومر ويد“

معني. جنهن ۾ ڪجهه حصا له آهن. اڪوچر، سرشتي جنهن ۾
گم ٿئي ٿي اهڙو آندروپ، هڪ اوم آهي. اهو چوٿون
حقيقت ۾ آما آهي. جيڪو ائين ڄاڻي ٿو سو پنهنجي
آما ۾ هڪ ئي وڃي ٿو. امانرا معنيٰ بي آواز. شانس يعني
اسي آواز مان آواز شروع ٿئي ٿو. امانرا سڀني مانراڻن ۾
وڌيڪ آهي.

مٿيان شلوڪ اوم جي حقيقي معنيٰ ڏيکارين ٿا. اوم جي
وسيلي سڀ وسندڙ جو ڌيان ڪري سگهجي ٿو. ان جاپ ڪري
درشيه جي اُڻ هونٺ ۾ صدق بکو ٿو ٿئي. سچي ڌيان مان
مٿي بيان ڪيل گڻ ضرور اڪرندا جيڪڏهن ڌيان پوري طرح
سان، پوريءَ جاءِ تي ۽ پوري سمجهه سان ڪيو ويندو.

مٿين ليکڪ ۾ سڀ ضروري ڳالهون ويدن اوسار ڄاڻايون
ويون آهن. هاڻي باقي آهي ڇڏيل جڳياسن جي لياقت ۽ محتس
ٿي. اهي گڻ جيڪي اوم جي جاپ مان حاصل ٿيندا سي مٿن
شلوڪن ۾ ڄاڻايل آهن. اهڙو جهمندڙو:-

(۱) سڀ ڪامنائون حاصل ڪري ٿو جيتوڻيڪ دلوي چاهنائن
کان جڳياسوءَ کي پري رهڻ ڪهي.

(۲) سڀني ۾ سرشت ٿئي ٿو.

(۳) آتم ڪمالي ٿئي ٿو.

(۴) سڀڪو هنڪي هڪ ڪري هلائي ٿو.

(۵) هنجي اولاد ۾ ڪوبه اڪيالا ڪونه رهندو.

(۶) سڀ درشيه کي سهي ڄاڻي سگهي ٿو.

(۷) سڀ ازخود سمجهي سگهي ٿو.



اندر ساه ڪڍڻ سان ”مان ٻرهم آهيان“ اهو چيئن ڪجي.
ساه کي ٻاهر ڪڍڻ مهل چيئن ڪجي ته سرشتي نه آهي. ساه
جي ٻهڪ مهل آهيءَ شامع روپ ۾ شمع ٿئي.

(۸) ”سواير آتما اڌيڪه اومڪارو اڌ مائرم پادا مائرا مائرا سج پادا
اُڪار اُڪار مڪار آهي.“

معني. اهو آتما اومڪار آهي اکر ن جي ويچارڻ سان، مائرائون
پاسا آهن. مائرائون آهن، اُڪار اُڪار مڪار.

(۹) حاکرڻ ستانو ويڙهالو اُڪار ٻرلها مائرا اُچيرا آد متوا آيتولي هه
ولي سردان ڪاماد آد سج ٻولي ۽ اڀر ويد.

معني. حاکرڻ ستان وارو ويڙهالو اُڪار آهي آهيءَ لاءِ ته اهو
اڪر ٻهريون آهي ۽ ويهاڪ آهي، هڪو اهو ڄاڻي ٿو، اهو
پنهنجون سڀ ڪامنائون حاصل ڪري ٿو ۽ سڀني ۾
سرشت ٿئي ٿو.

(۱۰) ”سونه استانون ٽچس اُڪارو دولهه مائرا اُڪر شاد
اُپتوادو اُڪر شتي هه وڪي گمان سنته سالشج لاسا
ٻرهم وقت گلي ٻولي ۽ اڀر ويد.“

معني. سڀني استان وارو ٽچس اُڪار، اوم جو ٻيو اڪر آهي،
هڪ نه اکر ن ۾ اوچو آهي (ساه ڪڍڻ مهل) ۽ اوم جي
وچ ۾ آهي، هو اٽن ڄاڻي ٿو سو اٽن ڄاڻي ٿي ٿو، سڀڪو
هنڪي هڪ ڪري هلائي ٿو، هنجي اولاد ۾ ڪو به ٻرهم
جو اڳيالا ڪرڻ ٿو ٿي.

(۱۱) ”شمت استانو ٻراکو مڪار ٽولهه مائرا متير اُپتورو وا اوم
سروم پنوسح ٻولي ۽ اڀر ويد.“

معني. جهنڊو گهري نند استان آهي، اهڙو ٻراڪه مڪار آهي.
ٻاڪاڻ نه، ٻاٻ آهي ۽ هن ۾ سڀ هڪ ئي وچن لاءِ.
هڪو اهو ڄاڻي ٿو سو درشمه کي سهي ڄاڻي سگهي ٿو

ٻل ڇيو وڃي ٿو. اهو سڪو پٽ جو آند غفلت جو آند
آهي ۽ پوڄن آهي ۽ آتما آند سان منجهان ٺه ڪئي. لنڊ
مان آئي ڇيو ڇڻي ٿو نه رات مولڪي گهري لنڊ هئي پر
مولڪي بي ڪا به خبر نه هئي. الهه مان سمجهي سگهيو نه
گهريءَ لنڊ ۾ هو اڳيائت هو.

(۶) ”ايشه سروري ايشور، ايشه سرورگه، ايشو الترياميه
ايشه يولي سرورسيه، ايشو ايشووه، ايشو تلام.“

معني - هي سڀ جو ايشور، سڀ جو ڄاڻڪ هار، سڀ جي اندر
رهي هلائيندڙ، سڀ جو ٻڌا ڪندڙ، سڀ کي ليڪ
ڪرڻ وارو آهي. سڀني جي ڪارڻ شريءَ جو اڌ ڏاڏا ڏيو
”ايشور“ ليکيو ويو آهي. مٿيان ان جا لفظ آهن.

(۷) ”نه التريارگه نه بهه، اريگه نه پوگه نه گهه نه پوگه نه اريگه
ادريشتم اريو هاريتم اگرا هم المڪشتم اچنتيم اويپنديشتم
ايڪ آلم پوتيم سنارم پرينچوشم شلتم شوم ادويتم
چترت منينتي سه آتما سه وگيم.“

معني - ٿريا يعني چوٿون اندرينءَ سرشتيءَ جي ڄاڻ کان پري،
ٻاهرينءَ سرشتيءَ جي ڄاڻ کان پري، ٻنهي جي ڄاڻ کان
پري، گڏ ٿيل ڄاڻ کان پري، جڙ ڇيڻ کان به پري،
اندرين ۽ من کان اڳوڻي، وهندڙ کان پري، اچڻ، اومان
کان پري، بيان کان پري، سوير پرڪاش مايا وهڻ،
شانت روپ، سڪه روپ هڪ آهي. اهو آتما آهي ۽
ان جو ايو ڪجي.

مٿين بيان ۾ پهرين ٽن اوستائن کي رد ڪري چوٿينءَ تي
چڱو آهي. الهه چوٿينءَ جي جاءِ هردي آڪاش ۾ ڄاڻائي
ئي آهي. سري شڪر آچاريه الهه ڏيان کي هيئن بيان
ڪيو آهي.

ورڻ هي جاڳ وڌي ٿو. هڪي سڀ الڪ ۽ اولويهه مڪ
 آهن. سوکر سرشتي ۽ ٻر وهندوار اٿس.
 جڏهن ڇو جاڳرف اوستا مان سڀني ٻر وڃي ٿو ته نئين
 سرشتي پنهنجي وڃي ٿو. هن کي پنهنجي روشنيءَ سان
 روشن ڪري ٿو. تنهن ڪري سندس نالو لتجس ڇو
 وڃي ٿو. ڪنڪ ٻر هنجو اسٿان آهي. ۽ لنڊڙي لاڙي ٻر
 ساري پنهنجي سرشتي ٻر سڌ ڪري ٿو. انهيءَ ڪري
 سوکر سرشتي ۽ سوکر ٻوڙ اٿس.
 ” ڇف ٻوڙ هي ٻرهما ٻر وسهيا وڃي هارا ري.“

(ڪلاسي ڇمن)

اهيا سوکر سرشتي ٻاهرين ستول سرشتي ۽ والڪر نلي
 لڳي ٿي. ٻر جنن ٿوريءَ جاءِ ٻر وڌي ٿي لڙا اچي ٿي،
 لنڊڪري الڪي سوکر ڇو وڃي ٿو.
 (۵) ” پتر سڀتو نه ڪنڇن ڪسامر ڪا مڻي
 نه ڪنڇن سوپتر بڻمڻي نه سڀتر
 سڀت اسٿان اڳي ٻو نه ٻرگمان گهن ايوا آندو مو
 هم آندو ٻڪ ڇمٽو مڪ ٻرگمامه لنڊه پاد.“

معنيٰ - گهريءَ لنڊ ٻر جاڳرف والڪر لڪي ڪا ڪامنا ٻوڙ هي
 وڌي ٿو ۽ لڪي ڪي سهيا لهي ٿو. گهريءَ لنڊ ٻر هڪي
 ” ٻراگنه “ چڻي ٿو، ڇو جو جاڳرف خون واسنئون
 ٻار سان کڻي پنهنجي ٻار ٻر گم ٿئي ٿو. اهو آهي سندس
 ٽيون پاسو ” ٻراگنه “. گهري لنڊ هنجو اسٿان آهي (اها
 جاءِ دل جي مٿان چڻي ويئي آهي.) هم سڀ آزمودا
 ملي ڏڪ ٿي وڃن ٿا. هم آندو آهي. جنن نه هتان ڇو
 اٿي وڌي سوين ۽ جاڳرف ٻر اچي ٿو. انهيءَ ڪري هن
 اوستا کي ٻاهرين ۽ سڀني سرشتيءَ ڏي ويندڙ دستور يا

سڀئي لالا اوم کان جدا نه آهن. اوم جي معرفت ٻر مانا جي جاڻ ٿئي ٿي. ڪال ۽ اڪال يا ظاهر ۽ باطن به اوم آهن.

(۲) ”سرو هيمنند ٻرهم ابر آتما. سواير آتما چنش پاد“

معنيٰ - هي جهڪي به آهي سو درحقيقت ٻرهم آهي. هي آتما به ٻرهم آهي. هن آتما کي چار پاسا آهن. هن شلوڪ ۾ آتما ۽ ٻرهم کي هڪ ڏيکاري آتما جون چار اوسٿائون ڏيکارڻ ۾ اچن ٿيون. ڇو ته جهوت ۾ هر هڪ انسان الهن چئن اوسٿائن جو آزمودو هر روز وٺي ٿو. الهه ۽ ڪري چائل مان اڻ چائل ڏي رستو ڏيکاريو وڃي ٿو.

(۳) ”جاگرت استائون بهمش پرگه، سپت الگ، ايڪواڻيشته مڪ، ستول ڀگه ویشوالر ٻرثم پاد.“

معنيٰ - هن جو ٻهريون پاسو آهي ویشوالر، جنهنجو رهڻ آهي جاگرت ۾. جنهنکي ٻاهرين شين جي جاڻ رهي ٿي. جنهنکي سٺ الگ آهن ۽ اوڻويهه مڪ آهن. هنجو وهنوار آهي ستول سرشتي مان. جاگرت ۾ سڄي اک آتما جو اسٿان ليکي ويهي آهي. ڇو جو جاگرت جو وهنوار گهڻو ڪري اکين جي مدد سان ٿئي ٿو. اکين سان گڏ ٻين گمان الدين جو ليکڻ ۾ به ايندو. سٺ الگ آهن مٿو، اکيون، چالي، ٻيٽ، بڪيون، ٻير ۽ وات. هنن جو وڌيڪ بيان اينسڌن ۾ پڙهڻ کپي. اوڻيهه مڪ آهن پنج گمان الدينون، پنج ڪرم الدينون، پنج اسرار ۽ چار انته ڪرڻ. ستول ڀوڳ الهه ڪري چيا وڃن ٿا جو سرشتي جون شيون ستول روپ واريون آهن.

(۴) ”سو پنڊ استائون انته پرگه، سپت الگ، ايڪو انوېشيه مڪ ٻرو وڪم ڀگه ٽيچسو دوليه پاد.“

معنيٰ - ٻيو پاسو اٿس ٽيچس، جو ڪم ڪري ٿو سڀني ۾. الدين ۽

لام جو ڄاڻ ۽ فقر چڱي وڃياري ڪي. جيتوڻيڪ گمان يا معرفت جو درجو بلڪل وڏو آهي، پر اها خوش نصيبي نه اٿس جي حق ۾ آهي. وڃياري ساڳو ۾ گمان جهاز سان ۽ ڄاڻ ٿرهي سان پئمور وٺي آهي. سري ستورو نه فرمائيندا هئا ته ڄاڻ آهي بند والڪر، جو ڪڏهن نه ڪڏهن درياهه پار ڪرڻ ۾ مدد ڏيندو. پر گمان آهي جهاز والڪر، جو سٺي سکان جي مدد سان جلدي سنسار روپي درياهه مان پار لنگهائيندو. مٿس لڳ ڀڳ مان جهڪاسو ڪي ڄاڻ هي ڪن ۽ حد جي خبر پئجي سگهي هوندي. ڪيترا ”ڄاڻ“ ٻڌڻ ۾ اچن ٿا، پر ويدانت شاسترن ۾ ”اوم“ جو ڄاڻ سرشت ڪم آهي. وڃياري ساڳو جي ڄهون ٿر لڳ ۾ اٿن ته سڌ ڪم وٺي آهي ته جهڪاسو ڪم ڪڏهن گمان ۾ ٻڌو نه آهي ته الله مٿس ڄاڻ ضروري آهي. ڪيترن سچن مان خبر پئي ته ڄاڻ نه مليل آهي، پر الهي سان وڏي ۽ ريت جي خبر اصل ڪانه ڏي وئي اٿن. ڪنهن نه اٿن ڇو نه ڏيان وکان ڪن جي مورف جو ۽ ڄاڻ ڪريان ”اوم“ جو. ايتري غلط فهمي جي هٿ ڪري سچو مولو ظاهر ڪرڻ ضروري آهي. مالدار ڪهه ايترو ڄا (۱۲) شلوڪ ڏجن ٿا جي جهڪاسن کي چڱا ڪارگر ٿيندا.

(۱) هري اوم اومتيلي ٿداڪرم آدم سرو تسواه وياڪمار ٻاوسر
 ٻڌ ٻو شهادت سرو اومڪار اهو پتيالو ٿر ڪمال ايترو ٿد
 پور لڪار ايو

معنيٰ - هري اوم، اوم لفظ هي سڀ آهي. انجو صفا بيان همت ڪجي ٿو. گذريل ڳڻندڙ ۽ ايندڙ ڳڻندڙ ۾ اوم آهي. ٽن ڪالن کان اٽل نه اوم آهي. ٻو مالڪا جو ٿاڻو ”اوم“ آهي. هن سرشتي ۾ ڪي به ڏسڻ ۾ اچي ٿو انهن تي نالا آهن. شمون پنهجي ٿاڻن کان جدا نه آهن.

مولڪي هن ڪلف کان بچايو. جهوپڙي ويئي نه ڪئي
 رهنديس. ڪن معصومن جي هالنا ڪنديس. سڀاڻي بلف ايندا
 ۽ مولڪي اٿاريندا. سري ستگورن کي ڪهل پيئي ۽ هنڪي
 ”اوم“ جو جاپ ڏسيائون. مائي کي هو ڏاڍو فڪر، سو ڏاڍي
 صدق سان ساري رات جاپ ڪيائين. بلف موٽي ڪوڊ آيا
 ۽ مائي جو آجهو سالم رهيو.

هڪ سرپر ڏاڍي شائبه سڀاءُ وارو هو. صوفي فقير جو
 هٿ وڙل هوس، جو مجذوب هو، يعني جنهن جو گهڻو وقت
 ”جذب“ ۾ گذرندو هو. سال کن مولڪي هن ائم پيش سان
 گڏ رهڻ جو خوش اصيل ٿيو. سويل آسرو جو اٿندا هئا ۽ ٻه
 ڪلاڪ کن ڏيان ۾ رهندا هئا. هنن جي رهڻي ڪهڻي ڪنهن
 جوڳي هئي. هڪ دفعه سخت ڪنڪهه ٿين ۽ گهڻو وقت هلين.
 ٿڌهن ٻه پنهنجي ليم ٿان ڪينوار نه آيا. ديهانست کان ٻه مهينا
 اڳ پٺيءَ جي ڪنڊي جو سخت سور ۽ لڀ ٿين. پر ٿڌهن ٻه
 هينجو چهرو شائبه وارو ۽ وات مان شڪر جا لفظ پيا نڪرندا
 هئن. هنن جو شائبه سروي ۽ نرمل اکيون مولڪان اڃ تاءِ ڪرڻ
 ٿيون وسرن. ڪڏهن ڪڏهن سواميءَ جا سلوڪ پڙهندو ڏسندو
 هوسان. پر جيڪو وقت لوڪريءَ کان فارغ هوندا هئا سو
 پنهنجي منهن شائبه ۾ گذاريندا هئا.

ننڍي هوندي جي ڳالهه آهي. جهڙو ٻيو هو منهنجي
 نالي ٻاهر لکتي نه درو جو درس ڪريان. وائي شروع ڪيا،
 ڪڪر پري ٿيا ۽ درو درس ڏنس. ناليءَ منهنجي ماما جي
 ڳالهه ڪئي نه مريو کان اڳي چاليهه، ڏينهن درو جي ڏسڻ مان
 خبر پئس نه هلڻ جو وقت آيو آهي. اهيا ڳالهه، آپاسنا جي
 وڏائي ڏيکارڻي،
 صوفي مت وارا ذڪر ۽ فقر پئي ڏسن ٿا. ذڪر چئجي

بهنجي ستڪورن جي ڪرپا ۽ سڪا سان ترهم وڌيا جو به حقدار
 ٿيندو. ملير اچڻ کان پوءِ پڙهين ڏينهن ۾ هو گهڻو وقت شالڪ
 ۾ گذاريندا هئا. جڏهن جڏهن وقت گذرندو ويو، تنهن شين جي
 ڪلياڻ واسطي هنن کي لندا پوءِ وڏا شاستر پائڻ پڙهيندا هئا،
 جڏهن ڪي ساوڪتاولي، ويچار چنڊوڙدي، ويراڳ، شڪ ۽ ويچار
 ساگر، ويچار ساگر جي پڙهڻ کان پوءِ اڀديش ڏيندا هئا. اڀديش
 ٽالپو، گيتا، وسشت، اپنشد، ترهم سولر وغيره ٻڌائيندا هئا،
 ڪڏا گهڻو ڪري وسشت جي هلندي هئي. اڃان سواءِ ٻيا به
 شاستر ڪو جڳاسو کڻي ايندو هو ته اهي به سمجهائيندا هئا.
 سنڌي هندي ۽ اڙدو شاستر موقع آهر ويچارڻ ۾ ايندا هئا.
 پڙهين ڏينهي ۾ ڏلو ويو ته دل ڏاڍي درياھ هئڻ ۽ ٿوري
 شمو ۽ گڻ ڪنهن جو ڏسندا هئا ته اڀديش جي ڪرپا ڪندا هئا
 ۽ چولدا هئا ته هن ڪنن زماي ۾ اڳئين ڏينهن جون ٽڪيئون
 ڪمڙ سڀي سگهندو. هڪ دفعي ائين به چيائون ته اسان هڪ
 ٽڪيئون سم ورتو پائڻ ۾ ڏاهون سي بهان کان ٻاهر آهن.
 اسين بهنجن شين کي اهڙين ٽڪيئن ۽ ڏاڙهن کان پڇائينداسين
 مولڪي ڪنهن هڪ پوڳي، لمعي، ڏولي، پراڻا، ٻڌاسڻ ڪر
 ۽ انهن جو بهان لکايو. سري ستڪورن وقت اهو بهان به پڙه
 ۽ پراڻا وغيره ڪري ڏيکاريم. فرمايائون ته اهڙن ڏاڙهن
 مطلب ڪهڙو، حڏهن اسين توهان کي سولي ۽ سهج امولي
 سکر جو رستو ڏيکاريون. ڪهاڻون به ائين. مڻهن احوال
 پڙهندڙ سمجهي سگهندا ته سم پرش پائڻ الهي ڪمال حا
 رڪا جڳاسو ٽڪيئڻ وٺڻ لاءِ تيار نه آهن.
 هڪ دفعي هڪ غريب وڏو ٿي ڪنهن لهڻدار ڪ
 ي هڪي جهوڙي مان ٿي ڪڍايو. به لندا ٻار هئس.
 ن پڙهي وقت گذاريندي هئي. صاحبن جي شرڻ آئي ته

گل ڀارءَون

اوم جي اڀاسنا

”ڇل ٿل مڙيل پوري سوامي سرڄن هار
الڪ پالڪ هو پوريا لالڪ اڪ اڪار“ (گراٺ صاحب)
ويدالڪ شاسترن پر گهڻو ڪري پهريائين اڻوڻند لکندا
آهن. انهن مان هڪڙو آهي ته سڀ شاسترن جي پڙهڻ جو ڪو
حقدار آهي. اهڙي جڳياسوءَ جا لڇڻ وويڪ ويراڳ ششمپتي
۽ مموڪشيتا ليکيا ويا آهن. هن زماني پر گهڻا اهڙا جڳياسو لپندا،
جي ساڌسن سمجه ٿي سگهون جي شرن ولي اوهن وديا
حاصل ڪن؟

وويڪ چئجي ٿو سڀ ۽ اسف جي ڀمڊ ڄاڻڻ واري شڪتيءَ
کي. ويراڳ به ٿڌهن ڀڪو ۽ سڄو ٿمندو جڏهن سڀ رستوءَ جي
اڪت آند ۽ درشيه جي لقلي ۽ وقتي سڪه جي پيمت ڪري
سگهبي. دڪ سڪه پر هڪ ورلي وارو رهڻ به ڪا سولي ڳالهه
نه آهي. اتي چاهئا ڀرم سڪه جي هن دنيا جي امت پروريءَ
واري ڪال پر به ڏکي ڳالهه آهي.

”جيتر لالو ڪٿي لڪ ٿيتر ڪرهه وڃي اجهامي“

جيتر هن زماني پر ماڻهو جڳياسوءَ جي حقداري لاءِ ڪوشش
ڪري، ايترو گهڻو وقت هن جو ويندو؟ سري سگهون جو چوڻ
هو ته هن ڪلچر پر شش کي سگهون پر وشواس ۽ شپ پاوا
سان گڏ شيوا جو الڪ هوندو ته آهستي آهستي ڪٿوان ٿي،

بڪم روپ ٻهڙا ياد ڪرو ٿي ٿر آڻا سڄي الپ شالتي ذبوره
 لڳام سڪم شاشو ٿر لڳام شام (شولي)

ذيرج وان پوڻ اٽڪ آڻڻ جو حقدار آهن. هو پاڻي سڀ
 کي ڏين ٿا.

ولڪ رڻي، بي ولڪ ٿي سڃا، لاهه الهيءَ ۾ لهند ٿين. (سچل)

صورت جو وقت هڪ الي لائين ڏس. لڳام

اڪيون ڪنن زبان هيءَ. وچان ڪنن وچن

ٺپ ٺپ لائي ٿو ٻا آهي. ٿوريءَ منجهه ٺپن

پاڻي جي پاڪائي سان. پاڻي پاڪ ٿين

الهي پهر اڃ ۾ عاشق ڪم ڏهن

سالڪ سمجهائن، مانن سان ماڻهن کي. (سچل)

حرص جي ڏي هڪ ٿا موه سڪ ۾ ڏهن سدائي (مولاوام)

باهر سا سهڻي، سائو پڻ سولي

آهي لڳوئي ڪپ، ڪجهه ڏي ڪاڙي. (شاهه)

”آمنوا آمان ٿي“ پنهن جي اندر پنهنجي آڻا سان

واهي. (گيتا)

ڪر. اسان سڀني ۾ هڪ ئي آلم وستر آهي. ٻئي جي گڏ يا اوڳا جي اسان کي خبر ناهي، جيڪڏهن اسانجو هٿ واري مل ۽ صاف هوندو. جيڪڏهن پاڻ ئي هونداسين ڪپ ۾ پريل نه ڪهڙو حق آهي اسان کي ٻين کي ڪپ لڳائڻ جو. ڪنهن سڀني جو چوڻ آهي ته

”دليا آهي اسانجو عڪس“.

هوندو اسانجو اندر اوترو ته ٻئي ۾ ڪن پوترا ڏسي. مٿين ليک مان هيٺيون ڳالهون ثابت ٿين ٿيون ته:-

- (۱) پاڻ کي ڄاڻڻ سولي ڳالهه آهي پر ٻئي کي ڄاڻڻ ڏکي.
- (۲) جي اسانجو من دشمن ڏي ڊوڙي ٿو ته سمجهجي ته منزل اڃان دور آهي.

(۳) جي اسان ۾ از خود ڏيا، سڃاڻي ۽ سهتا جا خيال ظاهر ٿين ٿا ته سمجهون ته اسين ٻر مانا جي ويجهو ٿيندا ٿا وڃون.

(۴) جيترو اسين ٻر مانا کي ويجهو ٿيندا وينداسين، اوترو ئي اسان ٻين کي به عرف، پيار ۽ همدردِيءَ سان ڏسنداسين.

(۵) گمان ۽ ڌيان جو اوس اسانجي حياتيءَ تي اثر پوڻ گهرجي. جي اهو اثر ظاهر نه آهي، ته ڪا مڙهي گهٽائي آهي. آلهي گهٽائي کي ڦواري دور ڪريون.

(۶) گمان ۾ ٻڪي ٿيڻ لاءِ سڄيءَ وستر جو روي وري ويچار ۽ ڌيان ضروري آهن.

(۷) گمان جي ٻرڪتا ٽڙهن ڄاڻجي، جڏهن اندر ٻاهر سڀ وستر کانسواءِ ڪجهه به نه ڏسون.

هاڻي ڏسون ته سڀ ٻرڻن پاڻ کي ۽ ٻين کي ڪن ٿا ڏسن. ڪن ٿا ورتل ڪن.

”ٻوليئو ٻوليئو وڃي ته“ (شرعي).

سڀ کي هڪ آتما ڄاڻن ٿا.

رهجي، اهو آهي گمالي جو مقصد. شاسترون ۾ گمان جون سبب
پومڪائون ڄاڻايل آهن. پر آهي هاڻوڪي زماني ۾ وهندڙ ۾
وهندڙن سان ڪمري قدر لاڳوئي سگهندڙن، سو سڳو پنهنجي
آزمودي مان چئي سگهندو. جن سچن سري ڪرشن، سري
رامچندو، وسنت، وياس، سکديو، دتارو، جڙوٺ جي ڄاڻايل
حوالو پڙهيو هوندو، سي چئي سگهندا ته گمالي ڪو هڪ
سالتي مان لڪيل نه آهن. ڪهڙو لڪ آيو آهي، پر تڏهن
نه ٻاهرين ورڻن جدا جدا نموني رهي ان. سري ڪرشن کي
ادڻ چيو آهي

”تو کڻ وڃا وڃا، لس توکي پڻ اڏجن“

مايا ۽ سندس وهندڙن کي سان ٿئي ٿو، جن نه آيا
انهن کي کان معي يا پري آهي تن گماليءَ کي ئي کڻ جهن لڏا.
ڪٿي ايندڙ ۾ ڇوڻ آهي نه

”مايا کان پري مهنت آهي ۽ مهنت کان پري ارش آهي.“
هتي مهنت جي معنيٰ آهي ”هڻڪرپ جي سرشتي.“
سرپر سان نه ضرور چار پنڌن ٿيندا. آهي وهندڙ ۾ نظر ايندا.
پر گمالي انهن پنڌن ۾ اهڙو ٻڌل آهي، جهڙو وهي لالڪه جي
پنڌن ۾ سڄي ٿوڙي آهي. اها ڳالهه آهونئي پرش ڄاڻي سڄاڻي
سگهندو، جهڙو هروڙو ٿوڙو. الڪريڙيءَ ۾ ٻهاڪو آهي،
”هرا هرون کي وڌين ٿا“

اسان گرهستن جو ٿور آهي نه وڏو ستول درشتيءَ سان
پن کي نه ٿوڙن. ڪجهه وهون، ڪجهه ٻڌون، ڪجهه ٻاواڪ نظر
سان وهڻي ٿوڙن پوءِ ڳڻيون کي ستونو چئون. مان نه آهيءَ
راءِ هو آهيان ”نه کڻ پئي ها ٿوڙن اوکڻ پنهنجا ٿوڙن.“
آهيءَ جي معنيٰ آهي نه آهي نه آڏو ٿي وهجي ۽ ڪڏ ۾ ڪر جي.
شد وڃاڙوان کي اندرين ساڪ ملهڻي نه هين يا هن کان پاسو

ڇو جو جڳياسو آتما جي اليڙي سڪ، ۽ سنسار جي ڪڇي ۽ وقتي سڪ، جي وچ ۾ ڀيٽ ڪري سگهندو. هيڪر سڄي سڪ جو مزدور ٿاين نه دليوي سڪ هن کي ٽچ لڳندو. اهو سڀ مدار وڪي ٿو جڳياسو جي مڪنت ۽ ستڪور جي سڪيا ۽ ڪرپا ٿي. جڏهن جڳياسو اصلي ۽ لقلي جي وچ ۾ ڦير سهجهي سگهيو، پوءِ ڪڇي ٿو آتما جي ڇڪ کان ڇٽي. جنهن هن جو اليوڙ ٻڪو ٿيندو ويندو، ٽن سنسار جون ڇڪون هن کي گهٽ ڇڪينديون ۽ ٻي پراڻي، پر اڃا ۽ اڃا ٿي وهندو ۾ ورنندو، جنهن ڪري هن جا ڇوڙ به سٺا ٿيندا ويندا ۽ هن جي ڪرائي به شپ اڀياس ۽ شپ هٽ ڪري وٺندڙ ۽ سڪدائي ٿيندي. جن جڳياسن سم ڀرشن جي آند روپ حضور ۾ فائدو ورتو هوندو، سي اها ساڪڙي سگهندا. جي رڳو اڪرن ۽ ٻاهرين لمولن ۾ اڪيل هوندا، سي ڪڇي ڳالهائڻ ۾ چتر هوندا، پر هنن جو خير ڪو اثر ٻين تي ئي سگهندو.

اڻڻڻڻ ۾ گياليءَ جي ايمان ۾ آهي ته هو ”ستت ڪام“ ۽ ”ستت شنڪلپ“ آهن. جهڙوڪ جهڙي چاهون ٿا، سوئي ڪين مليو ۽ جهڙي شنڪلپ ڪن ٿا، ائين ٿئي ٿو، ٽڏهن به هو انهن طاقتن کي ڪم لاءِ آڻين. هڪ اهڙي سڄي ڀرڻ کي قيد ۾ داخل ڪيو ويو. هنڌي شين ۾ هڪ وزير هو، جو پنهنجي مرشد جي قيد ٿيڻ جو ٻڌي کيس جيل ۾ ڏسڻ ويو ۽ مرشد کي عرض ڪيائين ته مون سان ٻاهر اچو. مرشد ڏيکاريس ته مولڪي دنيا کي اٿي ڪرڻ جي طاقت آهي ۽ پر مان ايشوري حڪم کي آڏو نه ايندس. جيل ۾ يا ٻاهر مان ان سڄي ذات ۾ ڪم آهيان. مولڪي ٻئي ڳالههون ساڳيون آهن. مير و ڪپڙو صاف سان صاف ٿيندو ۽ بيماري دوا سان لهندي. دڪ سڪ ڇو واجب جتن ڪجي. پر اهو ۾ جهڙي ٻڌي اچي، ان تي شاڪر

لڳاتار، ڪنهن کي اڀر سمجهان. جي مان سوڌي رهس رهس ۽ ڪنهن کي طالب آهي جو ڪو مرن تي ڪڪ نه اچي سگهي. سري ستڪورن اها ڳالهه ٻڌي ڪرڻ لاءِ حائر طائي مان هڪ ڳالهه ٻڌائي.

هڪ دفع حائر طائي اهڙي ملڪ ۾ پهتو جتي زور وارا جادوگر هئا. حائر طائي ”اسر اعظم“ سان پنهنجي چوڌاري ڪوٺ ٻڌو. جادوگرن مٿس منهن، ٻاهر، نالڪن وغيره ڇڏي وسڪارو ڪيو. پر جا جا خوفناڪ شي حائر ڏي پئي اچي سا قلعي کي لڳي موٽي پئي وڃي. اهڙي طرح هڪو اهر گهالي پنهنجي اهر ۾ هڪو آهي تنهن کي اهر نه ٿو ڏو. جي کيس اهر نه ٿو ڏو ڇو نه بي خوف ٿي رهيو. چوڻي جي مال ۾ اڪ وڃي، جڏهن اسرائيل سندس لاءِ اڳي بندوبست ڪيو آهي. اهر ڄاڻو نه آهي نه ماءُ جي نئن ۾ ڪو ٿئي ٿو. گهالي نه لفظ ڄاڻو اوستا ۾ گمان ۽ ڏيان جي مدد سان پاڻ کي ماڻا جي نندن کان بچائي ٿو، پر سٺي دهليءَ تي وڏي وڏي هلي سان هڪ سڀني نه سڃاڻي وارا ۽ سڪڙائي نئن ٿا. جيئن ڄاڻو ۾ ڏسئي پنهنجو ٻاهران وڃي ڏيکاري ٿي، نئن سون ۾ پنهنجي من جو سڄو وڃي ظاهر ٿئي ٿو. (پرمان)

ڄاڻو ۾ چوڻي، سڀني ۾ سونسي اچي.

سڀني سکي ۾ ڪري آئندا اهوئي.

ٿريا سان ٿوروپ ٿي، ٿو ساڪ ڏي سوني.

اهر اهوئي، جو چئي کي چمن ڪري. (سوامي)

شاستر وڃي سان عقل کي خاطري ٿئي ٿي نه ويدانت جا مهاوڪا.

”اهر برهم اسمي“ وغيره پراڻ آهن. اهي خيال کي ٻڪي

ڪرڻ لاءِ ڏيان جي ضرورت آهي. جيئن ڏيان ڪهڙو وقت ۽

پرويءَ وڌيڪ سان اعتبار ڪيو نه سسار ۾ گهٽ ٻڌي ٿي.

سڄا ڇڏ ڏند نه ڪتابي علم آهي. ڪو عملي تجربو ٻڌاء نه
مولڪي خاطري ٿئي. عملي تجربو هوس ڪون سو ڪهرو ڳالهائي
وايس ٻيو ڪيائين. اهڙي طرح ڪيترا سڃڻ ڪڍيا اٿم جي ڪجهه
هسٽڪ پڙهي، لفظن ۾ نه وڌيون ڳالههون ڪن ٿا. پر جڏهن
هننجي رهڻي ڪهڻي ڏسجي نه عجب ٻيو لڳي.
”ڪرلوت ٻسڻن ڪي مالن ڏاڍ“

ڪي نه ڏسي وائسي لوڪن ڪي ٺڳين ٿا، ڪي وري ٻاڻڪي
به ٺڳين ٿا. اشتهور ڪر ڪيتا جي ٺڳين اڌياڻ ۾ ڪي سٺوڪ
آيل آهن جي هيءُ ڳالهه بلڪل صاف ڪري ٿا ڏيکارين.
(۱) ٻاڻڪي امر ۽ هڪ ڄاڻي، ڌيرج وان ۽ ڪيائي سمجهي به،
ڪڻن ٿو، ڌن ۽ دولت جي چاهنا رکين.

(۲) ڄڻن سڄيءَ جي نه ڄاڻڻ سان، وهمي چالدي سان پريتي
ٿئي ٿي، ٺڳن آتما جي نه ڄاڻڻ سان وهمي وشئين سان پريتي
ٿئي ٿي.

(۳) ٻاڻڪي ٻوٽو، شڏ ڪيائي ۽ سندر ٻڌي وان ڄاڻي به ڪڻن
ٿو ٻاڻڪي ڪاموان ۽ اٻوٽو ڪرين.

(۴) جنهن ڌيرج وان ٻاڻڪي آتما ڄاڻو آهي، سو ٻڌارڻن ۽ کاڌن
سان خوش ٿيو ٿئي ۽ انهن جي نه هڻڻ ۾ ڏکي ٿيو ٿئي.

(۵) جو مهاشمه پنهنجي شريز کي پئي جي شريز سمان جهلائي ٿو،
ڪڻن هن کي ڏوهه ۽ شاباس منجهائيندي.

سري ستگورن فرمايو نه جيڪا سوه ڪي اهڙي رهڻي ڪهي
جو خيال، وڃن ۽ ڪرم ڪرڻ ۾، الهه ٻهڪ ٿي قائم رهي نه
”مان ئي آهيان، مولڪان سواءِ ٻيو ڪجهه نه آهي.“ جڏهن
”مان“ ۾ ٻيو نه آهي تڏهن ”پئي“ جو خيال ايندس. پئي
جي خيال سان ڪڏ آهن لالچ لوب ۽ ٻيو. جي مان ئي آهيان نه
ڪنهن کان فائدو وٺان، ڪنهن سان وير ڪريان، ڪنهن کي

گل ڏهون

ڪيان جي پرڪ.

جڏهن سڄي سون ۽ ڪوئي سون جي پروڙ لاء سولارا
ڪوئي ڪر آئيندا آهن تن پرميلور اسانڪي ”سهن اوسنا“
ڪوئي مثل ڏي آهي، جنهن سان پنهنجي سڄيءَ حالت کي
جائي اچي موانع قدم نڪتون. پارسِي ۾ چيل آهي ته:-
”ڪردن وگشتن نرقي دارد.“

ڪرڻ ۽ چوڻ ۾ وڏو فرق آهي. هن زماني ۾ ڳالهائڻ ڪهڻو
۽ ڪرڻ ٿورو. خاص ڪري جن ٿورو ڪجهه مٿي پڙهيو آهي.
اهڙن ماڻهن جي هلس ويدانت ۽ صوفي مس تي بهودو ڪلنگ
لي آئي. ڪاليج هاسٽل ۾ جڏهن وهندو هوس تڏهن ڏلو هوم
۾ هڪ ماڻهو اسانجي سامهون ساوڪ واري ٽڪري ويهي بوڪ
ايماس ڪندو هو. ۽ سو چوڪون جي نظر ۽ اڇ وچ ۾ ڪن هن
ڏيان لڳائي سگهندو هوندو اها ڳالهه مولڪي خيال ۾ نٿي
جي. ويجهو هڪڙو بزرگ مون وٽ دان وٺڻ آيو، انهي اراڌي
سان ته پنهنجا لکيل شعر ماڻهن جي فائدي واسطي جهاپان ۽ ڪي
شعر ٽري پڌاڻن جي چڻ ته وڏو سورف ۽ ٻين شاعرن جي
ڪاٺي مرا. ڇو مالس ته سڄڻ اهڙا شعر نه اسانوت ڪهڻائي آهن.
انهيءَ ئي جواب ڏنائين ته مان ويدانت شاعرن مان واقف
آهيان، تنهن ڪري سو وڌيڪ سٺ چٽ آند آهي. ڇو مالس ته

- (۲) اکين منجهه آهين اڪهون عجهين جون
جتي ڏسان لپڻ ڀري ٿي واجهائين
مٿون ڀالڊ مهر جو هڪ لحظو نه لاهين
لڏو لڏو لڪائين درسن دود وڌن ڪي . (سوامي)
- (۳) سڀ گور صفائي ڏي دل ڊوڀڻ ڪي
الهد مورت اڀي درشت ۾ آئي
مٽي ويٺي من مون ڀالڻ چوي ٻيئي
سهجي سمائي ٻولڻ وڃي سر سير ۾ . (سوامي)
- (۴) سچ ۽ سوڌائي ڪنهن ڪر مک جي گهر ۾
ٿنهن ملي ساڌ سنگت سان ممتا مٽائي
سامي سڀائي جوت ڏسي چڪدش جي . (سوامي)



- هڪ جهڙو جو هميشه لاهي سٺو ٿيڻ ڪڻ ڇوان
(۲) ٻران ۽ ڪورم السڌيون هڪ جهڙيون ٿيڻون رهن
عقل منجهن لاه ڪو چيئن ڪڻ ڇوان مان
(۳) منولي آهي جهڙو ڌرم من ٿا ٿيڻ ڪي ڇون
آرام لاهه جنهن ڪي ٿيڻ آند وارو ڪڻ ڇوان
(۴) ٻڌي آهي ڏير واري ٿڌهن به آهي پر پرڪاش
آلما آهي آڌ ڪون شد سويهر پرڪاش
(۵) آهي آند سڪوپه جو پريچن ۽ اڃا ٿون
گمان سويهر ڪڻ ڇوان اهڙي محدود اڳاڻا
(۶) مهر مولا رام جي سان شالو وسو پايان
ماتر وهي قدر ٿي جيون جوت جڳايان

جن سڳورن کان نرمو وٺي، پنهنجي اصلي اکين سان
ڏيڍار ڪيو آهي سي ڏسو ڇا ٿا ڇون.

سواميءَ سندو ۽ سولي لولي پر آنا جي حاصل ڪرڻ پر
مٿا سلوڪ ڇها آهن جي همت ڏجن ٿا :-

- (۱) سڄڻ منجهه لهار باغور وٺو ڏورو جمان
ٻچ ٿيڻن کون پيران جن اهاڻي ڪار
ڇو ڏو وٺائڻ پئي ٿاڙ اٿي شور منجهه سهرين

(سوامي)

۱- سٺو = ٿيڻي ڪالن پر هڪ ڏس. ۲- گمان سويهر لاهن.
۳- پنڪندڙ ڇو سڳڻائي ڪڻ ٿيندي. ۴- پرڪاش جو عڪس
جهڻي ٿي، پر پنهنجو پرڪاش ڪوٺوس. ۵- سڪوپه جو آند
غفلت جو آهي.

هي سامهون نه هوندي به پريان ئي چڱي طرح سڃاڻي
سگهندو، تنهنجو ڪمال ۽ ڪي سڀ ڪجهه پوءِ مان
پيدا ٿيل معلوم ٿئي ٿو. (پوءِ ڄاڻو ته سڀ جي ڄاڻ
از خود ٿيندي.)

(۲) جئن آئين ڪالمن اچي ٻارڻ مان دوليتون اڪري ٿو، تنهن
وياهڪ وسوءَ مان ويد اڪرن ٿا: (ويد دشمن هي الڳ
مان لکت آهي.)

(۳) ”جئن سڀني ٻائون جو هڪ محل سمند آهي، تنهن سڀ علم
جو محل هرو آهي.“ (سڀ سڻڪار اٿان لکرن ٿا ۽ الهه
ئي ۽ تن ٿا ۽ الهه لاءِ ئي سڀ پُرس ڏيان لاءِ هرو
آڪاش جو ڏيان اکر سمجهن ٿا.)

(۴) جئن لوڻ پاڻيءَ ۾ وجهيو ته ٻارڻ کان پوءِ وري ان کي پاڻيءَ
مان ڪڍي نه سگهيو، اهڙي طرح سڌاڻي ۾ گر ٿيل به الله
ڪمان ۾ گر ٿئي ٿو.

(۵) ”هڏهن بهائي ويئي ته ڄاڻڻ واري کي جا سان ڄاڻي.“
”نه هر نه لهر، دفتري گر.“ الهه مان سمجهڻ ڪي نه
اڳيان يا دولتي جي لاس ٿي ٿيڻ ۽ لهرون سمند سان
ملي هڪ ٻين ٿيون. الهه ئي سڀ ڪوڙو لالڪ صاحب هي
سڀ جي ڳالهه ياد اچي ٿي. هڪ دفعي ڪڏهن شش جي
گهر وڃڻ ٿي. گهر ۾ پڪو پئي پيو ۽ مٿا مٿا جو آواز پئي.
آيو. اهو ٻڌي، چيائون:—

”ڪڙن مٿا ڏي ڪڙن مٿا.“

۽ وري جواب نه ڏنائون ته—

”بني صورت ٻاڏ، اهنڪار، لهن مٿا جو پوڻهار.“

ڪٿ ڪٿا جي ۲ اڌيا ۾ اڪيچار شلوڪ آهن جي آلهه

کان پوءِ ڏسجي ٿو ته ان جي ڏسڻ سان سڳو معلوم ٿئي ٿو. اهو سڳو هن جي ساندھ وٽ سان معلوم ٿئي ٿو. انهيءَ مان اهو ٿئي ٿو ته وڏي ۽ مڙهي. گهڻي وقت ڪاپوءِ آيل دوست گڏجي ٿو ته ڪجهه وقت ورتي اندر وڃي ۽ آلما اهو ڪري سڳو معلوم ڪري ٿو. انهيءَ اندر سڳو ڪي، غلط فهمي ڪري ٻاهران آيل سڳو سمجهجي ٿو.

ڪنهن وقت ڪو سڳو پُرش ۽ سندس شش سارين جي پوک مان ٿي لنگهيا. هاريءَ سنڀا سلا هڪ هنڌان ڪڍي پئي هنڌ ٿي لنگيا. سڳو پُرش شش کي انهيءَ ئي سمجهائي ڏئي ته ”هتان ڪٿي هٿ رک.“ يعني ورتي ڏيئا جي ٻاهرين ڇيڙن سان ڪٿي، اندر آلما آڪار ڪر ته سڳو سڳو پائين. ”پڪندڙ ورتي دڪ جو ڪارڻ آهي. اتر آڪار ڌڄ واري ورتي سڳو جو ڪارڻ آهي.“ شاھ چيو آهي:-

”هتان ڪٿي هٿ. جن رکيو سي: رسون،

ساجن سولھ سرح. وڪائي ويجهو گھڙو“

جي آلما منهنجي اندر آهي ته پڻ جي اندر ۽ هر هنڌ هرجاءِ نه هي. اها ڳالهه سمجهائڻ لاءِ يادو لکيم مٿي ڪي وڌيڪ هن بيت سڳو ڏئي ته ”سڳو شيون الجرو لار ڪن ٿيون جيڪو پڻي شمن ڪي آلما کان جدا سمجهي ٿو.“ مٿن چوڻ مان سڳو وڌيڪ خاطري ٿئي ڪي نه جيڪي به اندر ٻاهر لور ڏاڍو آهي سو پنهنجي آلما کان لارو نه آهي. مٿن چوڻ جو آهي پائي پري.“ سان مطلب آهي ته ”لام روپ“ سان. سي چئي پوءِ مٿي ڪي سمجهائڻ لاءِ يادو لکيم هيٺيان پنج مثال ٻڌايا.

(١) جي ڪنهن پنهنجي روبرو رکيل ڍولڪ، سنڪ ۽ ٻين مان اوڙي مهل لڪندڙ آواز ٻڌا هوندا سو آهي آواز انهن ٻاجن

نه ” نه. هن سوال جواب ۾ انهن ڏسڻ ۾ ايندو ته مٿئين
 سڃي سڳ جو طالبو شئي ۽ نه دلروي مال جي. هن زماني جون
 استريون چوڻه جوڪر ٿا وڃي، مٿيون، ميران، مدالسا، بوڪ
 وسخت وادين لڏا ۽ چوڙالا جون ڪٿائون ٿيون ۽ هندستان جي
 سيمتا ۾ ٿورو آهن. پاڻي ۽ ٻيو ڪن ۽ اولاد ۽ پٽيءَ جون به
 سڪڙائي ٿين. مٿي چيو ته بهارا پتي مولڪي اهڙي شيءِ جي
 طلب آهي جا مولڪي امر ڪري. ٿوهن سرور ڪه ضرور ڄاڻندا
 هوندا. ڪر ٻا ڪري مولڪي به ان مان وائڻ ڪريو. پاڻو لڪه
 اهو ٻڌي ڪس ڪهان سمجهائڻ شروع ڪيو ۽ چيو ته ” پتي اهي
 لاءِ بهارو نه آهي ته هو پتي آهي پر اهي لاءِ نه هن ڪي
 آيا چاهي ٿي.“

هن دل ۾ به انهن ڏسڻ ۾ اچيو ته جڏهن ماڻهو پنهنجي
 سمجهڻي جو سڪڙائي ٿئي ٿو تڏهن ڪس به ان مان سڳ ملي
 ٿو. ” مٿا ٿيو نه ٿيو ٿي.“ ” ڏوٽ ٿي بهارو ٿي ٿي“
 جڏهن پاڻي سڳ ڏئي ٿي.“

اهيءَ ڪري ” پاڻ“ ۽ ” سڳ“ جي معنيٰ چڱي طرح
 سمجهڻ ڪبي. اهو ” پاڻ“ هي به نه آهي، هي من نه آهي، پر
 هن دنيا ڪي ستا ڏيندڙ واپڪو ورتو آهي.

” بهي ڪان پاڻ ۾ ڪم روح وهاڻ“

مٿين شاهه جي به ڪان پاڻ جي اهائي معنيٰ لکي ٿي.
 اهو ” پاڻ“ ٿو ڏن ٿو آهي. اهي ٿو ڏا جڏهن لاهيا ته پاڻ
 ڏسو. ٿو ڏا تڏهن اهو ڪان پاڻي وٺي اتر ڪه لهندي ۽
 وٺن ۾ ٻاهر ڪه نه لهندي. اسن سڳي انهن لا سمجهڻون نه
 ٿيون وٺون اسان جون سڳ ڏا آهن. پر انهن نه آهي.
 ڪه اسان کان ٻاهر نه آهي. وٺي ٿو ٿو ٿو ٿو ٿو ٿو
 آهي. ” جڏهن ڪنهن دوست يا عزيز کي ڪهڙي وقت

(۳) پر مارڻڪ شاسترن جي پڙهڻ ۽ سمجهڻ ۾ سٺ پوڻ ۽ وڌڻ جي مدد جي گهرج آهي. وڌڻ ماڻهن کي به ٻارن کي هروڀرو پنهنجي منهن ڇڏڻ نه کپي. ننڍي هوندي جا پيل سٺا ڪڙا، عادتون ۽ ويچار وڏي هوندي تاءِ ڏاڍو فائدو ڏين ٿا.

(۴) ڪن، ٽڪائي، مڙهيءَ، مسجدن وارن گاديرون جي به رهڻي ڪهڻي هروڀرو تحسين جوڳي نه آهي جو عام ماڻهن ۽ ننڍي ٺهيءَ وارن لاءِ مثال ٿين. تنهن ڪري - ننڍن لاءِ سٺي ڳالهه ٿيندي ته سٺين سنسٽائن ڏي لاڙو رکڻ.

(۵) سٺ شاسترن مان ماڻهو فائدو ٿڌهن وٺندو جڏهن پڙهڻ، ڪڙهڻ ۽ ٽرڻ ٿئي هوندا ۽ هلڪ به ويراڳ وريڪ واري هوندي.

جڏهن راجا جنڪ اشوروڪر اڳيان ويندي ڪئي ته ”ڪر پالڌان، آتم ڄاڻ ڪمن ٿيندي“ ته جواب ڏنائونس ته ”جي ڪتي چاهين ته دشمن کي وڪ والگر ڇڏ. ڪما، سڃائي، ديا ڪي پيروي ڪر ۽ رضا ئي راضي ٿي رهڻ سک.“ جڏهن اهڙي طرح ٻن روپي ڪيم ٿياڙ ڪيو ٿڌهن سٺ سنگ روپي ٻچ ڦل ڏيندو. جڏهن مئٽريه يا گولڪيه جي استري دايوي ٻڌائڻ کان منهن ورتو ٿڌهن رشيءَ هنڪي آتم برهم وديا جو دان ڏنو. رشي گولڪيه هڪ مشهور گيالي راجا جنڪ جي ڏينهن ۾ هو. هن جي به استريون مئٽريه ۽ ڪائيايني نالي سان هيون. جڏهن گرهست شرم ڇڏڻ ۽ سنياس آشرم اختيار ڪرڻ جو ٻڪو ارادو ڪيائين ٿڌهن پنهي کي چيائ ته مان هن آشرم کان اوچي آشرم ۾ وڃڻ واهيان ٿو. اچو ته پنهنجي ملڪيت توهان ٻن ۾ ورهايان. مئٽريه جواب ڏنو ته ڪر پالڌان مولڪي ٻڌايو ته هنن ٻڌائڻ جي ملڪ ڪري آتم ٿينديس؟ رشيءَ الهيءَ جي جواب ۾ چيس

گل نائون

آتما جي جان ۽ ان لاء ساڌن.

دل ۾ سڳڻن کي چاهيا ٿي ٿي ٿي مان سڳي ٿڌاوان.
 پر الهي سک حاصل ڪرڻ لاء جا ڪريان انا سر ڪپڻ کي ڪاله
 آهي. ٻن کي ڪجهه ڪندو ڏسڻ ٿا ۽ پاڻ به ائين ڪرڻ چاهون
 ٿا. اهو ويچار ڪرڻ ٿا ڪن ته جيڪي ٻن کي ڪندو ڏسون
 ٿا سو ٻيو حقيقي سک ڏيندو ڪن ٿا.

(۱) الهي لاء ڪنهن جي پٺيان هلڻ کان اڳ اهو ضروري مرضي
 آهي ته ويچارون ته هن ڪي هن لمبائي هلڻ مان ٿاڻو
 ٿيندو يا نقصان.

(۲) الهي ويچار ڪرڻ ۾ اسان کي سڀ شاعرن ۽ سڀ پوڄن جي
 وچن مان مدد وٺڻ ڪوئي. ويچار ۽ سمجه سان ڳالهائڻ ۽
 هلڻ هلڻ ۾ اندر جو سڄو ٿيندو. اسانجي روشن منهن
 وڌي ٿي ٿي ۽ ڪو به ڪري پنهيا اٿر واپس ۽ آزمودا
 آڻيندڙن ۽ ٻن سڀ شاعرن ۾ ظاهر ڪيا آهن. اسانجي
 سنڌي ته پاڻ ۾ آهي جو اسان وٽ سوليءَ سنڌي ۾ ڪهڙو
 خزانو آهي. اهو جي هڪ ڪريون ۽ چڱي طرح ڪم آڻيون
 ته هوند اسانجي دڪ وڌي ٿي آڇ ٿي وڃي. الهي لاء
 ضروري آهي ته سٺن شاعرن ۽ سڀ پوڄن جي وچن مان
 ڪهڙي ڪون.

ڪري ۽ سڀ ۾ هڪ ڏسي ڏيرج سان وڇڙ ٿي لڳا. اسان هندستانين لاءِ هٿڙا سڃا آڙ مودا، سڀ شاسترن ۾ ٻار سڏ آهن. سڀ ٻارن جا مثال به اڳيان آهن. ڇو ته مک ڏوشتي ڇڏي، ڪٿ ڏوشتي وڪون پنهنجو ۽ ٻين جو ڪلياڻ ڪريون.

جو ڳڻن سنڌيءَ جو ٿي وڃن بي سر ڪاهي

سندرو ٻڌي سچ جو سالڪا ساهه لاهي

ٻرھ جو ٻادل ٻري ويندا ورسائي

منهن مولن ٻائي ويٺو مولو مڃي ٻين سان. (مولارام)



همٿ سنسار کي جدا جدا ڀيڻ سان چئن نه ڪارڻ ڪاريءَ،
مالڪ ملڪيت، ڪرو شش، پيءُ پٽ والڳر ڏسي ٿو،
اهڙي آئو ڪرو وڪشٽا هونديءَ کي مان لمسڪار ڪريان ٿو.“
”ديوي درگا، مهر جي پندارڻ، مان ٺهنجو ٺڏهن ٿو خيال
ڪريان جڏهن دڪي ٿيان ٿو. منهنجي خود مطلبيءَ تي رنج
ٿي ٿو. ٻارن کي جڏهن بک ۽ آڇ لڳي ٿي ٺڏهن پنهنجي
ماتا کي ياد ڪن ٿا.“

”مان پريٽ جـو پنهنجي آهائڻهار ديـو جي روشنيءَ جو
خيال ڪريان ٿو، جنهن جي وسيلي منهنجو من ڇڏ آئند
کي ڏسي ٿو.“ ”رام ٺهنجي چرلن جي رڃ جي مهر ڪري
پٿر ۾ ۱۰ چاڻ ٿي ٿي، ڪهڙو عجب ٿيندو جي ماڻهو
ٺهنجي چرلن جي شيوا ڪري چيئن ٿيندو.“
(۳) اوم جي ”امرا“ روم سان لڳل برهم جي آهاسنا چئي
وڃي ٿي. هي اوم جي آهاسنا ۾ ڏيکاري ويئي آهي.

v- سوال- آئو يوگ جا انگ ڪهڙا آهن؟

جواب- هيءُ گلاب چمن ۾ هملنءَ طرح ڏل آهي:-

آئو يوگ، يه پهلِي پاء	ڪُليہ مايا يه برهم لڪاء
آئو يوگ، يه لشي ڌار	پرت سدا يه برهم لهار (وولي)
آئو يوگ، پچالو سوء	سرب برهم ٺڌيا سن هوء
پراڻيام يوگ، يه چمن	ايڙا پنگلا سشمن لين
ايڙا پنگلا سشمن	گورم ٽس سڀي ويچار
يوگ پتارت جان يه	روڪت پون گنوار
پرتيهار يوگ، يه پاء	برهم منهن سڀ جڳت گهٽاء
يه ڌار ٿا يوگ ويچاري	سڀ برهم ڌار ٿا ڌاري.
ڌيان يوگ، يه انسي نالي	جڳ سنپورڻ برهم ڌيالي
چوڪ سماڌي انسي هوء	سوهن سڀي برهم بگوء.

آهڻون، جهيڪي ڪلا يا وڏائي، مان يا ايمان، ڏک يا سک،
 بک يا نه ڏو آهڻي ڪون. اسانکي پراڻو ڀڳتي چڻ
 والڪر وهڻار پر هلائي ٿي. پوءِ ڇا جي لاءِ ڪيئن جو
 آسرو وٺون ۽ ڪيئن ٿي ڀاڙيون. جهيڪڙهن ماڻهو دنيا
 کي خوش ڪرڻ پدران پنهنجي وڌيڪ کي خوش ڪن
 نه هوند سولا ٿي پون. جڏهن دنيا ڏکي ٿي تڏهن
 پوءِ مشهور ٿو پنهنجو ڪري. سچو وهڻار، سچي ڄاڻ، سچو
 ڏيان، جهيڪاسوءَ لاءِ ضروري آهن.

(۲) سڄا سرهر جي ڀڳتي يا اومڪار جي اڻو سرهر
 ڪري ڀڳتي ٿي.

رشي مٺي ۽ ساڌ سڀ چيائون ايڪ اولڪار
 ايتا بند سرهاڻ ٿي آلهيءَ جي آڏو
 هي پنهنجو آهڻ پرين نه ڏر سان وڪ ٻار
 نه ملڻي سک ايتار مولو محبت پر چوي. (مولادار)
 سري شڪر آچار، پنهنجي ستونن پر شو، وشو، درگا،
 ڊڪهيا مولي، ڪروند، مرادي، پو شولر، رام جي آستتي
 ڪئي آهي. آسترو شروع اولادن هي وڏائيءَ سان ٿين
 ٿا. پر ٻڌائيءَ پر پهر جي وانگاڻ ڪن ٿا. ڪن آسترون
 جي معنيٰ شمع ڏيکاري وڃي ٿي.

”مان ڀڳتيءَ سان آستتي ڪريان ٿو ويهڪ وشوءَ جي،
 جو پاڻ الادي هوندي به سسار جي پنداش جو ڪارڻ
 آهي. هن وشوءَ پر سسار جو چڪر ٽريو ۽ هن وشوءَ
 کي ٿي جائڻ سان سسار جو چڪر ٽاس ٿئي ٿو. اهڙي
 هريءَ، سسار جي الڌاري کي ٽاس ڪرڻ واري جي
 مان آستتي ڪريان ٿو.“

”جو اکر پرش آهي، جو سڀني ۽ جاگروءَ پر ماڻا جي اکر

همٿ سنسار کي جدا جدا ٻيڏن سان چٽڻ نه ڪارڻ ڪاري،
مالڪ ملڪيت، گرو شش، ٻيءَ پٽ والڪر ڏسي ٿو،
اهڙي اُٺر گرو وڪشٽا هورئيءَ کي مان لمسڪار ڪريان ٿو.“
” ڏيوي درگا، مهر جي پندارڻ، مان ٽهنجو ٽڏهن ٿو خيال
ڪريان جڏهن ڏکي ٿيان ٿو. منهنجي خود مطلبيءَ تي رنج
نه ٿي. ٻارن کي جڏهن بک ۽ آڇ لڳي ٿي ٽڏهن پنهنجي
ماتا کي ياد ڪن ٿا.“

” مان پريام جي و پنهنجي آهائڻهار ڏيئو جي روشنيءَ جو
خيال ڪريان ٿو، جنهن جي وسيلي منهنجو من ڇڏ آند
کي ڏسي.“ ” رار ٽهنجي چرلن جي رڃ جي مهر ڪري
پٿر ۾ به ڄاڻ ٿئي ٿي، ڪهڙو عجب ٿيندو جي ماڻهو
ٽهنجي چرلن جي شيوا ڪري چمتن ٿيندو.“
(۳) اوم جي ” امانرا ” روپ سان لرڪڻ برهم جي آهاسنا چئي
وڃي ٿي. هي اوم جي آهاسنا ۾ ڏيکاري ويئي آهي.

v- سوال- اُٺر يوگ جا انگ ڪهڙا آهن؟

جواب- هيءُ ڪلاپ چمن ۾ هنمنءَ طرح ڏنل آهي:-

تير يوگ، يه پهلې ٻاء	ڪليم مايا يه، برهم لڪاء
ليم يوگ يه لشچي ڌار	پرٿ سڌا يه، برهم بهار (ورلي)
آسٽ يوگ پڇالو سوء	سرب برهم ٽڏيا سن هوء
پراطيام يوگ يه چمن	ايترا ٻنگلا سشمن ٽمن
ايترا ٻنگلا سشمن	ٽوم ٽس سڀي ويچار
يوگ پٿارت جان يه	روڪت پون گنوار
پرتيهار يوگ يه ٻاء	برهم منهن سڀ جڳت گهٽاء
يه ڌار لا يوگ ويچاري	سڀ برهم ڌار لا ڌاري.
ڌيان يوگ يه انسي ٺالي	جڳ سنپورڻ برهم ڌيالي
جوڳ سماڌي انسي هوء	سوهن سروي برهم بگوء.

آهون، جهنگي ڪلا يا وڏائي، مان يا ايمان، ذڪ يا سک،
 بک يا دؤ آهجي ڪول. اسان کي پراڻو ڀڳتي چڻن
 وانگر وهندو ٻر هلائي ٿي. اوه جا جي لاءِ ڪنهن جو
 آسرو ولون ۽ ڪنهن ئي لاڏيئون. جهنگڙهن ماڻهو دلها
 کي خوش ڪرڻ پدران پنهنجي وڌيڪ کي خوش ڪن
 نه هوند. سولا ٿي پون. جڏهن دلها ذڪي ٿي لڏهن
 پر مشورو ٿو پنهنجو ڪري. سچو وهندو، سچي جان، سچو
 زبان، جهنگسوءَ لاءِ ضروري آهن.

(۲) سڳو برهم جي ڀڪتي يا اومڪار جي اهر برهم
 ڪري ڀڪتي!-

وشي مئي ۽ ساڌ سڀ جهانون اڀڪ اولڪاڙ
 پنهان بند لڙهان ٿي آلهي جي آڌار
 جي منهنجو آهين پرين نه دم سان دڪ ڀار
 نه ملهئي سک اڀار مولو محبت ۾ چوي. (مولادار)
 سري شنگر آچار، پنهنجي ستونن ۾ شو، وشو، دوتا،
 دڪشا مولي، گولڊ، مروي، پو شولم، رام جي استي
 ڪئي آهي. اُستون شروع اولاون جي وڏائي سان ٿن
 لا. پر اڇاڙي ۾ برهم جي واڻاڻ ڪن لا. ڪن اُستون
 جي معنيٰ همڪ ڏيکاري وڃي ٿي.

”مان ڀڳتيءَ سان اُستي ڪريان ٿو ويهڪ وشو، جي،
 جو پاڻ انادي هوندي به سار جي پنداش جو ڪارڻ
 آهي. هن وشو ۾ سار جو چڪر ٿريو ۽ هن وشو
 کي ٿي جالڻ سان سار جو چڪر ٿاس ٿي ٿو. اهڙي
 هريءَ، سار جي انادي کي ٿاس ڪرڻ واري جي
 مان اُستي ڪريان ٿو.“

”جو اهر برهم آهي، جو سڀني ۽ جاگرت ۾ مايا جي اثر

ٿڻ ٿڻ منجهس پيا به ڏيوي سمجھدا جا ڪٿا ايندا ويندا
۽ سڄي مارڪ جو اڌ ڪاري ٿيندو.

(۲) اڙيسواءِ سڄي ستڪور جي ٽن من ڏن سان ۽ ٻيائي رحمت
ٿي شيو ڪرڻ گھر جي .

۶- سوال - پڳتي ۾ ڪهڙو آدرش رکون ؟

جواب - پڳتي ٽن قسمن جي آهي (۱) ساڪار (۲) سڪڻ برهم
(۳) لوڪڻ برهم جي .

ساڪار پڳتي جا گھڻا مثال آهن جيئن ته :-

ميران ، ڪبير ، نلسيداس ، سورڊاس ، چيئن ناميارا پڳت
ٿي گذريا آهن . هنن جي حياتيءَ تي ڪتاب ملن ٿا ۽
هنن جا پڇن مشهور آهن . سري گورو نالڪ ڪيترن
هنڌ پڳتيءَ جو دستار سان ورتل ڪيو آهي . سري گرو
ارجن پنهنجي پتا ۽ گرو لاءِ هزارن ڏي شيد مالجهه
محلي ۾ ڪيترن نه پر ٻين ڏيکارو آهي . ڪيترن سم پرشن
پنهنجي ستڪورن لاءِ تمام گھڻي اڪير ظاهر ڪئي آهي ،
صوفي مس ۾ به ڪيترا اوچا مثال ٿيندا . اهڙن ڪتابن
ويچارڻ سان گھڻي خبر پوندي .

پڳتي ڪري پنهنجي اشت جي ڪٿن جو اڌ ڪاري ٿجي ٿو .
انهن ڏن ۾ آهي ته ” جهڙو خيال ڪندين اهڙو ٿيندين “ .
جهڙن اڇن آدرشن سان اشت جو ڏيان رکيو اٿس
سڪ پائبو . جي ستڪورن وٽ وڃو ڏيوي سڪ لاءِ ته
اهو ٿيو هيرا وچائي ڪوڙ خريد ڪرڻ . سري ستڪورن
کي ڪنهن چيو ته توهين ٿا پنهنجن شين کي اڀيد پڳتي
ڏسيو ته توهان کي ڪير پڇندو . جواب ڏنائون ته پنهنجي
پوڄائڻ لاءِ ڇو هنن کي پڳايون . اسين هنن کي سڄي راهه
جيڪا انهن ڏسي آهي سا ٻڌائينداسين . اسين اها شيءِ

ڪهر جي . سٺي ۽ سچي ۽ ذهني ڪري . سوار لي دوست
۽ عزيز ڪلا ڪن نه پلي ڪن . ” ڪجهان سي نور ، سالي
سچا ڪمان ” . جنهن آخر کي اڏو هي ڪا ڪا ، تنهن
سچي ماڻهو کي ڪو به نقصان نهو پهچائي سگهي .

۱. سوال - هن زماني ۾ خرچ وڌي ويا آهن ، ڏينهنون گهٽيون
وڌي ويون آهن . پگهارن مان ڪٿي ئي پورب پئي .
هي ڪٿي ڪنهن کي مدد ڪئي - من ۽ الهي بدلي
ڪجهه دولتون من ۽ الهي ۾ ڪهڙو ڏوهه ؟

جواب - اسين ماڻهو پئي جو متل ڏسي ، پنهنجي ڪتيا چيو
ساڙيون ؟ پئي جا پست جا وڳا ڏسي پنهنجي سادگي جو
جڏيون ؟ شاهوڪار پاء سان چو پست ڪريون ؟ تنهن
کان اسين پنهنجي وقت آخر خرچ ڇو نه ورتون . منهنجو
آزموڻو آهي ته ايترو اسان کي وقت ئي ڪم ۾ جڏيندو .
سري ستورو اسان کي چو لدا هوا ” هو آهي آوي صاحب
کي ڪر مالي ، ڪو هوڊي دل درويش ” . پنهنجا
چڱا دستا کليل رکيا ته انهن دستن تان اسان کي پراڻو
پهچندي . جي اهي بند رکيا ته ڪنهن دستن تان پهچندي .
ڪنهن صاحب به چو آهي :-

” سڀني آوي دود پراڻو ، مالڪ لاهو پالي ،

رڪڙ لاهو سو رڪڙ پراڻو ڪهي ڪنهن سوالي ”

۲. سوال - شيرا ڪهڙي چڱي ؟

جواب - (۱) جا سچي ۽ دل سان ديڪان ديڪي ۽ اهڙي ملڪ
جي آزادي کانسواءِ ڪجهه . سوامي رات گهر ڏيکارو
آهي ، نه شيرا هر دائره وڌندڙ ڪهي ، پهرين پنهنجي ،
پوءِ پنهنجي ڪتب خاني ، پوءِ پنهنجي شهر جي ، پوءِ
پنهنجي پرڳڻي جي ، پوءِ پنهنجي ملڪ جي ، پوءِ ساري
دنيا جي . جڳهه سو جڳهه جنهن شيرا جو دائره وڌائيندو

صديءَ ۾ جان". واجبي گهرجون چو نه وڃن، جو وريڪ هيٺ لسي الذڪار جي سمنڊ ۾ گم ٿي. ڪنهن سبب شاستر ۾ آهي "اڌورم ايٺا اڌائي نواب ٿيو پورائي پشيماني ٿيو، سپننام جا ٻئي سمولستو". معنيٰ نه کون ڪمن ڪرڻ سان ماڻهو وڌي ٿو، من مراد حاصل ڪري ٿو، پنهنجن دشمنن تي فتح پائي ٿو، پر پڇاڙي ۾ هو پاڻ کون لاس ٿئي ٿو.

- سوال - هن سوار ٿي دل ۾ ڪيترا سوال ٿا ۽ مدد لاءِ عرض ڪن ٿا، هنن کي مدد ڪرڻ گهرجي يا نه؟
- جواب - وٽ آهر مدد ڪجي پر اخلاق جي برخلاف نه ۽ نه ٻئي جي حقن وڃائڻ سان.

ڪيترا ڀيرا سڄڻ زور ٿا آڻن ته هن شاگرد کي مارڪون ڏي، هنکي مٿي آڻ نه هو عالم ڪٿي، هنکي داخلا ڏي، هنکي لوڪري ڏي، هن کي ڪورٽ جي ڪيس مان ڇڏاء، هن کي ڪوڙو سرٽيفڪيٽ ڏي. اهڙن جي مدد ڪرڻ گناه آهي. اڳو چوندو ته ٻين جي ڀلائي ۾ ٿو ڪوڙ ڳالهائو يا پاسخاطري ڪئي نه آهيءَ ۾ ڪهڙو ڏوهه؟
انکي چئجي يا پڇجي ته مان حق وڃائي ٻئي کي ڏيان ته توکي اهيا ڳالهه وڻندي؟ جيڪڏهن اسين هڪڙائي ڪري "حق" کان غافل رهنداسين ته خبر ڪو ڀرمارت ۾ واڌارو ڪنداسين. اسان جا ستڪور صاحب فرمائيندا هئا ته "جيڪو وهنوار ۾ ڪوڙو سو ڀرمارت ۾ سڄو ڪٽن ٿيندو". باقي ڪنهن بکڻي کي دان ڏيڻ، بيمار کي چڱو ڀلو ڪرڻ، شاگردن کي رواجي پاڙهڻ سان گڏ هنجي اخلاقي آلٽيءَ تي ڏيان ڏيڻ، ڪنهن کي سندس ڏنڊي ۾ سڄي صلاح ۽ پيشي جي ڀلي مدد ڪرڻ

گل اڏون

آفتيءَ لاءِ ضروري ڳالهائون

- ۱- سوال. مان سج جو ڳالهائون؟ سج ٻڌڻ ڪڏهنڪي آيو وڃي؟
جواب. سج يا سٿر پرمالما جو سڙوڻ آهي. سج ڳالهائڻ سان ۽
سڄيءَ وهڻيءَ هليڻ سان، اسين آهيو ۽ سج يا پرمالما سان
ڳنڍيل ٿا رهون ۽ سڱ جا پاڻي ٿا ٺهون. جڏهن ٿلڻ لڏي ۽
سان ڳنڍيل وهندو ته پاڻي ڪڪڙ ڪوڙ ٿيندس، تنهن سڄو
ماتهو سڄي پرمالما سان ڳنڍيل وهندو ته اوس سڱي وهندو ۽
چوڻ پرمالما جو سڙوڻ آهي. پڻي کي جي اسانجو سج
نه ٿو وڃي ته شام ۾ وڃڻ ۾ ڪوڙ نه ڳالهائون. جڏهن
ٻهاڪو آهي ته ”سڱو اُٻان ٿئون سڀالي.“
- ۲- سوال. وهندو ۾ نه کڻي ٿي چالاڪي ۽ ڊڙ، سج ڪٿي ٿو
مدد ڪري.

جواب. ڏوڏ ڏوڏيءَ سان ڏسو ته ائين نه آهي. ”ڏوڏ ڪا
ڏوڏ پائي ڪا پائي“، ”مڏي جهڪي ٿاڪا مڏي سر
پو هوءَ.“ مٿيان سڌ شاستون هئا واکه ڪڏهن به
ڪوڙا لڳا نه آهن. ڊڙڙا، ڪوڙو يا ڪوڙو آدمي ٿئي
ٿوري وقت لاءِ واڌارو پائيندو، پر ائين ضرور خطا
ڪائيندو. ائين به نه گهٽ ۾ گهٽ چئي سگهيو ته. ڪوئي
پڻي مان ڪوئا ڪم ٿين ٿا. ڪندون ڪندون ۽ عادتون
پون ٿيون تن مان هرگز نقصان آهي. چيو ائين ته ”ٿورن ٿان

۽ مودت ۾ سندس ضعيف دم وٺي ٿو. اهڙي طرح ڪندي
ڪندي شش کي پاڪو ۽ صدق وارو ڪري ٿو. ساري ايهو
جي سرشتي اسان جهون کي سڪ ڏنڻ لاءِ تيار آهي. وڳو اسانجي
دٻر آهي، جو ان ۾ ڪٽ ڪراهڪ درشتي رکون. (پرمات)
”ڪوهڻي وانبات ڪاه پرائيات
يديما آڪاشي آند نه سمات“.

معني جهڪڻهن آڪاش آند ۽ پريم ڏيڻ وارو نه هجي نه
ان ۾ ڪنهن هولد آسمن هليون چلون ۽ ساه ڪئون.



تيرف جا اخلاقي ڪتاب. ٻاگروءَ جو پڙهڻ هن زماني ۾ گهٽ
ٿيو ٻڌي هر هي ماڻهو پوءِ ۽ ڏيان سان ڏهون ۽ ٻارهنون
سڪند پڙهن نه ڪيترن نه هوند لاهه پرائن. ڪيترن پڙهين ۾
سري ڪرشن واسطي غلط فهمي آهي جو ڏارين جي وائن گهٽ
وڌ ٻڌن ٿا. پر جي مثال سان پڙهن نه هينجي جهوءَ لي ڪو
ٻو اٿر لٿي. ”سوامي دتالو ۽ ٻه چوويهه گورو“ هڪ عهدو احوال
آهي؛ هو پڙهڻ وٽان آهي. ڪنهن نه دتالو ۽ ڪٿا گراهي لي،
پروڙي مان ذبح، اگنيءَ مان اُهو ٿو ڪي ساڙڻ، پاڻيءَ مان
مڌو ٿا، آڪاش مان ٿر لهن ٿا، واهو مان الڳ رهڻ، سمنڊ مان
ٺهڻ ٿا، ۽ ڪنهن مان اڪولي ٻيڪتيءَ ڪرڻ جا سبق سکيو.
سوامي هيمراج جو آئندو هندو پڙهڻ وٽان آهي. شاه ۽ سچل جا
وسالا به نصيحت آموز ۽ ولندڙ ڏيندڙ آهن.

ڪٿا گراهي لکڻ جو هڪ ٻيو عهدو مثال سري مولارام
صاحب جي حواليءَ مان ڏيان ٿو. هڪ دفع ڪنهن راڳيءَ صوفي
ڪلام چيو جنهن ۾ ”ٻوڙ“ اکر ڪم آندائين. صاحب جو اهو
اڪر اڳي ٻڌل ڪو نه هو پر جيترو مطلب نه سمجهائون تيترو اهو
اڪر ڏيان ۾ رکيائون. هڪ دفع هڪ مالهي وٽن آيو ۽ ڳالهائيندي
هن ۾ ”ٻوڙ“ اکر ڪم آندو، تنهن تي پڇائونس ته ٻوڙ جي
معنيٰ ڇا آهي. هن چيو ته مائين ”لهمي جي وٽ مان جهڪڻ
ڇا ٿاري ڪيبي ۽ وٽ سان لڳل ڪهل ٿاريءَ سان ٿاريءَ
۾ وٽ مان ڪهل ٿاري ٻوڙ ڪي يا لڳائي نه آها ٿاريءَ
جي ٿاري جهڙو ٿمڪ لهمي جي وٽ سان ٻوڙ ٿي لهمي جو وٽ
آهي ٻوڙ ٿي، پر تڏهن به ٿاريون ڏيندي.“ اها ڳالهه ٻڌي
صوفي ڪافيءَ جو سچو مطلب اسان کي ٻڌايائون ته جڏهن
ڪو ڪو روشتن کي ضعيف ڏسي ٿو ته هنکي سامهون
آي ٻين ٻين ”سب ۽ اليو وارو“ دم هنکي ڪٽڻ لاءِ ڏئي ٿو

پڻ جي ڪلا ۽ هاسي ڪريون. ڪتابن جي ڳالهه آهي ته
 اوسطا طالمنس کان پڇيائون ته تون سياڻو ڪيئن ٿين ته جواب
 ڏنائين ته ائين چون ٻيو قوفون ڏسي ائين ته ڪير. اسان جي
 نظر هڻڻ ڪير جي پوار آيا لي جا هر جيو پر واسو ڪري رهي
 آهي ۽ نه بدج پڙهي شرار لي، جو ضرور ڪن ته ڪن عيبن
 ۽ ڪن جو پتارو آهي. بعد ڪي چڱائي ڊڳو لار ۽ رهڻي ڪري
 آهي. (برمان) -

”پري مع ٻاٻا ڪي سنگ“

اهه ڌوڀي لاري ڪي دلڪ“ (گروالڪ)

جڏهن شاگرد هوس ته سنگتي چولدا هئا ته سڀني
 لڪڻن پڻ مان ڪيڙا ٺاندا. پر منهنجو آزمودو آهي ته گڻ
 گراهي ڏرشتي سان لڪڻي وڃو ته ڪجهه نه ڪجهه پرائي
 اچيو. ڪيترا دفعا مون پڙهينجن زبردستن مان گڻ ڏيکيو هوندو.
 هن وقت ڏسجي ٻيو ته جي امتحان ۾ نتيجو چڱو نه آيو ته هن
 ڏوهه پروفيسر تي يا ممتحن تي. پاڻ تي ڏوهه ڪم ڏريڻي
 ڪونه. جيڪڏهن شاگرد چڱي خيال سان ڪم ڪري ته ٻاٻس
 ٿئي ڇو. ڪو ڪٿي سمجهڻ ۾ وقت وڌيڪ وٺندو پر جي هڪ
 ماڻهو ڪم ڪري سگهي ٿو ته ٻيو ڇو نه هوندو ڪري سگهي.
 شاگردن جي پونتي پوڻ جو وڏو سبب آهي، استادن لاءِ
 گهٽ عزت ۽ منجهن گهٽ ويسا. وقت سر ڪم نه ڪرڻ، سستي
 ۽ ٻاهرين ڳالهن ۾ وڌيڪ ڌيان، اهي به سبب آهن. ويجهو هڪ
 ٻار ڪي مشهور ڪتابن جي دڪان تي هندو فيلسوفيءَ جو ڪتاب
 وٺڻ لاءِ موڪليم. ٻڌايائين ته ڪهڙو ڪري دڪان تي ناولس هئا،
 ڌرمي ۽ اخلاقي ڪتاب بالڪل گهٽ هئا. ناولس پڙهان هڙي
 عمدي حياتي وڃائڻ ڏک جي ڳالهه آهي. ڪيترا ڪتاب آهن
 جي وندر سان گڏ، سکيا به ڏين ٿا. مثال طور: سري رام

هار ٻائون، چرون ڇمائون ۽ هر طرح سميت ڪي مان ڏٺائون. دڪان تي پوڄڻ شرط، چڱيءَ طرح وهاريائون، سميت آخري مرحبا ڏسي ڏاڍو خوش آيو. کائڻ ۽ آرام بعد منيب کي ڇمائون ۽ ” فلاڻا، هاڻي ڇنڇون کڻي اچ ۽ ويٺوار ڏٺڻ جي حساب ڪتاب سان واقف ڪر.“ منيب ڏکول ڇنڇون کڻي آيو. هن رهي نه پڙهيون هيون ۽ نه ائين ئي عمل ڪيو هئائون. ڏٺڻ جي واراڌو ڪو نه ڏسڻ ۾ آيو. سميت رهي ڏسي ڏاڍو دلچسپ ٿيو، ۽ منيب کي ڇمائون ۽ فلاڻا رهيءَ ڏي ڪجهه ۽ شان ڏيڻ کان رهي چڱو ٿي ها نه ڇنڇون پڙهي ائين ئي هليو ها ۽ ڏٺڻ جي واراڌو ڪرين ها.

منيب آکاڻي ٻڌائي سڀني کي ڇمائون نه سڄڻ، شوا رها نه آهي نه خالي ڪهنڊون وڃائون ۽ چنڊ ڏهائون. پر سميت شاستر پڙهي، اهي دل سان هنڊائي آهيءَ ئي آهي. وڏو مڏوٽا سان وڃن پڙهڻ مان ڪنهنچر فائدو ڪو نه ٿيندو. (پرمات)

”مڪه سان رام چئي شالو نه اچي ڪنهن کي

ان ٻائيءَ جي نالو سان پر اڄ ڪنهن لهي

لگر پهتو ڪو نه ڪو بهان ٻڌ ڪئي

گر گر رهيو رهي نه سڀني سامي چئي“ (سامي)

سر درشتيءَ ۽ ڪٿا گراهي لکڻ کانسواءِ، سميت سنگ مان

خبر ڪو فائدو ٿيندو. ساري سرشتي، ٿيل آهي چڱي ۽ پري

هي. هيون پر ڪڏهن ڪڏهن ڪجهه نه ڪجهه وڌ. اسان ماڻهن پر

عادت آهي نه ٻن ها عيب ڏسون ۽ پنهني چڱائي. اها ڪا

ڏکي ڳالھ نه آهي. پر فائدي واري ڳالھ. اها ٿيندي نه ٻن

هيون چڱايون ڏسون ۽ پنهني عيب. ٻن چرون چڱايون ڏسي،

پنهنيون چڱايون وڌايون ۽ پنهني عيب ڏسي ائين کي ڪيٽايون.

نه ڇهه. ڪٿي ٻن ها عيب ڏسون نه ائين مان سبق وٺون ۽ نه

سليهر پيو هو، جنهن تي پنڳس ۾ چورولو ٿيو. آلهي ۽ خبر پو
 ٿي. صاحب ٻن مونڪي فرمايو ته ٻچا اسانجو سليهر پيرن مان لاهو
 پاسيرو رکيو. پاڻ شالڪ چٽ ٿي مقرر اسٽان ٿي ويٺا. ڇوڪري
 معزز ماڻهو گرلٽ صاحب جي چوڌاري وڃ درٻار ۾ ويٺا هئا
 ٿن جي ڪن ٿي جو پڙلاءُ پيو ته مولارام صاحب سليهر سان اندر
 گهڙيا، ٿن ناراضو ڏيکاريو. آلهي ٿي صاحبن کين سمجهايو ته سڄي
 اسانڪي سٺ پيشن ۽ سٺ شاسترن واسطي عزت آهي ۽ اچڻ
 وقت اسانڪي ڪنهن ڪو به ٻڌايو ته گرلٽ صاحب هڪ رکيل
 آهي ته ته سليهر سان اندر جو اچون ها. جيتوڻيڪ اسين ٻاهرين
 ٿي ٿي رکيل نه آهيون ٿڏهن به سٺ وڃن پڙهي يا ٻڌي
 آلهي ٿي ويچار ڪريون ٿا ۽ انهن تي هلي پنهجو ۽ ٻن جو
 ڪلياڻ ڪريون ٿا ۽ آلهي باري ۾ کين هڪ آکاڻي ٻڌايائون جا
 هن ريت آهي.

ڪنهن زماني ۾ هڪ وڏي سيم ٻن منجهن کي جدا جدا
 ڏيسا ورتن تي موڪليو ۽ وقت به وقت هنن کي چنهن ۾ ڏسڻي
 باب اسان احوال ڏيندو هو. انهن مان هڪ ڏاڏو منيب سيم جون
 چنهن پڙهي، پوري ۽ خبرداري سان ڪم ڪيو ۽ ڏاڏو وڌايو
 ۽ چڱو فائدو ڪڍيو، ٻي اڌ شرڏالو منيب آلهن کي ڏسي
 چئي رکي ڇڏيو ۽ پڙهي خبر چار مان واقف نه ٿيو ۽ نه ڏسڻي
 ۾ واڌارو ڪيو. سال کان پوءِ سيم ڪشمت تي اڪتو ۽ پهرئين
 منيب وٽ آيو. منيب سيم کي ستمين تي وٺڻ ويو ۽ لياڙ ۽
 ادب سان گڏيو ۽ کيس دڪان تي وٺي آيو. موافق رهڻ ۽ ڪاٺ
 جو بندوبست ڪري هن کي سڀ وهوار مان واقف ڪيائين ۽
 فائدي جي خبر ڏنائين. سيم بلڪل راضي ٿيو ۽ منيب کي
 چڱو ڇوڪرو فائدي مان حصو ڏنائين. سيم وري ٻئي ڏيسا ورتن
 ڏي روانو ٿيو. ٻيو منيب پنهجو وٺي ستمين تي آيو، سيم کي

(۷) جيءَ سان پير رکي ۽ اُٺي هلي. اسان جو ڪم آهي ڪراهي لکڻ ۽ سڀني ۾ سر درشتي رکڻ. الهيءَ تي ستڪورن جي ڄاڻائيءَ مان ڪي مثال ڏجن ٿا.

هڪ دفعي هڪ ڄڻياسوءَ ملير دواڙ ۾ سروج پرڪاش يعني گرو لالڪ ڇوٽو پئي پڙهيا. لکڻ واري محنت نه ڪئي هئي، پر لکڻ جو نمونو وڌاءِ وارو ۽ شدمند وارو هوس. اهو نمونو پڙهندڙ کي پسند نه لڳو ۽ اهڙو واپس ڏنائين. تنهن ئي صاحب فرمائس ته اسانکي ڪتاب اندر جي ماڻڪ هولي آهن، سي ڇڻڻ ڪهن ۽ نه لفظ چوڻي ڪرڻ ڪهي. پڙهندڙن جي سون جو پٿر ڏلو هوندو ته معلوم ڪيو هوندائون ته وڏي اچي پٿر ۾ سون جون ڌوڙيون ٿين والڪر آهن. اسانجو ڪم ائين پڙهڻ سان آهي ۽ نه وڏي پٿر سان. سري ستڪور اسانکي ويدائتي شاسترن سان گڏ سري گرو لالڪ جي وچين، سواميءَ جي سلوڪن، صوفي نظرين جي ايتن مان به واقف ڪندا هئا ۽ اهڙن حقيقت جي وچين ڪٽڪ ڪوڙ لاءِ صلاح ڏيندا هئا. ايتن ۾ صاحب چيل آهي ته ”جتي بهائي آهي اُتي نه آهي، جتي ماڻهو ”ڀوما پار“ وڌو هئي ته شالڪ پائي ٿو.“ ائين دفعي هڪ سڀ سنڪيءَ جي ڪهڙي زور تي حيدرآباد ۾ سوامي ڪلاچند جي دوستيءَ تي وڃڻ قبول ڪيائون، جيتوڻيڪ سندن راءِ هو ته اهڙن موقعن ۽ ميڙن تي سڄيءَ دهاڻ ۽ سنڪ جو ڪم ڪر وجهه ملندو. دوستيءَ جي ڪاروبار ديوان گدومل سنڪرت پالالا ۾ ڪئي ويئي هئي. دوستيءَ جي هڪ ڏينهن ڪجهه سنڪن سان گڏ پالالا ۾ هلڻ ٿين. سڀ ڪاروبار امت تي هئي ۽ گرو گرت صاحب به ننڍي منجيءَ تي رکيل هو. راجپن به اچڻ پئي ڪيو. صاحب جي اندر ڪوڙڻ ۾ ول ماڻهو اُتي ڪرا ٿيا ۽ صاحب ۽ اسان سندن پالڪن کي الهيءَ ڪري خبر ڪانه ڪرڻ صاحب به اُتي رکيل هو. صاحب کي پير ۾

گ-ل سڏون

گڻ گراهي ۽ سڀ در شئي ڏيڻ .

هن زماني ۾ چوڌاري انين ٻيو ڏسڻ ۾ اچي ته سڀڪو پنهنجي پنهنجي مٿي يا پنٺ ڪري وڌو ٻيو سمجهي ۽ ٻين کي حقارت سان ڏسي ٿو. حقيقت هيءَ آهي ته اهڙي ڪار، انين ڳالهه يا رستو آهستي ڪونه، جنهن جي خبر وٺڻ ۽ اڀرڻ ۾ ٺاهي. زماني جي حالت اوسار، جدا جدا مٿي ڪور يا اُپاسنا يا يوڪه يا ڪيان مان هڪ نه هڪ جو زور سان ٻه چار ڪن ٿا. جڳياسوءَ کي مٿين اوسائن مان ڪا نه ڪا ضرور موافق لڳندي. هو آلهيءَ رستي اڳتي وڌي. سڀني مٿي مٿائين مان واقف هوندو ته ڳهيو نه ٿيندو ۽ نه ڪوه واري ڏيڏر وانگر ڪوه کالسواءِ ٻيو ڪجهه نه ڏسندو.

هڪ دفعي ملير درٻار ۾ هڪ ڊڪني گرنجويٽ آيو ۽ شڪا ڪيائين ته ”گيتا جي جدا جدا اڌائين جي پڇاڙيءَ ۾ انين پڙهجي ٿو ته هي اُمر ۾ اُمر اوسا آهي. مثلاً ڪٿي سنياس، ڪٿي يوڪه، ڪٿي پڳتي، ڪٿي ڪيان ڪي اُمر ۾ اُمر چيو ويو آهي، پر اُمر ڪنهنڪي سمجهجي.“ سري ستگورون هنڪي سمجهايو ته ”هي شاستر اڻل پندار سمان آهي، جنهن مان پنهنجي يوگيتا ۽ اڌڪار آهر نٿو ڪڍو ڪڍو ڪٽي. اهڙن جدا جدا يوگيتا وارن لاءِ سندن پسند ڪيل اصول کي اُمر چيو ويو آهي ته هو اُن ۾

(۷) ”اکل کلا کمل کملارا کنب پرهمند مليا سو لمارا
روپ نه وون لکمو نه حاوی جهون کومپ کي چاها کومپ سماوی
حد يي حد يها هي پمارا

درباخان بهر پدحو لږ بوجهي چوراسي نان کو لپمن سو جهي
آراگون حمف لپمن هارا“ (درباخان)

(۸) جسم دي وولي ذمه کوي آسمان خان جهان
بمدل ستر ستر کوي منهنجو لا مکالي مکان. (بمدل)
(۹) ”کالي نمکس طالب نمتر کالي بمدل نمر مغان“ (نمکس)
(۱۰) چولي الدو چولي بولي بار نه ميذا سولي

جنهمن دي نال مون لمنځا لالا منن يي ذاب آهوني
بلي شاه لون شاه عايه شوق شراب ذلوني
منن حو پوځ مسف حو لپوځ صافون صاف لپوني (بلا شاه)
(۱۱) دل درون هوا حال معلوم وه حقيقت کيتي همن
لچلي عجب طرح نکا لام روشن ذولي همن

هردي الدو چو لپوځ بوش به شولي دڙي همن
شمس معني کورين لکي کندرو ساکي چولي همن
مالپتر يعني خود کهي اسکو موه حو لپمن مولي همن (مولادام)
(۱۲) سامي سب ديدار الهي عجمن جو
ڏسي ٻڌي پاڻ ٿو بولي بولپيار
لراکار آکار ڏاوي آيو جگ هر (سوامي)



- هيٺ سمع ٻرڻن جا وڃن ڏجن ٿا نه پڙهندڙ پورو لاپ وٺن .
 (۱) ”مرط ڪنان اڳي مٿا
 دشمن دوست هڪ ڪو
 وحدت جي واديءَ ۾
 نون ۽ مان وڃان وڃائي
 حادي مرید هڪ ٿيو
 لائين ڏس لائين
 صورت صورت هڪ ٿي“ (سچل)
 (۲) ”پنهون پنهنون ٿي ڪريان
 آڏيون پنهنون ٻاڻ
 چوڪن پڙ وڙير ٻاڻڪي“ (سچل)
 (۳) ”پنهنون ٿي ٿي
 سچل ڪي ڪو ساعت ساعت
 جهڙت هن جهڙت“ (سچل)
 (۴) ”اڀا آپ پڇيان
 هڻ وڃاوين ٿاڻ شه پايون
 خودي نون چاڱوآء
 ٿاڻ شه ٿيڏي نظر آوين
 دوتن نون دور ڪرين ياد لئون
 ٿاڻ شه ٿن گهر ٻڌري آوين
 جي پايون ٿاڻ شه پايون
 ٿاڻ شه ٿيڏي مندرين آوين
 قطب ڪوڙي ڪڍ چاقلب مون
 ٿاڻ شه اڳي اڪثر پايون“
 (۵) ”ٿين لوڪ ۾ ٿهرا داسا
 ڪاهي ڦرڻ هوءَ آداسا
 جان سڪي ڪو جان
 جب ميري ٻريٽ صاحب سنگهه لاڳي
 روحل ٻيٽ ٻيٽ ٻيٽ ٻيٽ
 (روحل)
 (۶) ”درياخان هي سڀ حق آه
 سالڪن کي سبق آه
 معرفت جنهن جي من ۾ (درياخان)
 محبت ٿي مرڪ آه“

هلائڻ وارو سمجھڻ ڪٿي ۽ نه ”ٻئي“ آتما کي اکين جون اکيون ڇو ويو آهي يعني جنهن جي ڪري اکيون ڏسڻ ٿيون. جاگرت مان وڌي پر جا ٻئيءَ سڀن جي ڏسڻ واري آتما ڏي ڌيان ڇڪايو ۽ نه سڀني جي وهنوار ڏي، جو جاگرت جي ڀيٽ ۾ سوکڻ آهي. اڳتي وڌي پر جا ٻئي وري سڀني جي گهريءَ لند جي ساکيءَ ڏي ڌيان ڇڪايو ۽ نه گهريءَ لند جي اڃا ڏي. ٽنهي اوسٽائن ۾ آتما جي ستا کي ڏيکاري، ساکي يا ٿريا پڌ ڏي الدر کي وٺي ويو. اهڙي طرح جئن اسين خيال ۽ ويچار ۾ سوکڻ ٿينداسين، ٽن الدر ۾ سوکڻ وٺندو جو الڳو ڪري سگهنداسين. الهي ويچار جي سوکڻ ڪرڻ لاءِ، الدر کي ۱۰ ورهيه، ٻرهم چاري ٿي رهڻو پيو. اسان گرهستين لاءِ گهٽ ۾ گهٽ چئن ساڌن جي نه گهرج آهي. جي آهن (۱) ويڪ (سڀ ۽ اسف جي وچ ۾ پروڙ) (۲) وٺراڪ (وشڻي سڪن جو نياڪ) (۳) ششمپتي (من جو روڪڻ، الدر ۾ جو روڪڻ، ٿڌي ڪوسيءَ ۾ هڪ سمان رهڻ، گرن ۽ سڀ شاسترن ۾ ويساهه، من جي ڌرتا، وهنوار ۾ اڏول رهڻ ۽ وشن ڏي نه ڇڪجڻ) (۴) موڪشيءَ جو چاهه.

جڏهن جڳياسو اهڙو سوکڻ ۽ لومل چمڪ وارو ٿيندو ته ستڪور هنڪي سولائي سان پوري دستي کان واقف ڪندو ۽ ايشور پاڻ مددي ٿيندو. ڪو چوندو ته اهڙا ستڪر آهن ڪٿي؟ هن جو جواب شاهه سهڻي مهار جي قصي ۾ هٿن ڏنو آهي: ”اسين سڪون جن کي، سي ٿا سڪن پاڻ، هاڻي وڃ گمان، مون سهي سڃاڻا سپرين“. ”پڇن جي مهار کي پڇي سي مهار“. جيڪڏهن اسين پورا پورا خواهان يا طالبو آهيون ته ڇو نه پرماتما اسان جو سڏ آڻائيندو. هو هر هنڌ حاضر آهي، ويجهي کان ويجهو آهي. ڄاڻ روپ آهي. سڀ جو سڪ، دائي آهي، الهي يقين

نه آتما ٻاڻي ۽ درسنيءَ ۾ نه ڏسي سگهجي ٿو ۽ ڄاڻاڻن نه پاڻ
 کي ٻاڻي ۽ سان پُرل پُرن ۾ ڏسو ۽ جي آتما کي نه ڄاڻي سگهو
 نه مون کان پڇو ۽ مان توهان کي وڌيڪ سمجهائي ڏيندس.
 جڏهن وري نه ٻاڻي ۽ ۾ پنهنجو عڪس ڏسڻ ويٺا ته پر ڇا پتي
 پڇن ته ڇا ڏسو. جواب ڏنائون ته وارن کان وٺي نهن تاء پاڻ
 يعني شرير کي ڏسون ٿا. پر ڇا پتي ۽ نهن ئي ڇڏن ته وار ۽ نهن
 لهرائي، چڱا وستر ۽ گهڻا پھري وري ٻاڻي ۽ ۾ ڏسو ۽ ٻڌايو ته
 ڇا ڏٺو. اهو جي بدليل ويس ڪري، عڪس ۾ ڦير ڏسي نه
 عڪس کي آتما مڃڻ لڳا. اهو ويچار نه آين ته اهو ڇهنڇو
 عڪس اسين ڏسون ٿا اهو بڪ، اڄ، ٻڌائي، مرڻ کان رھت
 ڪن ٿيندو. اهو کي آتما سمجهي راضي ٿيا ۽ پنهنجي پنهنجي
 گھر موٽيا. وروڇن دٻڻن کي ٻڌايو ته اهو ئي آتما آهي. اندر
 کي واٽ ئي ئي خيال آيو ته عڪس کي آتما ڪن مڃان. اهو
 ڪارو نه عڪس نه ڪارو، اهو سھڻو نه عڪس نه سھڻو، اهو
 لندو نه عڪس نه لندو، اهو الڌو نه عڪس نه الڌو، اهو لولو
 لنگڙو نه عڪس نه لولو لنگڙو، اهو لاس ٿيندو نه عڪس نه لاس
 ٿيندو. انهن ڳالهين ڪري مون کي عڪس ۾ آئوڻو نظر ٿيو
 اچي. اهي ويچار ڪري پوئتي پير ڪيائين ۽ موٽي اچي سارو
 حال پر ڇا پتي ۽ سان ڪيائ. پر ڇا پتي ۽ جي چوڻ ٿي ته وڏو
 وري پر ڇا چاري ٿي رھو. ان بعد پر ڇا پتي ۽ هن کي چيو ته
 ”جو هن سڀن ۾ پوڄت ٿي وڃي ٿو ۽ سوين پوڳ پوڳي ٿو،
 سوئي آتما آهي، سوئي بي ٻو آهي، سوئي امر آهي، سوئي
 پر ڇا پتي ۽ آهي.“

اندر وري نه اهي اکر ٻڌي راضي ٿيو ۽ پوئتي موٽو پر
 سرڪ ۾ پهچڻ کان اڳ هي خيال آيس ته ڇو ته سڀني جو
 ڏسڻ وارو اهو ڪن اوهڻن کان آيو آهي تڏهن به انهن ٻو

۱۰۱. ووهه - هرهر چاريء جي همالي وهي، لومل چم سان
 پرچاڻي جو چوڻ سمجهو ۽ پنهنجو ۽ ٻين ديوتائن جو ڪلام ڪيو.
 ديوت ۽ ديوتائن پرچاڻيءَ جو هلمون شلوڪ ٻڌو "آلما
 پانه کان وهه آهي ۽ ڪڏهن به ٻڌو نٿو ٿئي. هر مري نٿو،
 لڪي ڪي دک ڇهيس ٿو. هڪي نه بک لڳي ٿي ۽ نه آج، جڏهن
 جڏهن خيال ڪري ٿو ائين ٿئي ٿو. هڪڪا چاه ڪري ٿو اها
 ٿئي ٿي. اهڙي آلما جي ٻولا ڪرڻ ڪي ۽ اهڙو آلما ڄاڻڻ پونءِ
 آهي". اهو ٻڌي ديوتائن ۽ دنين زادو ڪيو نه اهڙو آلما
 ضرور ڄاڻي جو سيني لوڪن ۽ پوڙن کي حاصل ڪري سگهجي.
 الهيءَ خيال سان پنهنجن اڳواڻن لاءِ ۽ ورهين کي ڄاڻون نه
 ٿوهن پرچاڻيءَ جي شرن ۾ وڃو ۽ مڻهن سکيا وٺي اچو. ٻيو
 اها ڳالهه قبول ڪئي ۽ شش پاوا سان پرچاڻي وٺ اها. پرچاڻيءَ
 هڪي ۳۲ ووهه هرهر چاري ٿي وهڻ لاءِ چيو جو هنن قبوليو.
 پنهنجن ورهين تان به پرچاڻيءَ وٺ ويا ۽ پرچاڻيءَ هڪي
 هلمون وٺ چيو:-

"هنن اکين ۾ جو پرن ڏسڻ ۾ اچي ٿو، اهو ئي آلما آهي،
 اهو ئي آمر آهي، اهو ئي بي ڏيڻ آهي، ۽ اهو ئي هرهر آهي". ٻيو
 سمجهو نه پنهنجي سامهون پرن جي اکين ۾ ڏسندڙ جا پنهنجي
 ٻئي ڏسي ٿو اها ئي آلما آهي. اهو خيال ڪو نه ڪيائون نه
 جڏهن ماڻهو پاڻ آمر ۽ بي ڏيڻ آهي نه سندس عڪس جو ٻئي
 وانگر سامهون ماڻهو جي اکين ۾ ڏسجي ٿو اهو آمر ۽ بي ڏيڻ
 ڪنهن ٿيندو. اهو ئي سبب آهي جو من جي لومل کان سواءِ
 اسين سبب پرن جو چوڻ پراڻو طرح ٿا سمجهون. عڪس ئي
 آلما آهي، الهی جي صفائي لاءِ پرچاڻي کان پڇائون نه سائين،
 اهو عڪس جهڙو ڏسجي ۽ پاڻيءَ ۾ ڏسڻ ۾ اچي ٿو يا ڪو
 ٻيو. پرچاڻي جنهن جو عقيدو هو نه آلما هر هنڌ آهي، تنهن چيو

يڪشيه پيس نه تون ڪير آهين ۽ تنهنجي طاقت ڪيتري آهي .
 اڳتيءَ جواب ڏنو ته منهنجو نالو اڳتي آهي ۽ جيڪي به نظر
 اچي ٿو تنهنڪي ساڙڻ جي شڪتي رکائڻو . يڪشيه هن جي اڳيان
 هڪ ڪڪر رکي چيو ته ڀلا هنڪي ساڙ . اڳتي پنهنجي طاقت هلائي
 پر ڪڪر کي ساڙي نه سگهيو . موٽي اچي اهو احوال ٻين ديوتائن
 جي اڳيان رکيائين . انهيءَ ئي ديوتائن وايو کي يڪشيه جي چاچا
 واسطي موڪليو . يڪشيه وايو کي ڏسي کائڻس به ساڳيو سوال پڇيو .
 وايو جواب ڏنو ته منهن جو نالو وايو آهي ۽ جيڪي به هن ٻوڙ
 ۾ آهي ، تنهنڪي اڏائي سگهان ٿو . يڪشيه هن جي اڳيان به ڪڪر
 رکيو پر وايو هنڪي ڪجهه به نه ڪري سگهيو ۽ موٽي اچي
 ديوتائن کي سارو احوال ٻڌايو . تنهن تي ديوتائن لالدر کي عرض
 ڪيو ته توهين اسان سڀني ۾ اُتم آهيو توهين ڪرڻا ڪري رهيا
 ڪوچنا ڪريو . لالدر يڪشيه لاءِ پهتو مس ته هو انتر ڌيان ٿي ويو .
 لالدر لالدر ۾ هار سمجهي ۽ اهنڪار رهت ٿيو ۽ لومل من سان
 چاهيا ته ڪا خبر پوي . انهيءَ خيال ۾ هو ته اڳيان مانا ” اُما “
 روشن ڏٺس . مانا کي ڏسي لومر ٿا سان ارداس ڪيائين ته مانا
 ڪرڻا ڪري ٻڌاء ته اهو يڪشيه ڪير هو . اُما انهي ئي ٻڌايس
 ” لالدر ، پر مانا يڪشيه جو اوتار وٺي توهان ديوتائن کي ڏيکاريو
 سڀ ۾ مون پر مانا جي شڪتي آهي ۽ مان سڀني ۾ انتر يامي
 ، سڀني گنن جي ڏنڻ وارو ٿيان ٿو . توهين اڃا ايمان ڇڏيو
 وري به اُلهي ست چت آند جي ڌيان ۾ لڳو “ . ائين چئي
 ٿا انتر ڌيان ٿي ويئي ۽ لالدر اها سکيا اچي ديوتائن کي ٻڌائي .
 (۲) لالدر وروڻ جي پرڄاڻتيءَ سان سنوڪ هيٺينءَ ريت
 بي . اها سکيا ڏاڍي خيال ۽ ڌيرج سان پڙهڻ ڪئي . شڌ التمه
 ڪرڻ جي به هن ۾ ڏاڍي ضرورت آهي جو وروڻ هي
 ڪما نه سمجهي بت کي آما سمجهو ۽ ڪي ڪين پرايو . پر لالدر

ٿڌهن به وٽن ٻيون به، وڌيائون هيون، جن مان ٻين کي فيض
 پئجي پيدا هئا. مثال طور طبابت. وٽن کي اهڙا نسخا هئا جي
 دم، لاسور وغيره واسطي مفيد هئا. جڏهن سري مولارام وٽن
 رهندا هئا، ٿڌهن چيائون ته ”مولا، اسان کان رهي به سگهي وڃي.“
 پر سري مولارام عرض ڪيو ته ڪرپا ٿان، من هڪ آهي سو
 وڌل آهي سمع و ستوه جي ڌيان ۾، ٻيو من ڪٿان آڻيان جو
 ٻيون ڳالههون سگهي. الهيءَ ئي سوامي جن وڌ ڏان ته ”مولا، جي
 ماڻڪين وٽ ان مهانگو ٿئي، ٿڌهن به ٿوڪي پرواه نه رهندي.“
 اسين سندن ٻاڪا چئي سگهنداسين ته، ستڪورن جو اهڙو نه،
 سمع و ستوه ۾ اعتقاد هو جو سڌيءَ يا اڻ سڌيءَ طرح، ڪٽهنڪي
 ڪڏهن به واس نه وڌائون، ائين رضا ئي راضي ٿي رهندا هئا.
 مطلب ته مٿين ٽن اڌرمن جي ڪمن کان پري رهڻ لاءِ اسان
 سڀني کي هر هميشه ٽاڪهد ڪندا هئا. من ڄمتر ميل سان پويڻ
 هوندو ٿيتر هن چيو جو واڌارو ٿيڻ ناممڪن آهي. ٿرلوچن پڳت
 هن ٻاري ۾ هڪ سڪدائي پڇن چيو آهي: ڪجهه سئون هن مان
 ڏجن ٿيون.

ٻاهر بيڪ اڏاسي
 ڪاهي پٿا سناسي
 ڪن بن ڪاه ڪرپاهي

”اتر مل ٿرمل ٺهي ڪيئا
 هردي ڪمل گهٽ ٻرهر ٺهن ڇيئا
 بدست ٿرلوچن سن دي اڙالي



چوڙي نه هئڻن ڇو ته آهيءَ حالت ۾ اڳي جو ضرور ڪم ٿئي. اهڙي ”اڃا“ ڇوڳ جي سڃو ٿي پوڳ جو مولڪي گهڻو آزمودو آهي. جڏهن مون پڇوڇوڳ ڊاڪٽري ڪم ڪراچيءَ ۾ شروع ڪيو ته فرمائڻون ته اڃا اسانجون ئي ڳالهون مڃ، پر مڃڻو ٿوڪي خوش وڪندو.

(۱) جڏهن ڪنهن گهر وڃو ته استري شرايون ۾ ڏيئي ۽ پمڻ ۽ مالا جي پاڻا وڪڙو.

(۲) جي هڪ ڏينهن ۾ نماز چڱو پڙهي نه ڏينهن نه وڃو.

(۳) جهڪر ٿوهان جي في ڏيئي سگهي ٿين ڪان وڃو ۽

ڪنهن ئي نه ڏوڏ نه آڻو.

مون سندن چوڳ الڪڪار ڪيو ۽ ڏٺو ته اهڙيءَ هلڪ ۽ لهڪ ڪري ته فقط هوش ۽ غل وڌيو، پر اندر جو به آرام مليو. اٺن ڪندي اٺڪل سال کن گذريو ته هڪ ڀيري جن سنگھ کي ويلي ڪارائو ته ”اڃا! ٿون وڌين.“ اولاد ۾، ٿام ٿاموس ۾، وهندو ۾ ۽ پرمات ۾.“ اهي سڀئي ڳالهون ٻن سالن اندر سڄي ٿوڳ ٿيڻون. اهڙيءَ طرح ٻن سنگھن جي حالت ۾ به سندن اڃاڻوڳ چيل وڃڻ سڃاڻا. اسانکي اڃاڻوڳ موجب هليا لاءِ گهڻو ٿاڪندو ڪندا هئا ۽ فرمائڻون ته سم وستهو جو ڏيان ۽ ويچار باغ جي خرڇ ڪرڻ والڪر آهي جنهن لاءِ اڃاڻوڳ يا وال ٿي ملهه ڏجي ٿو، پر باغ جا وڻ، گل ۽ مورا وڻلڪ ۾ ملن ٿا. سم وستهو جي خرڇدار ڪي، سوڏي ۽ سولي جيوت ۾ مارت سان وڻلڪ ۾ ملهڻي. مڃڻن احوال مان پڇندڻ سڄي ويو هوندو ته جو ٿام سان سڄ ٿو ڳالهائي ٿينڪي ڪهڙو نه ٿاندو ٿو ملي. سم وستهو ٿي پاڻ ۾ جو هڪ ٿو مثال سندن حواليءَ مان ڏيان ٿو.

سوامي نه ٿورام صاحب، جهڙوڪ ۾ مارت ۾ اعليٰ هئا.

ٺهي ڪالن ۾ هر جاءِ ۽ هر شيءِ ۾ حاضران حضور آهي. ” اس
 اچي اُٻڙ آهي پر ٺهيءَ نظر سان مٿيا کي ڪوڙ چيو وڃي ٿو
 جنهن نه اسين آهيءَ سڀ مان پيدا ٿيا آهيون، آهيءَ سڀ
 رهون ٿا ۽ آهيءَ سڀ ۾ بس پيش ٿي ٿينداسين، ڇو نه اسان کي
 آهيءَ سڀ جي پوئواري ڪرڻ کپي ۽ سڀ جو آسرو وٺڻ کپي.
 سڀ کان منهن موڙڻ اسان کي الذڪار ۾ وجهندو. هڪڙي پوري
 سري مولارام صاحب وقت ملو ۾ سري گلاب داس جن جي درٻار
 وارا گادي سر آيا. هيءَ درٻار چٽيانولا ۾ لاهور جي ويجهو آهي.
 ڳالهين ڪندي چيائون ته جيتوڻيڪ اسان جي گهر جي سڪيا
 ساڳي آهي، پر ٿڌهن به ٿوهين شاهائي لموئي رهو ٿا، آهيءَ جو
 ڪارڻ ڇا آهي. سري مولارام صاحب جواب ۾ چين ته اسين
 سچ ڳالهائڻ جي اصول تي قائم آهيون ۽ هڪ سڀ جي آسري
 رهون ٿا. سري گورو ناڪ صاحب به ڪوڙ ڳالهائڻ کي زبان جو
 سونڪ چيو آهي. اندر ۾ هجي هڪڙي ۽ ڪنهن کي راضي ڪرڻ
 لاءِ چئجي بي، آهيءَ کي به ڪوڙ ڪري سمجهون. جي زبان
 هوندي ڪوڙ ڳالهائڻ تي، نه ڄاڻ ڪهڙو فائدو پهچائيندو. سچ
 ڳالهائڻ جي ليم جو اهو اثر آهي جو جيڪا واڻي اسانجي وات
 مان ڪڍي اوجھو ٿي ڪردي آهي ته اها به سچ ٿيندي آهي، پر
 اسين ڪرامت ۽ پٽ جي برخلاف آهيون. دنياوي ڳالهين جي
 سڌ ڪرڻ لاءِ سنڌ پنهنجو وقت نقصان ڪونه ڪن. جي سواليءَ
 جو صدق ٻڪو آهي ته سندس صدق کيس ڦل ٿو ڏئي. سنڌ
 وقت بياني ڪالهي جو ڪنهن جي دنياوي ٻلي ۽ ڪنهن جي
 دڪ ۾ ورتي هلائين. سچل به هن باري ۾ هيئن چيو آهي :-

” پٽ دعا پارائي واري ٺاهي راهه رهاڻي

هر ڪو پٽ ڪو پنهنجو رکي سچل ڪم آساني.

پر حقيقت ائين آهي ته ڪڏهن اسان کي اڌورن ڪم

مٿان ڪوئي ڪنهن به سندن اکيون ٺهن ٺهن جي سولهن ۽
 پوئين ڏسڻ ۾، انهن به ائين گهرجي. جي ٻاٽڪي به روڪي
 سگهجي ته اهڙي غير روڪجي جو ٻي صاحب، گهٽل سڪمئي،
 ويچار ڇڏي ڏيڻ يا ٻيو ڪو سٺ شاستر جو ڪم ڪيل هجي،
 اهو اڃا شروع ڪجي. (برمان)

”سرو ڏکالدا اوڪد لام“

اهڙي طرح اهو ڪي ورزش سان هئا هوري ۽ چڱو ويچار
 ڏوڏ ٺاهڻ ڏيندا. ڪيترا ٻيا سگورن سان گڏ گهڻا مهل اسان
 معلوم ڪيو ته سندن اکيون هميشه هڪ هوليون هيون.
 هندي عورتي ڪڏهن به ڪنڌ ڦيرايائون. فرمايائون ته اسانجي
 نٿار آوري پري لاءِ عوردي آهي جتن ڪنهن تي به نه اچي ۽
 سندن رستي اسي هجي. ڪو چوڻو نه ٿو ٿي ته ماڻهو آهيون
 ضرور ڏسو وائون. سڄا، ٻلي ڏسو پر سڌوشتي سان. سولهن
 ۾ اهي اڀاڻيوار جي وڏائي ڏسون جنهن سڀ سولهن پيدا
 ڪئي آهي. سري ڪرشن ڪمٽا ۾ اڃن ڪي فرمايو ته ”مان هن
 ساري سرشتي ۾ ويٺو آهيان جتي، به اٿم ويٺو آهيان سي
 منهنجي ٻچ مان پيدا ٿيون آهن.“ (ڏهن اڏيا گيتا)

هڪ ٻي شواحي مهراج وٽ هڪ سڀني ٻالهي آڏائون
 ۽ ڇماٺولس نه ٺاهڻ هڪي منهنجي محل ۾ رکي. شواحي مهراج
 جواب ڏن ته ”هو ٿاڻي ولي وڃولس. جيڪر منهنجي ماءُ به
 اهڙي سڀني هجي ها ته چڱو.“ اسان ڪي به اهڙي سٺن پرشن
 جي هڪ دل سان هنڌاڻا گهرجي. (۲) اهڙي پاسي نه وڃي
 جو من اڃا به هر ڪجي. گهڻا لاءِ اهڙيون گهڻيون ٿي جابون آهن
 جف من ايشور جي قدرت ڏسي خوش ٿي، جنهن ڪاڪاري
 ۽ ساوڪ وارا هنڌ يا ٺهي يا سمنڊ جي ڪناري وارا جهڳٽا.
 انهن مان من ڪي وسرام ايندو ۽ اوچا خيال به ايندا. اهڙن گهرن
 رستن ۽ مجلسن کان پري رهجي جتي ڏکي ڏيکي هجي.

ڏيندائي ڪمن. ائين تن جا روپ ۽ آئين ڪي، روڪڻ جا لونا هڻڻن ڏس وٺار سان ٻڌايائون.

چوري، ڊڳو ڪڍڻ جو مال اسباب موڪل کانسواءِ ڪٿي به نه آهي پر ڪيترن نمونن جي ٿي سگهي ٿي. ڪڍڻ جو ڪو ٻائٽي ٿئي ۽ اڳو انڪاري ٿئي ۽ هڪ قسم جي چوري آهي. ڪڍڻن سم شاستر يا سم پرش جي وچن کي پنهنجو ڪري ڏيکارڻ اڃا به چوري آهي. هن قسم جي چوري هن زماني ۾ ٻيٽي ان ڏس ۾ آهي. ڪا ڪاٺي ڪڍڻ فقير جي چيل هجي، ٺڳن ۾ اٽلس ٺڳي ڳهري ڪجهه اڳي پوءِ ڪري پنهنجي نالي سان ٻوڙ آندو وڌو ڪناه آهي.

جڏهن مٿي من ۾ بهائي ۽ ٻاڻڪي وڌو ڪري ڏيکارڻ جا الڪ هوندا سو مٿسئي مٿي ٻو ڪٽڻ ڏيڏاو ڪندو. سري رام ڪورشن، سوامي ووڻڪانند کي هڪ ڀيري چيو ته ”چيڙو الڌو ڏيڙو ٻاڳو“ ائين سم پرش جو ڳڻڻو آهي. ڪڍڻن سم پرش جي ٻاڳاڻن جو نمونو اختيار ڪرڻ پر ان جهڙي رهڻي نه رهڻ به ڪري چوري ۽ ٻيو قسم آهي. هٿس والڪو رهجي ٺڳن ٻاڻڪي هٿس ڪوٺائي. نه نه هن دنيا ۾ اڳي ڪنگ ڳڻڻا آهن جي اڳوڻو شاهو ٿين ٿا.

ڀاري - ٺٽوڏاس جو چوڻ ته:

ڀو ٺاوي وڌو ڪئي جڙي سم ڪوئي لاوي سڱ

ڍاڻن جهڙا ڍر وڻيا ٻيو لاوي ڪئي سڱ

سان مان ٻيٽن ٻڙهو ۽ ٻڙو هوندو. جهڙاسوءِ لاءِ ڪسڪ کان ٻيٽ ٻاڻڪل ٻيوڙي آهي. مٿس ٻڙي ۽ ڍاڙي ۾ ايترو جي خوف ۾ ٻيٽڪو سڱن ڍاڻو، شاسترن ۾ ڪڍڻن اچي ٺاري جو خيال ڪوڙ ۽ ڪار سڱن ۾ اچي ٿو. سم پنهنجو مطلب آهي ڏيکارڻ. ڪجهه ڪهڙا اڳو وٺي، ٻو هن ٺڳي ۾ نه ٿاڻي. (۱) ماڻهو

گل پنجنون

اڌرم جو تياڳ

گل چوئين ۾ ڌرم جي پهرين ٻن ڏاڪن يعني چاهنا سان چڱن ڪرمن ۽ چاهنا رهن يا لشڪار ڪرمن تي ديا - دان - دمن وارو ائهاڻس ٻڌايو ويو، هن ليڪ ۾ ڪرڻ جا سبب يعني نشيد يا نه ڪرڻ جهڙا ڪرم ڪهڙا آهن، تنهن تي لکيو وڃي ٿو ته پڙهندڙ ”چا ڪجي“ ۽ ”چا نه ڪجي“ جو پورو ويچار ڪري سگهن ۽ پنهنجي جيوت ڪڍڪاري ۽ لاپ ڏاڻڪ ڪري

جڏهن سري مولارام صاحب سوامي دتورام صاحب جو هٿ ورتو ته چيائون ته ٻچا ايترا بنڌن نه پاڻڪي ٻڌجن جو حياتيءَ جو گذارو ڏکيو ٿيو پوي ۽ نه وري اخلاقي ٽيم پيچن. الهی لاءِ انسانجي هڪ ست ياد ڪر ته ”چوري، ياري، مٿيا اور ساڌان ڪي اچا“. سري مولارام صاحب اها ست کي وڌيڪ کولي هڪ وقت اسانکي ڏيکاري ٿي. ست جي اسين هڪ

ملڪ جي لاءِ ڇا ڪيو آهي. اسين به پوسٽيءَ ۽ شوق ۾ اسين
 - ڏهن کي شه ڏيئي ويا آهيون. پنهنجون گهر جون ايتري قدر
 وڌايون اٿئون جو غريب پاڻ جي دڪهه جو نه خيال ڪو نه ٿا
 وکون. سوامي رام نروٽ ڏيکاريو آهي ته جيئن اسانجي پر سڪهه دائمي
 ٿيڻ جي شڪتيءَ جو دائرو وڌندو، تنهن اسين ويڌانت سڌانت
 جو اٿرو ڪري سگهنداسين ۽ ”ڏنده جا ويد“ ڪولچر جا لائق
 گهنداسين. لنڊي هولي جي آزمودي مان انهن چئي سگهندس
 ته جيئن اسانجي ايتريون سوليتون حاصل نه هون ٿيون
 نه وڌن جو گهر ۾، ستن شڪول ماسترن جو شڪول ۾ ۽ لنڊين
 لنڊين منڊلن جو لنڊيءَ وهيءَ وارن تي چڱو اثر هو. مان نه
 اڄ تائين پنهنجن اوچن آدرشي ماسترن جو شڪر گذار آهيان
 جن پنهنجي علم چلب جو مثال ڏيکاري اسان جي حياتي تي
 خاص ۽ ڳرڙهو اثر وڌو. انهن ٻڌن ۾ ايندو آهي ته مسلمانن ۾
 چاليهون حصو سندن ڪمائيءَ جو چڱي ڪم ۾ خرچ ضروري
 آهي. ڪنهن وقت سنڌو ڏهن ۾ نه رواج هو ته ناندي مان
 واپسي اتي پئسو اٽڪو ڏوڙ هي ڪم ۾ خرچ ڪندا هئا. هينئر
 اهڙي رواج جي ٿيڪ ٿا پئي پئي ڏسڻ ۾ اچي. هڪ ڀيري
 سري سڪرون وقت هڪ غريب آيو ته مون کي لپاڻيءَ جي ڪاڇ
 ۾ ڪجهه مدد ڏيو. وٺس ۳۰۰ روپيا آهيءَ وقت وڪيل هئا،
 سادي دهر هن غريب کي ڏني وئي. اسان گرهستن تي نه فوض
 آهي نه ڪجهه مڙهي اچائي ڪم جي ڪم ۾ ڏيون. شاه لطيف
 الهيءَ پاري ۾ وڻ جو مثال ڏنو آهي جو اسان لاءِ سکيا سان
 پر بار آهي ۽

”وڻ ٿا ميرا ڪن	پاڻ نه کائڻ پالهنجو
لڪر پٽ ڇاڙهيون	ڏوٽا ڏار سهن
منڊن سان موٽي اچي	ڦر ٿا ڦولي ڪن
شاهاس ٿن وٺن	اديون شاه لطيف چوي.



وڃي آرامي ٿيا تہ هڪ لنڊڙي ڪٽڙي جي دڪہ ڀري ڪُون ڪُون
 ٻڌائون. هيٺ لهي ڏٺائون تہ هڪ لنڊڙو ڪٽڙو ڪسيءَ ۾
 ڪريو ويو آهي ۽ ڪوشش ڪندي بہ ٻاهر نٿو اڪري سگهي.
 تن ڏينهن ۾ هڪڙو پهريائڻ ٻڃي ڪان پيرن تائين پائيندا هئا.
 پهريائڻ جي ٻاٽ سان ڪٽڙي کي آڳهي، پهريائڻ جي اندران
 هنڪي چاليءَ ۽ ٻالهن جي وچ ۾ ڪوسو ڪيائون. پاڻ ڪيائين تہ
 کين رهندون پاڻ لڳو، الهيءَ ئي پهريائڻ مان ڪڍي سوڙ جي
 ڪنڊ هيٺان ڍڪيائون. جيتوڻيڪ اڀياس ۾ ويٺا هئا، تڏهن
 بہ اهو ضروري سمجھائون تہ دڪي ڪٽڙي جو دڪہ لورٽ ڪريون.
 سڄي ڀڳتي اهاڻي آهي تہ هر شيءِ ۾ سٺ روپ جو هٿ سمجھي،
 سٺ جا سڪہ دائي ٿيون. ڪنهن سالڪ چيو آهي :-

” ڪرم بنان سوکي ڀڳتي، ڀڳتيءَ بنا سوکو گمان “

الهيءَ جي معنيٰ تہ هيڪڙائي جو ڍنڍورو وات سان نہ
 ڏيون، پر هلي ڏيکاريون. وڏا اڏهن دياوان ٿيندا، جڏهن
 لنڊي هوندي کان منجهن اهي اثر پوندا. هن زماني ۾ اسانکي
 لنڊن جي چال چلڪٽ ئي چڱو ڏيان ڏيڻ کپي، ڇو تہ يوروي
 رهڻ جي امولي، وڏن کي شرطن ۽ ڪلين ڏي چڪو آهي،
 ڪڏان وقت اچن جو لنڊن کي ڏين. اهو الهيءَ ڪري لکڻو
 ٿو پوي جو سڪولن ۾ شاگردن جي اوچيءَ رهڻيءَ تي ايترو
 وقت نٿو ڏيڻ ۾ اچي. ديا جو الڳ اهڙو ئي ضروري آهي،
 جهڙو سچ آدڪ لڇڻ. ديا ٻيئي دور ڪرڻ لاءِ وڏو هٿيار آهي.
 (٣) دان. اسان مان ڪير بمبئي، لاسڪ، پولو وغيره
 گهمي ڏسندو تہ خبر پونديس تہ ڪيترن ڌرماتما پرن، اسپتالون،
 ويرا گهر، ڌرمسالون، مندر، سٽيوٽوريم ۽ وديا گهر عام ماڻهن
 جي سڪہ، ننڍوسٽيءَ ۽ وديا جي واڌاري لاءِ ٺهرايا آهن. اسان
 سنڌين کي اهي ڏسي ڪڏهن بہ ويچار ڪونه آيو آهي تہ اسان

وڃي آرامي ٿيا ته هڪ ننڍڙي ڪٽڙي جي دڪه پري ڪون ڪون
ٻڌائون. هيٺ لهي ڏٺائون ته هڪ ننڍڙو ڪٽڙو ڪسيءَ
ڪريو پيو آهي ۽ ڪوشش ڪندي به ٻاهر نٿو نڪري سگهي
تن ڏينهن ۾ هڪڙو پهريائڻ ڪڇيءَ کان پيرن تائين پائيندا هئا
پهريائڻ جي پلو سان ڪٽڙي کي اُگهي، پهريائڻ جي اندران
هنڪي چاليءَ ۽ ٻالهن جي وچ ۾ ڪوسو ڪيائون. پاڻ ڪيائين ته
کين وهندون پائڻ لڳو، الهيءَ ئي پهريائڻ مان ڪڍي سوڙڙ جي
ڪنڊ هيٺان پڪيائونس. جيتوڻيڪ اڀياس ۾ ويٺا هئا، تڏهن
به اهو ضروري سمجهائون ته دڪي ڪٽڙي جو دڪه نورت ڪريون.
سڄي پڳتي لاهائي آهي ته هر شيءِ ۾ سٺ روپ جو هئڻ سمجهي،
سڀ جا سڪه دائي ٿيون. ڪنهن سالڪ چيو آهي :-

” ڪرم بنان سوکي پڳتي، پڳتيءَ بنا سوکيائين “

الهيءَ جي معنيٰ ته هيڪڙائي جو پٺو ڏورو وات سان نه
ڏيون، پر هلي ڏيڪاريون. وڏا تڏهن دياوان ٿيندا، جڏهن
ننڍي هوندي کان منجهن اهي اثر ٻولدا. هن زماني ۾ اسانکي
ننڍن جي چال چلڪٽ ئي چڱو ڏيان ڏيڻ ڪپي، ڇو ته يوروي
دهڻ جي نموني، وڏن کي شرطن ۽ ڪلمن ڏي چڪو آهي،
ڪٿان وقت اچين جو ننڍن کي ڏين. اهو الهيءَ ڪري لکڻو
ٿو پوي جو سڪولن ۾ شاگردن جي اوچيءَ دهڻيءَ تي ايترو
وقت نٿو ڏيڻ ۾ اچي. ديا جو الڳ اهڙو ئي ضروري آهي،
جهڙو سڄي آدم لڳڻ. ديا پٺي دور ڪرڻ لاءِ وڏو هٿيار آهي.
(٣) دان. اسان مان ڪير بمبئي، لاسڪ، ٻولڻو وغيره

گهمي ڏسندو ته خبر ٻولديس ته ڪيترن ڏور ماڻها پُرسن، اسپتالون،
وڃي گهر، ڏور سالائون، مندر، سٽيوٽوريم ۽ وڌيا گهر عام ماڻهن
جي سڪه، نندرسٽيءَ ۽ وڌيا جي واڌاري لاءِ ٺهرايا آهن. اسان
سنڌين کي اهي ڏسي ڪڏهن به ويچار ڪونه آيو آهي ته اسان

پتيء ساڳي "د" چئي. منشن "د" جي معنيٰ دان سمجھي. دانن جو وهنوار آهي هنسا ۽ ڪروڙ. تن "د" جي معنيٰ ديا سمجھي. لسانن ۾ جڻن نه پوک چاهندا، روپ، خود مطلب، هنسا ۽ ڪروڙ آهن، تنهن حالت ۾ اٽل لازم آهي ته دمن ديا دان، انهن انهي ڪن رکڻ جي ڪوشش ڪن ته پنهنجي وڏي جو چيو وڃي پنهنجو ڪرڻاڻ ڪن.

(۱) دمن، وشين کان پاڻڪي روڪڻ چڱو ٿيو. وشيون ماڻهوءَ کي ٻاهر مڪو ڪري، آندريشن آتما کان منهن ڦيرين ٿيون. هڪ هڪ آندري پنهنجو پنهنجو دس وٺي ٿي. اهڙيءَ طرح روپ آواز وغيره پنهنجي پنهنجي طرف ڇڪن ٿا.

"ال پتنگ مرگ مين ڪڇ ايڪو اڪ دس آڻڇ.

تلسي وانگي ڪوڻ گهٽ جاکو وياهي هالڇ"

ڪو چوي ته آندريون ايشور ڏهنون آهن پاڻڪي خوش ڪرڻ لاءِ اسمن آهن تي روڪ ڇو ڪريون. جواب آهي ته انهن کان واجبي سڪ وٺون يا غير واجبي؛ پوءِ ڪريون ڪمن ايترو کائون پيئون جو. اٽيون ٿين. اسانگي ايشور جي ادڪ ڏا آهن سي جي چڱي طرح ۽ واجبي نموني ڪم آڻيا ته سڪ جو ڪارڻ ٿيندا، نه نه نه ڏک جا پاڳي ٿيندا سين. اکيون آهن سدريشيءَ لاءِ ۽ نه ڪدريشيءَ لاءِ. جي قدرت جي سولهن ڏسون ته اهاڻهار جي وڏائي ڪريون، ڪن آهيءَ سولهن ۾ ڪدريشيءَ رکي ڏک ۽ روڳ پراپت ڪريون. مون جڏهن پنهنجو ڊاڪٽري ڪم شروع ڪيو ته ستگرو فرمايو ته پڇا توکي گهرن ۾ اچڻو وڃڻو ٿيندو. استرين ۾ ماءُ پيٽ جي واسن رکڻاڻن نه سگهي ٿيندين. پنهنجي گهر ۾ به جي گرهستي سنم سان وهندو ته پنهنجو به يقين جو به ڪلياڻ ڪاري ٿيندو. جڻن آب، هوا، اگني، موافق انداز ۾ آهن ته سڪڻاڻي ٿين ٿا. جي بي حد آهن ته ڏکڻاڻي ٿيون.

ڪونه آيو. ٻٽاول جي آوازي سڏائڻ ۾ فشر ورتو جو مرشد جو
اهو ڏٺو هوس. سري مولارام صاحبن کي سوامي دتورام جو
درشن ٿيندو هو ته ٻلهار ويندا هئا، جتن هڪ ٻيري چيو اٿن ته:-
”جيءُ آلمن جالي، مڃان ٿو مهر نالي.“

”ٿو آئي جيءُ جاءِ ٿو، ٿئي هيئنهن جهراڻي“

(۴) اوم جو اٻو ٻوهر دواوان چئن، سڳڻ ٻوهر کي چون

اٻو ٻوهر.

(۵) اوم جو ٻوهر ڏاوان چئن، ٿوڳڻ ٻوهر کي چون ٻوهر.
هيءُ اشي آهسا جا ٿوڳا وستار سان ماڻوڪه آهسڻ ۾ ڏال
آهن ۽ جدا باب ۾ امان ڪيا ويندا. سالڪ سنگورو وڏي اشي
ٿو ۽ جاپ ڏسي ٿو.

(۶) ادورڙ گمان، جاڻ آهي ته سم وستو هڪ ئي آيا آهي،
هو سم چٻ آند آهي ۽ باقي جهڪي جاڻجي سو ٿا سولم آهي،
ٿو ويچار اهڙو ڪو نه آهي جو سم وستو ڪالسواءِ ٻوڙه جاڻجي.
(۷) دورڙ گمان، سم وستو ڪالسواءِ بي شيءِ نه جاڻي. ٿام
۽ روپ وڳو وهر ماڻو آهن.

چڱن ڪمن (سڪار ۽ لشڪار) ڪرڻ سان جڳاسو پنهنجي
ڌرم کي وڌائي ٿو. اهيءَ لاءِ آهسڻ دن مان هڪ اهاڻ وسار
سان ڏٺو وڃي ٿو ته پڙهندڙ اهي مان لاپ ٻرائين ۽ اڳتي وڌڻ
لاءِ شروع ڪن ڪن.

ٻراچمن زماني ۾ ديولا، دٽس ۽ منس ٻر جا پتيءَ وٽ ويٺا
نه پنهنجي وڏي وٽ شوا ڪري، سڪ جو ڪارڻ پيون نه
اسانجو ڪلهاڻ ٿئي. ديولاون جهڪي ٻوڳن ها طالبو هئا، تن
کي ٻر جا پتيءَ ”ڏ“ ڪرڻ لاءِ چيو. ديولاڻن ”ڏ“ جي معنيٰ ”ڏمن“
سمجهي، معنيٰ نه ڏڏين ٿي روڪ ڪرڻ ڪهي ۽ لڏن ۾ عمر نه
وڃائجي. منس کي جي لوي ۽ خود مطلبي هئا تنکي به ٻر جا

ڏاڪي تي چڙهڻ جي هر انسان کي ڪوشش ڪرڻ کپي ته پنهنجي مقصد تي پهتي، اهو آهي:-

”سرو دکن ڪي، نورتي ۽ پرمالند ڪي پراپتي“
ست ڏاڪا هيٺ ڏجن ٿا:-

(۱) چاهنا سان چڱا ڪم ڪرڻ، پوءِ چاهنا لام لاموس ڪڍڻ لاءِ هجي يا پراوڪ جي سڪن جي پوڳڻ جي هجي.
(۲) لشڪار ڪم ڪرڻ يعني چاهنا کان سواءِ چڱا ڪم ڪرڻ.
اهو خيال نه رکون ته الهيءَ مان اسانجو نام لاموس وٺندو يا پراوڪ جا سڪ ملندا، جيئن ڪنهن سياڻي چيو آهي ته ”لوڪي ڪري درياءُ ۾ وجهه“. اها به چاهه ڇڏيون ته اهي سنا ڪم اسانجي انته ڪرڻ کي شائب وارو ۽ لومل ڪندا. راجا پرتوي چيو آهي ته:-

”چاهه جهڙي چنڊالطي ات ليچن ڪو ليچ.“

جهڙي الهيءَ ڪري آهي جو اسانجي مقصد حاصل ڪرڻ ۾ وڏي روڪ آهي.

شولي آهي ته ”ليڪٽينا پنجهتھ، ماگرده ڪسيم وٽلم“. معنيٰ ته تون ڏيندين نه ملندءَ، جيڪي پنهنجو نه آهي. الهيءَ جي لٽا نه وڪه، اهڙيءَ طرح اسين به جي خبر جا ڪم ڪنداسين ته ايشور به اسان تي رحم ڪندو. اجوري جي آس ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

گل چوٿون

ڌرم

سَو ڌرم اڀي ڇا ويڪو نه وڪيتر اوهسي (گهٽا)

هنجي معني آهي ته پنهنجي ڌرم تي هلڻ ۾ اسان کي ڌڪ نه کپي. نه ڪشوريءَ ۾ ڌرم چون فرض. سچ ڌرم جي ٻار آهي. دٻا، دان ۽ دمن (وشمن کان پالڻ کي روڪڻ) هنجو واڌارو ڪن ٿا. پگتي هڪي هڪو ڪري ٿي. گمان هنجي حد آهي.

هن زماني ۾ گرد واري يا ٽڪالي يا مندر ۾ وڃڻ ۽ اس سڀ وڃن يا لاڙن پڌڻ يا گائڻ ٿي ڌرم آهي. ڪن ڪنهن سڀ پرش جو لڪڇو پڌو نه پاليندا ته وڏو ڪم ڪيو اٿئون. ڪنهن ڌرم سالا يا ڪوه يا اسپتال لهرائي نه سمجهندو ته حد ڪٿي اٿم. اهي سڀ برابر جڳا ڪم آهن. پر ڌرم پنهنجي واڌاري آهر وڌندڙ آهي. جي اسن هڪ جاءِ تي، هڪ منزل تي، هڪ ڏاڪي تي پهتاسين ته اسانجي انهن ڪرڻ تي سمور چڙهي ويندو. جئن هن سرپرکي، ننڍائي، جواني ۽ وڏپڻو آهي، تنهن اسانجي ڌارمڪ اٿي به اٿين اوستائن مان لنگهي ٿي. جئن ننڍي ٻار کي گمان به ٿاڪڙي آهي، تن وڏي وڏي کي فقط شلوڪن جو اچارڻ ۽ نڪو نه سمجهڻ تي سوڍ آهي. مٿي چڙهڻ ۾ ويچار ساگر سڀ ڏاڪا بيان ڪيا آهن. هڪ ڏاڪي واريءَ اوستا کي حاصل ڪري، ٻئي

ڏاڪي تي چڙهڻ جي هر انسان کي ڪوشش ڪرڻ کپي ته پنهنجي مقصد تي پهچي، اهو آهي:-

”سرو ڏکڻ ڪي، نورتي ۽ پرماتند ڪي پراپتي“
سٺ ڏاڪا هيٺ ڏجن ٿا:-

(۱) چاهنا سان چڱا ڪم ڪرڻ، پوءِ چاهنا نام لاموس ڪڍڻ لاءِ هجي يا پرلوڪ جي سڪن جي پوڳڻ جي هجي.
(۲) اشڪام ڪرم ڪرڻ يعني چاهنا کان سواءِ چڱا ڪم ڪرڻ.
اهو خيال نه رکون ته، الهيءَ مان اسانجو نام لاموس وڌندو يا پرلوڪ جا سڪ ملندا، جيئن ڪنهن سياڻي چيو آهي ته ”ٺوڪي ڪري درياءُ ۾ وجهه“. اها به چاهه ڇڏيون ته اهي سٺا ڪم اسانجي انته ڪرڻ کي شالڪ وارو ۽ ٺرمل ڪندا. راجا پرٿري چيو آهي ته:-

”چاهه جهڙي چندالطي ات ليڃن ڪو ليڃ.“

جهڙي الهيءَ ڪري آهي جو اسانجي مقصد حاصل ڪرڻ ۾ وڏي روڪ آهي.

شرتي آهي ته ”نيڪتينا پنڄمته، ماگرده ڪسيمه وڌم.“
معنيٰ نه ٿون ڏيندين ته ملندءِ. جهڪي پنهنجو نه آهي. الهيءَ جي لڻا نه رک. اهڙيءَ طرح اسين به جي خير جا ڪم ڪنداسين ته ايشور به اسان تي رحم ڪندو. اڃوري جي آس رکين ته ڦل ڦڪو ۽ بي سواڊي ٿيندو ۽ اسان کي خير ڪو ڪڍ ڏيندو.

(۳) ساڪار آپاسنا يا پڳتي. پڳتي اشت جي يا ستڪور جي، ساڪار: پڳتي چڱي وڃي ٿي. هن جا اسان وٽ گهڻي ئي مثال آهن. ”ڏلي پڳت ڏيان ڪهو، پٿر مون ٻانءِ“. راس ۾ هڪ هڪ گوبئيءَ کي پنهنجو پنهنجو ڪر شڻ ڏسڻ ۾ آيو. هندومان مولن جا داڻا پڇي ڦٽا ڪندو ويو جو هنن ۾ هنڪي دام ڏسڻ ۾

گل چوٿون

ڌرم

سو ڌرم ابي ڇا ويڪم ۽ وڪيتر ارهسي (گمنا)

هنجي معنيٰ آهي ته پنهنجي ڌرم تي هلڻ ۾ اسان کي ڌڪ نه کڻي. ڌڪه پريءَ ۾ ڌرم چون فرض. سچ ڌرم جي پاڙ آهي. دنيا، ڏان ۽ دمن (وشن کان پالڪي روڪڻ) هنجرو اڏارو ڪن ٿا. پگڙي هڪي پنڪو ڪري ٿي. گمان هنجي حد آهي.

هن زماني ۾ گردواڙي يا نڪالي يا مندر ۾ وڃڻ ۽ آب سب وڃڻ يا ڇڻ ٻڌڻ يا ڳاڻڻ ئي ڌرم آهي. ڪن ڪنهن سب پرش جو لڪچر ٻڌو ته پائيندا ته وڏو ڪم ڪيو اٿئون. ڪنهن ڌرم سالا يا ڪوه يا اسپتال ٺهرائي ته سمجهندو ته حد ڪٿي آهي. سڀ برابر چڱا ڪم آهن، پر ڌرم پنهنجي واڌاري آهر وڌندڙ آهي. جي آسمن هڪ جاءِ تي، هڪ منزل تي، هڪ ڏاڪي تي پهتاسين ته اسانجي الله ڪوڻ تي سمورو چڙهي ويندو. جئن هن سرپرستي، ننڍائي، جواني ۽ وڏپنڻو آهي، تن اسانجي ڌارمڪ آلتِي به آهن اوسائن مان لنگهي ٿي. جئن ننڍي ٻار کي گمان بهاندي آهي، تن وري وڏي کي فقط شلوڪن جو اچارڻ ۽ نچو نه سمجهڻ پي سود آهي. هتي چڙهڻ ۾ ويچار ساگر سب ڏاڪا بيان ڪيا آهن. هڪ ڏاڪي واريءَ اوسا کي حاصل ڪري، اتي

جي اڳيان هٿ نه ٿيڻ ڪري. منهنجو آزمودو به اهو آهي ته ايشور جو ڪيو ٿو سمجهي ته ٻج سان رهجي ٿو ته مشڪل ڪها ايشور اسان کي ڇڏي ڪونه ٿو.

مٿين احوال مان ائين نه معلوم ڪجي ته اسان گرهستن کي هٿ ٻڌي ويهي رهڻ ڪي. سڄيءَ طرح سان، پنهنجي ڪٽنب جي پالنا جا آپاءَ وٺون، پر رضا ئي راضي رهون. سري ستڪورن هڪ دفعي اسان کي هيٺيون مثال ٻڌايو:-

ڪنهن مسافر گهوڙي تي بار سان پريل خرزين رکي ٻار مٿان چڙهي وينو. خيال آيس ته گهوڙي تي منهنجو ۽ خرزين جو پتو بار آهي. گهوڙي تان لهي خرزين پنهنجي ڪلهي تي رکي، پوءِ گهوڙي تي چڙهي وينو ۽ سمجهائين ته هيٺ گهوڙي تان بار گهٽيو. تنهن اسين به اهڙي ڏاهريءَ وانگر هٿ هٿ هٿون ٿا. ٻار آهي ايشور تي، ڪٽنبون ٻارو اسين ٿا ڪريون ڇو ته اسان تي ٻار آهي. ڪيترا به سري ڪرشن چيو آهي ته ”ڪرم ڪرڻ پنهنجو فرض، ڦل ڏيڻ منهنجو فرض.“ شاه به سنن اکرن ۾ مٿيون عقيدو ظاهر ڪيو آهي:-

”واڳ ڏئي ۽ وس آءُ ڪا پاڻ وهڻي“
 ”ٻوڙئين ڇاڙهڻن ٿو ڏئي ٻئي جو دعويٰ ڏسي نه ڏر“
 هن منهنجي حال جو مهر ئي مرم جو اچي پتو اچي ٿو.
 رک ٻولي جو پرم



اهو وقت ٻاهر اڪرلدا هئا. سڀ سنگين گهڻي مدد ڪن نه
 هئا، ٿو هائجي ڪم ڪندو ۽ اهايو ڏکي ٿيندا، پر سمجهائون نه.
 اڀاس ۾ اڪملائي جي لاکل گهڻي گهرج آهي ۽ هڪ ايشور جي
 آسري پهندي اڀاس ۾ مشغول رهيا. آخر هڪ سڀ سنگي
 کي خيال آيو ته آڏواري آڏواري ٿي جيئن پهنجي ڪم کان فارغ ٿئي
 تن ڪوشش ڪري ستن جو روشن ڪجي. پاڻ سان هڪ مٺي
 پاڻيءَ جو ڊلو، سڀ مٺيون ٿوليون ۽ سڀ سلوٽيون ٿوليون
 آڻيندو هو، هي ڪن هڻو هلنديون هيون. اهڙي طرح هن
 پٽواري ٿي ٿو مهينا گذاريون. پاڻڪ سمجهي سگهيا هوندا ته
 سڀ پرهن کي سڀ وسٽو پاڻ لاءِ ڪمري نه رهندو وارا ڇڏي
 ٿي پوي ۽ وٽراڳ نه اڀاس سان شامل ٿي هن اوچي مقصد جي
 حاصل ڪرڻ ۾ ڪنن ٿو مدد ڏئي. ماڻهن جي آڇ وڃ وڌي ۽
 سرڪار جنگي سمن ڪري اهي پٽواري جي خالي ڪرائڻ
 جو خيال ڪيو. ڪن معزز ماڻهن مولا رام صاحب کي ڪراچيءَ
 آڻڻ جي ڪوشش ڪئي پر هن نه چيو. ڪنهن وقت پهندي
 ”خيال“ ۾ ويٺا هئا ته سمجهائون ته ستن جي پاري گڏي
 آهي ۽ اسن به اتي آهيون. مکيه سڀ پٽواري سان ڪي چيو ته
 ساڌن کي ٽڪراڻ سان ڪم نه آهي. ٿو هان جي لاءِ ٿو اڪملائي
 وارو آستان هتان ويٺو آهي. ٿو هنن وڃن اتي رهو. ڪجهه
 ڏينهن کانپوءِ سمڪ ٿو ڏر هائوڪي ملو وارو باغ وڌو ۽ سري
 مولا رام صاحب هن کي اتي رهڻ لاءِ ارادو ڪئي. ها اهن
 قبولي. هتيجي آب هوا ۽ ٿو اڪملائي هنڪي ڏاري پسند هئي.
 هڪ ڀيري پهنجي شش لالچند کي فرمائون ته جيئن ماڻهن
 جو آسرو وٺي رهندن، ٿو پاڻڪي ڪن ڏسي سگهندن. اسان
 نالڪن کي سوال ڪرڻ کان ڏاڍو روڪيندا هئا ۽ چولدا هئا
 نه سادو ڪانچي، سادو ٻيڙي، گهٽ ڪانچي، نه ڪانچي، پر ڪنهن

۾ لک، ٿيڻ ٿا. ڪارڻ الهي ڪري ڇو وڃي ٿو جو جاڳڻ تي،
سهڻ وقت وارا سنسڪار موٽي ظاهر ٿيڻ ٿا ۽ سوڪشمر ۽ ڄاڳرت
اوسڻ جو باعث ٿين ٿا. هڪ ڪارڻ شري جي اڌشنا ڏيو
کي ڇڏجي ”پراگم“، سڀني ڪارڻ شري جي اڌشنا ڏيو
کي ڇڏجي ”ايشور“. جو ساريءَ دنيا جي وهنوار هلائڻ وارو
”لینتا“ مڃيو وڃي ٿو. پڙهندڙ مٿئين مختصر بيان مان، پنهنجو
ايشور سان ڪهڙو لاڳاپو آهي سو سمجهي سگهيو هوندو. سڄي
سچل جي همئين بن بيتن مان ڏسبو ته ڏاڍي آسرن تي نه
ڀاڙيون، آهي ڪڇي دلي وانگر آهن، پر سڄيءَ دستوءَ تي آسرو رکون.
”جنسين دل دلي سان ساهڙ ڪين سڄو

ڪڇو ٿيس ڪڇو ٿيس ڪڇو ٿيس ڪڇو ٿيس
(سچل) لاساهڙ ڀڳس سڄو ٿيس
”ڪڇو سڄو ڪين ٿي ڪڇو سڄو ڪين ٿي
سڄي سنڌي سنگ ڪڇا سڄا ٿي ويا“

طلب نه ڪڇي ڪي سڄي جو سنگ سڄو ٿو ڪري. خيال سان
سڄي نه بس جنهن تي هيتر ٿو ايمان ڪجي، حقيقت ۾ ڪلاسي
جو گهر آهي. پر سڄي پڙشن جي ٻن کي جو سڄي دستوءَ جي
پاماس ۽ ويچار جو آسرو آهي، انهن جي صحبت، ۽ ڇاڪري
ل کي خوشي ڏئي ٿي. هو ايشور سان ڳنڍيا پيا آهن جو اهو
نن جو يقين آهي. اسين به ڇو، مٿئين يقيني کي ڀڳو ڪري،
پنهنجي جيوت سڄي ۽ سڄي ڪريون. سري مولارام اڪل
۽ ورهيه اڳ، اسان کي اهڙيءَ رهڻيءَ جو مثال ڏنو. اڪل
۱۹۰ ڌاري جڏهن پنجاب مان سنڌ آيا ته معلوم ٿيڻ ته رام
هر وڪين جي ٻيڙي جنهن کي ”ڪورل آئلڊ“ به چون،
منهوڙي جي ڀرسان هڪ ايڪائيف وارو اسٽان آهي. ان تي
هڪ جو ڀڳو خيال ڪيائون. هڪ انسان ذات جو پير به ڪو نه
هڪ چر هئي جت رهندا هئا. وڃي به پيرا الدر ايندي هونئي.

گل ڏيئون

هڪ ايشور ٽي پاور

”جسڪي اوڀر تون ميرا سوامي، سو دڪ ڪمسا پاوي“ (گروانڪ)
اسان گرهستين تي سنڪٽ جو اثر ڪهڻو پوي ٿو. وقت ئي
ڄڻ اٿرن ڪري درياهه به ٿري وڃون، وقت ئي اڏ ٿي اٿڪي
بهون. اهو الهي ڪري آهي جو مول يا پاڙ جو آسرو ٿا وٺون
پر هن هن جي پٺيان ٿا ڊوڙون؛ ٻين جي چوڻ ۽ ڏاڻي کي جيترو
وڌن ٿا ڏيون، اوترو وزن پنهنجي ويڪر ۽ ويچار کي ٿا ڏيون.
اسان سڀني جي اندر جو ساڪي آهي، تنهن کي گهٽ ٿا ٻڌون.
جڏهن به ڪنهن مشڪلات ۾ اچي ٿا پئون ته دل هاري ويڳاڻن
والگر پيا هٽ هٽ پٽڪون، پر ڏيرج ڌاري شانت ڇڏي ٿي،
الهي مشڪلات مان ٻاهر نڪرڻ جو پورو دستو ٿا ڳوليو.
جيو ڇا آهي؟ ايشور ڇا آهي؟ انهنجو پاڻ ۾ سنڀڌ ڪهڙو
آهي؟ اهو سمجهو ته پاڻ کي شانت ڇڏي وهندار ڪرڻ ۾
وڏي هٿي ايندي ۽ ٽر ٽر ۽ پٽڪا کان بچنداسين.
شاسترن موجب هن جي شري آهي، استول-سوڪشيم
۽ ڪارڻ. استول به اسين اکين سان ڏسون ٿا. هٿن سان
هن کي ڇهي سگهون ٿا. ٻاهرين ڪاروبار ڪري ٿو. ان مان
بعدا ٿئي ٿو ۽ ان سان وڌي ٿو. سنهو آهي، ٿلهو آهي، بندرو
آهي، ڊگهو آهي، ڪارو آهي، اڇو آهي، ننڍو جوان ۽ پڏو ٿئي
ٿو ۽ آخر مري ٿو.

(۳) اک لکڻ ۾ ٻهڙهي^۱ ايڪ نه ٻهڙا هوءَ

دک سک دڙ پرڪاش هئ^۲ ايڪ سريري هوءَ

(۴) ديهه وکي اوڙلڪ جهون اوڙي^۲ مرلڪ هوءَ

اوڙي ديهه چمتن هي ايڪ سريري هوءَ

(۵) انسي آلم ايڪ هي نام روپ به هوءَ

سڪنا سوسپ^۲ ٻن هي الڪ الڪ پرف هوءَ

(۶) سرب الڪ جهون ساڪ هئ ساڪي^۲ لئن ٻڃان

ديهه لرائتر ايڪ هي سري الڪ سمان

(۷) آلم ستا سرب ۾ گهٽ گهٽ رهي سماء

سر هي اوچ لمح ۾ آيتي^۲ نا مرجاء

آمد نه مٿون سڀ روشن جي وچن ۽ سڀ شاسترن مان
چولڻ ٽڪرن ۽ ٻن آزمودن مان پڙهندڙ کي ٻڪ ٿي هوندي نه
هڪڙائيءَ جو اصول حقيقت آهن ۽ عمل ۾ آڻڻ چٻڙا آهن.



ستسنگي پنهنجي واڌاري لاءِ ڀلي واجبي آيا وئي، پر ڦل ايترو
اي ڇڏي، ۽ پنهنجي اڳيان هيءُ اصول رکي ته ”جهڙي بهي
آوي توهي پيئي گذري، بئس ري من صبر ڪي هجري“.

هڪڙائيءَ جي فائدي ۽ ڏنيءَ جي برخلاف وڌيڪ برماڻ
هيٺ ڏجن ٿا:-

(۱) مٿن تون، به، جڳهه هي ٺهين، ههه سڀا ڪورام پيارا (گرت صاحب)

(۲) تون تون ڪردي وڃڻ جو مرلدين مٿن مٿن دي وڃ الڌ غبارا

الڌر باهر ايڪو ظاهر ويڪه ائين تنهن نور نظارا

بهون گهران وڃ اڪ گهر والا سڀ وڃ وسندا سڀ سي نيارا
عشق اشارا ڏٺا دل وڃ دلپٽ ديڪيا، عجب ديدارا (دلپٽ)

جي ڪو شنڪا ڪري نه آدمي گهڙا وڏا، ننڍا ڏکي،
سڪي ۽ جڳهه ۾ جڙ شيون به نه چمتن جيو به جدا لام جدا روپ ۽
جدا شڪتيون ۽ ڪي بکيا ڪي ياول، پوءِ هڪڙائي جو اصول
ڪئن قبول ڪجي. انهيءَ جو جواب سري ڪلا بدامن، ڪلاب چمن
۾ ديهه درشتانت سان ڏنو آهي. جو سمجهڻ بلڪل سولو آهي
۽ ٻئي ڪنهن به شاستر ۾ مون نه ڏٺو آهي. انهيءَ لاءِ پاڻڪن
جي سولائيءَ لاءِ هيٺ ڏنو وڃي ٿو:-

(۱) ”تن ڪي انگ انگهه جيون ٿو ٽرنگهه انگهه

انسي ايڪه انگهه هي آلم ڪري پيمهه“

(۲) روپ بڻا هي ٽن ڪو روپ ديڪه چڪه جاء

سروڻ بڻا نه روپ ڪا سروڻ شبد اگههه

جي ارادي سان مڃين ٿا ته جيئن ڪي ڪجهه ڏاڻي ڪري،
 جاسوسي رکي، آيا ورتا لڳو ته مولڪي نقصان پهچي ۽ کيس
 مون واري عاء ملي. عملي ۽ شاگردن کي مڃي نڪتائين
 ڪرڻ جي ڪهڙي ڪوشش ڪيائين. مولڪي سري سنگورن جو
 حڪم هو ته روز ادويت وڃن پڙهي، اهو ٻنهن ٻڪو ڪڇ ۽
 هلس چئڻ ۾ اهي ٽن ئي عالم وڃن ۽ دل غمغه شام وڃندڙ.
 جڏهن آهڻس ۾ ويٺو ۽ ٻن ٽن ڏينهن کان ڪم ڪرڻ ڪو
 ٿيڻ سر ٿيڻ ڏسندو هوس، پر ٽن ڏينهن ۾ دل کي
 سمجهائيندو ۽ ٻن ٽن ڏينهن ۾ ٽن ڏينهن ۾ ٽن ڏينهن ۾
 نه آڻ، پر ان ۾ ڪم وڃي ٿو، جو ٻنهن ۽ سڪو روپ
 آهي، الڪي الڪو ڪر. ٻه ڏينهن ڏيکاري ٿو ۽ ساڳو ڪم،
 پر سندس فالدي جي نظر تي کيس ڪن ڏيکاري ٿو ۽ ساڳو ڪم
 ڪم، اهڙي طرح اٽڪل ٽي سال کان شام ۾ وڃي ٿو.
 اهي ۽ جو ٿيڻ ٿو ٿو جو ڪي مولڪان وڏن آهڻن سان
 آهي ۽ ٿيڻ جي هيو پئي ۽ آيو ۾ نقصان وٺي ٿو ۽ لاچار ٿيڻ
 عمر ۾ پيشن وٺي ٿو. مٿن مٿان مان ٻه ڏيکاري ٿو ۽ ٿيڻ
 ٿيڻ نه (۱) ڪڙائيءَ جي نظر عملي طور وٺي سگهجي ٿي
 (۲) ڪڙائيءَ جي نظر وڪندڙ کي ڪو به نقصان ڪونه ٿو ۽ ٿيڻ
 سگهي. اسان کي اخلاقي رهڻ ۽ ڪهڙيءَ سان گڏ آيو چيڻ تي
 ٻه ضرورت آهن. اهي ۽ ڪرڻ سان وهندڙ ٻه مولائيءَ سان
 هليو ۽ ٻه مارڻ ۾ به واڌارو ٿيڻو. سري مولارام صاحب ڪڪ
 ٻهري اها زوردار سمجهائي ڏني ته سڀ سگهيءَ جا لڳا آهن ته
 ”ٻه سگهي ۽ ٻه ڪام“ پاڻ کي سمجهي. وهندڙ ۾ اها
 هوائي قلعا نه ٿي، نه اڃا ٻه لڳا ٿي وڌائي. سڀن سوڌي
 هلس هلي. اهي ۽ ڪري هجو وهندڙ ٻه مارڻ ۾ اٽڪ نه ٿيڻ.

ستسنگي پڌونجي واداري لاءِ ڀلي وڃي آيا وئي، پر قل ايسو
لي ڇڏي، ۽ پڌونجي اڳيان هيءُ اصول رکي ته ”جهڙي پيشي
آوي ته پيشي گذري، اٽڪ ري من صبر ڪي هجري“.

هيءُ ڪڙائيءَ جي فائدي ۽ ڏئيءَ جي برخلاف وڌيڪ پرماني
هيٺ ڏجن ٿا :-

(۱) مٿن لون، پوءِ جڳهه هي لهن، ههه سڀا ڪورام سارا (گرت صاحب)

(۲) لون لون ڪردي وڃڻ جو مردن مٿن مٿن دي وڃ الڌ غبارا

الدر باهر ايڪو ظاهر ويڪه ائين تنهن نور نظارا

پهون گهران وڃ اڪ ڪير والا سڀ وڃ وسندا سڀ سي ايارا

عشق اشارا ڏنڙا دل وڃ دلپٽ ديڪيا، عجب ديدارا (دلپٽ)

جي ڪو شڪا ڪري نه آدهي گهڻا وڏا، لنديا ڏکي،

سڪي ۽ جڳهه ۾ ڇڙ شيون به نه چمتن چيو به جدا نام جدا روپ ۽

جدا شڪتيون ۽ ڪي ٻڪيا ڪي ڀاول، پوءِ هڪڙائي جو اصول

ڪن ڀول ڪجي. انهيءَ جو جواب سري ڪلابداس، ڪلاب چمن

۾ ديهه درشتالت سان ڏنو آهي. جو سمجهڻ بلڪل سولو آهي

۽ پيشي ڪنهن به شاستر ۾ مون نه ڏنو آهي. انهيءَ لاءِ پاڻڪن

جي سولائيءَ لاءِ هيٺ ڏنو وڃي ٿو :-

(۱) ”تن ڪي انگهه الڪه جيون ٿو ٿرنگهه الڪه

انسِي ايڪه الڪه هي اٽم ڪري پيهڪه“

(۲) روپ پشا هي تن ڪو روپ ديڪه چڪه جاء

سروڻ پشا نه روپ ڪا سروڻ شيد اگاهه

جتي ارادي سان منهنجن ٻين زبردستن کي ڪجهه ڏيئي ڪري
 چايسو سي. ڏکسي، آهائو وٺڻ، لڳو ته مولڪي نقصان پهچي ۽ کيس
 مون رازي جاء ملي. عملي ۽ شاگردن کي منهنجي برخلاف
 ڪرڻ جي ڪهڻي ڪوشش ڪيائين. مولڪي سري ستگردن ۽
 چڪر جو ته روزانو ديويس وڃن پڙهي، اهو يقين پڪو ڪج ۽
 هلس ڇڏي ڇڏي قدم تي قائم رهڻ ڏل هميشه شاليت رهندو.
 حڏهن آلمس ۾ ويندو عوس ته ان زبردست خون جيتوڻيڪ
 تنهن سر لپون ڇڏتون ڏسندو عوس، پر ڏهن به دل کي
 سمجهائيندو هوس ته تون بهائي نه ڏس، تون به ئي نظر
 نه آهي، پر ان ۾ جهرو ڏهي ٿو، سو پوئو ۽ سڱه روپ
 آهي، الڪي اليو ڪڙو ته رڳو هجي ڏلڪاڻن جو وسارو ڪم،
 پر سندس فائدي جي نظر تي ڪمڻ ڪن ڳالهيون ۾ سفارش نه
 ڪن. اهڙي طرح، اٽڪل ڏينهن شال ڪن شاليت ۾ وقت گذاريم.
 انهيءَ غور ڏيکڻ ۾ اهو ٿيو جو هنڪي مولڪاڻ وڏن آلمسرن سان
 آهي خلط جي هٿ پيئي ۽ آخر ۾ نقصان وسمس جو لاچار ٿيڻي
 عمر ۾ پيشن وٺي پيس. مٿين مثالن مان به ڳالههون ثابت آهن
 لپون ته (۱) هڪڙائيءَ جي نظر عملي طور وڌي سگهي ٿي
 (۲) هڪڙائيءَ جي نظر وڪندڙ کي ڪوبه نقصان ڪونه ٿو پهچائي
 سگهي. اسان کي اخلاقي رهڻي ڪهڻي سان گڏ آهر چستن جي
 ۾ ضرورت آهي. انهيءَ ڪرڻ سان وهندڙ به سولائيءَ سان
 هليو ۽ پرمات ۾ به واڌارو ٿيندو. سري مولادام صاحب هڪ
 ٻيري اها زوردار سمجهائي ڏني ته سم سڱيءَ جا لڇا آهن نه
 ”پورن سنڪل ۽ پورن ڪام“ پاڻ کي سمجهي. وهندڙ ۾ اها
 هوائي قلعا نه ٻڌي، نه اجايون نمائون وڌائي. سڀني سوڌي
 هلس هلي. انهيءَ ڪري هنجو وهندڙ پرمات ۾ اٽڪ نه ٿيندس.

سندن اڳيان ڦٽ مٿي ڪري بيٺو آهي. ڪجهه ٿرسي سر جهڪائي پوئتي موٽيو. هي مثال ڏيکاري ٿو ته جهوٽيڪ اڳيان جي وڪشيپ شڪتي اول لالڪي کي لالڪي ڪري تسلي ڪرائي ٿي، پر جلدي وري گياليءَ جي پريڪتا هن جي مدد ڪري ٿي ۽ کيس سچو درشن ڏيکاري ٿي. ظاهر ۾ باطن ڪئن ڏسجي، انهي لاءِ پڙهندڙ جيڪڏهن هيٺيون رستو اختيار ڪندو ته اڀياس سان فتح ٿيندو.

ڪنهن شانت جي وقت، سوڀر صبح جو يا دير سان نما شام جو، ڪنهن لويڪليءَ جاءِ تي آسٺ ڪري الدرنين اڀياس جو اول آزمودو وٺجي. اهو نمونو پڙهندڙ سري شڪر آچاريه جي اڳي ڏال شلوڪن مان معلوم ڪيو هوندو. الدرنين اليو سان ٻاهر نظر ڪبي ته ڪو پريان ايندڙ هوندو ته ”لدم“ يا ڪجهه آهي ٿي معلوم ٿيندو. اوري اچڻ تي معلوم ڪبو ته انسان آهي يا حيوان. وڌيڪ اوري اچڻ تي هن جا خاص وشميشٽ يا الڪ معلوم ٿيندا ۽ چٽي سگهيو ته فلاڻو جاور يا فلاڻو ماڻهو آهي. هاڻي حاضر تان درشتي ڪڍون ۽ وهمي نام روپ نه ڏسون پر ڏورانهون ”لدم“ وري اڀو ڪريون ۽ ان ”لدم“ کي استي پالتي پريه يا پورن روپ سان ڏسون. پورڻ ان کي چٽجي جو سرو جاءِ، سرو ڪال ۽ سرو وستن ۾ پڙيود هجي. انهي خيال ۾ آڪاش جو ويچار مدد ڪندو.

شاه لطيف ڌيان ڪندڙ ۽ ڌيان واريءَ شيءِ جي هوڪڙائي هيٺين طرح چٽي آهي. ”پاڻي کان ڪمان ۾ متان مارين مون، مون ۾ آهين نون، متان ٽنهنجو ٿي توکي لڳي.“ هن عقدي کي پاڪي ڪرڻ لاءِ مان واجب ٿو سمجهان ته، پنهنجي جهوت مان هڪ مثال ڏيان:-

ڪنهن وقت منهنجو هڪ زبردست، منهنجي گهٽتائي ڏيکارڻ

من جي معنيٰ ”پورو“ سمجهڻ کپي ۽ نه ”ڪجهه نه“. پورو بظاير واد موجب ماڻهو جذهن وهڻي سان پنهنجو قدم پڪو ڪري ٿو نه سندس پنهنجو نه وڌيڪ پڪو ٿئي ٿو ۽ ورت واد لکڪار ڪري اندر جو آرام پائي ٿو، جتن سوامي جو مٿيون شلوڪ چاڻائي ٿو. سري گورڻاد آچاري نه هڪ سڀ وسوءَ کان سواءِ ٻيو هٿ ڪجهه نه ٿو قبول ڪري (اجاس واد) ۽ شرقي نه چوي ٿي نه ”ابڪم ابوا آد وٽم پوهر لنهن ناستي ڪنجن“. معنيٰ نه هڪ بهائيءَ وٽم پوهر آهي ۽ گهڻاڻو زور نه آهي. اسان مان جن کي سڀ پوڻ جي صحيح جو غشوش نصيب حاصل ٿيو آهي، سي انهي هڪڙائي جا عملي مثال پنهنجي سڳورن جي جهون چوڻن ۾ يا نه ڏسي سگهيا هوندا يا نه آهن جي پوڻ وڃن، جي ذريع ٻڌي سگهيا هوندا. مان هڪ اهڙو هڪ مثال ڏيان ٿو جو مون سري مولارام صاحب جن جي مڪاروند مان ٻڌو هو. اهو مثال پڙهندڙن کي پنهنجي ڏياريندو نه هڪڙائي ۾ سڪ آهي ۽ دويست ۾ نه آهي. سري مولارام صاحب جي لندائي جو گهڻو وقت پنجاب ۾ گذريو. ڪنهن وقت لڏيءَ جي ڪناري پوسان راجا دلچمتسگهه جي جهولي ۾ رهندا هئا. برسات جي موسم هئي، پاڻيءَ ٿيڪ هڪئي. هڪ وڏو ٺالڪو سندن طرف ايندو ويو. هن کي سامهون ۽ ويجهو ايندو ڏسي اول بحال ڪيائون نه شايد اسان کي ڏلڪي، پر پڪدم پاڻ کي سمجهيائون نه ٿون ٺالڪو چوڻو ڏسڻ. هيءَ به اهاڻي سڀ وسڻ آهي جا هرهند اندر ٻاهر حاضران حضور آهي. ڇاچو ٿو نه وڃن، مون آهي ڇا؟ انهي سڀ وسڻ جو موند ٿئي ٿي ڪو نه ۽ هينمون شهد آچارڻائون ”دري ۾ مرلا ٺالهن ستي ڪا خوف ڪا ڪا“. انهن چئي پنهنجي ساڏي ۾ ڪم ٿو ڪجهه وقت کان پوءِ جذهن وري اکيون کليل نه ڏٺائون نه ساڳيو ٺالڪو

گل دیو

ویدانت جا اصول خیالی کین عملی؟

ڪيترن يورپي فيلسوفن، اڀڻدن کي ”رؤحن جا واحد
بخش“ ڪري چيو آهي. وري ڪن چيو آهي ته اهي ”خيالي
اصول آهن ۽ نه عملي“. ڊاٽوڪن هندستانين ۾ به الهيءَ باري
۾ غلط فهمي آهي. ائين شڪن ڪي دور ڪوڙ لاءِ، هيءُ ليکڪ
لکيو ويو آهي. ويدانت ۽ تصوف هڪڙائي جو لغو هٿن ٿا يعني
نه هرجاء، هروقت، هر شيءِ ۾ هڪ سٺ وستو حاضرن حضور
آهي. ٻاهر يون لالابو يا نه فقط طلسمي نظارو آهي (وروت واد)
يا نه اهو به سٺ وستو جو مشاهدو آهي (پرڀام واد). منهنجي
راءِ ۾ نه جيڪي وهنوار ۾ هر شيءِ ۾ ايشور جي واپاڪتا ڏسي
سڀ سان سچائيءَ ۽ سوڌائي سان حلق هٿن ٿا آهي، پر مالم يا
حقيق ڏي اڳتي قدم کڻن ٿا:

(۱) پرمات:۔ ”دارا داري اُتر جنهن آڪاش جي

مونیو نهنجی - مون یو یرم یادی

جاگہی ڈ لائنیں چوتھ م سامی وس ساری

سڀ سان سڄاري مکڙي مڙجان ڪري" (سوانهي)

(۲) لیون لک. لباس - ہاٹی پسٹ ہیڈز و (شاہ)

(۳) درون مولا بیرون مولا، مولا جاء به جاء

زمین مولا، فاقی مولا، مولا آب آہ۔

عرش مولا، قرش مولا، مولا طالب آہ،

سن مولا مہاسین مولا خوشبوء گلابرای ۔

(مولادام)

الهندس ۾ تون ڪو آهي؟. صديءَ مان مطلب وڌو ”ماڻهو“
 آهي، پر ڪتاب، سڀني ماڻهن وٽون وغيره به. اهو به ٻڌو اهو به
 هملوون شلوڪ آهي به.

”من اهو منشا ٿام ڪا وڌيڪ ٻڌو موڪلڻ، ٻڌاڻو، وڌو آسڪر،
 ڪتر لڌو وڌيڪ موڪلڻ.“

منڃي وڌيڪ مان پريست وڌو من ٻڌو ڪارڻ آهي، وڌيڪ
 ان پري من موڪلڻ ڏي ٿو.



خيال، لفظ ۽ ڪرم مان ڪو گڻ ٿيندو يا نه؟ جيڪڏهن پرند
ڪائين مان ڪو لاپ نه ولون نه هئڻ کي ڇو ٻاريون؟ پنهنجو
خيال، ڳالهائڻ ۽ ڪرم ڪرڻ ۾ به اسان جي طاقت جي حاجي
ٿئي ٿي. اها طاقت ڪنهن فائدي لاءِ ڇو نه ڪم آڻيون. اسان
جا سٽڪر سري مولارام صاحب چوڻدا هئا ته ”بدي ڪوچ دل
هر روز لا ٿو پر پيشاني مالهه“ معنيٰ ته سمهڻ مهل پاڻ کان ڏينهن
جي ڪٿي جو حساب وٺون. چڱن ڪمن لاءِ ايشور جو شڪر به
ڪريون ۽ آسمن گهرون نه. ايشور اسان کي بهن، چڱن ڪمن
ڪرڻ جي شڪتي بخش. بهن ڪمن لاءِ پشيمالي ڪريون ۽
وري آهن جي نه ڪرڻ جو ٻڪو ارادو ڪريون ۽ شڪر ۽ صبر
سان زندگي گذاريون. پر ماڻه ”ٿيري ڀاڻي مڻا ڪر مائي“.
ويچار جي اهائي معنيٰ آهي ته سڀ خلق مان، سڀ پرشن
مان، سڀ وچن مان لاڳدان ٻڌي رکي گڻ ڪڍڻ ۽ پنهنجو
ڄمڻ ڏينهن ڏينهن لڙل ڪريون ۽ ايشوري دات وٺڻ جا
لائق ٿيون.

(۴) چڱيءَ صحبت ۽ چڱن ڏينهن سان

ڪام گهڻي قدر من کي پٽڪائڻ جي طاقت رکي ٿو. چڱي
من جو ٽن درستي ٿي ۽ ٽن درستيءَ جو من ٿي اثر ٿئي ٿو. الهی
لاءِ چڱي ٽن درستي ڀرمارت ۾ ضروري آهي. الهی لاءِ موافق
کاڌي ۽ ليمن جي ضرورت آهي. کير، مکڻ، سبزي ۽ ميوو
قبضي لاءِ فائديمند آهن. قبضي ”پنداش الدرين“ ۾ جوش
آڻي ٿي. الهی سان گڏ سويل اُٿي ضروري حاجتون لاهڻ به
سڪدائي آهن. ڪجهه وقت ”سيد آسٽ“ اختيار ڪرڻ، ڌيان ۽
من جي لڙملا ۾ مددگار آهي. الڪريزيءَ ۾ ٻهاڪو آهي ته
”مون کي ٻڌاء ته پنهنجي صحبت ڪهڙي آهي ته مان ٺوڪي

طائف جو معاہدو سمجھون نہ ہونکہ عکس وستر، من دلیا
 پر اسان جي سکڏائي ٿئي. وهر جا بادل ڪر ٿين ۽ حقيقت جو
 سورج پوکاش ڪري. (پروماڻ)

روحل راک پوين جو جان ٽهڙي ڏلو سن گهڙو
 نہ وب مڙيولي هڪڙو جنهن پر قيد نہ ٿي
 سا ڪاڏي ڪندي پيو جا ستي ڪعه الله پر (روحل)
 آئر آپ پر مائر هت سڀ نالين اٿلر اور پيو جو
 اٿڪ الله بهي هر پاس بهد پراڻ بتاء ڏيو جو
 داس گلاب آپ بنا ڪج بهد ٻڪي عمر کوچ لمو جو
 (گلاب داس)

جه ڪڏهن وڻدائس موجب پرهم جي سٺا، پاسا ۽ آند،
 هر حائي، هر وقت هر دستور پر آهي نہ جو نام ۽ روپ جي عارضي
 هستي اسان کي اندر ڪري حقيقي حق کان محروم ڪري؟
 مولن مٿان چم ڏسي، هار جي لالچ تي پھتو پتي جو
 ڪنوايون؟ پتي آهي نہ هار ڪيٿان. هت اشارو آهي لپلا چمور
 جي آکاڻي ڏي. پلي ڪري وهنوار ڪريون پر حقيقي اصلاص
 کي نہ وساريون ۽ سج تي قائم رھون.

(ٿور لمون) ويچارڻ نہ منهنجو پلو جا پر آهي، هن نہ
 روپ دليا جي چمن پر ڪن سڪ روپ آيا جي کوچ ۽ ڏيان پر.
 ڪم آهڻد پر پر راج اٿڪمنا کي ”پري“ ۽ ”شريبه“ اسي
 ويا ڪيما ڏيندي چور ”هي اٿڪمنا، ٿون ٿا-ولس تي نہ موهي،
 ٿس ۽ سڪ روپ آيا جي چاد رکيتو“ اها سکيا اسان سين لاءِ
 آهي. اوديا روپي ميل کي آئر وديا روپي نادامي سان صاف
 ڪري، لرميل ۽ صاف دھلي رھون.

ڪو به جمال ڪريون، ڪو به ڪم ڪريون ۽ ڪنهن سان
 به ڳالهايون نہ چو ان کان اڳ ويچار ڪريون نہ هن اسان جي

خمال، لفظ ۽ ڪرم مان ڪو ڪٿا ٿيندو يا نه؟ جيڪڏهن ٻرندڙ ڪائين مان ڪو لاپ نه وٺون ته هنن کي ڇو ٻاريون؟ پنهنجي خيال، ڳالهائڻ ۽ ڪرم ڪرڻ ۾ به اسان جي طاقت جي حاجي ٿئي ٿي. اها طاقت ڪنهن فائدي لاءِ ڇو نه ڪم آڻيون. اسان جا سٽڪر سري مولارام صاحب چوندا هئا ته ”بندي ڪوچ دل هر روز نا ڦرو پريشاني مالهه“ معنيٰ ته سمهڻ مهل پاڻ کان ڏينهن جي ڪٿي جو حساب وٺون. چڱن ڪمن لاءِ ايشور جو شڪر، ڪريون ۽ آسمن گهرون ته ايشور اسان کي ٻين، چڱن ڪمن ڪرڻ جي شڪتي بخش. ٻرن ڪمن لاءِ پشيمالي ڪريون ۽ وري آهن جي نه ڪرڻ جو ٻڪو ارادو ڪريون ۽ شڪر ۽ صبر سان زندگي گذاريون. ٻرماڻ- ”ٿيري پاڻي ميٺا ڪر مائي“. ويچار جي اها ئي معنيٰ آهي ته سڀ خلقت مان، سڀ پرشن مان، سڀ وچن مان لاڀڻاڪه ٻڌي رکي ڪٽ ڪٽون ۽ پنهنجو چمڪ ڏينهن ڏينهن لڙل ڪريون ۽ ايشوري دات وٺڻ جا لائق ٿيون.

(۴) چڱيءَ صحبت ۽ چڱن ڏينهن سان

ڪام گهڻي قدر من کي پٽڪاڻ جي طاقت رکي ٿو. چڱي من جو ٽن درستي ٿي ۽ ٽن درستيءَ جو من ئي اثر ٿئي ٿو. الهی لاءِ چڱي ٽن درستي ٻرمارت ۾ ضروري آهي. الهی لاءِ موافق کاڌي ۽ ليمن جي ضرورت آهي. کير، مکڻ، سبزي ۽ ميو و تبضي لاءِ فائديمند آهن. تبضي ”پشداش الدين“ ۾ جوش ٿي. الهی سان گڏ سويل اٿي ضروري حاجتون لاهڻ به ٿي آهن. ڪجهه وقت ”سيد آسٽ“ اختيار ڪرڻ، ڌيان ۽ لڙل ۾ مددگار آهي. الگريزيءَ ۾ ٻهاڪو آهي ته ٻڌاءِ نه پنهنجي صحبت ڪهڙي آهي نه مان ٿوڪي

(۳) ويچار سان

السان ۽ حيوان ۾ اهوئي تفاوت آهي ته انسان کي ايشور
ويچار ڪرڻ جي شڪتي بخشي آهي. جتن ويچار ڪبو، تن
ويچار وڌيڪ ۽ وڌيڪ مددگار ٿيندو. ويچار ڪهڙي ريت
ڪجي، انهيءَ ۾ ڪي لمونا ڏسجن ٿا، جيڪو به لمو پڙهندڙ
کي پسند اچي اهوئي ڪم آڻي.

(۱) پنهنجي اصلي سوروب جو خيال ڪرڻ ۽ نه من جو.
شاسترن چيو آهي ته ”مان آهيان پاڪ ذات، لاڳاپن ۽ خرابين
کان پري، نراجن، ڪنول وانگر اڏول وهڻ. منهنجو ڌرم آهي،
نه ليا ڏانهن وسارو. آتما جو يادگارو.“

مرشد پاڻ پڙهايو	لشي سندنو ڪلهو مولڪي
ستڪور سر ڪرايو	لاڳو ڏي جي لشي اندو
سارو بار ڪڍايو	هتيو ڏي همت وارو
جنهن جالب جوش جڳايو (سچل)	صدقي سچل مان ستڪر ٿان
پس پاڻ کي پنهني	ڪري ايتيون اڳڙيون
وجود ۾ ويهي	گولي لهج الڪه کي
دور ڪري ڏيئي	دلپت سچاڻج سپرين
سامي مليئي ستر (دلپت)	ٿان ساجن سنهني
گني گسائين ايڪ	اوڪت الله ايڪ ٿون
دادو لام اليڪ (دادو)	عجب الوهر آپ هه

(پيو لموارو) سڀ ۾ ايشور درشتيءَ کي وهندوار ڪرڻ.
ايشواسيه ايتشد ۾ هينديون منتر آهي:-

”ايشواسير ادم سوروب، يڪ ڪنجه جگتيان جگت“

معنيٰ ته جيڪي هن سنسار ۾ ڏسجن ٿو تنهن ۾ ايشور
وياهڪ آهي. جيڪڏهن اسين ڪل ۾ خوشبوءِ، پاڻي ۾ مڌو ٿا،
ٿاون ۾ ٽمڪڻ، هوا ۾ فرحت، آڪاش ۾ شانت، انهي وڏيءَ

- (۳) سدا سامونڙن جو دامن سان دم
آديسي عدم ٿيا نالي اندر لاک جي (سچل)
مٿيان بيم دل، دم ۽ دماغ هي وچير گهرو وسندڙ ڏيکارين
لا. سائنس به الهی پر همراء آهي.
- هوا لاسڪائن جي رستي ڦٽڙن پر بهڻي ٿي ختي وقت کي
صاف ڪري ٿي ۽ صاف ٿول وقت دل پر بهڻي لاڙين جي رستي
بیم ۽ دماغ کي ملي ٿو. دماغ ڏيان پر مدد ڏئي ٿو. من کي
ساه روئي ڏاڳي سان ٻڌڻ آدي آهي. سري شڪو آچاره
اپروڪشيہ اليونٽ پر اها ڳالهه چئيء طرح ڏيکاري آهي.
- ”چيت آد سرو پاويشو برهر ٿوڻو پاوانا
لرونڌه سرو وڙيتما پراڻما سہ اچمتي“ (۱۱۸ شلوڪ)
(معني) پراڻما چڱي پراڻن جي اهڙيء طرح کٽ کي
جنهن برهر چئي پاوانا کان سواء ٻيو ڪجهه نه من ۽ سندس
وهندار پر معلوم ٿئي.
- ”لشمنڊن پريچشمه وينڪا ڪاه سمور
پرهمواسممتي يا ورنه، پڙوڪو واپورن“ (۱۱۹ شلوڪ)
(معني) ٻاهر لڪرندڙ ساه سا چئن ڪڇي نه پريچ نه
آهي، اندر کٽ واري ساه سان چئن ڪڇي نه مان آيا آهن.
تس سہ آدروست لشچلن ڪمڪم پراڻما.
اير چاڀي برٻڙا نام گهراڻ پڙن (۱۲۰ شلوڪ)
(معني) جوترو وقت اندر سان رهي توترو وقت آيا جو
ايو پڪو رهي. اهو سڃاڻن لاء پراڻما آهي، پر اڃاڻن لاء آهي
ناسڪائون بند ڪرڻ. هن رستي پر پورو ستگورن هي مدد جي
گهرج آهي جو جو نام ۽ ڪمانڊ جي وڌي آهي شش جي لپاقت
آهر ڏيئي سگهندا.

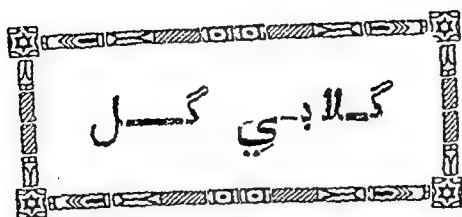
نه سوامي دنورام صاحب اڳيئي گهوڙي تي سوار ٿيا هئا، سري مولارام کي چيائون ته ”مولا، اهو گاه مٿي تي کڻي اسان جي پٺيان اچ.“ مولارام صاحب ٻڌڻ سان حڪم مڃي ائين ڪيو، جيتوڻيڪ ڪنڌ گاه جي پريئي کڻڻ ڪري بهڙو ٿي پيا. چڱن سڪن جا پليل، تن لاء پٺڏي وري مٿي تي هيٺو ٻارڙو. من فرياد ڪين ته جي ستگور اهو به ويچار لڌا رکن ته اهن جي پٺ وٺڻ مان ڪهڙو فائدو. من کي چيائون ته ”هي من، تون آهن ڦرڻي روپ، تو هيڪر پاڻ کي ستگور وٽ وڪيو ته فرياد ڇا جو؟“ من ستگورن جي صورت ۾ گرم ڪيائون. ڪا به سڌ ڪانه رهن. ڪنهن وقت اڪيون ڪلين نه سوامي جن کي اڳيان ڏٺائون. سوامي جن پري لاراهي چين ته ”مولا آئين ۽ چاليء سان لڳايائون. جي اهي آزمائشون ڏکيون آهن ته سندن ڦل به اوچو آهي. سري مولارام جن کي، پنهنجي ستگور لاء اُتي پيار جو آزمودو اسان کي ڏهرڪي ۽ ميلي تي مليو. جڏهن راڳي ۽ ڳايو ته ”نيري درٻار آيا هون“ ته سندن اڪيون پرجي آيون. اسان مان جن پيار ڪيو هوندو سي ساڪ ڏيئي سگهندا ته پيار من جي وس ڪرڻ ۾ وڏو هٿيار آهي.

(۲) پراڻياد يا اڀياس سان

- | | |
|-----------------------------|---------------------------|
| (۱) دم تي رکي قدم | عاشق چڙهيا اچ تي |
| جتي ڏينهن نه رات ڪا | لڪو ڪال ڪرم |
| لڪو جو نه برهم ڪو | لڪو ڀول ڀرم |
| الهيءَ ٻڌ اگم | سته رهي سامي چڻي (سوامي) |
| (۲) جي منهنجو تون آهين پرين | نه دم سان رڪ پيار |
| دل ۾ ڌيان ڌري ڪري | ڪر اوم جو اچار |
| قائم سرنئي کي ڪري | ڏس عجب هي اسرار |
| نه چنن ڏکن کان دلدار | مولو محبت ۾ چوي (مولارام) |

[من ڪي وڻ

۲) [من کی وس
 نہ سماء۔ جشن میران هریء ہ ہریر دکی من کی لک ککو
 اسان کی نہ پنهجی ستکوروہ یا اشت ہ اُلی ہریت دکی
 لک ککو کھوخی۔
 ”ہن کر ہریت نہ ایشت (ہرمات)



گلابي گل

گل پوريون

هن ڪي وس ڪرڻ

ٿر من برهم - اٿر من پوت (سريچند)

ڪنهن سچڻ هڪ وقت مون کي چيو ته من هڪ اچڻ
 ٿاڍو ڏکيو آهي، هن کي ڪنهن هڪ ڪڇي؟ جواب ۾ چيو مائس
 ته پيارا پراڻو، جي من پنهنجو دوست آهي ته پرمات سولي ڳالهه
 آهي، جي من دشمن آهي ته پرمات ڏکيو ٿيو پوي. ڪڪ
 اُپنشد ۾ هڪ دوشتائيت ڏنل آهي، جنهن ۾ آتما وٽ ۾ وهڻ
 واري سان، ٻڌي ساوڙي سان، من گهوڙي جي واڳن سان، گهوڙا
 اندرين سان ۽ دستا وشمين سان ڀيٽيا ويا آهن. جڏهن من لڳي
 روپ ٻڌي جي حڪم هيٺ سنڀالڻ دستي ٿي گهوڙن کي هلائي
 ٿو، تڏهن وٽ ۾ وهڻ وارو، منزل ٿي سولائيءَ سان پهچي ٿو.
 منهنجي ويچار ۾ هن من کي سنڀالڻ دستي ٿي هلائڻ لاءِ
 ۴ مکيه آها آهن:-

- (۱) پريم سان (۲) پراڻي يا اڀياس سان (۳) ويچار سان
- (۴) چڱي صحبت ۽ لهن سان.

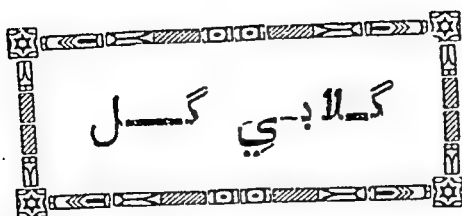
(۱) پريم سان

ميران هيٺيون شبد چيو آهي ”جب مٿن ٿي، تب هري
 لهن، جب هري، مٿن لاهن - پريم کلي هٿ سا ٺڪري. ڏن

ڀلڻا ۽

لوت ۽ - مهر ٻالي ڪري پهرين هي چوڪون دوست
پوءِ پڙهندا.

صفحہ	ست	غلط	صحيح
۴	۱۷	سا	سان
۴	۲۱	سان	سار
۶	۱۸	نمون نمون	نمون نمون
۸	۶	بند	بند
۱۱	۲	حوطو ۽	حوطو ۽
۱۲	۹	لنڊر	لنڊر
۱۳	۱	پوڙهي	پوڙهي
۱۳	۱۳	حو	حو
۱۶	۱۵	آمودو	آمودو
۱۹	۱۳	ڀڳتو	ڀڳتو
۲۱	۲۰	وڪين	وڪين
۲۲	شروع	ويڊالسا جا اصول	ويڊالسا جا اصول
۴۰	۱۰	پلي	پلي
۴۱	۱۳	چا گدواء	چا گدواء
۴۲	شروع	خودي يا	خودي يا
۴۳	۱۷	خدا پتي مودعا	خدا پتي مودعا
۴۴	۲۱	لمعي	لمعي
۴۵	۱۸	لر جي	لر جي
۴۶	۱۴	هرو	هرو
۴۷	۲۴	ويڊالسا	ويڊالسا
۴۸	۲۶	آما	آما
		نور	نور



گل-دبي گل

هن ڪي وس ڪرڻ

ٿر من برهم - اٿر من پوت (سريچند)

ڪنهن سچڻ هڪ وقت مون کي چيو ته من هت اچڻ
ڏاڍو ڏکيو آهي، هن کي ڪنهن هت ڪڍي؟ جواب ۾ چيو. مانس
نه پيارا برابر، جي من پنهنجو دست آهي ته پرمات سولي ڳالهه
آهي، جي من دشمن آهي ته پرمات ڏکيو ٿيو پوي. ڪم
آپنشد ۾ هڪ درشتالو ڏنل آهي، جنهن ۾ آتما رت ۾ وهڻ
واري سان، ٻڌي سارڻي سان، من گهوڙي جي واڳن سان، گهوڙا
الدين سان ۽ دستا و شين سان پيٽيا ويا آهن. جڏهن من لڏجي
روپ ٻڌي جي حڪم هيٺ سنئين دستي تي گهوڙن کي هلائي
ٿو، تڏهن رت ۾ وهڻ وارو، منزل تي سولائيءَ سان پهچي ٿو.
منهنجي ويچار ۾ هن من کي سنئين دستي تي هلائڻ لاءِ
۴ مکيه آڀا آهن:-

- (۱) پريم سان (۲) پراڻي يا اڀياس سان (۳) ويچار سان
- (۴) چڱي صحبت ۽ لهن سان.

(۱) پريم سان

مهران هيٺيون شبد چيو آهي ”جب مٿن ٿي، لب هري
لهن، جب هري، مٿن لالهن - پريم کلي هٿ سا لکڙي، ٿا ڀڙ ڏن

پيلنامو

لومټ :- مېرثالي ګري اېمرين هي چوکون دوست
 اوه پښه دا .

صحيح	سټ	صحيح
۴	۱۷	۴
۴	۲۱	۶
۶	۱۸	۸
۸	۶	۱۱
۱۱	۲	۱۲
۱۲	۹	۱۳
۱۳	۱	۱۴
۱۴	۱۳	۱۶
۱۶	۱۵	۱۹
۱۹	۱۳	۲۱
۲۱	۲۰	۲۲
۲۲	شروع	۴۰
۴۰	۱۰	۴۱
۴۱	۱۳	۴۲
۴۲	شروع	
		۱۷
		۲۱
		۱۸
		۱۴
		۲۴
		۲۶
	نوم	

غلط

سا

سان

نوم لومون

بند

جوړلو

نظر

پوښهي

جر

ژمودو

پلټون

وکمن

وېدانس جا اصول

پلټ

چا ګډوډ

خوډي يا

خدا ټي مود

لومي

لر جي

هډه

وايدانس

ټما

نوم

صحيح

سان

ماء

نوم لومون

بند

جوړلو

نظر

پوښهي

جا

ژمودو

پلټون

وکمن

دوم

پلټ

چا ګډوډ

ګډ ګراهي

سندوشتي نوم

لومي

لومي

هډه

وېدانس

آما

نوم

جڏهين وهندوار سوڌو هوندو ۽ جڳياسو ڌيان ۽ ويچار کي
جوڳو وقت ڏيندو. سڄو پرمات معنيٰ سر درشتي ۽
گپ گراهڪ ٿيڻ.

(۹) شالڪ ۾ هننچو گهڻو وقت گذرندو هو. هننچي اهڙي
پيار ۽ تجلبي واري پيشاني ڪنهن کان به نه وسرندي. اها
صادقن کي اُمنڪ ۽ همت ڏيڻ واري هئي. اهي سمجهندا
هئا ته ”جيڏوئي وڏو ٻاجهه به اوڏي گهران.“

(۱۰) دٽي؟ بي قاعدي ۽ تڪرار وارين ڳالهين کان وٺو ويندا
هئا. جڏهين سڀ پرايڻو نه ڪنهن سان راڳ ڏوڻ ڏيکارڻ.

(۱۱) سوڪم اهنڪار کي به اندر ۾ جاءِ نه ڏيندا. اها جو اهنڪار
آلما کان پري ڪري ٿو.

ماور آشور ۽ وهڻ کان پوءِ مولڪي سندن صحيفه جو مضمون
لصوبه آيو. جتي سندن سڃي جهونف ڏسڻ جا موقع ملو
سندن جهونف جا مکيه اصول لورڊ ۽ ڏجن ٿا. هنن جو باريڪ
ببان ڪتاب اندر ڏنو ويو آهي.

سندن سکيا ۽ اصول

- (۱) لهر سان من ڪي سمجهائڻ نه ٿا ٿاڻ ڊگڙ پرمالها جي هتي.
- (۲) سم شاسترن ۽ سنگرن سان آلي پريم ۽ روشن ۽ پورا ۽.
- (۳) ويدانت شاسترن ۽ وشواس. حڏهن اهاڻ مان فارغ
لهندا هئا ته اڪيلي سر چڏگهن آندواري گهڻا واپارهندا
هئا. جي ڪنهن وقت شش هوندا هئا ته وسعت جي
ڪڻا اڏندا هئا. ويدانت جي ادويت سڏائڻ ۽ جهڙو
پوئڻن وٽ ۽ صبح جو چڱو وقت اهاڻن کي ڏيندا هئا
۽ اڏڙيءَ طرح وري شاه جو وقت به اهاڻن کڏو لڏو هون.
هالن کي چوندو هئا ته اهاڻن وقتن ۽ اسان کي ڪڻا
مان اهر آڻڻ جي ڪوشش نه ڪريو. ڏيان، گياليءَ کي
هون مڪم جي لاه وٺڻ ۽ مددگار آهي.
- (۴) سم وارا ۽ وقت جي عمر نه وڃندي هون. وقت ئي
عرو وقت ئي نه وڃي ٿو وقت گذري ويو جاءِ دارد. جي لند
وڃي ته وڃي وهڻ. چوڏا هئا ته ”جيتي پيٽي آوي
نوني پيٽي گذري. بيم ڏي من صر ڪي هجري.“
عبود ڏي بيم ۽ بيم ڏيان ڏيندا عوا پر ڪو
ڪو نه لهندو هون سو سوڌائيءَ ۽ سڃائيءَ - - -
- - - عا نه پرمات سڏ ٿو ٿيندو

ڏاڏو کي ”مههار جون.“ پڇيائينس ته ”مههار ڪير.“
جنهن جون منهنجون هي مثال سري دودام ٻڌي ڏاڏو خـ
ٿيا ۽ موقع پائي ”سرو“ ۽ ”تون“ جو پيد سمجهايائون. مـ
مثال ٿوري هر سندن گڻن، پريست ۽ ويچار جي ساڪ ڏين
سادو ڳڙهه هر جاپ ۽ ويچار هر وقت گذاريائون جتي شري شو جـ
مهراج استي پالتي ۽ پريه ٿي اُپديش ڏن. تنهن کان پوءِ گهـ
وقت پنجاب هر سير ڪيائون. وچ وچ هر سنڌ هر ايندا هئا
سنتن مهالمان سان گڏبا ۽ روح رهاڻ ڪندا هئا.

سنت هر اچڻ ۽ ملير هر اسٽان ڪرڻ

اٽڪل ۱۹۰۰ ڌاري پهريائين نوشهري فيروز ۽ رام جهر وڪين
هر، پوءِ ملير هر ۽ پنهنجو اسٽان ڪيائون. شروعات هر هي گهڻو
ڪري شانت هر گذاريندا هئا پوءِ آهستي آهستي ملير هر شاسترن
جو ويچار ڪرڻ ۽ ڪرائڻ لڳا ۽ ٻاڪن کي ويداتي شاسترن
مان واقف ڪندا هئا. وسشت جي ڪٿا گهڻو ڪري ٿيندي
هئي. سال سال ميلي تي ساريءَ سنڌ مان صادق گڏبا هئا ۽
ان هر گڏجي خوشيون منائيندا هئا. درٻار هر عام لاءِ صوفي
اڳ ٿيندو هو ۽ سڀ لاءِ پندارو هلندو هو. جڳياسن کي سڄيءَ
ڏاڏو جو وياڪيان ڪندا هئا ۽ کين ويدانت شاسترن مان سکيا
يندا هئا. جڳياسن جي سڄيءَ رهڻيءَ ۽ ڪهڙيءَ ٿي گهڻو زور
ندا هئا. جيئن ته وهنوار هر سوڌو رهڻ، سچ ٿي قائم ٿيڻ،
استريءَ کي مانا پيڻ سمان سمجهڻ ۽ رشوت ۽ ڪوڙ جي
مائيءَ کان نفرت رکڻ. وڏن ڏينهن تي به جڳياسو اچي ملير
دا هئا ۽ سندن سکيا ۽ ڪرپا جو فائدو وٺندا هئا. اهڙيءَ
ملير آشرم آدرشي سکيا ۽ سوڌي وهنوار هر هلائڻ لاءِ
ن لاءِ نفرت ليکجڻ هر آيو.

وڻيا ۽ جو احوال سکر ۾ وڌن ندين جي ڌيان تي آيو. هر وقت سندن عمر اٽڪل ۱۸ ورهيه هئي.

بهمئي مدراس ۽ دوارڪا جو سير

انهن ڏينهن ۾ مسٽر لڪشمن جوشيءَ سکر جي 'مختيارڪار' پمشن ورتي هئي ۽ خيال ڪيائين ته ڪو سٺو ماڻهو گڏ هلي ته ٽيڪٽ ياترا ڪجي ۽ سٺ ڀرشن جو سنگ ڪجي. صاحب جو وڻيا ڳي حال ٻڌي هنن کي ساڻ ڪري ڀولي روالي ٺيڻ لاءِ ڏينهن مقرر ڪيائين. ٻوئينءَ رات جو جيئن صاحب مٿي لهاريو ته ڏٺائون ته آڪاش مان چٽڪاين ٺيلين چئن هڪ ٺاري مان ڦٽي گهڙا ٺارا گلن وانگر ٿي هيٺ پيا ڪرڻ. سمجهيائون ته اها ايشور جي ڪرپا آهي جو ديوتائون چٽ نه گلن جي ورڪا ٿا ڪن. اها شپ ڳالهه ڏسي وڏي خوشيءَ سان سير تي لڪتا. لڪشمن جوشيءَ سان اديار ٽائين مدراس ڪاٺي ۾ ويا ۽ پيا به ڪي سمنڊ ڏٺائون پر سندن دل ڪٿي نه لڳي. هڪ دفعي ڪنهن ڪم سان ڀولي بڙاد ۾ ويا، ته نظر وجهي هڪ مورت تي پيا، جنهن ۾ هو نه گوڀي، سري ڪرشن جي پيار ۾ اهڙو ڪم هئي جو ٻار کڻي ڳانءَ جي چنگهه سان ٻڌو هئائين ۽ ڏڌل ڪپو پئي چولٽري کان ٻاهر ڪريو. الهيءَ ايترو دل ۾ جوش آندو جو سڀ سڌ ڪم ٿي وين ۽ الهئي پيا رهيا. ليڪ جوشيءَ ڳولتي اچي لڌن ۽ سڃاڻ ڪمن. پنهنجي ڪوٺيءَ ۽ هنڌ ۾ منجهڙ گڏ ڪيائون ته جيئن لنڊ ڦٽي. هنجو ايترو جوش ۽ وڻيا ڳي ڏسي جوشيءَ چاهيو ته ڪنهن ٽيڪٽ ياترا تي موڪليان ته من ڪو سمنڊ گڏجين ۽ مدد ڏئين. موقع پائي جوشيءَ دوارڪا وڃڻ لاءِ ڪو ماڻهو گڏي ڏان. هڪ به سري ڪرشن جي آئي پيار ڪري مندر ۾ اهڙو بي خبر ٿيا جو ماڻهن جي البوهه ۾ هيڏانهن هوڏا پيا پئي

وٻراڻو جو احوال سکر ۾ وڏن ننڍن جي ڌيان تي آيو. هه وقت سندن عمر اٽڪل ۱۸ ورهيه هئي.

بهٻڙي مدراس ۽ دوارڪا جو سير

انهن ڏينهن ۾ مسٽر لڪشمن جوشيءَ سکر جي مختيارڪار پينشن ورتي هئي ۽ خيال ڪيائين ته ڪو سٺو ماڻهو گڏ هلي ته تيرت ياترا ڪجي ۽ سٺ پُرن جو سنگ ڪجي. صاحب جو وٻراڻي حال ٻڌي هنن کي ساڻ ڪري ٻولي روالي ٽيم لاءِ ڏينهن مقرر ڪيائين. ٻوٽنءَ رات جو ڄمڻ صاحب مٿي لهاريو ته ڏٺائون ته آڪاش مان چڻڪاين ٿيلن ڄمڻ هڪ ٺاري مان ڦٽي ڪهڙا ٺارا گلن وانگر ٿي هيٺ پيا ڪرڻ. سمجهيائون ته اها ايشور جي ڪرپا آهي جو ديوتائون ڄڻ نه گلن جي ورڪا ٿا ڪن. اها شپ ڳالهه ڏسي وڏي خوشيءَ سان سير تي لڪتا. لڪشمن جوشيءَ سان اديار ٽائين مدراس کاتي ۾ ويا ۽ پيا به ڪي سمن ڏٺائون پر سندن دل ڪٿي نه لڳي. هڪ دفعي ڪنهن ڪم سان ٻولي ٻڌڻ ۾ ويا، ته نظر وڃي هڪ مورت تي پين، جنهن ۾ هو نه گوشتي، سري ڪرشن جي پيار ۾ اهڙو ڪم هئي جو ٻار کڻي گانه جي چنگهه سان ٻڌو هئائين ۽ ڏٺل ڪم پئي چولٽري کان ٻاهر ڪريو. الهيءَ ايترو دل ۾ جوش آندو جو سڀ سڌ ڪم ٿي وين ۽ ايتي پيئا رهيا. ليڪ جوشيءَ ڳولهي اچي لڏن ۽ سڃاڻ ڪين. پنهنجي ڪوٺيءَ ۽ هنڌ ۾ منگهڙ گڏ ڪيائون ته ڄمڻ لند ڦٽي. هنن جو ايترو جوش ۽ وٻراڻو ڏسي جوشيءَ چاهيو ته ڪنهن تيرت ياترا تي موڪليان ته من ڪو سمن گڏجن ۽ مدد ڏئين. موقع پائي جوشيءَ دوارڪا وڃڻ لاءِ ڪو ماڻهو گڏي ڏنو. هٿ به سري ڪرشن جي آلي پيار ڪري مندر ۾ اهڙو بي خبر ٿيا جو ماڻهن جي انبوهه ۾ هيڏانهن هوڏانهن پئي

پڙهندڙن کي هي چوڻ ضروري آهي ته، ڪٿا گراهي ٿي
هن لنڊڙي ٻستڪ مان لاپ وٺڻ ۽ سوڌي ۽ هلڪي سڇي ۽ پگڙي
۽ پوري ڪمان سان، پنهنجو مقصد حاصل ڪن.

هن ٻستڪ کي ”ڪلاپي گل“ نالو رکيو ويو آهي. هڪ هڪ
گل کي پنهنجي خوبي آهي. سٺا شاسترون ۽ سٺا پورشن جي وچن
سان گڏ پنهنجي سٺي ڪم سري مولارام صاحب جن جي چوڻ
مان موافق مثال ڏنا اٿم ته علم رکڻو خيالي نه رهي پر عمل هر
اچي سگهي. گل حقيقت ۾ رهي آهن، پوئو جو ڪم پنهنجو آهي.
هيءَ لنڊڙو ٻستڪ پنهنجن ڪن پيارن دوستن ۽ سٺ
سنگين ڇهڻ کان اڳ، نظر مان ڪڍيو آهي ۽ دوستيون ڏسيون
آهن جن جي ڪري ڪتاب جي زينب ۽ احوال وڌيڪ دل
پسند ٿيا آهن. مٿيان صاحب پنهنجا نالا ظاهر ڪرڻ لٿا چاهين پر
تڏهن به مان سندن شڪر گذاريءَ کان انڪاري ٿي نٿو سگهان.
ڪن پئسي جي به مدد ڪئي آهي انهي لاءِ ته ستڪورن جي
سڇي ۽ سسڪيا جو پرچار ٿي.

د. ڇ. م

بمبئي



هنگام اگهی قدم آهی پیچیدگی و آشوب جسی چنان. عی
 پروژها و بیچاره شدن و گمنا و ایل آس. پوهندگی کی پکوس
 گمنا و بیچاره ساگر و سفید و آهشیدن مان جه کو و سولو شاعر
 لگی سو و بیچاره کی. بالکن عی ناندی لاء مون گپشن هند
 الین شاستون مان نکرا دلا آس و هنجی وچی الین و وکی.
 مان کو خاص مسه متاثر یا عثمندی خو پائید نشو نغو چاهمان.
 جو اسالحو زور آهی و ماکه عی مک والکر گپ گراهی لبون جو

پڙهندڙن کي هي چوڻ ضروري آهي ته، ڪٿا گراهي ٿي
هن لنڊڙي بستڪ مان لاپ، وٺڻ ۽ سوڌي ۽ هلس، سڇي ۽ پگڙي
۽ پوري ڪمان سان، پنهنجو مقصد حاصل ڪن.

هن بستڪ تي ”گلابي گل“ نالو رکيو ويو آهي. هڪ هڪ
گل کي پنهنجي ڪوٺي آهي. سڀ شاسترن ۽ سڀ پرشن جي وچن
سان گڏ پنهنجي سڀ ڪر سري مولارام صاحب جن جي چوڻ
مان موافق مثال ڏنا اٿم ته علم وڌو ڪمالي نه رهي پر عمل هر
اچي سگهي. گل حقيقت ۾ رهي آهن، پوئو جو ڪم منهنجو آهي.
هيءَ لنڊڙو بستڪ منهنجن ڪن بهارن دوستن ۽ سڀ
سگهن ڇههٽڪا کان اڳ، نظر مان ڪڍيو آهي ۽ دوستن ڏسيون
آهن جن جي ڪري ڪتاب جي زبني ۽ احوال وڌيڪ دل
سند ٿيا آهن. مٿيان صاحب پنهنجا نالا ظاهر ڪرڻ لڳا ڇاهن پر
نڌن، مان سندن شڪر گذاريءَ کان اڪاري ٿي ٿو سگهان.
ڪن پيسي جي به مدد ڪئي آهي الهی لاءِ ته ستڪورن جي
چي ۽ سسڪيا جو پرچار ٿئي.

د. چ. م

بهمني



هڪڙي اڳتي قدم آهي پنهنجي ۽ ايترو جي ڄاڻ. هي ڳوڙها ويچار اڀرڻ ۽ ڪٽا ۽ ايل آهن. پڙهندڙ کي ڳوڙها ڪٽا، ويچار ساگر، وسعت ۽ اڀرڻ مان ڄمڪو ۽ سولر شاستر لڳي سو ويچارڻ ڪري. هاڻڪن هي ڦاٽي لاءِ مون ڪيئن هنڌ آهن شاسترن مان ٺڪرا ڏنا آهن ته هندي وڃي انهن ۾ وڌي. مان ڪو خاص مفيد متاثر يا عقيدو جو ٻانهن ٿيڻ ٿو چاهيان، جو اسانجو ڌرم آهي ته ماڻهي جي مڪر وائڻ ڪيا ڪراهي ٿيون جو جتي به ڪٿا ڏسون اٿان ڪٿون.

هن دنيا ۾ اسان هي اڳيان ”ڊاڳ ۽ دويش“ سڃي پائي هلڻ ۾ وڌي اٿس آهي. اسانکي اڃا اٽڪ لاهڻ ڪري. اها لالچون نه هڙهند، هر جاءِ ۾ سڃي ۽ وسٽو جو ايو ڪرڻ سولو ٿيندو. سڃي ۽ وسٽو کي شاستر ”پورو“ يا ”پورو“ به چون ٿا. هن ئي حد کي پوريءَ طرح بيان ڪرڻ مشڪل آهي ڇهن ته شرقي آهي ته.

”پورو ڇا ٿو ٿئي اڳيان، مانا سه.“

(معني) هن پورو کي ڏان بهان ٿي ڪري سگهي ۽ من به هن کي ڄاڻي ٿو سگهي. انهيءَ لاءِ ضروري آهي ته سندن موانعين، دشمن منهن، سالڪن عارفين جهڙي جهڙي پڙهن جا آڻوڏا ۽ بهان ظاهر ڪيا آهن، تن کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريون. هن صاف آڻيءَ ۾ پنهنجو منهن هڙيو ڏسڻ ۾ اچي. ٻي ٻي صاف ۽ هڪ جاءِ من ۾ سڃي صاحب جو ڏنڊار ٿي ٿو. هڪجي اندر آهي سولي ٻاهر آهي جو جو سه وسٽو وياڪهي آهي. چوڻ هن پورو کي هٿن ۾ بهان ڪيو آهي :-

ڏاڳ ڇا ٿي هڪائي آهي	پول نه وجهن ٻولي
سولي اندر سولي ٻاهر	سولي پنهنجي چولي
من ۽ هن ۾، هڪ جاءِ	سج سڄو ٿو ٻولي.

پڙهندڙن کي هي چوڻ ضروري آهي ته، گل گراهي ٿي
هن ليدڙي بستڪ مان لاپ وٺڻ ۽ سوڌي ۽ هلس، سڄي ۽ پگتي
۽ پوري کيان سان، پنهنجو مقصد حاصل ڪن.

هن بستڪ تي ”گلابي گل“ نالو رکيو ويو آهي. هڪ هڪ
گل کي پنهنجي خوبي آهي. سبب شاسترن ۽ سبب پرشن جي وچن
سان گڏ پنهنجي سبب گر سري مولارام صاحب جن جي چارن
مان موافق مثال ڏنا اٿم ته علم وڳو خيالي نه رهي پر عمل پر به
اچي سگهي. گل حقيقت ۾ رهي آهن، پوئو جو ڪم منهنجو آهي.
هيءَ ليدڙو بستڪ منهنجن ڪن پيارن دوستن ۽ سبب
سنگهن جهڙو کان اڳ، نظر مان ڪڍيو آهي ۽ دوستيون ڏسيون
آهن جن جي ڪري ڪتاب جي زينب ۽ احوال وڌيڪ دل
پسند ٿيا آهن. مٿيان صاحب پنهنجا نالا ظاهر ڪوڻ ٿا چاهين پر
ٿڌهن به مان سندن شڪرگذاريءَ کان الڪاري ٿي نٿو سگهان.
ڪن پئسي جي به مدد ڪئي آهي انهي لاءِ ته ستڪورن جي
سڄي ۽ سسڪيا جو پرچار ٿئي.

د. ڇ. م

بمبئي



هنڪان اڳتي قدم آڻي پيئڻي ۽ ايشوز هي ڄاڻ. هي ڳوڙها ويچار اُپشندن ۽ گهٽا ۾ آيل آهن. پڙهندڙ کي پگوس گهٽا، ويچار ساگر، وسفت ۽ اُپشندن مان جهڪو ۽ سولر شاستر لڳي سر ويچارو ڪهي. پاڻڪن هي ٿالدي لاءِ مون ڪيئن هنڌ آهن شاسترون مان ٽڪرا ڏنا آهن ته هيندي وڃي انهن ۾ وڌي. مان ڪو خاص مسئلن معائنو يا عثمدي جو پائيدار ٿيڻ لڳو ڇاڪاڻ، جو اسانجو ڌرم آهي ته ماڪيءَ جي مڪر والڪر ڪيا ڪراهي ٿيون جو جتي به ڪي ڏسون اُتان ڪلون.

هنن دنيا ۾ اسان جي اڳيان ”ڊاڪ ۽ دويش“ سڄي پاسي هلڻ ۾ وڏي اٽڪ آهي. اسانکي اڃا اڳي لاهڻ ڪهي. اها لالسون نه هرهنڌ، هر جاءِ ۾ سڄيءَ وسٽوءَ جو اليوار ڪرڻ سولو ٿيندو. سڄيءَ وسٽوءَ کي شاستر ”پورو“ يا ”پرو“ به چون ٿا. هن نسي حد کي پوريءَ طرح بيان ڪرڻ ممڪن آهي. جنهن به شرقي آهي ته:-

”پترو واپا نورلتي ابراهيم مالسا سه.“

(معني) هن پهر ڪي ڏان بهان ٿئي ڪري سگهي ۽ من به هن کي ڄاڻي ٿو سگهي. انهيءَ لاءِ ضروري آهي ته سندن مهاڳائين، دشمن منهن، سالڪن عارفن جهڙي جهڙي پڏهن جا آزمودا ۽ بيان ظاهر ڪيا آهن، تن کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪيون. هن صاف آڌرسيءَ ۾ پڏهنجو منهن هوڻو ڏسڻ ۾ اچي. انهن صاف ۽ هڪ جاءِ من ۾ سڄي صاحب جو ديدار ٿئي ٿو. جهڙي الدو آهي سوئي ڀاڙ آهي جو جو سب وسٽو واپاڪ آهي. ٻچل هن پورو کي هلمڻن وٽس بيان ڪيو آهي:-

”ذات صاف هڪائي آهي پور نه وجهن ٻولي
سوئي الدو - ولسي ڀاڙ سوئي ڪيئن ڇولي
نور، مون به، هن به، هر جا سچ سچو ٿو ٻولي.“

مهاڳ۔

عمر جو گهڻو حصو جوانن جي پاڙهه ۾ گذاريو اٿم. جنهن کي به جي علم کان واقف پئي ڪيم، تن موافق وقتن تي سڄي صاحب جي چاچ ۽ وڏائيءَ جو احوال به پئي هننڪي ٻڌايم. شاگردن جو سندن رهڻي ڪهڻيءَ تي به جوڳو ڌيان ڇڪائيندو هوس ته وڏا ٿي وڳو به پروري پنهنجو مقصد نه سمجهن پر سڀ سان سلوڪ ۾ رهن ۽ سڀ جا سڳا ڏاڏا ٿين جيئن فريد چيو آهي:-

”فريدا خالق خلق منجهه خلق وسعي رب مالهن
مدا ڪس لون آڪهي جالس بن ڪوئي لالهن“
هن سڄي رستي تي هلڻ لاءِ ضروري آهي ته پنهنجي رهڻي ڪهڻي سڄي ۽ سڙدي رکجي. ڪروالڪ صاحب فرمايو آهي ته:-

”ڪرم ڪر هوءَ لڪرم بس ويڻو ڪا لرم ڌرم“
سٺن ۽ بنا ڪامنا ڪر من ڪرڻ سان من لرم ٿيندو. اهڙو من جي هڪ سوء ٿي سبب وارا جي سمجهه جي ڪوشش ڪندو ته هو سولائيءَ سان ڪري سگهندو. هڪ سوء ٿيڻ لاءِ سبب شاستر لشت يا سبب ڪروءَ جو ڌيان ڏسين ٿا. پڳتي به هنڪي چئجي ٿو. هنر به الڪ آهن، هڪ نه پنهنجو اهڻپو ڪڍجي ۽ ٻيو سٽڪور يا سبب پرش جي شيوا ۾ من لائجي. اولادن ۽ مهائمان جي چرلرن ۽ قولن موجب هلجي. ڏسو ٻين سري ڪرشن جي پيار ۾ ڪئن پنهنجو اهڻپو وڃايو ۽ سڳا ڏاڏا. ”شيام تن، شيام من، شام هي همارو ڌن“
اڻو ڄام، اوڏو همهن شام هيمن سمن ڪام هي“

You should remain absolutely unconcerned in the face of greatest sorrows & sufferings, saddest bereavements, greatest ignoring insult and reproach and bear them with fortitude and forbearance (Lord Krishna)

ڪرمن جو قانون الصاف ئي ٻڌل آهي. ڪرمن جي ڪم
لهاري آهي؛ ڪرم ڀوڳ جي ڦل کان ڪير ڪونه ڇڻو. جڏهن
دک اچي ستائين لڏهن ڇوان ”هي مالڪ ڪو مڙيو ئي هڪ ايمان
ڪيو اٿم، جنهن جو عيوض ڏيڻو ٿو پوئو.“ دوحثوثيب دڪ سڪن
جي سولهن آهن، گهوڙيا سڪ دڪن کان. سڪن ۾ سائين ڪٿي
ياد پوي! دڪن ۾ نه ضرور ياد پوي. هڪ سبب ڇو ڇوڻ آهي؟
”سناو سارو سڪل ٻارو، آهي ڪير من ڪل
الف منجهان آدم آيو، ٿو هڪ ٻيو هبل
من ڪل ۾ اچي بهارا، ٿي ٿون ڪلاهي ڪل.....
آشورواد

ڀاءُ نارائڻ. سي. آڏواڻي جو هڪ ٺاڻو، هر دلعرض، سبب
شعوري ۽ ذموي ڀاءُ ڏارهندو نوجوان ڀاءُ آهي ۽ پنهنجي لملي ۾،
شهر جي جدا جدا سسٽائن جي شيوا پنهنجو فرض سمجهي ڪري
وهو آهي تنهن ديا پالي هيڙي ڏکين مضمون واري ٻسڪ
جا پروف راءيون ڄاڻي، وڏي اڪلف وٺي نظر مان پئي ڪڍيا
آهن، تنهن ئي شل سسٽن مهائين جي آشورواد ٿيندي رهي ۽
هو پنهنجي لوڪ ٻرلوڪ سهيلي ڪرڻ ۾، دن به دن وڪه
وڌائيندو رهي. اها آهي ارداس ايشور جي عمل چرلن ۾ -
مان پاڻ کي پاڳو وان ٿو سمجهان ته اڌ صديءَ کان
اوائل جي آشورواد ڪندڙ سبب مولارام صاحب جي ڪمل چرلن
۾ شرڏا جي پٽن ڇاڙهن جو وجهه مليو اٿم. ڊاڪٽر رڪممل
صاحب جا عين احسان.

سبب ڪوڏن جي چرلن ۾

(داس) حڪمت راءِ ايسر داس شو داساڻي

پروڙيدلٽ

ڪوڙو مل سنڌي ساهتيه منڊل، حيدرآباد سنڌ

ڪمل چرلن ۾ رهي، پنهنجي لوڪ ۽ لوڪ سڀيلي ڪرڻ جو سعيو ڪرڻ چاهيان ٿو. ”تنهن ئي فرمايائون ته، ”بابا، تنهنجو پٽ ۽ ماما حيات آهن ۽ آلهن جي شيوا ٺهل ڪرڻ، کڻي ڪمائي ڪارائت ۽ گرهست ڌرم جو پالن ڪرڻ تنهنجو مکيه فرض آهي. ٿوئي پنهنجي حياتيءَ ۾ وڏيون جوابداريون اڇيئون آهن، جي ٿوئي هٿس ٿي پالن ڪرڻيون آهن. دليا جا ماڻهو، ڪي تنهنجي ساراه ڪندا، ڪي تنهنجي ڪلا ڪندا، مگر تون پنهنجو فرض پاليندو رهين.“

Some will love thee, some will hate thee,

Trust in God and do the right:

Carry on your life mission in that light.

اڄ شام واري گاڏيءَ ۾ تون موٽي حمدرآباد وڃ ۽ مالا پٽا جي چورن ۾ داخل ٿي سندن آسپس وٺ. تنهنجو ڌرم، گرم، اڌڪ، موڪش چار ٿي پدارت سڏ ٿيندا، جيڪڏهن تون هن گرم ڪيتر ۾ پنهنجي حياتيءَ جي جنگ، جوڌي جوان جهان سنترائيءَ سان جوڙيندو رهندين.“

هنن سٺ پرشن جي آڳاٽا اکين تي رکي، مان رات جو ۹ بجي ڌاري پيارن ماڻهن پيرو ٿيس. ستن جي مبارڪ زبان مان اڪٽل وچن مولڪي دم به دم ياد پوندا آهن. گذريل ۵۰ سالن ۾، پنهنجي جهوليءَ ۾، مان ڪيترين مشڪلاتن، حياتيءَ جي بلڪل لڙڪ حالتن، گهرو جوابدارين ۽ پبلڪ جهوليءَ جي غلط فهمين جو شڪار ٿي، ڪجهه وقت دلگير پئي ٿيو آهيان، مگر ههڙن سٺ پرشن جي آشرواد ۽ سري ڪرشن مهراج جي امولڪ وچنن کي ياد ڪري، مان حياتيءَ جو دم پنهنجي نمائي مولن ۾ سالت ۽ صبر سان گذاري رهيو آهيان. دل ۾ چوان ”همنهن سڄو واه، واه، هونءَ به سڄو واه، واه.“ آخر سڄو، ليڪ سڄو، جو آهي ۽ غلط فهميون دور ٿيون آهن ۽ آخر ڪلياڻ ٿيو آهي.

ٻيو اڪثر

مان پنهنجي جهولي ۾ ٻن متر راءِ بهادر رڳو هل چٽارا
هو ٽواڻي صاحب جو لهايم شڪر گذار آهيان، جو هن صاحب
هي سندر عملي و ڍانڌي سکيا سان سرو پرڪارين پرستڪ
اسانجي منڊل کي ڇپائڻ لاءِ لکي ڏنو آهي ۽ پنهنجي ستگورن
سواهي هولا رام صاحب جي لمب منڊل کي چڱي چوڪي
۽ سهارتا طور موڪلي آهي، جنهن ڪري ڪتاب جي قيمت جا
اڄ ڪالهه جي خرچ پڪي موجب اڍائي بلاڪ ٽي روپيه ٿيڻ کپندي
هئي، سا ڪڍي جلد سان سوا روپيه ۽ پڪي جلد سان هڪ روپيه
ڏهه آلا رکي ويئي آهي، ته ڀل ڪهڙا جڳياسو پاڻر ۽ پينرون اڏ
خرید ڪري، سوامي مولارام صاحب جهڙي سٺ پيش جي
توجهوليءَ ۽ سکيا مان واقف ٿي لاپ ٻرائين.

ست گور ڀڳتي

ڊاڪٽر ديهومل صاحب جو پنهنجن ستگورن ۾ اٺل وشواس،
شرڌا، صدق ۽ سچي سگ مهما ڪرڻ بوءِ آهن، هن ڪلچر
جي سم ۾ ڊاڪٽر صاحب جهڙن اعليٰ تعليم ورنل ۽ هيڏي
اڻڇ ٿي دسيل، شروڻ، منن ۽ لد ڌياسن جي ڏاڪن مان ٻوڏن
ديس سان لنگهندڙن ستگورن جي بلڪل گهڻي اُڻهاڻ آهي.
ڊاڪٽر صاحب ٿي جا ستگورن جي آشيواد آهي، سا سندس
دهڻيءَ، ڪهڻيءَ، ٻولڻيءَ ۽ چوڻيءَ مان پليءَ پٽ پڙسڻ آهي ۽
هو صاحب حياتيءَ جو سڪيو دم گذاري رهيو آهي.

گلابي گل

هن ڪتاب ٿي گلابي گل جو لالو، اندر لکيل مضمونن،
ڪولائن ۽ چوڻ ڪلامن سان ٺيڪ طرح ٺهڪي اچي ٿو. نه رڳو

گـلا بي گـل

پـا

(سڄي روحاني جيوت)

Practical Vedantic Life

رچمندڙ

راء بهادر ڊاڪٽر رگھو هل چٽارام هوٽواڻي
ايم. ايس

وڌائڻ ڊرئسيپال ڪرائٽ ميڊيڪل ڪاليج بمبئي .

قيمت - ڪڇو جلد ۱-۴-۰

ڀڪو جلد ۱-۱۰-۰

[ڪاپيون ۱۲۵۰]

۱۹۴۶ع

[ڄايو پٿر يون]

—سیسیسی—

چپائيندڙ

ڪوڙو هل سنڌي ساهتي ۽ منڊل

سڌار سڀا، ڪاهي رستو، حيدرآباد سنڌ .

